

D

DALBUL DE PRIBEAG

Denumire metaforică a mortului, folosită în majoritatea cântecelor ceremoniale de înmormântare; amintește de vechile construcții metaforice bazate pe interdicție verbală, este un tabú; în concepția tradițională românească, sintagma izvorăște din ideea că moartea este o mare călătorie dinspre lumea celor vii spre lumea celor morți; pribeag, în limbajul popular, desemnează pe cel care și-a părăsit casa și pe ai săi și rătăcește prin lume; dalbe sunt florile din refrenul colindelor, dalbă este și fata de măritat din colinde, dalbe sunt și visele, dalb este mândrul din cântecele lirice, sonoritatea particulară și gingășia deosebită a epitetului fiind date de vechimea și raritatea lui (4.POP, p. 163).

DALIE v. GHERGHINĂ.

DALTĂ

Îl apucă durerile de cap pe cel care azvârle cu dalta din tinda casei în ușa podului - Tecuci (2.GOROVEI, p. 42).

DANS

Dansul cu arme al Cureților nu are nimic comun cu războiul; armele sunt folosite în aceste perioade străvechi nu numai împotriva dușmanilor umani, ci și contra spiritelor ostile, pentru a înspăimânta și a alunga duhurile rele; dansurile sunt executate foarte des pentru a provoca fertilitatea, încât dansul Cureților s-ar putea să fie un farmec de fertilizare (HERSENI, p. 316). Înainte, dansul era practicat de toată lumea, copii și bătrâni, bărbați și femei, exprimând venerație și teamă, bucurie euforică până la căderea amorțitoare, precum și jale funebră după cei plecați; se credea, prin anumite gesturi, că se pot obține victorii asupra dușmanilor, vânat bogat, ploi pentru recolte, totul subsumat unui cod simbolic, fiind totodată practicat cu cele două funcții esențiale: sacră și profană, prima fiind mai viguros atestată de documente; s-a afirmat, încă din sec. al XVIII-lea la români, că unele dansuri, în primul rând *Călușarul*, ar fi o moștenire latină, după unii continuând practicile acelor faimoși preoți ai zeului Marte, *Colii Salii*, după alții comemorând răpirea Sabinelor; faptele confirmă însă că este o realitate mai veche, traco-getă; cele mai multe dansuri românești se încadrează în chip firesc în categoria celor dionisiace: consum maxim de energie, tumult, frenezie; dansurile românești apolinice sunt mai puține, deși larg răspândite, în frunte cu *Hora*; de altfel, dansul popular se arată cel mai adesea în practica rurală drept o îmbinare a dionisiacului cu apolinicul, întrucât dansurile din prima categorie au momente de relaxare, pseudopauze coregrafice, iar cele din cealaltă categorie pot primi impulsuri de învioreare; dansul rural, spre deosebire de cel orășenesc (erotic) are un țel mai înalt, de a produce bucurie, voieșie; la origini, dansul ritual a avut, între altele, menirea de a asigura bogăția recoltelor; în primul rând săriturile erau menite să aducă creșterea plantelor în virtutea similitudinii; cu cât sărea mai sus dansatorul, cu atât creștea mai înaltă planta cultivată pentru care se executa dansul; se pare că și pașii mari, lungiți, ar avea aceeași funcție propițiatoare; există dansuri de stimulare a diferitelor culturi, cânepă (ca să fie înaltă, se ridică brațele dansatoarei cât mai sus), cel pentru vița de vie (la care se fac sărituri îndrăznețe), altele pentru fructe sau pentru vite și oi; după ce sunt cântate colindele potrivite stării din casă și după ce sunt urate darurile primite, colindătorii iau la joc fetele și nevestele prezente; de astă dată, virtuțile coregrafice sunt solicitate la maximum, tocmai pentru a promova prosperitatea culturilor, mai cu seamă a cânepii; de aceea, jucătorii se silesc să sară până în plafon, fiindcă, zic nevestele, „*Să crească cânepa cât sare-n grindă*”; există *Hora apei*, jucată cu prilejul aducerii apei de către mireasă: se pune găleata în drum, lângă fântână, și se joacă o horă în jurul ei; *Hora bradului*, jucată de obicei după gătirea lui de către fetele invitate de

mireasă, și care urmărește probabil acceptarea lui în recuzita nupțială, cu sensuri felurite: „*Să fie verde ca bradul*”, sfârșitul juneții etc.; *Busuiocul moldovenesc*, prin care mirii și nuntașii ocolesc de trei ori masa nupțială și care are rolul de a marca trecerea de la o fază a ceremonialului, masa mare, la alta, jocul din ogradă; *Nuneasca* din Muntenia, înrudită coregrafic cu *Busuiocul*, și care este în primul rând o horă de ostentație a dansurilor tradiționale cu care sunt gratificați nașii și rudele apropiate; astfel, dansul marchează o consacrare a legăturilor de rudenie concordante cu prescripțiile nupțiale; în subsidiar, *Hora nunească* mai are și rostul de a asigura belșugul casei, în primul rând „*pentru a avea parte de pâine*”, după cum rezultă și din aruncarea cu pâine peste capul mirilor sau din jocul unei femei cu pâine și vin la spatele miresei; în Țara Oașului, există *Jocul miresei pe bani*, adică jocul este plătit de fiecare nuntaș și există buna cuviință ca toți nuntașii să o joace; se pare că acesta urmărește primirea, integrarea miresei în noua comunitate, deci o fază de perfectare a riturilor de trecere; plata în bani ar presupune că jucătorii primesc ceva de la mireasă, parte din virtuțile ei sacrale producătoare de sănătate și prosperitate; fiindcă ea, mai mult decât mirele, se bucură de unele prerogative care o fac deosebit de căutată, cum atestă și credința că acela care vede mireasă nu îl mai vor durea ochii; în Mehedinți însă, jocul miresei pare a urmări o eficiență în domeniul textil, după cum s-ar deduce din credința că „*joacă tare, zicând că bate pânda*”; în sudul Transilvaniei și în jurul Hunedoarei, colindatul s-a redus la jucarea fetelor și nevestelor din casa colindată; obligația de a le juca pe acestea după terminarea colindelor e aproape generală în Transilvania, iar prin satele din Munții Apuseni colindătorii iau în brațe și pe fetițele mici, chiar din leagăn, pentru a le juca, cu rostul de a le aduce sănătate și bucurie pentru anul ce vine; practica din urmă se întâlnește și în jocul călușului din Oltenia și Muntenia; în ținutul Pădurenilor din Hunedoara, jocul mai are și semnificația semnalată de a asigura prosperitatea recoltei, îndeosebi a cânepei; prin sudul Transilvaniei, dar și în Bihor, ceata colindătorilor mai păstrează câteva din prerogativele de inițiere în joc; potrivit unor norme străvechi, fata trebuie introdusă în hora satului numai cu prilejul petrecerii generale de la sfârșitul colindatului; intrarea se face cu opoziție din partea fetelor nubile, de aici denumirea de *Trăgătoriu de fete*, cu care este numit vătaful mic (care e și ajutor de vătaf); acest prim joc este un dans de inițiere, prin care fata e considerată de aici înainte integrată în rândul celor „mari”, aptă de a răspunde noilor solicitări sociale; dansurile funebre apar destul de frecvent la popoarele mai puțin evoluat, cu rolul de a apăra pe cei vii, ca și pe cel mort, de spiritele vrăjmașe, inclusiv de strigoi; într-o fază mai nouă, ele au rostul de a stabili o legătură a celor morți cu cei vii, precum și a ușura sufletele morților să se întâlnească cu strămoșii lor; așa sunt atestate și în antichitatea greacă, iar Paul de Alep, în sec. al XVII-lea, le atestă și pe teritoriul locuit de români; până la al doilea război mondial, pe Valea Bistriței bănățene, iar pe Valea Almăjului până în zilele noastre, se întâlneau jocul de înconjurare a mormântului; după ce mortul era îngropat, se juca un *brâu* în jurul mormântului, ocolindu-l în cerc; semnifică foarte probabil încheierea etapei de despărțire a mortului de cei vii și deplina integrare în lumea semenilor lui; în Valea Almăjului, jocul acesta se face numai în jurul mormintelor celor tineri, necăsătoriți, integrându-se în complexul reprezentărilor despre nunta mortului; mai dăinuie încă, în Banat și Oltenia, *Jocul de pomană*, manifestare prilejuită de pomenile funebre, când se execută un brâu sau o horă „*de sufletul lui*”; se dansează în cerc, bărbații și femeile ținându-se de mână, dar având și lumânări aprinse în mâini, precum și flori date de familia celui pomenit; semnificația s-a pierdut, dar este foarte probabil ca dansul să se facă în credința că morții pomeniți revin și asistă și ei la petrecere, veselindu-se împreună cu jucătorii, deci este o punte de legătură între cele două lumi, dacă nu chiar un procedeu de a-i rechema ca să vadă de câtă afecțiune se bucură ei în rândul celor vii; în Vrancea, este cunoscut *Dansul de priveghi (Chiperiul)*, dans bărbătesc, cu măști anume confecționate; jocul se desfășoară în curte, în jurul unui foc și pare un dans ciobănesc din grupa brăurilor; jucătorii se grupează în șir, unul înapoia celuilalt, ținându-se cu mâna de brâul predecesorului; cel ce conduce ține în mână un băț sau o prăjină aprinsă; țelul jocului este de a-i păcăli pe cei din șir să cadă în foc; cei mascați joacă rolul de

a-i înveseli pe cei din jur; dar măștile funebre întruchipau în vechime pe cei dispăruți, cel ce se îmbrăca astfel închipuind pe strămoș; astfel se actualizează comunicarea cu cei dispăruți și li se câștigă bunăvoința; dar în același timp este și instrument de a speria pe morți, ca să se îndepărteze și să nu facă rău oamenilor, sau de a alunga celelalte spirite rele, deosebit de active în perioada de trecere, ca să nu facă rău nici celui mort de curând, nici celor strânși în jurul lui (1. BÂRLEA, p. 10-11; 13; 15-16; 27-34; HERȚEA, p. 159). Marea plăcere a acestui popor este dansul; românii îl au din cele mai vechi timpuri ale creștinismului, strâns legat de datinile lor religioase; astfel, chiar și cu ocazia celor mai mari sărbători, precum Bunavestire, Nașterea și Învierea Domnului și Ziua morților, care cade la români în a doua zi de Paște, ei dansează pe pământul sfințit, adică în curtea bisericii unde în prealabil aduc cu toții de mâncare de acasă, pe care o mănâncă în comun; aceste dansuri, executate de ambele sexe, în sunetele fluierului ori ale cimpoiului, constau din anumite cercuri în care se învârtesc, când mai repede, când mai încet, făcând și diferite mișcări cu capul și trupul (GRISELINI, p. 183). Pentru cine visează o horă înseamnă căsătorie - Suceava (NOTE, Băncescu).

DAR

În lumea contemporană, *darul* (cadoul) reprezintă un gest care conotează respectul, curtoazia, dragostea, iubirea și, uneori, obligația unui om (sau grup de oameni) față de un alt om (sau grup de oameni); în contrast cu cele enumerate mai sus, mentalitatea tradițională românească acordă darurilor, ca și pomenilor, conotații ritualistice, din care cauză le găsim prezente în sisteme cutumiare bine structurate, care delimitează fie riturile de trecere, fie obiceiurile de peste an, sfera lor semantică fiind compusă din suma tuturor simbolurilor pe care le presupun obiectele care constituie darul sau pomană; din acest punct de vedere, ele funcționează, mai exact, ca *ofrande* (nu neapărat cu sensul de *sacrificiu*; 1. KERNBACH, p. 521), menite să concretizeze, să revigoreze sau să reme-moreze relația dintre doi indivizi, dintre două grupuri sau dintre două lumi (NOTE, Antonescu). Structura, finalitatea și contextul darurilor (pomenilor) au o extraordinară diversitate în mentalitatea tradițională românească, din care motiv vor fi menționate doar acele practici cu un conținut demonstrativ pregnant; astfel, darurile trebuie făcute din toată inima, pentru ca acela căruia îi sunt destinate să se poată bucura de ele - Bucovina; să se dea fructe din livadă sau produse de la stână oricui vine să ceară, fiindcă și Dumnezeu va da spor în toate roadele celui milostiv - Suceava; să nu se ponegrească darul, pentru că Dumnezeu se supără și retrace pomană făcută - Tecuci; cel ce nu face pomană pe lumea asta nu are ce mânca pe lumea cealaltă - Ialomița; (2. GOROVEI, p. 8; 20; 198-199). În altă ordine de idei, darurile făcute în timpul nunții întăresc legământul dintre cele două familii; mireasa dăruiește mirelui o cămașă, soacrei și nașilor câte un ștergar, nașei o găină - Dolj (1. LARIONESCU, p. 449). De altfel, darurile de la nuntă au aceeași semnificație în toate zonele etno-folclorice ale țării, iar cămașa, ștergarul și găina constituie o serie simbolică permanentă în acest context; dar, față de structura arhicunoscută a nunților, în satele de pe Valea Sebeșului (Caraș-Severin), *iertăciunea* se desfășoară nu numai la casa părinților, ci și la cimitir, unde tinerii se roagă la mormintele celor mai apropiate rude, după care intră în biserică pentru cununie; prima masă, după cununie, are loc acasă la mireasă și este considerată masă de pomană (în capul mesei stă preotul satului, apoi, pe ambele laturi, bătrânii satului, părinții, tânăra pereche și nașii, iar, în final, restul invitaților); se împart colaci și lumânări aprinse, date peste masă de către rudele tinerilor; tot în această zonă, prima masă (prânzul) care se servește invitaților la nedee este considerată ca fiind masă de pomană și unde se împart, ca la nuntă, colaci și lumânări (2. LARIONESCU, p. 283; 3. LAZĂR, p. 207; NOTE, Antonescu). Se obișnuiește să se facă daruri și înainte de botezul copilului, când se duc lăuzei zahăr, orez, fructe, făină, ouă, câte o pasăre și o sticlă de vin sau de rachiu - Suceava; tot în Suceava, se pun și bani în scutecele copilului, iar găina dăruită este trecută de trei ori pe deasupra sobei din cameră, ca pasărea să nu fugă de la casa femeii cum nu fuge soba; sau se duc rachiu, dulceață de cireșe amare și o pasăre -

Vaslui; în zona Iași, din găina adusă în dar se smulge o pană care se pune în apa de scaldat a copilului; în Valea Oituzului, Bacău, sunt dăruite lăuzei rachiu, vin, pâine, păsări tăiate, bani; despre toate aceste daruri, se crede că ele au semnificația de a augmenta norocul și bogăția copilului - Iași; Botoșani; Suceava; dar sunt date și pentru sufletul celui care dăruiește - Vaslui, sau chiar ca pomană pentru copiii morți - Vrancea (1. BERDAN, p. 62). Cu aceleași semnificații augurale, se practică și pomenile la construcția caselor, când, imediat după înfigerea primului țărnuș sau așezarea primei cununi de bârne, se dă ceva de gustat rudelor și băutura meșterilor - Suceava (CAMILAR, p. 37). Un obicei cu totul aparte este *darul în muncă*, adică o clacă organizată în ziua de Sfântul Gheorghe (23 aprilie) pentru săteanul care posedă pământ de arat și semănat, dar nu dispune de unelte și vitele de tracțiune necesare; nu se consideră a fi păcat munca în această zi de sărbătoare, nici pentru cel ce cheamă la lucru oamenii, nici pentru cei ce o fac, fiindcă este ajutat în fond un om sărac - Chioar (1. POP, p. 354). Pentru cine visează că primește daruri înseamnă cinste și câștig; dacă visează că împarte daruri e semn că va avea parte de avere și bogăție - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *găină(pasăre)-cămașă-ștergar; găină(pasăre)-zahăr-orez-fructe-făină-ouă-pâine-bani-băutura*. v. POMANĂ.

DATINĂ v. OBICEI.

DEAL

Gândirea tradițională de pretutindeni operează deseori cu serii de opoziții, care se reduc practic la perechile semantice mai generale de tipul *jos-sus* sau *natură-cultură*; ca atare, dealul (ca și muntele) este un *locus* cu dublă semnificație: pe de o parte este loc al forțelor divine, pe de altă parte este spațiu necosmetizat, unde sălășluiește maleficul, care simbolizează haosul (EVSEEV, p. 101-104). Este semn că va ajunge la onoruri și mărire cel ce se visează urcând un deal, dar își va pierde cinstea și respectul, dacă se visează că îl coboară - Bucovina (2. GOROVEI, p. 136). Pentru cine visează deal acoperit cu arbori verzi înseamnă speranță și câștig; dacă se visează suind din greu un deal e semn că va avea necazuri; visându-se că urcă un deal, fără a ajunge în vârful lui, înseamnă că nu va izbuti să finalizeze ceea ce a plănuțit - Suceava (NOTE, Băncescu).

DECEMBRIE (Andrea, Indrea, Undrea, Neios = luna ninsorii)

Indrea, Undrea sau *Andrea* vin de la numele Sfântului Andrei, dar există și explicația, de sorginte populară, conform căreia această lună calendaristică, fiind geroasă, frigul înțepă de parcă ar înfige ace în piele, *undrele* cum spun bucovinenii la andrele (2. MARIAN, I, p. 74-75 și 90). În anul 429 d. H. , împăratul Justinian declară ziua de 25 Decembrie drept sărbătoare a Imperiului Roman; în anul 567, Conciliul de la Tours hotărăște drept zile sfinte ale religiei creștine cele 12 zile cuprinse între Crăciun și Epifanie sau Boboteaza - 6 ianuarie; de acum încolo, Crăciunul, sărbătoarea nașterii lui Hristos se va răspândi treptat în întreaga Europă (PRESA). Conform decretului dat la 1166 de către Mihail Comneanul, este interzisă orice muncă în zilele de 9 decembrie - Zămislirea Sfintei Fecioare de către Sfânta Ana, zi în care biserica dezleagă pentru hrană cu pește, 20 decembrie - Sfântul Mucenic Ignatie Teoforul, Ignatul și 25 decembrie - Crăciunul; sunt însă permise unele munci, probabil cele absolut necesare în gospodărie, în zilele de 4 decembrie - Sfânta Mare Muceniță Varvara și 6 decembrie - Sfântul Ierarh Nicolae, zi în care este dezlegat la pește; la 6 decembrie 1786, episcopul Sibiului, Ghedeon Nichitici stabilește ținerea, ca sărbători ortodoxe, a zilelor de 6 decembrie - Sfântul Ierarh Nicolae, 25 decembrie - Nașterea Domnului, Crăciunul, 26 decembrie - Soborul Maicii Domnului și 27 decembrie - Sfântul Întâiul Mucenic și Arhidiacon Ștefan (GRAMA, p. 69-70; 72). În ziua de 9 decembrie - Zămislirea Sfintei Fecioare de către Sfânta Ana cade miezul iernii, sărbătoare care este cunoscută în nordul României sub numele de Ana Zacetenia; se crede că, începând cu această zi, „soarele se dă înapoi spre vară”, mărindu-se ziua „cu cât sare cocoșul de pe pragul casei” (12. GHINOIU, p. 207). În oricare dintre serile, începând cu

aceea a Sfântului Andrei (30 noiembrie) și până în aceea a Anului Nou, fetele iau un inel de aur jurat de nouă ori, adică purtat de nouă mirese la cununie, îl pun într-un pahar cu apă, iau o oglindă și apoi aprind o lumânare, veghind în speranța că vor zări în oglindă chipul ursitului - Maramureș (BOGDAN, p. 120). Spre solstițiul de iarnă, sau din ajunul Crăciunului și până în noaptea Anului Nou crește teama că lumea se îndreaptă spre pierzanie, deoarece noaptea este cea mai lungă din an, frigul devine pătrunzător, iar întunericul este stăpân peste toate (PRESA).

4 decembrie – Sfânta Mare Muceniță Varvara. Este sărbătoarea bubelor la Barbara; împreună cu Sava (5 decembrie - Cuviosul Sava cel Sfințit) și 6 decembrie (Sfântul Ierarh Nicolae) sunt trei zile de nedespărțit; prima se ține contra bubelor de tot felul, în cea de a doua se face turta dragostei, iar în cea de a treia se dau de pomană, cu excepția copiilor, boabe de fasole, de porumb etc. - Banat (MANGIUCA, p. 214-215). 4, 5, 6 decembrie – *Zilele bubatului*; sunt zile în care nu este bine să se dea copiilor de mâncare boabe coapte, ci numai fierte, pentru ca bubele ce le vor ieși pe corp să fie moi și nedureroase - Dolj (2. GOROVEI, p. 28). Se pun ramuri de măr într-un vas cu apă neînceptută; dacă ramurile înfloresc până la Florii, înseamnă că anul va fi bogat în roade (PRESA). v. VARVARA.

6 decembrie – Sfântul Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirei Lichiei, numit de către românii din majoritatea zonelor țării Sânnicoară; este dezlegare la pește; sunt permise unele munci pe lângă gospodărie și în casă (GRAMA, p. 70). Reproduce numele propriu grecesc *Nikolaos*, care cuprinde particula *nik-* (verbul *nikao* - a învinge; substantivul *nike* - victorie); în consecință, sărbătoarea românească nu este străină de această semnificație, simbolizând victoria binelui asupra răului, a lumii asupra întunericului; se crede că, de la venirea sa pe lume, s-a hrănit numai din sânul drept al maicii sale, iar, în zilele de miercuri și vineri, pruncul Nicolae nu putea fi alăptat decât după asfințitul soarelui (PRESA). Este imaginat ca un bătrân cu barbă albă, călare pe un cal alb și care are ca sarcină să vegheze poarta cerului dinspre apus, pe unde soarele ar încerca să se strecoare în ținuturile de miază-noapte, în timp ce poarta dinspre răsărit este păzită de Sântoader; o credință din Muscel ne spune că în această zi „*se întoarce noaptea la ziuă cu cât se sucește puiu-n găoace*”; se crede că pe Sânnicoară oamenii îl pot zări în noaptea Anului Nou „*în lumină mare, atunci când cerurile se deschid de trei ori*” - Bucovina; era invocat de către soldații care urmau să plece la luptă și purta de grijă sufletelor celor morți (12. GHINOIU, p. 93; 291-292). În Banat, Sfântului Nicolae i se spune Sâ-Micoară; se crede că, de la această dată, ziua începe să crească „*cât sare cocoșul din pragul ușii*”; este considerat patron al casei; când vine Sâ-Micoară cu cal alb (adică ninge în această zi) înseamnă că iarna va fi grea și se va sfârși abia la Sânt-Ion; tot în ziua aceasta se face „*turta de dragoste*”; zilele de 4-5-6 decembrie sunt considerate rele de bube; se socotește că este mijlocul postului de Crăciun (MANGIUCA, p. 14). În comunitățile tradiționale românești se crede că Sfântul Nicolae păzește soarele să nu părăsească cerul în timpul iernii, tot așa după cum este considerat un sfânt drept și bun apărător al credinței în Mântuitor; de asemenea, este considerat ocrotitorul caselor, al gospodinilor și al fetelor de măritat, precum și stăpân al apelor și patron al pescarilor și corăbierilor pe care îi păzește de furia apelor și de la înec; de aceea pescarii au credința că tot Sfântul Nicolae este cel care a împiedicat apele să scufunde corabia lui Noe; apăra soldații în războaie, ajută văduvele, orfanii și fetele sărace pentru a-și găsi un soț, din care cauză, de ziua lui se practică anumite vrăji, farmece și descântece; se mai crede că el este iscoada lui Dumnezeu pe lângă satana; când, în ziua de Crăciun, se deschide cerul, Sfântul Nicolae poate fi văzut șezând totdeauna la masa împărătească la dreapta Tatălui Ceresc; când moșul își scutură barba albă, cade pe pământ zăpadă; în dimineața acestei zile, copiii primesc daruri pe care le găsesc în pantofii și ghetuțele pregătite din ajun (pentru cei care nu sunt cumiți, moșul cel bun mai pune lângă daruri și câte o vârguță, dar, dacă se roagă să fie iertați, moșul va uita nuiaua pe drum); cei care vor merge la Sfânta Liturghie și vor citi în această zi „*Acatistul Sfântului Ierarh Nicolae - marele făcător de minuni*” vor avea liniște în familie, casele le vor fi ferite de inundații și vor trece peste cumpenele vieții; în ziua sau duminica imediat următoare Sfântului Nicolae, se fac praznice și

pomeniri pentru cei răpuși de moarte năprasnică sau pentru cei pierduți în lume și despre care nimeni nu a mai auzit nimic. (PRESA). Sunt considerați a fi norocoși copiii născuți în această zi - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 92). În tradiția populară, adevărata iarnă începe la 6 decembrie; în Bucovina Sfântul Nicolae sau Sîn-Nicoară este considerat al doilea sfânt pe care l-a făcut Dumnezeu, bucurându-se de privilegiul de a sta alături de Părintele Ceresc; închipuit ca un moș cu barbă albă, el poate aduce ninsoarea, doar scuturându-și bărbia de omăt; dacă ninge în ziua de 6 decembrie, se spune că Sîn-Nicoară își scutură aprig barba; când nu ninge, sfântul întinerește, căpătând o barbă neagră (PRESA).

7 decembrie – Sfânta Muceniță Filoftea (Filoteea); s-a născut în cetatea Târnov, din părinți creștini, bulgari la origine și plugari de meserie; la scurt timp după nașterea sa, Filoftea a rămas orfană de mamă, tatăl recăsătorindu-se; mama vitregă o ura, iar tatăl său a urmărit-o într-o zi și a văzut-o împărțind din bucatele ce trebuia să i le aducă la câmp, așa că furios a aruncat cu o bardă după ea; astfel a ucis-o când avea doar 12 ani; trupul copilei a fost înconjurat imediat de o lumină divină și nimeni nu i-a mai putut ridica moaștele; atunci preoții și arhierii au desprins concluzia că Sfânta nu dorește să se mai întoarcă în patria ei și au început să pronunțe numele mai multor mănăstiri din împrejurimile cetății, printre care și Biserica Domnească din Curtea de Argeș; în acea clipă trupul s-a ușurat, iar Radu Voievod, domnul Țării Românești, i-a adus moaștele cu mare alai; astfel, în fiecare an, în ziua de 7 decembrie, racla cu moaștele sale, care cântărește circa 7 kg. , este scoasă în curtea mănăstirii, la ea rugându-se toți pelerinii care vin aici să-și ușureze sufletul; oamenii adună pietricele de pe aleea peste care a fost trecută racla, în credința că acestea, fiind binecuvântate, au darul să apere și să vindece durerile trupului (PRESA).

9 decembrie – Ziua zămislirii Sfintei Fecioare Maria de către Sfânta Ana. Nu se lucrează și nici nu se doarme în această zi, crezându-se că nu se vor mai putea scula din somn - Olt; în această zi, înainte de răsăritul soarelui, fetele și femeile se scoală și încep diferite îndeletniciri casnice, în credința că lucrul lor va crește peste an, tot așa cum ziua începe să crească de la această dată - Bucovina (2. GOROVEI, p. 8). Este bine de început tot lucrul, fiindcă merge cu spor; dar trebuie început înainte de răsăritul soarelui, pentru ca și lucrul început peste an să crească, precum crește ziua de la această dată; *Sâmnicioara*, adică sora Sfântului Nicolae, se ține pentru ca sătenii să aibă noroc la negoț, iar grâul să facă bob mare și frumos (1. OLTEANU, p. 524).

13 decembrie – Sfinții Mucenici Eustratie, Evghenie și Mardarie; Sfânta Muceniță Lucia Fecioara. Cum va fi vremea în următoarele 12 zile și nopți începând cu această zi (adică până în Ajunul Crăciunului - 24 decembrie), tot așa vor fi și lunile decembrie, ianuarie și februarie (PRESA).

18 decembrie – Cuviosul Modest. Este sfântul care merge înaintea plugarilor, când aceștia ies la arat; ziua este ținută pentru boli la vite și pentru paza lor; pentru sănătatea vitelor, se dau de pomană făină și mălai, iar acestea nu se pun la nici o muncă (1. OLTEANU, p. 536).

20 decembrie – Sfântul Mucenic Ignatie Teoforul (Purtătorul de Dumnezeu; Ignatul). Ziua cade în preajma solstițiului de iarnă și este, din această pricină, încărcată cu semnificații de sorginte precreștină; țărani afirmă deseori că „dacă n-ar fi Ignat, n-ar fi nici Crăciunul“; în Banat, familiile îl cinstesc pe Ignat drept patron al casei (MANGIUCA, p. 214-215). Să nu se muncească în ziua de Ignat, deoarece porcii vor rupe rufele puse la uscat în curte - Tecuci; să nu se umble cu lut în această zi și nici să nu se zugrăvească, fiindcă se va împiedica și va cădea cel care nu respectă rânduielile - Țara Oltului; dacă nu vede sau nu aude porc tăindu-se în această zi, este bine ca omul să se înțepe cu un ac la un deget, ca măcar așa să vadă sânge - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 200; GOLOPENȚIA, p. 112). Ziua este patronată de un personaj feminin numit *Inătoarea*, asemănătoare Joimăriței, care pedepsește femeile care nu respectă anumite interdicții în privința reținerii de la orice muncă, mai ales de la tors (12. GHINOIU, p. 126). Este ziua în care tot românul taie porcul, ritual cu rădăcini în perioada precreștină; se crede că, în noaptea premergătoare acestei zile, porcii visează că vor muri și de aceea sunt agitați; cine nu are porc trebuie să taie o pasăre măcar, pentru că, în această zi, gospodina casei trebuie să vadă neapărat sânge, dacă vrea să aibă noroc și să fie

ferită de boli; femeile gravide țin ziua pentru a da naștere unor prunci întregi la trup și la minte; este bine ca, după sacrificiu, să se smulgă câteva fire de păr din coama animalului și să se înmoaie în sângele scurs, pentru ca să nu se stingă neamul porcului; după ce este pârlit cu paie, i se face după ceafă, cu cuțitul, o tăietură în formă de cruce, în care se presară sare; dacă în inima porcului se găsește sânge închegat e semn că stăpânul va avea noroc la bani; untura de la porcii de culoare neagră este folosită la vrăji, în special cu ea sunt unse trupurile celor morți, bănuți că vor deveni strigoi, și în leacurile pentru durerile de picioare și junghiuri; porcul sacrificat este dus în casă cu râțul înspre îndărăt, pentru ca duhul său să nu spargă oalele din gospodărie; după tăierea porcului, se încalcă de obicei Postul Crăciunului și se împarte, celor care au ajutat la sacrificare, pomana porcului, constând în carne friptă de la coadă, ficat, măruntaie, cu mămăligă și murături, la care se adaugă țuică fiartă; este bine ca o bucată de carne să fie sfințită la biserică înainte de a se prepara ceva din porcul sacrificat; nu este îngăduită nici o muncă, mai ales pentru femei și mai cu seamă în casă, nu este bine să se toarcă, să se țeasă sau să se coasă, deoarece se crede că este primejdios în ceea ce privește atragerea bolilor și a multor altor neazuri pe care le-ar avea familia drept pedeapsă; printre ele se numără și posibilitatea ca porcii să rupă rufele întinse pe frânghie la uscat - Dolj; Hunedoara; numită și *Ignatul Porcilor*, este ziua în care a fost rânduită datina tăierii porcului de Crăciun; țărani cred chiar că un porc neînjunghiat în ziua Ignatului nu se va mai îngrășa, pentru că atunci el își visează cuțitul (PRESA).

24 decembrie – Sfânta Cuvioasă Muceniță Eugenia; Ajunul Crăciunului. Se face colindă, se umblă cu *Cerbuțul (Turca, Tiurca, Brezaia și Vasâlca)*; se varsă darurile pe capul primului vizitator sau oaspete, dacă este de parte femeiască; „se judecă” pomii sterpi; nu se dă nimic împrumut din casă; boabele de porumb aruncate de colindători în timpul ceremonialului sunt strânse și puse sub masă și chiar sub fața de masă; se leagă mănunchiuri de fân la picioarele mesei; se aștern paie prin ungherele casei și pe sub fața de masă; se dă drumul din vârful dealului unei roți aprinse (*roată de foc*); se pregătește „*Steaua Vitteemului*”; se fac vrăji de dragoste la râuri, la fântâni sau la izvoare în noaptea dinspre Crăciun; se pune pe foc un butuc gros (*butucul Crăciunului*); se face *Colacul Crăciunului*; masa pusă pentru cină în ajunul Crăciunului rămâne cu toate bucatele pe ea peste întreaga noapte; în plus, sunt așezate pe această masă stele și o vacă făcute din aluat; uneori se priveghează toată noaptea; din toate rămășițele bucatelor existente în casă și rămase de la prepararea mesei de Crăciun se dă de mâncare păsărilor din curte, așezându-li-se să ciugulească dintr-un cerc de puțină - Banat (MANGIUCA, p. 214-215). Oamenii strâng din vecini ceea ce au dat cu împrumut, pentru ca sărbătoarea Crăciunului să găsească toate lucrurile în gospodărie; când se pleacă de acasă, pentru a se duce la biserică, se iau surcele și se împrăștie prin încăperi, urându-și „*pui, vaci, oi, porci, bogăție, sănătate, că-i mai bună decât toate*”; unele femei se scaldă de dimineață și aruncă grăunțe păsărilor spre răsărit, crezând că astfel nu le vor strica semănăturile; unele pun în apa de spălat o nucă, să fie sănătoase ca nuca, sau un ban, ca să fie bogate; altele iau cu ochii închiși o poală de paie de la cotețul porcilor și se așează pe ea, ca să le stea și cloștile pe ouă; bărbații, înainte de răsăritul soarelui, pun mâna pe uneltele din ogradă, ca să le folosească sănătoși și cu spor; la fel fac femeile cu obiectele din casă pe care le folosesc în muncile zilnice, în special cu uneltele de țesut; unii pun câte o potcoavă în vasele din care beau apă ei și vitele, ca să fie tari ca fierul; găinilor li se dă de mâncare din ciur sau dintr-o sită, ca să facă ouă multe; uneori li se dă de mâncare într-un cerc de poloboc, să se țină toate la un loc peste an; unele femei dau de mâncare păsărilor îndestulător, iar în ziua de Crăciun nu le mai dau nimic, ca să nu se strice boabele semănate; dacă plouă în Ajunul Crăciunului este semn de ciumă; în mai toate zonele etnofolclorice, în ajunul Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei, nu se dă nimic din casă, pentru ca anul ce vine să nu găsească avutul gospodarilor împrăștiat peste tot (PRESA). În seara de ajun a Crăciunului, cine vede cerul deschis, la cântatul cocoșilor, va avea parte de sănătate și noroc la bani - Muntenia; înainte de a se gusta, în ziua de ajun a Crăciunului, din grâul fiert și amestecat cu miere, pregătit special pentru această zi, să ia din el o lingură și să o arunce în tavan, pentru ca tot

așa să se țină și norocul de casă, sau pentru ca albinele să se prindă, când vor roi - Suceava; pe masa din ajunul Crăciunului se pune puțină otavă, care, după sărbători, se dă de mâncare la vaci, pentru a da lapte mai mult - Suceava; să nu se stingă lumina în casă, în noaptea de Crăciun, căci va muri cineva din familie - Moldova; ca să se poată prinde vara păsări, este bine să se postească în ajunul Crăciunului, până la miezul-zilei, și să se ia, cu ochii închiși, două paie, care apoi să fie băgate în sobă - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 30; 63; 130; 189). În noaptea dinspre Crăciun, se aruncă cu pietre în pomi pentru a face roade mai multe; înainte de masa de la prânz, gospodina pregătește o soluție care are menirea de a aduce noroc, protecție și bani; preparatul se face din agheasmă, infuzie de mentă, levănțică și mușcată; stăpânul casei spune o rugăciune, iar soția stropește casa cu această licoare, ritualul repetându-se timp de șapte zile; stăpânul casei așează într-un vas un buchet format din spice de grâu, câte nouă crenguțe de mentă, pătrunjel și busuioc, toate legate cu o panglică roșie și un fir auriu; deasupra buchetului, se pune o iconiță a Mântuitorului; după sărbători, acest buchet este păstrat la icoană, în credința că el va aduce prosperitate și va alunga relele; în această zi, fiecare trebuie să fie vesel, să râdă, fiindcă înseamnă că acela care nu se bucură nu și-a terminat treburile, sau că va mai avea mult de recuperat în anul următor; râsul este un pact cu lumea cosmică, cu îngerii păzitori (PRESA). În această zi sau chiar în ziua de Crăciun, dimineața, se dă de pomană pentru morți, din această cauză ziua fiind numită și Moșii de Crăciun; se împart colaci cu lumânare aprinsă, carne de purcel sau de porc, cârnați și răciturii (*aite, aitari*), *borândău* și altele; în Moldova, această pomană poartă numele de *masa preotului* sau *masa de ajun*, bucatele fiind împărțite la vecini și la oamenii săraci; se crede că morții din familie revin în această zi pe la casele lor și participă și ei la ospăț; alături de turte și colaci, se pune pe masă și grâu fiert, îndulcit cu miere sau cu zahăr - Banat; Moldova (3. MARIAN, III, p. 244; 12. GHINOIU, p. 129). Cete de copii umblă cu colindatul pe la casele gospodarilor (*Bună dimineața la Moș Ajun*), primind colăcei, nuci, mere, uneori bomboane și bani - obicei atestat în toate zonele; seara, alte cete de copii și tineri umblă cu *Steaua*, colind cu text religios, rememorând evenimentul nașterii Mântuitorului (NOTE, Antonescu). În noaptea de ajun a Crăciunului, umblă trei feluri de colindători: „Stelașii” (copii de 6-10 ani) „Crăieșii” sau „Craii” (adolescenți între 10 și 18 ani) și „Dubașii” (tineri între 18 și 25 de ani, adică feciorii înainte de a merge la armată, dar totodată neînsurați); „*Umblatul cu duba*” este un obicei specific unei zone etnografice din județul Hunedoara, cuprinsă în patruleterul Deva-Brad-Săvârșin-Făget-Deva, cu puține iradiere în județul Arad (satele din jurul Săvârșinului) și în județul Timiș (satele din jurul Făgetului); în casele în care există fete mari („*de joc*”), după „*strigarea cinstei*”, la comanda vătafului muzica intonează una-două melodii „*de joc*”, iar fata este jucată de flăcăul care obișnuit îi face curte sau, în lipsa lui, de o rudă apropiată din ceata de „*dubași*”; uneori se adună mai multe fete la aceeași casă, așa că se întinde horă pentru câteva minute; umblatul din casă în casă durează toată noaptea de Ajun și continuă și în dimineața de Crăciun, până la amiază, uneori până și după masă; după ce este terminat satul de colindat, seara se organizează „*jocul colacului*”, în care fetele, în a căror casă au fost primiți dubașii, au acces fără taxă de intrare, un fel de recompensă pentru cinstea făcută; dacă în această zi cerul va fi senin, vinul, pâinea, peștele și carnea vor fi îndestulătoare în anul ce vine (PRESA). Serii simbolice: *agheasmă-mentă-levănțică-mușcată-rugăciune*; *grâu-mentă-pătrunjel-busuioc-fir* (roșu și auriu)-*icoană*.

25 decembrie - Nașterea Domnului (Crăciunul). Etimologia cuvântului se cere a fi revizuită, acum când deja se știe că, la albanezi, *kraciun* se numește butucul care se pune în vatră pentru a trece focul din anul vechi în anul nou; cuvântul este de substrat și el denumește nu numai sărbătoarea, ci și eroul principal al ritului colindatului; înfățișarea bătrânului Crăciun este mitică; el poartă veșmânt „*mohorât*” (purpuriu), culoare socotită și azi, în unele locuri, proprie numai solemnităților deosebite; veșmântul amplu cuprinde întreg pământul, probabil pentru că înfățișează simbolic puterea gospodarului; stelele care lucesc la mânci, luferii dintre umeri, soarele de pe piept și luna de pe spate sunt semne ale frumuseții și bărbăției, însușiri care reies din textul colindelor

(4.POP, p. 46). O interpretare teologică explică astfel denumirea Moș Crăciun: în popor, Mântuitorul Hristos este numit *moș* și acesta cheamă pe toți la mântuire; de la biblicul *cara* = a chema, a numi, s-a născut vechiul cuvânt românesc *Caraciun*, ulterior Crăciun, negând astfel originea slavă (*Kračun*), sau pe cea latinească (*creatione*), precum și cuvântul *caracioni* care nu satisface din punct de vedere fonetic; noua etimologie ar însemna *Mântuitorul cheamă* pentru a dăruia din izvorul nesecat al bunurilor Sale materiale și spirituale (PRESA). Unul din rezultatele cele mai importante ale cercetărilor lui P. Caraman este determinarea unor motive certe de cult al morților la sărbătorile de iarnă; credința că, în noaptea de Crăciun, se deschid mormintele și ies strigoii și duhurile morților în lume este generală, atât la români, cât și la slavi; sufletele morților umbli, în tot timpul celor 12 zile, noaptea; la Bobotează este vremea când libertatea lor încetează, duhurile trebuind să intre din nou în sălașurile lor subpământene; cum nu vor să o facă singure, apare obiceiul „*Alungării duhurilor*”, care poate fi întâlnit și în Țara Oltului sub denumirea de „*Baterea tufei*”; la care se adaugă faptul că, fiind solstițiul de iarnă, cu noaptea cea mai lungă, și cum noaptea și așa circulă tot felul de duhuri, cumulată această credință cu aceea că, fiind un moment de trecere, el este unul „*slab*” (neputincios), are loc o suprapunere de credințe care conduc la formarea unui corpus unitar, dificil de disociat astăzi (HERSENI, p. 70-71; 77; 92; NOTE, Antonescu). Crăciun este o făptură sacră, care simbolizează prin excelență *timpul creator*, ceea ce romanii numeau *tempus factum*, în care toate se făceau și se desfăceau; în mitologia geto-dacă este posibil să fi fost reprezentat printr-un strămoș, care simboliza echilibrul elementelor în stadiul facerii lor, al începutului procesului celor necreate și nedate în vileag; pe pământ marchează timpul sacru al solstițiului de iarnă, a *capului de an* sau *răstimpul* dintre doi ani; cultul strămoșilor și moșilor s-a îngemănat cu cultul soarelui, astfel încât *mitologia gerontologică* a devenit consubstanțială cu *mitologia solară*; legendele spun că Moș Crăciun este însoțit de fratele său, Moș Ajun, și este închipuit ca un bătrân păstor cu barba de omăt; se spune că s-ar fi născut înaintea tuturor sfinților, devenind mai târziu mai marele peste toți păstorii din satul unde a văzut lumina zilei Mântuitorul; avea turme și coșare, grajduri și multe vite; pe neașteptate, în sat sosește o femeie necunoscută, care cere găzduire, simțind că i-a venit sorocul să nască; ea bate întâi la ușa lui Moș Ajun, fratele mai sărac a lui Crăciun, dar acesta o refuză și o trimite la fratele său mai mare; neștiind că străina este Maica Domnului; Moș Crăciun nu o primește, dar nevastei sale i se face milă și o găzduiește într-un grajd, ajutând-o să nască; furios că i s-a încălcat porunca, Crăciun îi taie mâinile Crăciunesei de la cot; Maica Domnului face atunci prima ei minune: face să-i crească la loc mâinile celei care o ajutase să aducă pe lume pe Iisus; după ce a aflat cine s-a născut în grajdul său, Crăciun se roagă lui Dumnezeu pentru iertarea păcatului săvârșit, devenind astfel primul creștin din istoria lumii (PRESA). Se crede și acum că Moș Crăciun ar fi fost proprietarul ieslei din Bethlehem (Bayt Lahm), oraș în Iordania, locul de naștere al lui Hristos și al lui David, iar Baba Crăciunesea ar fi moșit pe Maica Domnului; *Vicleim* este vechiul nume românesc al Bethlehemeului - Caraș-Severin (ȘĂINEANU, I, p. 31; 349; LĂPUȘTE, p. 79). Ca personaj uman, Crăciunul este imaginat ca un om bătrân, un păstor bătrân cu barba ca omătul, un uncheș bătrân cu barba albă, sau vecinul lui Moș Ajun; este rău, pentru că a tăiat mâinile Crăciunesei, când a aflat că a ajutat-o pe Maica Domnului să nască; dar apare și ca fiind mai marele peste ciobanii din staulul unde s-a născut Hristos, sau este mai bătrân decât toți apostolii, născut fiind mai înainte decât toți oamenii, cunoscut ca soț al celei care a moșit pe Maria etc. (12. GHINOIU, p. 145). Se crede că se deschide cerul, iar Crăciunul este sărbătorit ca patron al casei; se face alergare de cai - Banat (MANGIUCA, p. 214-215). Nu este bine să se doarmă în zi de Crăciun, în timp ce la biserică se oficiază slujba de prăznuire a Nașterii Domnului - Țara Oltului; se crede că, în această noapte, vitele vorbesc între ele, dar nu este voie să fie ascultate - Țara Oltului; pentru ca animalele sălbătice să nu atace și să mănânce vitele, este bine ca, în ziua de Crăciun, să nu se mănânce carne - Suceava; în această zi, dacă va intra în casă mai întâi un băiat, vaca va făta vițel, iar, dacă intră o fată, vaca va făta vițică - Țara Oltului; nu face păduchi peste tot anul cine se îmbăiază în ziua de Crăciun - Galați; ca să nu le

iasă bube pe corp, copiii nu trebuie lăsați să mai rostească texte de colinde după ce a trecut ziua Crăciunului - Tecuci (GOLOPENȚIA, p. 111; 131; 2. GOROVEI, p. 142; 168; 182). În ziua de Crăciun, găinile nu sunt chemate la mâncare, ca să nu le mănânce uliul; în cele trei zile ale Crăciunului, furca de tors este ascunsă, fiindcă se crede că acela care o va vedea va fi mușcat de un șarpe lung și gros ca furca; pentru a preveni acest pericol, se pune caierul în furcă, dar fără să fie legat cu ață, crezându-se că, dacă se vede ața, cânepa va fi încurcată și se va rupe la cules; ciobanii pun un drob de sare învelit sub pragul ușii, care stă acolo până la „ales” (22 aprilie), când se scoate, se macină, îl amestecă în tărâțe și îl dau oilor; nu se dă cu împrumut nimic, zicându-se că astfel se dă norocul din casă; cine împrumută foc în ziua de Crăciun își împrumută supărare și pagubă; pe fața de masă se pune pâinea, iar sub fața de masă pleavă de grâu, pentru a avea noroc; contra deochiului și farmecelor, în colțurile mesei se pune usturoi și mac; se mătură coșurile și funinginea se pune la vie și la pomi, ca să facă rod bogat; nu este bine să se dea cenușa afară, până nu se face pomană de sare și ceapă; cine postește în ziua de Ajun și de Crăciun are noroc; copiii mănâncă dovleac, să fie frumoși și grași peste an; la scăldatul copiilor, în apă se pun o nucă și un ban, ca să fie tari ca nuca și norocoși; se fierb tot felul de bucate, ca acestea să aibă rod bogat peste an; cei maturi se duc la biserică, iar tinerii stau acasă, ei mergând la biserică în a treia zi; când revin de la biserică, oamenii pășesc peste o bucată de fier, ca să fie sănătoși peste an, iar în mână trebuie să țină obiecte de ars, pe care le aruncă pe foc, zicând „Domnul să ne dea spor”; la masă se servește întâi carne de pasăre, ca să fie ușori ca pasărea; se mănâncă pâine de grâu nespălat, să se sature repede și să fie sătui tot anul; este bine să se mănânce pește; la cină, se mătură casa, dar gunoiul nu este dat afară, ca să nu aibă gospodarii pagubă la vite și să nu le iasă norocul din casă; se crede că atunci boii vorbesc între ei, dar nu este bine să fie ascultați; la Crăciun, se deschide cerul, dar nu-l văd decât cei buni; fetele, ca să-și vadă ursitul, pun sub fereastră tot felul de bucate, presupunându-se că acesta va veni să mănânce din acestea și ele îl vor vedea; după ce se spală, fetele pun pieptenele și săpunul sub pernă, ca să-și viseze ursitul; zilele dintre Crăciun și Bobotează se numesc *Hârța* sau *Câșlegi* și în aceste zile nu se postește; dacă Crăciunul cade într-o zi de *duminică*, iarna nu va fi caldă, ci rea, cu lapovițe și geruri („*vremea va fi îndoită*”); primăvara va fi călduroasă și cu ploi multe; vara va fi secetoasă (veselă), cu vreme călduroasă, dar puțin ploioasă; toamna va fi ploioasă și cu vânturi; va fi rod bogat în vii, la secară și legume; de asemenea, fructele se vor face din belșug, iar vitele și fiarele se vor înmulți bine; va fi însă moarte printre bătrâni și femei gravide; cei căsătoriți vor avea parte de dragoste pașnică; dacă Crăciunul cade într-o zi de *luni*, iarna nu va fi nici cald, nici frig, primăvara va fi o lună bună, cu ploi, vara va fi cu ploi, dar și cu vânturi secetoase, toamna va fi amestecată; se va face rodul viilor, dar mierea va fi puțină, pentru că albinele cad jos; vor fi fructe multe; va fi moarte între bătrâni, bucurie printre ostași, dar femeile nu vor fi luate în seamă în mod deosebit; dacă Crăciunul cade în zi de *marți*, iarna va fi grea, lungă, cu multă zăpadă; primăvara va fi cu ploi și vânt, totuși bună; vara și toamna vor fi secetoase, din care cauză rodul viilor și al pomilor va fi sărac; sărăcie va fi și în rândul animalelor; vor fi boli mai multe la femei, cei potentați nu vor simți îndemnul să-și sporească averea, cei ce umblă pe mare vor avea parte de încercări și durere; totuși cei mari vor avea pace, dar moartea va încerca mai ales pe preoți; dacă Crăciunul cade într-o zi de *miercuri*, iarna va fi cu furtuni, dar cu zăpadă puțină; în schimb, primăvara va fi ploioasă, iar vara și toamna vor fi frumoase și se vor face bine grânele, fânul, strugurii, fructele, mierea; va fi rău pentru meseriașii lemnului și pentru negustori; cei buni vor avea parte de pagubă, iar moartea va încerca mai ales pe copii; dacă Crăciunul cade într-o zi de *joi*, iarna va fi cu ploi dese și vânt, la început mai geroasă, apoi mai înmoinată, primăvara va fi ploioasă și vântoasă, vara nu va fi nici ploioasă, nici secetoasă, iar toamna va fi ploioasă; grâul nu va fi rodnic; viața tuturor va fi pașnică, dar cei care stăpânesc lumea vor vorbi mai mult pentru ei; dacă Crăciunul cade într-o zi de *vineri*, iarna va fi grea, chiar năprasnică, primăvara ploioasă și bună, vara nestatornică, cu ploi în vremea secerișului, toamna bună, dar cam secetoasă; vor muri dintre oi și stupii; oamenii vor suferi de boli de ochi și de gât și

vor avea parte de multe boli lumești; femeile gravide vor avea parte de unele necazuri cu păstrarea sarcinilor; dacă Crăciunul cade într-o zi de *sâmbătă*, iarna va fi cu neguri și multă zăpadă, cu vânturi și zile friguroase; vara va fi bună, iar toamna secetoasă, cu tunete, dar fără ploi; semănăturile vor fi arătoase, dar rodul va fi scăzut, cu grâu și fructe puține; în schimb, oile vor avea puțină pagubă; va fi vrajbă între oameni, boierii vor înregistra necazuri, chiar moarte, s-ar putea să fie și războaie și boli multe; dacă în ziua Crăciunului strălucește soarele, oamenii se pot aștepta la un an bun; a doua zi de va ploua, va fi gâlceavă și zăzanie între oamenii bisericii; de va fi soare în a patra zi, va fi moarte între tineri; dacă în a cincea zi va fi senin, grâul și fructele se vor face îndestulător; cea de a șasea zi de va fi luminoasă, recoltele de legume vor bucura pe grădinari; a șaptea zi după Crăciun de va fi senin, vinul se va face, dar pâinea va fi scumpă; a opta zi de va fi ploaie, an bun va fi pentru prins pește; a noua zi de va fi cu ploaie, an bun pentru oi va fi; a zecea zi de va fi ploioasă, anul va fi amestecat; a unsprezecea zi de va fi luminoasă, peste an va fi multă ceață (negură) și multe boli; în cea de a douăsprezecea zi de va fi senin, anul va fi cu certuri și bătălii; dacă în noaptea de Crăciun va bate vântul este semn de moarte între boierii cei mari; a doua noapte de va fi vânt, viile se vor strica; de va bate vântul în cea de a treia noapte, moartea va atinge o casă boierească oarecare; în a patra noapte de la Crăciun prezența vântului prevestește scumpetea pâinii și foamete; în a cincea noapte, vântul înseamnă moarte printre cei învățați; în a șasea noapte, vântul semnifică rod bogat în vie și la floarea-soarelui; dacă în a șaptea noapte va fi senin, anul va fi unul cu recoltă mijlocie; de va fi vânt în a opta noapte, vor muri mulți bătrâni și copii; a noua noapte de la Crăciun de va fi vânt este semn de războaie; vor pieri vite multe, de va fi vânt în a zecea noapte; de va fi vânt în a unsprezecea noapte este semn de crime și tâlhării (PRESA). Dacă este vreme rea în ziua de Crăciun tot așa va fi și în ziua de Paște - Teleorman (2.CHIVU, p. 245). Serii simbolice: *usturoi-mac; nucă-monedă; pieptene-săpun*.

28 decembrie – Sfinții 20. 000 de Mucenici din Nicomidia. În unele sate, în această zi se face „Îngroparea Crăciunului”, un fel de parodie de înmormântare, în care sunt implicați numai flăcăi; unul este așezat pe o scară de lemn și, învelit ca să nu fie cunoscut de cei din sat, este purtat de alți șase; ceilalți formează alaiul care îl conduce și cântă a mort ajutați și de lăutari; textul este o invitație pentru Crăciunul abia sărbătorit să plece cu bine în ale lui, pe apa sâmbetei, să nu se mai întoarcă, pentru că va veni altul mai bun; după ce-și iau iertare și i se dezleagă păcatele, flăcăii aruncă „mortul” pe gheață, moment în care cel mort învie, se ridică și poate fi recunoscut de către toți cei de față; totul se sfârșește la „*casa jocului*”, unde are loc petrecerea cu joc și cântece și la care sunt aduse cu forța și fete, aceasta fiind singura zi din an în care este permis acest fel de comportament față de fetele din sat - Satu Mare (12. GHINOIU, p. 152-153).

31 decembrie – Cuvioasa Melania Romana; Cuviosul Zotic preotul; Sfântul Mucenic Hermes. În această seară este aprinsă o lumânare de ceară curată și lăsată să ardă toată noaptea în fața icoanelor, cu deosebire în fața celor care îl înfățișează pe Mântuitor, în credința că astfel norocul va intra în casă; nu se doarme, nu se stinge lumina, nu este bine a se stinge focul în vatră, este bine să se stea de veghe, pentru ca Anul Nou, dar și duhurile rele, să nu-i prindă pe ai casei dormind; se crede că în această noapte se văd arzând banii sau comorile acolo unde sunt îngropate; dacă se văd arzând de cu seară înseamnă că banii nu sunt buni, dar dacă se văd arzând în revărsatul zorilor Anului Nou atunci sunt buni și oricine poate merge fără teamă să-i dezgroape și să-i ia; femeile care se ocupă cu farmece, vrăji, descântece și ghicitul în cărți caută să fure, în această noapte, un resteu de la jugurile oamenilor cununați numai o singură dată, obiect pe care apoi îl păstrează peste tot anul, pentru a-l folosi la vrăjile de aducere a ursitului pentru vreo fată; când, spre dimineață, vor să se culce, așează cărțile de ghicit sub cap, în credința că astfel vor putea mai bine ghici, sau că li se va arăta în vis cum trebuie să ghicească mai nimerit și mai bine; unii gospodari fac gropițe în pământ în care împlântă surcele de lemn cărora le dau foc; dacă tăciunii cad în groapă, acela care a făcut-o crede că va muri în acel an, iar de cad tăciunii în afara gropii înseamnă că nu vor părăsi lumea așa de curând; oamenii mai cred că în această noapte

toate vitele vorbesc și că atunci când vorbesc nu este bine să fie ascultate, pentru că acela care le ascultă este pedepsit cu moartea; se zice că un om a vrut neapărat să asculte ce vorbesc între ei boii săi și unul dintre animale l-a sfătuit pe celălalt să se odihnească, pentru că, peste câteva zile, îl vor duce pe stăpân la țintirim, ceea ce s-a și întâmplat; există și credința că, în această seară se deschide cerul și vitele vorbesc, dar nimeni nu le aude sau nu le poate înțelege - Bucovina; dacă se pune sub icoane un pahar plin cu apă și a doua zi este găsit având promoroacă este semn de prevestiri bune pentru casă - Iași; se crede că, în această noapte, se deschide cerul și oamenii pot cere lui Dumnezeu tot ceea ce doresc, pentru că li se vor împlini rugămințile - Moldova; ca să se vadă care va fi soarta omului peste an, se iau tot atâtea pahare câte suflete locuiesc în casă, se umplu în mod egal cu apă neîncepută și sunt așezate sub icoane; a doua zi se măsoară apa din ele și unde se găsește apă mai multă aceluia i se prevestește noroc și an bun, iar celui cu apă mai puțină o soartă rea - Moldova; în loc de foi de ceapă, se pun linguri pline cu apă, așezate într-o tavă și a cui lingură e seacă a doua zi acela nu va avea noroc peste an - Muntenia; Bucovina; se iau atâtea linguri, fără apă în ele, câți locuiesc în casă și se așează la o anumită distanță între ele și sprijinite de ceva, pentru a nu cădea și fără a le atingă pe celelalte; a doua zi, lingura răsturnată semnifică moartea în anul următor a celui căruia i s-a merit lingura - Muntenia; Bucovina (2. MARIAN, I, p. 6-9). În această zi, grupuri de colindători (*pițărâi*) trec din casă în casă, având în frunte un steag ceremonial; rostesc „*Bună ziua lui Ajun. La anu' și la mulți ani cu sănătate*”; gazdele așteaptă pe colindători cu străchini cu boabe de grâu, nuci sau cânepă, cu o „păpușă” din turtă dulce, toate fiind oferite primului din ceată; tuturor li se dau colăcei (*țipăi*), mere, pere, nuci - Valea Jiului; fetele se duc seara și pun *punți* confecționate din ramuri de măr dulce, de care leagă busuioc, un ban de argint, fire de arnici roșu, un inel, un șirag de mărgelă, pentru a-și visa peste noapte *scrisul, ursita, rânduiala* - Muscel (PRESA). Cete de copii umblă cu *Plugușorul*, colind și obicei care au trecut din Moldova în absolut toată țara prin intermediul manualelor școlare (NOTE, Antonescu). Serie simbolică: *ramură de măr-busuioc-monedă-fir roșu-inel-mărgelă*.

DEGET

Dacă nou-născutul e fată, moașa îi pune un deget pe barbă, în credința că în acel loc îi va apărea o gropiță, care îi va da o înfățișare atrăgătoare la maturitate; apoi îi pune pe obraji, concomitent, degetele mari de la mâini în același scop - Suceava (2. MARIAN, II, p. 63). Se crede că nu este bine, când se alăptează copilul, să se prindă sânul între degetul mijlociu și cel arătător al mâinii, pentru că sugarul va crește cu gâtul scurt, între umeri - Bucovina; pentru ca un copil să fie apărat de apă, de foc și de alte pericole, părinții săi trebuie să se taie superficial la degetul cel mic de la mâna stângă și să lase să cadă sub leagănul copilului trei picături de sânge, zicând, totodată, un text care denotă că sângele este o ofrandă adusă cuiva căruia nu i se pronunță numele, dar care este subînțeles practicii în sine („*la și ne apără pe noi toți de foc și de apă, de fier și de piatră*”) - Transilvania; dacă pielea buricului degetelor unei fete formează puncte, ea va naște, după căsătorie, băieți, iar dacă formează linii va naște copii de sex feminin - Bucovina; dacă nu vrea să aibă copii imediat după căsătorie, mireasa trebuie să se sprijine de ușa bisericii în atâtea degete câți ani vrea să amâne evenimentul - Moldova; să nu se țină inel în degetul mijlociu, pentru că acela care o face nu va avea noroc în dragoste - Tecuci; se crede că, dacă degetele cuiva pocnesc, când și le întinde, aceluia îi vor tremura la bătrânețe - Bucovina; dacă îngălbenesc cuiva din familie degetele, în curând va avea loc moartea unuia de-al casei - Bucovina; un deget îngălbenit observat în casă înseamnă moartea unei rude, iar observat afară din casă dă semn de moartea unui străin - Botoșani; hoții cred că, dacă poartă cu ei degetul unui mort, nu vor fi destăinuți, adică nimeni nu va vorbi despre ei, așa cum nu vorbește nici mortul - Bucovina; se zice că, dacă i s-au prins cuiva degetele în tocul ușii, îi vin musafiri - Bucovina; pentru a nu scoate ochii îngerilor, nu este bine a ridica degetul spre cer pentru a arăta soarele sau luna - Moldova; ca să nu crească subțiri, ridicile trebuie răsădite cu trei degete și niciodată cu unul singur - Moldova; sămânța de ardei să fie

semănată numai cu două degete, ca să răsară planta în două săptămâni - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 41; 59; 73; 82; 109; 142; 162; 176; 207; 272; GOLOPENȚIA, p. 140). Este semn de moarte iminentă, când bolnavul se plânge că îi cresc degetele - Bârlad (BĂLĂNESCU, p. 268). Cel ce are degete păroase este om cu noroc, iar cel ce prezintă spații între degete, când le ține alăturate unele de altele, este om risipitor - Maramureș (BOGDAN, p. 128). Se crede că, dacă degetul mare de la piciorul unei fete este mai mare decât următorul, atunci viitorul soț va fi mai înalt decât ea, iar dacă e mai mic, atunci fata va fi mai înaltă decât soțul ei - Suceava; cine are degetele de la mâini scurte este om zgârcit și egoist, iar cine le are lungi este generos și altruist - Bucovina; a se visa cu mai multe degete la mâini sau la picioare înseamnă creșterea averii proprii, sau prieteni mai numeroși; însă cine se visează că are degete frumoase e semn de vanitate - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *deget-sânge*; *deget-ușă*(de biserică); *deget-inel*.

DEGETAR

Cine se visează cu degetar în deget e semn de lucru și osteneală inutile - Suceava (NOTE, Băncescu).

DELFIN v. DULF.

DEOCHI (A DEOCHEA)

Deocheatul este puterea magică de a îmbolnăvi cu privirea, precum și starea fizică negativă produsă de acesta (ȘĂINEANU, II, p. 385). Totul poate fi deocheat, iar manifestările sunt dintre cele care nu pot fi explicate imediat; astfel, copilul sau omul matur începe să aibă, ca din senin, dureri de cap; se înroșește la față și are călduri; începe să-i țiue urechile; cască mereu fără să-i fie somn; are hemoragii nazale; nu mai are poftă de mâncare; vomită fără un motiv plauzibil; uneori se umple de bube, de spuzeală; vitele, caii și oile tremură, își pierd vigoarea, zac și apoi mor; florile se ofilesc, plantele se veștejesc, iar pomii nu mai dau roade și se usucă; obiectele se manifestă ciudat: morile se strică din senin sau încep să meargă singure; viorile și, în general, instrumentele muzicale își pierd calitățile lor sonore și sună dogit; cu toate că totul și toate se pot deochea, totuși unele realități sunt expuse mai mult; astfel, dintre ființele omenești, copiii sunt cei mai predispuși; la fel flăcăii și fetele, mirele și mireasa; lehuzele sunt și ele deosebit de expuse și de aceea moașele, înainte de a intra un străin în casă, suflă peste capul proaspetei mame și o descântă; se mai pot deochea vitele și caii, păsările de casă, în special puii, albinele și stupii, viermii de mătase, pentru care se pune un ou roșu între gogoșile larvelor; de asemenea, pot suferi efectele deocheatului legumele, fructele și grânelor, precum și aluatul, care scade dacă este privit cu insistență prea mult timp, iar vacilor, din același motiv, poate să le sece laptele; paza de deochi se face în mai multe feluri: cel mai sigur și mai răspândit mijloc de a feri o viețuitoare, o plantă sau un copil de deochi este să nu se mire nimeni de calitățile lor, să nu le aducă laude și să scuipe de trei ori, rostind concomitent „*să nu-i fie de deochi*”; mama trebuie să-i facă pruncului un semn pe frunte, folosind cenușă, funingine, cărbune, înmuiate în apă sau folosind doar cerneală; copilul trebuie cântărit înainte de a i se face prima scaldă; pentru ca să fie păzit de duhurile rele, nu trebuie spus nimănui ce sex are copilul timp de trei zile de la naștere; ca să fie păzit de deochi, copilul trebuie dat să sugă la sânul unei țigănci; nu trebuie lăsat până la vârsta de un an să se uite în vreo oglindă, ca să nu se deoache singur (PRESA).

DESTIN v. SOARTĂ.

DESCÂNTEC (A DESCÂNȚA)

În Gorj, ca de altfel în toate zonele etno-folclorice ale României, persistă și azi, mai ales în rândul femeilor, descântecul de deochi, de dragoste, descântecul de *izdat*, de *rânză*, de însurătoare, de

măritat, de fată mare și altele; deochiul este o stare malativă, care se manifestă prin dureri de cap, mai ales la copiii mici, și se crede că apare ca urmare a admirației sau a dorinței puternice a *râmnitorului*; descântecul de dragoste are menirea să înlăture ura purtată flăcăului sau fetei pentru a se face iubiți; *izdatul* este o boală care se prezintă sub formă de crampe stomacale, provocate de paraziți intestinali, descântecul în aceste cazuri fiind însoțit de o practică magică variată, care păstrează ca notă comună suflatul de trei ori în palme, masajul pântecului etc.; căderea *rânzei* (a stomacului) se vindecă prin descântece, folosindu-se concomitent practici ale medicinei empirice; descântecul de căsătorie transmite credința că vor fi înlăturate toate făcăturile și vor dezlega drumul tinerilor spre formarea unei familii (SANDA, p. 29-30). Tot în Gorj, descântecul este în general practicat de femei în vârstă, rareori de câte un bărbat; femeia care descântă de obicei se închină înainte de a descânta; descântecul se face, cu rare excepții, în străchini și ulcele din lut, cu apă în ele, mestecându-se cu crenguțe de busuioac de la Bobotează („*că-i cu leac*”), cu un fir de mătură (că „*mătură*” durerea), sau cu un ac (pentru că „*împunge*” locul durerii) etc.; se folosesc cărbuni stinși în apă, sare, os, cenușă, ață roșie, usturoi, rachiu, unt, untură etc. (CĂRĂBIȘ, p. 135). În unele variante ale *Mioriței* (Moldova, Muntenia, Teleorman, Dâmbovița), ciobănașul este ucis de confracții săi și readus la viață printr-un descântec sau printr-o practică tămăduitoare executată fie de mamă, fie de mioară, fie de mamă ajutată de mioară, fie de către o călugăriță; acestea folosesc apă-vie, buruieni de leac, îi adună rămășițele, îi oblojesc, îi suflă în gură, îl descântă, îl jelesc și apoi îl poartă viu acasă (PRESA). Serie simbolică: *apă(vie)-plantă-suflare-descântec-plânset (jelire)*.

DEZORDINE

Gândirea tradițională operează cu extreme, nu cunoaște și nu acceptă nuanțe, din care cauză orice nu încapă în ordinea prestabilită anunță un sfârșit iremediabil; conform acestei teorii, sfârșitul lumii este însoțit și totodată anunțat de potop, cutremure, erupții vulcanice etc. , toate întâmplându-se ca o pedeapsă pentru încălcarea legilor lumii; căci răutatea nu este asimilată doar nesocotirii normelor umane de conviețuire și comportare, norme care, în condiția lor ideală, participă la bine, ci și atentării la ordinea cosmică; ordinea, armonia se confundă cu binele, după cum dezordinea, disarmonia ar fi răul (VLĂDUȚESCU, p. 142).

DIAVOL

Diavolul este coetern lui Dumnezeu, deci nu depinde ontologic de el; așa se explică participarea sa la creație; înfrângerea lui înseamnă trecerea stihiei sub ordine; nu dispăre însă, căci forța elementară se zbate mereu în strânsorile ordinii; diavolul „*a fost făcut nu se știe din ce*”, aceasta când, rareori, se pune problema apariției lui; pentru că, îndeobște el, asemenea lui Dumnezeu, stătea pe apele începuturilor dintotdeauna; dacă este din eternitate ca și Dumnezeu și dacă, tot ca el și cu el, creează lumea, dar nu ia nici măcar jumătate în stăpânire, nu se săvârșește un act de nedreptate, fiind firesc ca principiul negativ să treacă sub ascultarea celui cu valoare determinantă în cosmos; săvârșește și multe fapte ilogice; cară lumina în casă cu sacul, pentru că făcuse casa fără ferestre; construiește carul în casă; confecționează ciubote, dar numai una pentru amândouă picioarele; a lucrat o scripcă, dar nu i-a făcut și „*bortile*”, din care pricină instrumentul nu cânta; ar fi cusut și altița pentru cămașa femeiască, dar punând-o mereu unde nu trebuia, la picioare, nu pe trup; nu știa niciodată unde se înjugă boii, înaintea sau înapoia plugului; cară apă cu ciurul; a construit prima moară, dar fără „*bortita*” pe unde curge făina; Dumnezeu însă îl învață cum să facă bine toate lucrurile; tot ceea ce întreprinde diavolul este împotriva oamenilor, iar lucrurile pe care le inventează nu știe cum să le folosească, ori nu știe să le dea forma desăvârșită; de aceea, încă o dată, împotriva aparențelor, el nu este un erou civilizator, ca Ghilgameș de pildă (VLĂDUȚESCU, p. 112-113; 119). Credințele românilor în diavol se pot rezuma la următoarele: este întâlnit sub diferite denumiri, unele acoperind fie diferite demnități în ierarhia organizării comunității dracilor,

fie ca interdicție de limbaj, fie subliniind anumite mentalități legate de unele meserii sau etnii; printre cele peste 140 de denumiri ale dracului sunt de interes aparte următoarele: Scaraoschi, Diavolul, Necuratul, Ucigă-I Crucea, Ucigă-I Toaca, afurisitul, arap alb, buzatul, cadâna, ciumatul, colțatul, curvoaica, dălacul, despletita, diochiatul, domnița, ginerele, grozavul, înfiorătorul, înțelenitul, jupâneasa, leul, lupul, maica, mătricea, negritul, pocitul, proclatul, proorocița, româncea, săgetătorul, săsoaica, spurcatul, tățăroaica, turbatul, țiganca, ungueroaica, ucigașul, urâtul, vârtejul, vrăjitoarea, zâmbatul și zburătorul, drac fiind termenul de maximă generalitate; el este dușmanul neîmpăcat al omului și al lui Dumnezeu; este suflarea cea mai rea de pe pământ; nu vrea niciodată binele omului, ci tot răul, și chiar dacă pe pământ îl ajută pe om să se îmbogățească, aceasta o face cu scopul de a-i lua sufletul, când va muri; în dracul sunt întrupate toate relele de pe pământ, el neîndemnând pe om decât la fapte rele; unde sunt beții, tâlhării, omoruri, dracul este căpitan; dracul este făcut tot de Dumnezeu; lui i-a dat Dumnezeu puterea să chinuiească pe cei ce nu lucrează bine; de frica lui Dumnezeu, diavolul se cutremură; iadul este întruparea gospodăriei lui Scaraoschi, căpetenia tuturor dracilor; pe dracu l-a făcut Dumnezeu din niște îngeri care se urcau mai sus decât el; dracul locuiește în orice parte a pământului, fiindcă așa l-a blestemat Dumnezeu când l-a azvârlit din cer; dracii sunt în aer, în apă, pe pământ și sub pământ; se arată sub multe forme; de pildă poate să ia chipul tuturor viețuitoarelor, numai în chip de vacă nu; unora li se arată sub formă de motan, altora sub formă de copil, are pe cap fes roșu, este îmbrăcat în negru, are ochii roșii și scânteietori, la mâini și la picioare are unghiile mari, iar la față i se deschide o gură mare; de nimic nu se teme ca de cruce; când se face semnul crucii, el fuge în codri și în pustii; dar ca omul să nu-și poată face cruce, el îi ia puterile și atunci omul, dacă vrea să scape de diavol, trebuie să-și facă semnul crucii măcar cu limba; în cazul că i se rostește numele, oamenii adaugă „Cruce de aur cu noi”; crucea, tămâia și agheasma sunt lucruri pe care dracul nu le poate suferi, în fața cărora nu poate rezista; amenințat în descântece cu ele, diavolul trebuie să fugă; de pildă, în descântecele de deochi, diavolul este amenințat cu botezul; în cazul altor descântece, nu toate plantele de leac sunt pomenite, ci doar cele care se presupune că ar înspăimânta pe diavolul care aduce bolile, cum ar fi: alun, boz, viță de vie, pelin, corn, arțar, sânger, trestie, nuc; de pildă, alunul este folosit și de solomonari pentru a îndrepta grindina în direcția voită de ei, dar și oamenii folosesc alunul și un topor pentru a amenința și a abate grindina peste păduri; dracul se arată omului numai de cu seară și până la miezul-noptii; de cum cântă cocoșii miezul-noptii, dracul și slugile lui părăsesc pământul; greu iese din trup sufletul celui dat diavolului; el poate intra și în biserică, dar, dacă miroase a tămâie, nu intră; de asemenea, în altar nu poate intra; tovărășie cu dracul fac numai vrăjitorii moșnegi și babele; când este în serviciul omului, se hrănește cu pâine și miez de nucă; dacă o comoară arde, fiindcă ele ard o dată pe an, de la amiază și până la miezul-noptii, atunci stăpânul acelei comori este necuratul; dacă însă comoara arde de la miezul-noptii înainte, atunci ea este „curată”; dracul este tovarăș cu strigoii, stafiile, Muma-pădurii etc.; se crede că trăsnetele nu sunt altceva decât împrășcările după diavoli ale Sfântului Ilie, care îi urmărește peste tot (3. GOROVEI, p. 73-74; 148; 171-172; 181). Dracului i se mai spune Ucigașul, Satana, Diavol, Răul, Samodiva, Împielitatul, Ăl-cu-coarne, Pârdalnicul, Ucigă-I Tămâia, Aghiută, Ăl-din-baltă, Bată-I Crucea, Bată-I Sfinții, Michiduță, Necuratul, Spurcatul, Naiba, Vrăjmașul etc.; apare sub formă de om, câine, pisică, cal, capră, bou etc.; numai sub formă de oaie nu apare, fiind aceasta considerată animal sfânt, pentru că ea dă lână pentru îmbrăcăminte, carne, lapte, brânză; de aceea și la pomeni, în capul mesei, se dă de pomană un caier de lână de oaie; în chip de om, dracul este înalt și negru, cu ochii mari și roșii, cu urechi și coarne, cu coadă și picioare de țap; e îngrozitor de urât, de aici expresiile: „*Parcă-i dracul (gol)*” și „*Omul să fie mai frumos ca dracul, ca să-i placă femeii*”; dracul poate fi recunoscut și pentru că umblă noaptea târziu, până la cântatul cocoșilor, după care dispare imediat; când este văzut, omul trebuie să scuie și să rostească „*Ptiu! Ucigă-te Crucea! Piei din fața mea!*”, caz în care dracul fuge și se face nevăzut; există femei care știu „*să facă cu dracul*”, când i se fură cuiva ceva mai important; păgubașul

recurge la una din aceste femei, care se duce noaptea, dezbrăcată și despletită, la marginea unui râu sau a unei gârle, până la cântatul cocoșilor, și acolo „bate” apa cu o prăjină, strigând pe rând trei draci pe numele lor; unul din numele mai frecvente este Filip; la strigătul vrăjitoarei, toți cei trei draci se ivesc, pe doi îi trimite înapoi, oprind numai pe unul singur, căruia îi sacrifică un animal (vacă, bou, cal sau chiar un om întâlnit întâmplător în drum); aceasta este plata care se dă dracului pentru serviciul oferit; dracul se duce la cel care a furat, fiindcă el știe cine este hoțul, iar la casa acestuia miaună și chirăie, chemând hoțul pe nume; dacă hoțul nu aduce înapoi ceea ce a furat, îl vor apuca niște dureri cumplite, care se vor întezi până la moartea lui; înapoierea celor furate trebuie îndeplinită tot noaptea, după cântatul cocoșilor, obiectele însușite fiind aruncate în curtea posesorului, fără să fie zărit de cineva; vrăjitoria cu dracul poate să dureze și câteva zile; de pildă, dacă hoțul a furat o vită sau un obiect pe care l-a dus în altă parte, hoțului cuprins de spaimă îi va trebui ceva timp pentru deplasare și pentru înapoierea furtului; în acest fel, păgubașul își vede înapoiat ceea ce i s-a furat, iar hoțul rămâne tot necunoscut, dacă a avut grijă să nu fie văzut de nimeni; vrăjitoria aceasta are efect numai asupra omului *necântărit*; celui *cântărit* dracul nu-i poate face nimic, de aceea, hoților mari, de meserie, dracul nu le poate face nimic - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 117-118). În alte părți, se crede că Fata-Pădurii este diavolul care a luat chipul unei fete frumoase; părul ei negru ajunge până la pământ și făptura este foarte periculoasă mai ales pentru flăcăii care dorm la turmă sau la marginea pădurii; când flăcăii își dau seama de pericol încearcă să fugă și să se ascundă; dacă nu reușește să-i ademenească, Pădureana țipă și fuge ca nebuna, doborând în calea sa copaci și stânci; dacă nu este recunoscută și flăcăul răspunde chemării și vorbelor ei dulci poate să rămână mut pentru toată viața; dacă vreo vrăjitoare are nevoie de ajutorul diavolului, pune o oală cu apă la fiert și, când apa clocotește, apare și necuratul; dacă vreunui om îi apare în drum diavolul și îi mai trage și o palmă, să-i răspundă, făcându-i cadou o năframă sau un clop, iar, pentru această plată, dracul îl va duce pe om într-un loc, unde sunt ascunse comori; când cineva dorește să afle în ce loc se găsește tănuț un obiect, el poate cere ajutor chiar diavolului, pentru aceasta procedând astfel: să țină o găină și un cocoș negru în coteț, până ce găina face un ou; să ia acest ou și să-l țină la subsuoară, până ce va ieși din el un drăcușor negru, care îl va întreba: „*Stăpâne dragă, ce dorești ?*”, el fiind dispus să satisfacă orice dorință, să caute comori ascunse; atunci când vine acasă, el trebuie ospătat numai cu coajă de pâine, ca să nu fugă de la locuința celui care s-a străduit să-l aducă pe lume; dacă diavolul apare în visul cuiva ca un coșmar, omul trezit să-și facă semnul crucii cu limba, de trei ori, și va scăpa de prezența lui - Sălaj (PRESA). Se crede că, dintr-un ou, făcut de o găină neagră, purtat la subsuoară timp de nouă zile, înainte de Paște, va ieși, în ziua Învierii Domnului, un spiriduș, care dă apoi celui ce l-a clocit toate averile din lume, dar îi ia și sufletul după moarte - Suceava; din orice ou, purtat subsuoară timp de nouă luni, iese din el necuratul, care îl servește pe cel ce l-a clocit, dar care, dacă nu are de lucru cu alți oameni, îl demonizează pe cel ce l-a adus pe lume - Suceava; dacă sunt clocite ouă mici și cam moi, vor ieși din ele spiriduși, care vor da celui ce i-a clocit câți bani dorește el, dar, după moarte, al acestor spiriduși îi este sufletul - Galați; alții cred că necuratul este un ban, care are puterea de a aduce alți bani de la cei care au din belșug, dar acești bani, care conțin spiriduși, trebuie cumpărați, numai că, aduși acasă, se poate observa că numărul lor a scăzut, iar apoi este de rău pentru cel ce are bani cu spiriduși - Galați; se povestește că unele femei nasc, în loc de copii, purcei, numiți *crasnic*, adică drac, care, imediat ce s-au născut, încep a țipa și a fugi prin toată casa; ca să scape de ei, bătrânele fac foc în sobă, cu jeratic mult, apoi gonesc crasnicii prin toată casa, până ce aceștia, neavând cum să mai scape, intră în sobă și ard - Vaslui; diavolul se poate preface în orice viețuitoare domestică sau sălbatică, numai în oaie și albină nu se poate preface - Banat; tichia diavolului se găsește întotdeauna în vârful vârtejurilor de colb, pe care le face vântul; dacă un om ridică de la bază acest con de colb, poate intra în posesia tichiei, care, pusă pe cap, îl face nevăzut și astfel poate intra apoi oriunde, fără a mai fi zărit - Moldova; diavolul se ivește întotdeauna la miezul nopții, pe locul unde s-a petrecut un omor - Tecuci; se crede că

diavolul aude tot ceea ce spune omul, dar niciodată ceea ce gândește - Suceava; el locuiește în gropi, pivnițe părăsite, case pustii, biserici ruinate, în ape stătute, pe sub punți și poduri etc. - Tecuci; el se ascunde și sub copacii mari și de aceea nu este bine, în caz că tună și fulgeră, să se adăpostească omul de ploaie sub copaci - Suceava; se mai ascunde și în blana câinilor, din care cauză nu este bine a-i ține în casă, când afară tună și fulgeră - Suceava; dracul vine pe urmele omului care călătorește noaptea, atunci când i se pare că îl strigă cineva din spate, și poate scăpa de el, dacă își face semnul crucii, rostește cuvântul *cruce*, sau chiar dacă îl înjură pe diavol de cruce - Tecuci; dacă, pentru moment, nu se găsește un lucru, nici nu trebuie căutat, fiindcă înseamnă că și-a pus dracul coada pe el - Tecuci; se spune că se naște un drac, atunci când, într-o adunare de oameni, se lasă o tăcere neașteptată - Muntenia; se mai spune că, atunci când doi oameni spun același cuvânt deodată, crapă un drac de ciudă - Muntenia; cu deosebire pe călugări îi urmărește diavolul până în pragul bisericii, îndemnându-i permanent să păcătuiască, dându-le visuri cu tot felul de bogății, plăceri lumești și chiar femei goale; de aceea lupta călugărilor este mult mai înverșunată în a urma calea cea dreaptă; când se cutremură pământul, se crede că se bat dracii chiar în mijlocul lui (2. GOROVEI, p. 50; 64; 77-78; 80-81; 184; PRESA). Va fi ispitit la fapte nedemne sau va primi vești proaste cel care visează diavol; va avea o soție rea cel care visează diavol cu coarne; cine se visează că este urmărit și necăjit de diavol înseamnă că se va confrunta cu vrăjmășia oamenilor - Suceava (NOTE, Băncescu).

DIHOR (*Mustela putorius* - DLRM, p. 246)

Cine visează dihor înseamnă că va avea parte de o pagubă în viitorul imediat - Suceava (NOTE, Băncescu).

DIMINEAȚĂ

Interval de timp al zilei, situat cu precădere înainte de răsăritul soarelui; dacă zorii se ivesc la orizont de culoare roșie, urmează mai totdeauna vânt cu ploaie - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 86). Nu durează mult, dacă ploaia începe dimineața - Suceava (2. GO-ROVEI, p. 196). Descântecelul, ca să aibă efect, se fac seara și dimineața - Bucovina (CO-JOCARU, p. 233).

DINTE

Se crede că, dacă mai întâi copilului îi iese dinții pe maxilarul inferior, acesta va trăi mulți ani, iar dacă îi iese pe cel superior va muri în scurt timp - Suceava (3. MARIAN, II, p. 213-215; 2. GOROVEI, p. 145). Dacă unei fetițe îi cresc mai întâi dinții de sus, ea se va face preoteasă, iar, dacă îi cresc băiețelului, el va deveni preot - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 199). Dacă, la căderea unui dinte sau a unei măsele, curge mult sânge și se simte durere puternică e semn de moarte pentru cineva apropiat; dacă nu, atunci moare o rudă mai îndepărtată - Mehedinți (CIOBANU, p. 79). În Maramureș, când unui copil îi cade sau i se scoate un dinte de lapte este bine să-l arunce peste casă și să zică: „*Na, cioară, dinte de fier/Și-mi dă altul de oțel!*”; în Maramureș și Bucovina, se crede că oamenii care au strungăreață sunt foarte pătimiși în dragoste, iubăreți (BOGDAN, p. 20; 128). Cine trage așternutul de sub el cu dinții îmbătrânește repede - Tecuci; să se strângă din dinți când trebuie să se treacă pe lângă câini răi și există temerea că se vor repezi să muște - Vâlcea; dacă cineva dorește să nu-l mai doară dinții niciodată, să frece cu un deget dinții unui om mort și apoi, cu același deget, să-și frece dinții proprii - Bihor; nu este bine să înghită cineva dintele (sau dinții) care i-au căzut - Tecuci; să nu se scrâșnească din dinți, că se bucură dracul - Tecuci; femeii care are strungăreață între incisivii de sus îi place să facă dragoste - Tecuci; tâlharii poartă cu ei, în mod obișnuit, dinți ai unui mort, pentru a nu fi dați în vileag - Bucovina; dinții de lup sunt recomandați ca leac în mușcătura de lup - Neamț (2. GOROVEI, p. 5; 40; 76; 79; 85; 109; 128). Căderea dinților în vis, însoțită de senzația de durere și de sânge, semnifică moarte; aceasta este cu atât mai apropiată în timp, cu cât senzația de durere este mai intensă și sângele în cantitate mai mare - Suceava (3. MARIAN, III,

p. 9). Înseamnă sănătate și onoare pentru cel care se visează că are dinți albi, netezi și frumoși; dacă se visează scoțându-și dinți fără durere este semn că s-a eliberat de tot felul de ispite; dacă visează că-i cad dinții și îi pune la loc înseamnă câștig într-o afacere; dacă visează scoțându-și dantura falsă și punând-o la loc înseamnă că va îndrepta o pagubă; dacă se visează trăgând de dinții altcuiva înseamnă moartea unei rude sau a unui prieten; visarea dinților altcuiva negri, cariați și căzând semnifică neliniște sufletească; visarea dinților din aur înseamnă bogăție; dacă se visează curățindu-și dinții e semn că se va osteni pentru rezolvarea problemelor altora; dacă se visează că are dinți lungi înseamnă întristare, iar dacă se visează că are dinți din sticlă semnifică boală grea și moarte grabnică; pentru cel care se visează crescându-i o măsea înseamnă sănătate, robustețe, stare fizică viguroasă - Suceava (NOTE, Băncescu). .

DOCTOR

Pentru cine visează doctor înseamnă boală sau trăirea unor sentimente de părere de rău; dacă își visează vreo rudă în ipostaza de doctor este semn că va asista la căsătoria unui membru al familiei - Suceava (NOTE, Băncescu).

DOCTORIE

Pentru leacurile (doctoriile) primite de la cineva, gratuit sau cu împrumut, nu trebuie să se mulțumească - Maramureș (BOGDAN, p. 93). Dar există și credința că doctoriile sunt „*spurcate*”, pentru că ele sunt făcute din grăsimea oamenilor care mor în spitale, în special din cea a oamenilor grași - Maramureș (3. POP, p. 111). Cine visează doctorii e semn că va trăi momente de neîncredere și îndoială asupra oamenilor sau întâmplărilor petrecute; dacă, în schimb, visează balsam (substanță lichidă, cu aromă plăcută, extrasă din rășini sau din diverse produse vegetale), va beneficia de cuvinte de laudă din partea prietenilor, pentru comportarea bună pe care o va manifesta - Suceava (NOTE, Băncescu).

DOI

În practicile premaritale, se întâlnesc frecvent numere pare sau cifra doi; dacă două picături de ceară se unesc în apă, dacă două fire de păr de porc, puse alături pe o plită încinsă, se unesc, dacă bobocii de găscă sunt cu soț; în toate fazele nunții, apare cifra doi (sau număr par); la fata nemăritată sunt trimiși totdeauna doi pețitori; în număr par sunt solii care fac chemările la nuntă; același principiu, al parității, funcționează în alegerea vorniceilor și a druștelor; înșirați doi câte doi, vin călăreții din alaiul mirelui; se angajează două formații de lăutari; din două sate este alcătuit convoiul care pleacă după mireasă, având înhămați doi-patru-șase boi; cu două lumânări se pleacă la biserică; nuntașii se împart în două tabere, unii sunt cei care apără mireasa, ceilalți sunt cei care solicită să le fie dată, sau vor să o răpească; diviziunea mesenilor rămâne valabilă și pe parcursul petrecerii, în timp ce unii joacă în curte, ceilalți trebuie să stea în casă etc.; de observat că cifra doi, spre deosebire de toate celelalte, nu are ferm conturată încărcătura simbolică, fiind asimilată curent cu șirul de numere pare, pentru că această cifră simbolizează în primul rând paritatea (EVSEEV, p. 186-187; NOTE, Antonescu). Face și mai mulți păduchi cel care este căutat în cap, concomitent, de alți doi oameni - Tecuci (2. GOROVEI, p. 42). v. NUMĂR; TREI

DOISPREZECE

În trecutul îndepărtat, unele popoare (ex. babilonienii) considerau numărul 12 drept cifră de bază în calculul aritmetic, el oferind avantajul prin faptul că este divizibil cu 2, 3, 4, și 6; astfel, numărului i s-au atribuit însușiri cu totul deosebite; de pildă, astronomii au împărțit harta cerului înstelat în 12 constelații, anul are 12 luni, ziua are 12 ore etc.; dacă acestei cifre i se adaugă o unitate, rezultă cifra 13, care creează mari dificultăți de calcul, deoarece ea nu este divizibilă decât cu 1 și cu ea însăși (PRESA). Cele douăsprezece zile aparțin tradiției indo-europene și erau fixate

simetric în jurul Anului Nou, care putea să aibă loc fie la solstițiu, fie la echinocțiu; calendarul tradițional românesc le-a preluat și ele se găsesc șase înainte de Anul Nou și șase după Anul Nou; în Moldova și în satele de câmpie ale Olteniei și Munteniei, flăcăii aleargă călări, cai și călăreți fiind împodobiți frumos, în toate aceste douăsprezece zile, după care, în ziua de Bobotează (6 ianuarie) se rânduiesc așteptând ca animalele lor să fie stropite cu apă sfințită (BUHOCIU, p. 48; 67). v. NUMĂR; TREI.

DOLIU

În Bucovina, doliul după un părinte decedat este mai aspru, copiii trebuind să-l țină timp de un an; în acest interval, ei nu se bărbieresc deloc și nu au voie să joace la hore, pentru că se crede că astfel joacă pe pieptul mortului; când se visează doliu este semn de moarte, fie pentru cel care visează, fie a cuiva apropiat, rudă sau cunoștință veche (COJOCARU, p. 163; 170).

DOR

Unii analiști atribuie sferei semantice a dorului o origine pastorală, plecând de la ideea distanței geografice reale care separă iubitele rămase în sat de flăcăii plecați la munte cu oile; în acest sens, sunt aduse ca argumente prezența muntelui în lirica de dragoste, sau *drumul dorului*, care inițial ar fi fost drumul plaiului; dar nu trebuie ignorat că, în limba latină, *dolor-dolus* înseamnă dezolare, întristare, ori romanii erau agricultori, nu păstori; *drumul dorului* este în fapt distanța care desparte visul erotic de împlinirea sa; deci nu este vorba de o distanță concretă și neapărat mare, ci este o reprezentare ideatică, configurată mental, depărtarea fiind existentă și dramatică și în cazul că îndrăgostiții se află în cadrul aceleiași colectivități umane; *drumul dorului* este practic un simbol, o călătorie inițiativă, o expediție în căutarea și aflarea unei noi personalități a omului, îmbogățită printr-o experiență erotică; *lungul drum al dorului*, pe care îl străbat partenerii, mergând unul spre celălalt, este dramatic nu pentru că este lung, ci pentru că este plin de obstacole; cele mai multe asemenea obstacole sunt dealurile, munții, apele, pădurile și văile adânci, toate fiind de fapt ipostazieri ale interdicțiilor impuse de morala comunitară, uneori fiind reală chiar distanța dintre cei doi, care conduce la prelungirea dureroasă a unei iubiri la distanță, deci neîmplinite; de remarcat că obstacolele sunt aceleași ca în basme, numai că în basme operează cu această funcție gurile de foc ale balaurilor sau zmeilor; *casa dorului* este un fel de centru mito-poetic al spațiului erotic și se află amplasată pe o *punte*, pe o *ciucă*, pe un *deal*, sau pe o *coastă* din inima codrului; dacă dorul este comparat cu focul, cu chinurile cele mai mari, necredința și părăsirea în dragoste sunt păcate atât de mari, încât duc la condamnări tot atât de aspre: iubitul să fie ars în casă, la miez de noapte, ca să nu-l poată salva nimeni; dar mai cumplită decât arderea prin foc este chinul dorului neîmplinit: „*Să te-ajungă dor cumplit, /Să lași lingura pe blid, /Să ieși afară plângând/Și părul din cap smulgând. /Să te bată, badeo, bată/Nouă boale dintr-o dată. /Când vei crede că te scoli, /Vie popa ca să mori!*” (EVSEEV, p. 101-104, punând în discuție interpretări semnate de O. Densușianu, T. Papahagi și Ion Coteanu; 113; NOTE, Antonescu); *lumea de dincolo* este fără dor, deci fără compasiune, rece; dorul rămâne celor în viață, este lăsat moștenire acestora, ca să nu-i uite pe cei morți; ceea ce e o indicație fundamentală, deoarece *lumea cealaltă* din bocetele românești seamănă mai mult cu infernul antic, decât cu *lumea cealaltă* creștină (BUHOCIU, p. 17-18).

DOVLEAC (*Cucurbita pepo maxima* - DLRM, p. 259)

În mod neașteptat, o credință seamănă cu mitul lui Sisif, în sensul că acela care fură bostani (dovleci) în timpul vieții, pe lumea cealaltă este pus, drept pedeapsă, să ridice pe un deal bostani mai mari și mai grei, dar, abia ajuns cu ei în vârf, îi scapă la vale, de unde îi cară iarăși cu trudă și tot așa la infinit - Tecuci; nu este bine să se arunce vrejul dovleacului în foc, pentru că apar bube mari pe trupul celui care o face - Vâlcea; este semn de toamnă lungă, dacă într-un bostan se

găsesc semințe deja încolțite - Iași; în Ajunul Crăciunului (24 decembrie), se dă copiilor să mănânce bostan, ca să fie grași în tot timpul anului următor - Tecuci; se crede că bostanul crește bine numai la omul sărac și prost - Galați; se îmbolnăvește de râie cine mănâncă dovleac din ajunul Crăciunului înainte - Dolj; pentru a feri de vărsat de vânt (varicelă) pe copii, li se face semnul crucii cu dovleac pe frunte și pe piept - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 25; 250; 275). Între darurile făcute moașei de către tânăra mamă, a treia zi după nașterea unui copil, se numără și semințele de dovleac - Caraș-Severin (LĂPUȘTE, p. 67). Cine visează bostani de mărime apreciabilă e sigur că se va umple de bube; dacă se visează mâncând dovleci e semn de boală, iar dacă se visează semănând dovleci înseamnă că viitorul apropiat al său va fi liniștit - Suceava (NOTE, Băncescu).

DRAC v. DIAVOL.

DRAGOBETE

Conform legendelor, Dragobete este fiul Babei-Dochia și are o fire opusă mamei sale, care este rea și ursuză; i se mai spune și *Cap-de-Primăvară*, ziua în care este sărbătorit de tradiția populară fiind 24 februarie (Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul) sau 3 martie (Sfinții Mucenici Eutropie, Cleonie și Vasilise); se crede că, în aceste zile, toate viețuitoarele, în special păsările, își găsesc perechea; din această cauză, Dragobetele simbolizează afectivitatea și iubirea trupească (ȘĂINEANU, I, p. 82; 12. GHINOIU, p. 37; 78; 199-200; 202). v. BABA-DOCHIA.

DRĂGAICA

Denumirea populară a zilei de 24 iunie, când, în calendarul creștin ortodox, se prăznuiește Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (ȘĂINEANU, I, p. 82). v. IUNIE.

DREGĂTOR v. CONDUCĂTOR.

DRUM

Nu-i va merge bine celui care, odată pornit, se întoarce din drum, pentru indiferent ce motiv, de cele mai multe ori deoarece a uitat ceva - credință atestată în toată țara; este semn că mireasa nu este fecioară, când se întâmplă vreun accident în drum spre biserică unde urmează a se oficia căsătoria - Iași; se aruncă știuleții de porumb goliți de boabe în drum, pentru ca în toamna următoare ei să fie crescuți având boabele bătute ca drumul - Suceava; gunoiul gândacilor de mătase se aruncă în drum, pentru ca firele din care se va țese mătasea să fie lungi cât este și drumul - Ilfov; când unei femei îi mor pe rând pruncii, pe cel nou-născut îl așează în mijlocul drumului și cine îl găsește trebuie să-l și boteze - Ilfov; să nu se traverseze drumul pe care urmează imediat să treacă un cortegiu funerar, pentru că vor amorți mâinile celui care nesocotește interdicția - Dolj (2. GOROVEI, p. 35; 61; 85; 101; 151; 186; NOTE, Antonescu). Alaiul de nuntă nu se întoarce niciodată pe același drum pe care s-a dus la cununie, fie pentru a deruta duhurile rele în probabila lor acțiune răuvoitoare, fie pentru a feri pe cei doi tineri căsătoriți de revenirea la vechea stare, cu alte cuvinte, căsătoria să fie durabilă - Oltenia; Vâlcea (ȘEULEANU, p. 140-141). Cine întâlnește în drum un alai mortuar să meargă împreună cu el și nu înainta lui, pentru că se crede că drumețul vrea să o ia el înainte spre lumea de dincolo, sau că acest fapt se va întâmpla în curând; întâlnirea unei nunți cu o înmormântare este semn rău pentru tinerii căsătoriți; se crede că omul care strănută pe drum este așteptat cu nerăbdare acolo unde trebuie să se ducă, iar cei care îl așteaptă vorbesc insistent despre el; se spune că acela care, mergând pe drum, uită pentru ce scop anume a plecat de acasă să se întoarcă pentru a-și aminti de ce a plecat; este semn de noroc și dușmanilor pagubă pentru cine visează un drum; cine se visează mergând pe drum curat înseamnă câștig; visarea mersului pe un drum cu măracini înseamnă că dușmanii se sfătuiesc în legătură cu răul ce îl vor face celui care visează; înseamnă neplăcere pentru cel care visează că a

rătăcit drumul; îl amenință vreo boală pe cel care se visează mergând beat pe un drum; este semn de nenorocire pentru cel care se visează făcând drum lung și nefericire, când se visează parcurgând un drum îngust; dar înseamnă că va fi primit în vizite cel care visează că parcurge un drum lat, o șosea; visarea unui drum cu mulți oameni înseamnă că de prea multe lucruri s-a apucat cel ce visează, iar când se visează că muncește la construirea unui drum este semn că va avea parte de supărări - Suceava (NOTE; Băncescu).

DRUMEȚ v. CĂLĂTOR.

DUD (*Morus* - DLRM, p. 264)

Pentru cine visează dud înseamnă bucurie și spor în casă, dar dacă se visează mâncând dudu e semn de boală, supărare sau învrăjbire - Suceava (NOTE, Băncescu).

DULF

Animal imaginar, pe care mentalitatea tradițională românească îl situează între cele năzdrăvane, chiar vorbitoare, investite cu unele trăsături oraculare, seria lor fiind formată din *mioară, berbec, cal, câine, cerb, ciută, șoim*; în limba populară i se spune și *dolf, duh, duh de mare, duhul mării* (Negre), *dop de mare*; vine din slavă, ca și *delfin*, unde are și sensul de prinț moștenitor, trecând în limba română cu acest arsenal semantic și născând o familie de cuvinte interesantă: *dolfan*, cu sensul de om de frunte, avut; *dolofan* - copil grăsuț (BUHOICIU, p. 138; 413). Se crede că Dulful își are sălașul în Dunăre sau în Mare; pentru navigatori și pescari, el este inofensiv, dacă nu este provocat; se spune că, în timpul nopții, Dulful iese din apă, se plimbă pe țărm și, unde găsește un măr, îl fură pentru a-i mânca fructele și frunzele; ca urmare, marinarii, care vor să-i obțină bunăvoința pe timp de noapte și să și-l facă aliat, aruncă în valuri mere roșii; Dulful le adună și le mănâncă, aruncând parte din miezul lor înaintea valurilor, indicând astfel traseul de urmat (VULCĂNESCU, p. 478). Se atrage atenția că se pot produce cu ușurință erori de interpretare asupra locului unde viețuiește Dulful, deoarece termenul *dunăre* (*dunăriță, dunărică, dunăreană*) nominaliza, în vechime, orice apă curgătoare mai mare, expresiile în limba română fiind o dovadă concludentă în acest sens: „*a crește dunăre*”, cu sensul de a crește peste măsură; „*mânios dunăre*”, adică foarte mânios; „*a se face dunăre*”, cu semnificația de a se mânia foarte tare (ȘĂINEANU, II, p. 445; CLEMENTE, p. 6).

DUMINICĂ

Este ziua Domnului și reprezintă totodată zi de încheiere și de început a săptămânii, având caracter pozitiv și creator; de aceea se fac nunți, se perfectează tocmele, se încheie acte de întemeiere, urice etc.; este păcat să se lucreze, să se taie lemne, fiindcă „*se dă cu barda în Dumnezeu*”; nu este bine să se măture în fața soarelui, pentru că „*se colbuește*” fața Sfântului Soare; cel care se naște duminică are noroc în viață, sănătate și va trăi mult (BODIU, p. 419). Este zi de repaus și de petrecere și totodată ziua în care se fac cele mai multe nunți; copiii născuți în zi de duminică vor avea noroc în viață - Suceava; femeia însărcinată să nu mănânce în zi de duminică legume cu păstăi (mazăre, fasole etc.), fiindcă va naște un copil nătâng, care de-a lungul vieții sale va face numai fapte rele - Transilvania; despre omul care doar me duminică dimineața, în timp ce la biserică bat clopotele, se spune că, în acele clipe, trec șerpilor peste el - Galați; nu se realizează visele din noaptea dinspre duminică - Bucovina; nu se taie pasăre și nici altfel de animal, pentru că este mare păcat și poate să aducă pagubă în animalele din care s-a făcut sacrificarea - Iași; cel care sacrifică păsări sau animale în zi de duminică va face mătreață - Tecuci; duminică nu se sădesc plante, fiindcă se usucă - Muntenia; cine muncește în zi de duminică îi ia foc gospodăria, iar, dacă înjugă boii, va atrage lupii la celelalte vite - Tecuci; nu este bine să se coasă, să se înjuge boii sau să se facă orice alt lucru în zi de duminică, pentru că acela este lucrul diavolului și este pericol să fie

trăsnet, dacă pe cel ce lucrează îl apucă ploaia pe undeva - Dolj; dacă o femeie gravidă coase în zi de duminică, ea va da naștere unui copil cu limba cusută - Suceava; cine lucrează în zi de duminică va fi trăsnet - Argeș; celui care cioplește duminică îi vor arde așchiile pe piept pe lumea cealaltă - Tecuci; să nu se coasă în zi de duminică la cămăși, pentru că i se cos mințile celui care poartă cămașa; ca să nu se întâmple așa ceva, trebuie să se pună purtătorului să țină în gură câteva fire luate din ruptura țesăturii - Tecuci; nu este bine să se împletească în zi de duminică, fiindcă lucrătorea se va tăia la mâini cu ceea ce lucrează - Dolj; va mirosi urât cel care se spală pe ochi, în zi de duminică, cu apă provenită din ulciorul din care se bea în mod obișnuit - Teleorman; celui care se spală în zi de duminică îi putrezește trupul după moarte, iar părul îi rămâne lung - Suceava; să nu se măture duminică dimineața, în fața soarelui, pentru că se umple de praf fața sfântului soare - Galați; îl va dura capul mai rău pe acela care afirmă, în zi de duminică, faptul că suferă de această afecțiune - Ialomița; să nu se taie găini duminică dimineața, pentru că se îmbolnăvesc celelalte rămase în gospodărie și mor - Galați; nu se pune cloșcă în zi de duminică, deoarece puii vor ieși diformi - Iași; nu este bine să se spele cineva în zi de duminică, pentru că i se fac bube pe cap - Dolj; florile udate în zi de duminică fac viermi la rădăcină - Suceava; nu se pune varză la murat în zi de duminică, pentru că se clocește, se strică - Muntenia; cununiile se săvârșesc numai în zilele de duminică și joi, pentru că se crede că nu vor fi fericite căsniciile încheiate în celelalte zile ale săptămânii - Suceava; părinții care au copii decedați și copiii care au părinți morți nu se piaptănă în zi de duminică, în special persoanele de sex feminin, în credința că prin actul pieptănării îi deranjează („îi zgrabăță”) din odihna lor pe cei morți - Banat (2. GOROVEI, p. 28; 38; 41-42; 54; 69; 82-83; 87; 98; 123; 161; 168; 215; 232; 2. MARIAN, I, p. 77). În Romanați, nu se descântă niciodată în zi de duminică, existând o singură excepție, aceea a descântecului de venin, care se face duminică, la revărsatul zorilor (3. GOROVEI, p. 133). În Dolj, peșitul se face de regulă duminică, în prima parte a zilei; la început discuțiile abordează realități specifice sezonului agricol, starea recoltei, a vremii etc., după care se rostește: „*Dar nu ne întrebați la ce venim?/La ce veniți, Dumneavoastră o să ne spuneți. /Noi venim după o spată, /Dar să fie cu dinții mai mari și mai tari/Și dacă ne dați spata, /Ne dați și fata!*” (ENACHE, p. 129). În ziua de duminică, în zona muntoasă a Banatului, se întâlnește un obicei original, constând din deplasarea, pe la ora 10-11, a mirelui, însoțit de prieteni și muzicanți, acasă la mireasă, iar de aici merg împreună la cimitir, la mormintele celor decedați din ambele familii; aici femeile bocesc, bărbații plâng, iar muzicanții interpretează cântece de jale, adesea cele pe care le-au preferat cândva cei dispăruți; după această „iertăciune”, alaiul se deplasează la biserică pentru cununia religioasă și apoi la casa miresei, unde nașul dă o masă, considerată a fi masă de pomană; în capul mesei stă preotul, apoi, pe ambele laturi ale mesei, sunt așezați cei mai bătrâni oameni ai satului, după aceștia tânăra pereche, nașii și părinții, în final ceilalți invitați; o cană mare de vin trece de la om la om, începând cu preotul, fiecare bea din ea, timp în care rude ale celor căsătoriți dau, peste masă, tuturor celor prezenți câte un colac cu lumânare (3. LAZĂR, p. 270; NOTE, Antonescu). Copiii născuți duminică sau într-o zi de praznic mare (Crăciun, Paște) sunt considerați norocoși și se crede că ei vor ajunge în viață oameni însemnați și că pe aceia îi iubește Dumnezeu; se crede chiar că acești copii născuți duminică pot să vadă spiritele și să le ceară câte ceva; în schimb, dacă sunt născuți sâmbăta, copiii nu vor trăi mult - Transilvania, Suceava (3. MARIAN, II, p. 47). Este ziua care celebrează victoria binelui asupra forțelor malefice acumulate în săptămâna abia încheiată (12. GHINOIU, p. 61). Cine se visează în zi de duminică va avea parte de veselie și multă bucurie - Bucovina (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *duminică-cămașă-fir; duminică-dans.*

Duminica tânără. Poartă această denumire orice primă zi de duminică de după faza de lună nouă, zi în care se obișnuiește să fie chemat preotul, ca să facă o rugăciune, însoțită de sfîntirea apei, pentru *curățenia* casei și a familiei; tot în această zi sunt străpunse urechile fetițelor mici, pentru a le pune cercei; oamenii se tund și își taie unghiile, crezând că numai astfel le vor crește mai repede, precum crește și lumina lunii; la fel și fetele, își taie vârful cozilor, ca părul să le crească

mai lung și mai des - Banat (2. MARIAN, I, p. 75; 78).

Duminica Lăsatului de sec pentru intrarea în Postul Paștelui. În Bucovina, sărbătorii i se mai spune *Rafinea, Refenea* (pl. *Refenele*), pentru că nu se organizează o singură adunare în care se distrează tinerii ca în alte duminici, ci mai multe; în alte zone, mai poartă și numele de *Vergel*; strigăturile rostite la aceste jocuri sunt adresate în special tinerilor care nu s-au căsătorit până la această dată; în Bucovina, se și spune „*a le trage o refenea*”, adică a-i lua pe tineri în răs; obiceiul este atestat și în Transilvania, în special în Banat, Sibiu și Țara Chioarului; în această zi, fiecare trebuie să joace până ce se satură, ca să-i fie de ajuns peste tot postul, totodată crezându-se că trebuie jucat mult și bine, ca să crească înaltă cânepa - nordul Moldovei; în Bucovina mai este semnalat obiceiul ca, la încheierea petrecerii, să se consume ouă de găină fierte sau coapte (2. MARIAN, I, p. 204-206; 2. GOROVEI, p. 226; 12. GHINOIU, p. 187). În Călărași, în preajma Lăsatului de sec, se desfășoară „*Spălarea vaselor*”, un obicei care constă în spălarea vaselor folosite până atunci la prepararea mâncării, punerea lor la păstrare și scoaterea altora destinate a pregăti mâncărurile de post; cei care nu pot dispune material de un număr suficient de vase le spală bine pe cele folosite, încât să piară orice urmă de preparat „*de dulce*”, întrucât se consideră un mare păcat în a nu respecta cu strictețe Postul Mare; în seara de Lăsatul de sec, are loc un adevărat pelerinaj, în cadrul căruia finii vin la nași, copiii căsătoriți la părinți, nepoții la unchi și mătuși, cerându-și „*iertăciune*” pentru eventualele neînțelegeri ivite de-a lungul anului; cei care vin aduc daruri, sunt invitați la masă, pentru că se consideră că nu este bine să se intre în postul Paștelui având dușmănie pe cineva; în timp ce în case se petrece, afară copiii aprind focuri mari, în jurul cărora se strâng în două cete între care se înfiripă un dialog satiric, similar „*strigării peste sat*”, numindu-se *Urlalia*, luându-se în răs fetele bătrâne și flăcăii tomnatici, pentru că nu au avut curajul să-și întemeieze propriile familii; în același timp, apar și cete de flăcăi mascați, care bântuie toată așezarea până a doua zi după amiază, atingând pe toți cei întâlniți cu o nuieluță sau cu un bici, locuitorii numindu-i pe aceștia *cuci*, crezându-se că atingerea *cucilor* dă celor atinși putere și sănătate; există și variante numite *Cucii frumoși* sau *Cucii mici*, originea obiceiului fiind sud-dunăreană după aprecierea specialiștilor și fiind întâlnită și în unele așezări din Ilfov (TUDOR, p. 74-75).

Duminica Floriilor – Intrarea Domnului în Ierusalim. Este ultima duminică din Postul Mare și poartă denumirea de *Staulele Florilor*, în Banat, *Duminica Florilor* și *Staurile Florii*, în Năsăud, *Duminica Floriilor*, în Bucovina; în Suceava, mai poartă numele de *Duminica Vlăstărilor*, în amintirea ramurilor înflorite cu care a fost întâmpinat Iisus Hristos la intrarea în Ierusalim; în general însă denumirea folosită de majoritatea românilor este *Duminica Floriilor*; sunt duse la biserică ramuri de salcie înverzite, preotul le sfințește și apoi le dă înapoi credincioșilor, pentru ca fiecare să ducă acasă ramuri sfințite; în Suceava, se crede că, din această zi, toate plantele înmuguresc și înfloresc, deci și cele care servesc la încondeierea ouălor de Paște (*sovârv, pădureț* etc.); pe la miezul nopții spre duminică, fetele pun în apă busuioc și fire din canafurile praporilor, pe care le fură la vreo înmormântare a unei fete mari, și le fierb; cu această apă se spală pe cap, în dimineața zilei de duminică, pentru ca părul lor să fie frumos și strălucitor ca firele din canaf, după care toarnă apa la rădăcina unui păr, rostind: „*Cum se uită oamenii la un păr înflorit, așa să se uite și la mine!*”; dacă se împărtășește cineva astăzi, înainte de a ajunge în dreptul preotului să se gândească la ceva și Dumnezeu îi va îndeplini dorința; cum va fi ziua de Florii, așa va fi și de Paște; în Banat, fetele cred că nu este bine să se spele pe cap în săptămâna premergătoare Floriilor, ca să nu încărunească, dar se spală în Duminica Floriilor cu apă descântată, ca să le crească părul frumos; în Gorj, nimeni nu se spală pe cap în această zi și nici nu se rade, de teamă că-i va albi părul precum pomii dați în floare; tot astăzi, în Muntenia, este începută construcția scrânciobului sau *dulapului*, care va funcționa pentru copii și tineri din Duminica Învierii, apoi în următoarele două zile, în fiecare duminică ulterioară și până la Înălțare (Ispasul), când se face horă mare, petreceri și se ciocnesc din nou ouă roșii; încep Deniile și este dezlegat să se mănânce pește; sunt

duse la biserică flori și ramuri înmugurite, în special ramuri de salcie; se crede că tuturor celor care se vor spovedi în Duminica Floriilor Dumnezeu le va împlini dorințele; din această zi, toți pomii și toate florile încep să înflorească; mătîșorii sfințiți la biserică sunt duși acasă după liturghie și așezați în spatele icoanelor, considerându-se că sunt buni de leac; furtuna și grindina pot fi împiedicate punând pe foc câțiva mătîșori aduși de la biserică în această zi; se mai crede că acei ce înghit trei mătîșori sfințiți sunt feriți tot anul de boli; cum va fi vremea în această zi, tot așa va fi și în Duminica Învierii; este ziua onomastică a tuturor fetelor și femeilor al căror nume nu se regăsește în calendar (2. MARIAN, II, p. 85; PRESA). În această zi, se culeg tot felul de flori de primăvară și se duc la biserică, pentru că este ziua florilor; la ieșirea de la Liturghie, oamenii primesc nuiele înmugurite de salcie; ajunși cu ele acasă, ei ating cu aceste ramuri pe copii, ca să crească și să înflorească la fel ca salcia, după care le pun, sub formă de coroane sau de mănunchiuri la icoane; astfel ele se păstrează peste an, fiind bune împotriva unor boli și ca să ferească gospodăria de grindină și de furtună, în care caz se pune pe foc puțină salcie sfințită și se crede că fumul împrăștie tunetele și fulgerele; tot ramuri verzi de salcie se pun și pe morminte; de asemenea, stupii de albine se încing cu salcie adusă de la biserică, pentru ca să dea rod bogat în miere și ceară, iar ramurile sunt lăsate în jurul stupilor până în anul ce vine; în case, masa trebuie să stea întinsă toată ziua și este datina să se mănânce pește; ca să fie feriți de dureri de șale, oamenii se încing și ei cu nuiele verzi de salcie, iar unii înghit mătîșori, eventual trei la număr, pentru a fi feriți de dureri de gât; sunt atinse cu ramuri de salcie și vitele, ca să fie și ele peste an frumoase și sănătoase; când omul vrea să vândă vreo vită (cal, vacă, porc, oaie etc.), o atinge mai întâi cu mătîșorii sfințiți la biserică și apoi o duce la târg, pentru ca oamenii să se adune în jurul ei și să o admire, tot așa cum oamenii se îngrămădesc la biserică pentru a obține salcie; cine se spală pe cap în această zi va albi la păr ca florile pomilor; de Florii, se scutură pomii, spunându-se: „*Câte flori, atâtea mere, /Dumnezeu ne dă avere!*”; așa cum este vremea în Duminica Floriilor, tot așa va fi și în Duminica Paștelui (PRESA). Această zi mai este numită și „*Staurele sau Staulele Florilor*”, mătîșorii de salcie fiind puși la fiecare casă, unde sunt ținuti peste tot anul; mătîșori se pun și la grajduri; în unele sate, pomenirea morților nu se face toamna, ci în Duminica Floriilor, când se duc la cimitir și bucate preparate, care sunt date de pomană tuturor celor prezenți, chiar și celor veniți de prin alte localități - Maramureș (BOGDAN, p. 45). Cum va fi vremea în ziua de Florii, tot așa va fi și în Duminica Paștelui - Teleorman; Iași; Suceava (2. GOROVEI, p. 268; 2. CHIVU, p. 245). Florile pe care oamenii le duc la biserică sau pe care le primesc după săvârșirea slujbei, împreună cu nuielele de salcie, sunt așezate la icoane în casă, păstrându-se peste tot anul, fiindcă se crede că ele sunt bune contra grindinii, a bolilor etc. , cu ele sunt atinse pe spinare și vitele, în această zi, ca să fie frumoase și sănătoase; sau se pun la porți, la ușile și ferestrele casei, la șoproane, grajduri și cotețe, considerându-se că ele apără gospodăria de forțele malefice - Gorj; Călărași (CĂRĂBIȘ, p. 21; TUDOR, p. 76).

Duminica Învierii Domnului (Paștele). Înainte de anul 325 d. H. , Paștele se sărbătorea în diferitele zile ale săptămânii, chiar și vinerea, sâmbăta și duminica; în acel an, Sinodul Ecumenic de la Niceea, convocat de împăratul Constantin, a emis legea pascală, care stabilea ca această sărbătoare să aibă loc în prima duminică după lună plină sau după echinocțiul de primăvară; astfel Paștele trebuia prăznuit într-o duminică din perioada 22 martie-25 aprilie; Paștele ortodox nu coincide totdeauna cu Paștele catolic sau protestant, explicația stând în faptul că, la 1923, în urma unui congres ținut la Constantinopol, unele biserici ortodoxe au hotărât să renunțe la calendarul iulian și să adopte calendarul gregorian; totuși, data prăznuirii Paștelui se calculează încă pe baza calendarului iulian, în care echinocțiul de primăvară are loc cu 13 zile mai târziu, de aici rezultând neconcordanța cu data Paștelui apusean; în noaptea de sâmbătă spre duminică, în biserici se face slujba Învierii, dându-se lumină din lumină; se sfințesc pasca, ouăle roșii și bucatele aduse, ca fiecare om să intre într-un anotimp nou sub semnul Duhului Sfânt și al înnoirii sufletești; în noaptea Învierii, se veghează cu foc și lumină aprinsă, așa cum ostașii romani au păzit mormântul

lui Iisus; aproape de miezul nopții, credincioșii se îmbracă în straiile cele mai frumoase și noi, dacă se poate, și, după ce se roagă, iau pasca și bucatele și merg la biserică, rămânând acasă doar bolnavii și neputincioșii; se crede că acela care nu merge la biserică în această noapte va trăi tot anul în boli, necazuri și nevoi, iar cine merge va avea parte de noroc și bucurii; după ascultarea Liturghiei Învierii, cu lumânarea aprinsă în mână, oamenii își dau mâna, se îmbrățișează și se sărută, pentru a se șterge orice urmă de ne iubire dintre ei și a se întâlni împăcați pe lumea cealaltă; există credința că acum se deschid porțile Raiului și rămân așa timp de 7 zile, până în Duminica Tomei, sau chiar până la Înălțare (Ispas), sau până la Rusalii; de aceea, în biserică sunt scoase ușile împărătești ale altarului, care stau așezate deoparte întreaga Săptămână Luminată; cine moare în ziua de Paște sau în Săptămâna Luminată merge de-a dreptul în Rai; cine se naște în aceste zile va fi norocos toată viața; lumânarea Învierii este păstrată tot anul, pentru a fi aprinsă în situații primejdioase; această lumânare mai este purtată în unele momente de către fete în sân, pentru a fi luminate, văzute și iubite de toată lumea, precum este ziua Învierii; până la Ispas, creștinii se salută spunând „*Hristos a înviat!*” și răspunzând „*Adevărat c-a înviat!*” (PRESA). În noaptea dinspre Duminica Paștelui, se crede că se deschid cerurile și cine face de veghe este răsplătit de Dumnezeu, împlinindu-i-se dorințele - Tecuci; Galați; sunt considerați a fi norocoși copiii născuți în această zi - Țara Oltului; se crede că, dacă în dimineața acestei zile, se pune un fier sub pragul ușii, se poate scăpa de greieri - Țara Oltului; acela care se scaldă în această zi va fi sănătos tot anul - Suceava; această baie trebuie făcută punând în apă un ou roșu și o monedă de argint, ca omul să fie sănătos și roșu la față ca oul și să aibă bani - Suceava; nu este bine să se doarmă de Paște, în timp ce la biserică se oficiază slujba de prăznuire a Învierii Domnului - Țara Oltului; cel care doarme în ziua de Paște va fi somnoros peste tot anul - Suceava; să nu se doarmă în această zi, fiindcă fură diavolul pasca de pe masă - Vrancea; în Duminica Paștelui, să nu se mănânce nici un fel de bucate, în afară de pește, dacă se dorește să nu existe probleme dificile cu vitele - Ialomița; când se pune cloșca pe ouă, trebuie să se calculeze de așa fel ca puii să nu iasă din ouă în ziua de Paște, pentru că ies betegi și nu trăiesc - Suceava; după slujba din Duminica Paștelui, se mai trag clopotele încă o dată, pentru ca plantele de cânepă să se facă mari și îndesate - Țara Oltului; în această zi se pândește să se observe de unde sar bani din pământ - Bihor; să nu se fiarbă sau să se coacă ouă în zi de Paște, pentru că se îmbolnăvește de amigdalită cel ce o face - Argeș; nu este bine să se doarmă în această zi, pentru că va avea parte de vreme ploioasă în timpul călătoriilor cel ce o face - Suceava; să nu se plece de acasă în vreo călătorie în Duminica Paștelui - Bihor; îi va merge deosebit de rău peste tot anul celui care cade mergând la biserică, pentru a asista la slujba de Înviere - Tecuci; cine moare în ziua de Paște merge direct în Rai, pentru că Raiul este deschis pentru oricine în această zi - Moldova; Iași; în această zi, femeile împart, pentru morții din familie, pâine proaspătă, ceapă verde și rachiu, crezându-se că atunci sufletele celor decedați se înalță la cer și ele trebuie să aibă merinde pe drum - Muntenia; se crede că, dacă plouă în această zi, cartofii se strică - Țara Oltului; în ziua de Paște, să se mănânce întâi ouă albe, pentru că acela care va mânca de la început ouă roșii va face buboai; în Bucovina, se crede că nu este bine să se mănânce, imediat ce se iese de la slujba de Înviere, carne, pentru a nu se da lupul la vite; în Galați, dacă un copil „*s-a spurcat*” mâncând de dulce în Postul Mare, mama lui nu trebuie să mănânce de dulce în Duminica Paștelui (GOLOPENȚIA, p. 72; 92; 111; 144-145; 2. GOROVEI, p. 15; 35-36; 49; 57; 101; 190; 204; 210; 216; 225; 255). Se crede că acela care nu merge în această noapte la biserică se îmbolnăvește (acuzând amețeli și neputințe fizice) și tot în această stare va viețui până la Paștele următor, interval de timp în care va mai avea parte și de multe neajunsuri în gospodărie și familie - Banat; Sibiu; Suceava; este obiceiul ca, după slujba de Înviere, oamenii să se îmbrățișeze și să se sărute între ei - Banat; Suceava; când preotul și cântăreții rostesc „*Și unii pe alții se îmbrățișează*”, cei care asistă la slujbă își dau mâna și se îmbrățișează - Valea Jiului; aceste gesturi făcute de credincioși sunt explicate a fi expresia dorinței de a trăi cu toții în împăcare, pace, fără dușmănie între ei - Țara Oltului; sau înseamnă iubire, fraternitate, uitarea oricărei supărări și

asigurarea bunei armonii în viitor, chiar și dincolo de mormânt, afirmându-se chiar că toți cei care își dau mâna, se îmbrățișează și se sărută în ziua de Paște se vor întâlni și pe lumea cealaltă - Banat, dar credința aceasta se întâlnește pe spații largi, la toți românii; se mai crede că, în această noapte, se deschide Raiul și deschis rămâne până în Duminica Tomei, adică timp de șapte zile; după alții, Raiul rămâne deschis până la Ispas (Joia Înălțării Domnului) - Suceava; sau chiar până la Duminica Mare (Rusalii) - Transilvania; Năsăud; unii credincioși afirmă că gestul preotului de a scoate ușile împărătești din balamale și a le pune deoparte, rămânând scoase toate zilele din Săptămâna Luminată, reprezintă o dovadă în plus că Raiul este și el deschis - Suceava; la miezul-noptii, când cântă cocoșii și pocnesc *săcălușurile*, oamenii rămași acasă se scoală și calcă neapărat pe ceva așternut lângă pat, în credința că astfel nu-i va ustura tălpile peste vară; apoi se spală pe față cu apa dintr-un vas în care mai sunt puse un ou roșu, o monedă și rămurele de busuioc - Suceava; un obicei care ține de practicile religioase, dar pe care credincioșii îl săvârșesc în credința că astfel Dumnezeu îi va ajuta să treacă prin viață fără mari neazuri, este acela de a plăti, singuri sau în asociere cu mai multe familii, *Darea Paștilor*: sunt cumpărate 2-3 vase din lemn noi (*ciubere* sau *donicioare*), toate alese cu grijă, ca să fie bine executate și frumos ornamentate, care se umplu cu vin încă din seara Miercurii Mari (din Săptămâna Patimilor), după care sunt acoperite bine, pentru a nu pătrunde nici o impuritate în ele; în dimineața Jii Mari, sunt duse la biserică și sunt așezate în altar, împreună cu 7 sau 14 pânișoare din grâu curat, frământate și coapte de *prescurărița* parohiei; se mai cumpără 2 sau 8 oale mari din lut smălțuit, având fiecare câte două toarte, linguri de lemn, un cuțit nou și un *cârpător* (placă de lemn folosită pentru tăiat pe ea legume), pe care se taie pâinea în bucățele pătrate, semănând cu zahărul cubic; pâinea, amestecată cu vin, precum Împărtășania, se așează în oalele acoperite cu năframe din lână sau din mătase, cumpărate și acestea din târg sau de la magazine; mai sunt plătite rugăciunile „*de dezlegare*”, care sunt citite de către preot în zorile Duminicii Învierii Domnului; „*Paștile*”, adică vinul și pâinea, sunt sfințite în Joia Mare, la amiază, cu deosebită solemnitate; la revărsarea zorilor în Duminica Paștelui, preotul așezat în ușa altarului, ajutat de cantor și de crâsnic, fiecare dintre aceștia doi așezat în alt loc al bisericii, de obicei în naos și în pronaos, ținând câte o oală în mână, sub care se află năframa cu care se acoperise vasul, ca să nu cadă absolut nimic pe jos, împart fiecărui participant *Paști*, pentru a înghiți pe loc și pentru a duce într-o ceșcuță și celor de acasă; în schimb, credincioșii dau câte un ou roșu - Banat; Munții Apuseni; Bihor; Maramureș; „*Paștile*” se coc în ziua de miercuri din Săptămâna Patimilor, se sfințesc în Vinerea Mare și se împart, fără a se pune și vin, în dimineața Duminicii Paștelui - Năsăud; firimiturile „*Paștilor*” sunt date și animalelor „*curate*” (rumegătoarelor), amestecate în nutreț sau în boabe - Transilvania; credincioșii nu mănâncă nimic în dimineața Duminicii Învierii Domnului până nu pun în gură „*Paști*” - Munții Apuseni; Valea Jiului; Mureș; întorși acasă de la biserică și având „*Pasca*” deja sfințită, credincioșii intră mai întâi în grajdul vitelor și le pune acestora coșul sau legătura cu pasca, de trei ori, pe cap, iar, în cazul că are mai multe animale, așează pasca, în mod simbolic, numai pe capul unora; se duc apoi la câini, le dau acestora câte o bucată de anafură și îi lasă liberi din lanț; după care intră în casă și pun pasca pe capul fiecărui membru al familiei, rostind „*Hristos a înviat!*”; se așează în fine la masă și, înainte de a mânca, gustă fiecare câte o bucată de anafură și una de pască, precum și din toate celelalte bucate care au fost sfințite odată cu pasca; celor plecați la munte cu animalele li se trimite dinainte anafură și pască, ca să aibă în dimineața Duminicii Paștelui; în aceeași zonă, se procedează și astfel: când cei care au fost la biserică se întorc acasă, se așterne pe jos un lăicer sau mai multe de la ușă și până la masă, pe care calcă persoana care poartă pasca, aceasta din urmă fiind apoi așezată pe masă; din pasca însemnată cu cruce deasupra sunt tăiate atâtea felii cât se consideră că pot fi mâncate, după care se pune cuțitul jos și este călcat, fiind apoi călcat de fiecare din cei prezenți; capul familiei împarte apoi câte o bucată de prescură și una de pască, acestea fiind mâncate înainte de orice altceva - Suceava; Bucovina; după ce se pleacă de la slujba Învierii Domnului și se vine acasă, la intrare se rostește „*Hristos a înviat!*”, apoi cei tineri sărută, în ordine,

mâna tatălui, a mamei, ale socrilor, precum și mâinile celor bătrâni, după care femeia sărută mâna bărbatului, pentru că el este „stâlpul” casei, iar acesta o sărută pe ambii obraji - Moldova (partea de sud și centrală); tatăl familiei, după ce a mâncat din pasca și slănina slujită, ia un ou roșu dintre cele sfințite, îl sparge și îl taie în atâtea felii câți sunt în casă, dându-i fiecăruia să mănânce, crezându-se că atunci când unul dintre ei se rătăcește pe căi necunoscute este suficient să se gândească la cei cu care a mâncat oul de Paște și găsește drumul cel bun - Satu Mare; Țara Oașului; Năsăud; se mănâncă oul ca toți să fie peste an sănătoși, dar este bine ca, înainte de a mânca și altceva, să se mănânce pește proaspăt, ca să fie peste an vioi și iuți precum peștele - Transilvania; Moldova; Bucovina; se crede că nu este bine ca, în ziua de Paște, să se bage degetele în solnița cu sare, pentru că, peste an, îi vor transpira mâinile celui ce o face - Banat; Moldova (de sud și centrală); se mai crede că, dacă sunt strânse oasele de la găina tăiată pentru Paște și sunt aruncate apoi peste casă, zicându-se totodată „Uliule, iacă-ți partea ta!”, răpitoarea nu se va atinge în acel an de găinile și puii din curte - Țara Hațegului; se cuvine ca în ziua de Paște toată lumea să fie veselă, pentru că numai o dată în an este Paște - Suceava; totuși, în Duminica Paștelui nu se organizează hore cu muzicanți, nu este bine să se facă vreo călătorie și nici să se încheie vreo căsătorie, este sărbătoarea cea mai mare și cea mai sfântă din an - Sibiu; Năsăud; Bucovina; îmbrăcați curat, cu cele mai scumpe haine pe care le au, tinerii iau ouă de acasă și se întâlnesc în curtea bisericii, unde petrec împreună, ciocnind ouă - Transilvania; Bucovina; se crede că acei care se adună la biserică se vor întâlni cu toții și pe lumea cealaltă; se petrece astfel în curtea bisericii în Duminica Paștelui, luni, a doua zi de Paște, când feciorii stropesc cu apă fetele, marți dimineața, a treia zi de Paște, le vine rândul fetelor să stropescă pe băieți cu apă, iar după amiază se duc cu toții la joc - Suceava; se obișnuiește să se dea de pomană colaci, miel, ouă roșii și alte preparate în memoria celor morți din familie; uneori se împarte caș și ulcele pline cu apă; pomana se trimite pe la casele vecinilor, sau sunt trimiși copiii să o ia, în acest ultim caz gazdele având grijă să le intre prima dată în casă un copil căruia îi trăiesc ambii părinți; sau se împarte celor sărmani ouă roșii și colaci - Banat; tot copiii umblă pe la casele creștinilor, ținând în mână ouă roșii, intră în casă, rostesc „Hristos a Înviat”, apoi primesc ca dar ouă și turte dulci - Sibiu; Năsăud; femeile care nu au copii sau au copii decedați dau de pomană copiilor câte un ou roșu și câte o păscuță - Galați; Vaslui; Bacău; Bucovina; se împart de pomană ouă roșii la mormintele celor decedați, rostindu-se totodată numele celui pentru care se face ofranda - Muntenia; în unele sate, pomana se face în ziua de luni, a doua zi de Paște, când femeile duc la cimitir și împart acolo pască, lumânări și ulcele, pe care le dau celor sărmani - Bucovina; un obicei întâlnit numai în Banat și Transilvania este numit *Bricelatul* și se desfășoară începând din Duminica Învierii Domnului, după vecernie, cu alegerea „craului”, în curtea bisericii, adică feciorii se adună la auzul bățăilor de toacă și aleg dintre ei pe acela care a ieșit primul la arat, a fost harnic și nu a avut nici un păcat în timpul Păresimilor (Postul Mare); acesta este dus cu alai până la râul cel mai apropiat, unde este amenințat că va fi aruncat în apă, dacă nu promite că le dă de băut celorlalți flăcăi o anumită cantitate de rachiu; se întorc apoi la biserică, alesul este așezat pe un scaun și invitat să judece și să pedepsească pe toți feciorii care au săvârșit vreun păcat în Postul Mare, adică nu au arat cum se cuvine, au pierdut vreo piesă de la plug, au muncit prea tare animalele puse în jug, au ieșit la vreo oră sau au purtat *struț*, s-au certat cu părinții etc.; cel pedepsit este luat pe sus de 4 sau 6 flăcăi și dus la fiecare corn de biserică, unde este *briceluit* sau *prișcăluit*, adică este lovit peste tăpile picioarelor cu un băț numit *bricelă* sau *prișcală*; după aceasta se duc cu toții la petrecere, aici fiind invitate și fetele; ultima secvență a datinii, petrecerea, se repetă și în zilele de luni și marți; în unele sate din zona Năsăudului, sunt aleși câte doi crai, care rămân un fel de lideri ai tinerilor un an întreg; ei sunt aruncați de mai multe ori în sus, iar asistența strigă „Crai nou în țară”; cel indicat ca fiind vinovat pentru faptele sale petrecute în Postul Mare este întins cu fața în jos și bătut la tălpi cu un fel de lopățele, la fiecare corn al bisericii; dacă vreunul dintre flăcăi lovește prea tare, este pedepsit el cu tot atâtea lovituri câte a apucat să dea în celălalt; apoi toți se duc la locul unde în mod obișnuit se organizează dansul

de sfârșit de săptămână, loc care poartă prin acele părți numele de *Bere*; amenințarea că vor fi aruncați în apă, dacă nu promit ceva de băut se întâmplă în ziua de luni; cum se desfășoară obiceiul la care iau parte numai feciorii, identic este organizat și de către bărbații însurați, care își aleg dintre ei pe cel mai harnic locuitor ieșit primul la arat - Năsăud; în Țara Oltului, obiceiul se numește *Plugarul*, iar „*craiu*” este purtat spre apă pe o grapă cu dinții din lemn, apoi îmbrăcat în haine de lucru și încins cu nuiiele înverzite, care sunt prinse și la pălărie; deasupra apei este aplecat de două ori, în formă de cruce, începând dinspre răsărit, după care el stropește cu apă pe cei din jurul său; în fine, se pleacă la petrecere; în unele sate din Țara Oltului, pălăria este împodobită cu un colac și un ou roșu, iar „*craiu*” i se leagă paie la picioare, la mâini, pe piept (în diagonală), la brâu și la pălărie; în Banat și în Bucovina, animalele au deplină libertate în această zi: vițeii sunt lăsați să sugă, vacile nu sunt mulse, câinii sunt eliberați din lanț și lăsați să alerge pe unde vor, indiferent cât de răi ar fi; în Țara Oașului și în alte locuri din Transilvania, vitele au libertatea să pască și pe holdele semănate și încolțite, dar numai până după ieșirea de la biserică, dar în unele sate din Năsăud sunt lăsate în câmp și toată ziua; în Suceava, fetele nemăritate, cărora li se spune „*Hristos a înviat*”, răspund cu „*Eu să joc înainte!*”, în credința că astfel vor fi scoase des la joc de către flăcăi; în Moldova, vânătorii și pescarii răspund cu „*Vânat prind!*” sau „*Pește prind!*”, în speranța că vor avea spor la vânat și pescuit; cine doarme în ziua de Paște va fi nu doar somnoros peste tot anul, dar îi va ploua fânul, iar Iuda îi va fura pasca - Banat; Bistrița; Suceava; dacă plouă în ziua de Paște, atunci toată perioada până la Rusalii va fi ploioasă - Banat; în ziua de Paște să nu se plătească datorii și nici să nu se dea cu împrumut, fiindcă se crede că tot anul se va da, iar de primit sau de luat înapoi nici nu va fi vorbă - Banat; mai mult, cele împrumutate înainte de această dată trebuie luate înapoi, ca toate lucrurile să fie acasă și să nu fie împrăștiate peste tot de Paște - Suceava; dacă plouă în ziua de Paște, tot timpul va fi așa până la Rusalii, iar, dacă bate grindina, se crede că anul va fi mănos - Suceava (2. MARIAN, II, p. 167-168; 181-183; 186-188; 195-198; 200-203; 206; 210; 12. GHINOIU, p. 172-174; 180). În loc de pâinea stropită cu vin, care este dată credincioșilor la finele slujbei de Înviere („Paști”), odinioară se foloseau și muguri de copac, obicei combătut cu vehemență de episcopul Petru Pavel Aron pe la jumătatea secolului al XVIII-lea (HERSENI, p. 205). În unele părți ale Ardealului, în această zi feciorii își aleg un *crai* și câțiva *crăișori* sau *judecători*; uneori *craiu*, care se întâmplă să fie flăcăul care a ieșit primul la arat, este condus la râu și aruncat în apă, ritual practicat și de către tinerii din Țara Oltului, sub numele de „*Plugarul*”; *craiu* are de obicei și dreptul de a pedepsi pe ceilalți tineri pentru faptele lor mai puțin laudabile făcute peste an, organizează jocul în cele trei zile ale Paștelui, dă feciorilor o masă etc.; în ziua întâi de Paște, vechiul vătaf al Junilor mulțumește pentru cinstea ce i s-a făcut și predă buzduganul noului vătaf, care este ales tot în această zi (MUȘLEA, II, p.; 53; 77). În dimineața Duminicii Învierii Domnului, la marginea satului, tineri cu nuiiele în mână se înșiruie pe drum, de obicei dinspre deal spre vale; obiceiul poartă numele de „*Alergarea prescurii*” și se desfășoară sub forma unei ștafete astfel: prescura și un litru de vin sunt lăsate în grija unui bătrân amplasat la „*sosire*”, iar, la un semnal, tânărul (sau tinerii, în serii de câte doi) pornește în goană și, ajungând la următorul, îl lovește ușor cu nuiaua pe umăr, iar acesta pornește mai departe, rațiunea fiind ca toți tinerii să ajungă cât mai repede în vale, încât moșul să nu aibă timp să consume prea mult din prescură și vin; participarea moșului este simbolică, fiind poate o reminiscență a ritualului de An Nou, când acesta era sărbătorit primăvara; la *sosire*, prescura și vinul revin băieților, care le împart între ei; informatorii bătrâni spun că, odinioară, se alerga întotdeauna dinspre ogorul semănat cu grâu spre cel cultivat cu porumb, fiind vorba clar de un ritual agricol de transfer de fertilitate, fără a se exclude posibilitatea ca *alergarea* să se fi făcut călare pe cai, ca un fel de „*încurare a cailor*” - Țara Hațegului (NOTE, Antonescu). În noaptea de Înviere, unele fete se scaldă în covata de făcut mălai, în speranța că se vor mărita mai repede și tot cu acest scop se duc dimineața pentru a se scaldi în pârâul de la marginea satului - Bucovina (COJOCARU, p. 240). În ziua de Paște, la întoarcerea de la biserică, se aduc brazde cu iarbă verde, luate obișnuit din lanurile de grâu, fiind

așezate la pragul ușii de intrare în casă, peste ele trecând toți membrii familiei în cele trei zile pascale, în credința că vor fi sănătoși și viguroși tot anul - Teleorman (PRESA). Scăldatul, în sens purificator, este practicat de fete și flăcăi, mai ales în dimineața Duminicii Paștelui, când tinerii se scoală, până a nu răsări soarele, se duc unul câte unul la un râu sau la o altă apă din apropiere și se scaldă în ea, fără să fie văzuți de cineva; ei cred că prin acest gest se curăță de toate relele, făcăturile și urâciunile, dar și că vor fi peste tot anul feriți de orice boală și că vor fi iubiți, sprinteni, ușori, harnici, sănătoși; obiceiul poate să fie practicat în toate cele trei zile de Paști, când fetele și flăcăii se udă reciproc; chiar când flăcăii scufundă cu totul în apă fetele îmbrăcate, sau le udă turnând câte două-trei cofe peste ele, ele nu se supără, ci se bucură, crezând că astfel se vor mărita mai repede în decursul anului - Banat; Transilvania (12. GHINOIU, p. 181-182). În Banat, de dimineață se dau de pomană, pentru morți, colaci cu miel, ouă roșii și alte bucate, precum și ulcele noi pline cu apă; se dă de pomană și caș; în Muntenia, se dau de pomană ouă roșii peste mormânt, pomenindu-se totodată numele celui pentru care se face pomană; tot în această zonă, există credința că toți morții păcătoși, ale căror suflete zac în iad, ies afară în această zi și stau până la Rusalii; fetele duc apă de pomană pe la vecini în aceste zile, gestul fiind făcut pentru morți, ziua mai fiind numită, datorită caracterului funerar al unor obiceiuri, și *Moșii de Paști* (3. MARIAN, III, p. 247-248). În ziua de Paște nu este voie să se doarmă, pentru ca să nu fie somnoros cel care nu se scoală devreme - Bihor (ROMAN, p. 4). Tot în Bihor, obiceiul fetelor fecioare de a se prinde surate, care în trecut a avut o mare răspândire, este astăzi mai mult un joc și se practică în Duminica Paștelui, de regulă în curtea bisericii, cu toate că, prin conținutul său, el este un obicei profan și are mai mult rolul de a introduce în lume, într-o nouă categorie de vârstă, fetele de 13-14 ani; adunate în cerc și ținându-se de mâini, ele cântă o melodie simplă, după care jocul se oprește, fetele rămânând prinse de mâini; două dintre ele trec în mijlocul cercului și acolo se prind „surate”; se așează în genunchi, una în fața celeilalte, și rostesc un legământ: „*Fată curată, /Vrei să-mi fii surată?/Vreau să-ți fiu surată. /Dacă mi te prinzi surată, /Nu mi-i sudui de tată?/Nu te-oi sudui de tată. /Nici de mamă niciodată?/Niciodată. /Da` de sori ori de frați?/Nici de sori, nici de frați. /De mi-i sudui de tată, /Dare-ai cu capu` de pkiatră, /De mi-i sudui de mamă, /Nu te ieie lumea-n seamă!/De te-i despărți de mine, /Pice poale de pe tine, /Ori la Paști, ori la Crăciun, /Ori când îi ospătu` bun!*”; formulele jurământului sunt repetate și de cealaltă fată, după care se schimbă două batiste și două ouă „*împistrite*”, se îmbrățișează și se sărută; obiceiul are aceeași valoare ca și acela la legării fraților de cruce, legământul asigurând păstrarea prieteniei între cele două fete până la moarte, ca și în cazul frăției de cruce; după tradiție, „*suratelor*” le revin o seamă de îndatoriri: ele se consideră rude de sânge, luând parte, alături de celelalte neamuri, la toate evenimentele petrecute în familiile lor, fiind alături la bucurie și la necaz; la moartea unei „*surate*”, cealaltă poartă semne de doliu ca după o rudă bună (COLȚEA, p. 148-151). Pe Valea Jaleșului (Gorj), în noaptea Învierii, când bate toaca pentru prima oară, se obișnuiește ca mulți să se arunce într-un râu unde se spală în credința că acei care sunt bolnavi se vor lecu, iar cei sănătoși nu se vor îmbolnăvi; la fel, femeile își spală copiii cu apă din râu; în dimineața primei zile a Paștelui, toți ai casei se spală pe mâini și pe față cu apă dintr-o ulcică nouă, în care este introdus un ou roșu și o monedă de argint, ca să fie roșii și sănătoși toată vara; înainte de a se îmbrăca în haine noi, oamenii trec prin mijlocul lor un cărbune aprins, pentru a înlătura duhurile rele; în zilele următoare, se plătesc așa-numitele „*Hore de pomană*”, ofrande pentru cei morți după care abia a fost ridicat doliul; cel care vrea să plătească o astfel de horă dăruiește o batistă ornată cu „*râuri*”, însoțită de un buchet de flori, unui băiat care începe hora și o ține până la sfârșit; ai casei și rudele celui mort, prinși în horă, calcă de trei ori pe batistă, apoi o dăruiesc celui care începe hora; în timpul jocului, se oferă fiecărui jucător câte un buchet de flori și un pahar de vin; după încheierea horei, cei care au fost în doliu sunt liberi de aici încolo să joace în horă, fiindcă până în acest moment participarea le este oprită (CĂRĂBIȘ, p. 25; 27-28). A doua zi de Paște, se merge la cimitir, pentru a cinsti memoria celor morți, dându-se de pomană, peste morminte, cozonaci și ouă roșii;

tot acum, prietenii legate în câșlegi, sau în serile de șezătoare, sau la hora satului sunt aduse la cunoștința satului, în fața intrării la cimitir, obicei care poartă numele de *Lioară* sau *Feleagă*, textele rostite fiind un fel de declarații de dragoste; *feleagă* este numele pe care îl poartă o ștergură pe care fetele o pun la costumul cel nou îmbrăcat de ele în Duminica Paștelui, costum lucrat în timpul Postului Mare; fetele aruncă ștergura după gâtul băiatului ales, după care se sărută oarecum acoperiți de *feleagă*, dar în fața celor prezenți, ceea ce ar fi un fel de logodnă publică; prin satele bihorene se crede că numele *Lioara* ar veni de la prima fată care s-a logodit astfel și pe care o chema Lioara; în alte localități din Bihor, obiceiul poartă numele de *Țura fetelor*, iar în câmpia Banatului i se spune *Soră de cruce*, având același loc de desfășurare și tot în ziua a doua de Paște, în care fetele se leagă surori pe viață, când ele se sărută și fac un schimb de ștergare și ouă încondeiate; locul ales pentru desfășurarea obiceiului este cel din fața cimitirului, el fiind un spațiu neprofanat, dar însemnând și că strămoșii sunt luați drept martori la legământul depus (VĂRIȘESCU, p. 29). Dacă în această zi este senin și vremea este frumoasă, însoțită, anul va fi roditor și fără precipitații multe; dacă este moină în ziua de Paște înseamnă că anul va fi sărac în recolte și produsele vor fi vândute cu preț ridicat, adică va fi scumpețe; dacă în maximum trei săptămâni după Paște nu răsare verdeața, anul va fi neroditor (PRESA). Serii simbolice: *duminică-prag-fier*; *apă-ou roșu-monedă*; *apă-ou roșu-monedă-busuioc*.

Duminica Tomii (Tomei). Prima duminică de după Paște poartă numele de Duminica Tomii(ei), fiindcă, în această zi, Iisus Hristos s-a arătat pentru prima oară Apostolilor, după Înviere; Apostolul Toma, îndoindu-se de spusele celorlalți învățaței, a spus că până ce nu va vedea el semnul cuielor în palmele lui Iisus și nu le va atinge cu degetul său, până ce nu va pune el mâna pe coasta rănită a Mântuitorului nu va crede că a înviat, motiv pentru care a fost supranumit și Toma Necredinciosul; în Năsăud, ziua mai poartă denumirea de *Paștile Mici*, iar, în Bihor, *Droaște* sau *Druște*; în schimb, în Banat, *Paștile Mici* poartă numele *Mătcălăul* și este sărbătorit luni sau marți după Duminica Tomei, credința fiind că *Mătcălăul* este fratele mai mic al Paștelui; în Duminica Tomei, se dau de pomană, pentru sufletul morților, colăcei pentru copii și ouă roșii, colaci și lumânare, după care se ospătează toți lângă biserică, până către seară; se pot pune și vase pe mormânt, dar acest fel de pomană poate fi făcută și în ziua de luni după Paște sau după Duminica Tomei; în această zi, există obiceiul să se așeze pe mormintele celor decedați din familie vase cu pomană și să se aprindă lumânări, să se dea participanților în vârstă câte un colac cu lumânare, iar copiilor să li se împartă ouă roșii și colăcei, numiți, în Bihor și Vlașca, *pupi*; în Munții Apuseni, există obiceiul ca bătrânii din sat să se adune, după prânz, și să hotărască dacă joile de după Paște trebuie ținute, apoi se duc toți la preotul paroh pentru a-i aduce la cunoștință hotărârea luată, rugându-l să-și spună părerea, după care această ultimă concluzie este respectată de toți cu strictețe (2. MARIAN, II, p. 230-231; 235; PRESA). v. JOI.

Duminica Teilor. Cade în a doua duminică după Înălțarea Mântuitorului (Ispasul), când se duc la biserică crengi de tei și apoi se gătește fiecare casă cu acestea; în ajunul acestei zile, este sămbăta morților și se dau de pomană lapte, covrigi, cofițe, oale, străchini - Vrancea (2. STAHL, p. 194).

Duminica Rusaliilor (Pogorârea Sfântului Duh; Duminica Mare). Prăznuită în a opta săptămână după Paște, sau la 50 de zile după Duminica Învierii, sau la 10 zile după joia Înălțării Mântuitorului (Ispasul), când Dumnezeu a trimis Duhul Sfânt pe pământ, sub forma unui vuiet puternic și a unor limbi de foc, care au zăbovit peste apostolii și ucenicii aflați într-o casă; Apostolul Petru le-a explicat celor prezenți că au fost martori la un eveniment care a împlinit făgăduința Mântuitorului; în această zi au fost botezați 3000 de oameni, acesta fiind momentul istoric al constituirii primei biserici creștine din lume; nu se lucrează nimic trei zile, nu se iese la câmp, nu se coase, nu se spală rufe, de teamă ca rusaliile să nu le strâmbe gura, să le rupă mâinile sau să le pocească pe femeile care încalcă tradiția (PRESA). În sămbăta din ajunul Rusaliilor, feciorii din satele moldovene aduc din hotarul localității ramuri de tei, folosite pentru a împodobi ferestrele și ușile caselor, stâlpii prispelor și porților; în Dolj, ramurile pot fi și de plop sau stejar; se consideră că acestea au puteri

nebănuite împotriva forțelor malefice, extrem de virulente la Rusalii și de Joia Nepomenită, când încearcă să intre în gospodărie, în casă, în grajduri, pentru a schilodi oameni și animale; în Moldova, cu aceste ramuri se amenință norii aducători de grindină, iar, în Vâlcea, cu frunzele de tei, mure, soc și altele, adunate la Moșii de Vară (ce se țin cu o zi înainte) sau în Duminica Mare, se vindecă diferite boli peste an; plantele cu puteri magice, de care se feresc Rusalii, sunt însă *avrămeasca, cristineasca, leișteanul, odoleanul, pelinul* și, firește, *usturoiul*; în Argeș, Muscel, Dâmbovița și Prahova, se obișnuiește ca, în această zi, fetele să se prindă *surate* sau *verișoare*, iar băieții să se prindă *veri*, prin legăminte de prietenii trainice; de-acum încolo își vor spune reciproc secretele, se vor ajuta în viață ca niște adevărați frați și surori și, an de an, în această zi fetele își vor face pomeni una alteia și vor petrece, iar băieții se vor cinsti împreună, legământul fiind respectat până la moarte; plantele de leac culese de Rusalii sau în ajunul sărbătorii sunt considerate neeficiente, deoarece acestea „*sunt pișcate de iele*” (12. GHINOIU, p. 213-214; 273; 277). Pentru a nu fi luați de rusalii, oamenii nu trebuie să lucreze absolut nimic în această zi - lași; în seara dinspre Rusalii, nu se lasă nici un lucru de-al casei afară, pentru că îl pocesc rusalii - lași (2. GOROVEI, p. 208). În Duminica Mare, se duc la biserică, se sfințesc și se împart ramuri de tei sau de nuc; în noaptea dinspre Rusalii ard comorile, dar oamenii păcătoși nu le văd, ci doar cei buni și drepti înaintea lui Dumnezeu, care pot vedea chiar și rusalii cum zboară prin aer; dacă la Rusalii luna bate în geam pe fața unui copil aflat în leagăn, acesta devine lunatic (PRESA). În seara de Rusalii, în zona Brașovului, se fac focuri în pădure și se veghează toată noaptea, pentru a ajuta luminii să biruie, pentru că există credința că, în această noapte se aruncă vâcolacii la soare, încercând să-l înghită (3. RAICU, p. 39). Va fi rău dacă este senin în ziua de Rusalii, dar și dacă plouă în această zi va fi prevestire de rele (PRESA).

DUMNEZEU

Dumnezeul legendelor cosmogonice nu este identic cu acela al religiei creștine; El are chip omenesc și se poartă ca un bătrân înțelept, este creator al lumii și veghează asupra ei, dar este lipsit de acea aureolă cu care îl înconjoară cultul creștin; diferit de Iahve, deși vag îl reflectă, el este mai deosebit de modelul teologic creștin; ortodoxia românilor, observa L. Blaga, este „redușă la practica riturilor”, nu are „preocupări teologice mai înalte” și era „firesc ca zilele de robotă față de stăpânii lor să-i fi preocupat mai mult decât teologia”; acest Dumnezeu al legendelor își are locul în cer sau în soare (VLĂDUȚESCU, p. 140). În concepția tradițională, așa cum transpare ea din legendele cosmogonice, Dumnezeu este prototipul înțelepciunii; El reprezintă atitudinea subiectului, adică ceea ce înțelege omul simplu prin noțiunea de bine, normă, model de conduită; rivalul (diavolul), dând dovadă de prostie și de nechibzuință, înseamnă abatere de la normă, motiv de dezaprobare și de batjocură; diavolul este prost nu numai pentru că nu poate duce la capăt treaba începută, dar, mai ales, pentru nesocotința de a se lua la întrecere cu Domnul; pe această cale, legendele cosmogonice prind să capete caracter religios, putând oricând să se laicizeze, așa cum s-a și întâmplat (URSACHE, p. 252). Atunci când apare, Dumnezeu își află un portret laicizat, care degajă blândețe, bunătate și înțelepciune, ca moșnegii stimați ai satului (ADĂSCĂLIȚEI, p. 71). Se va izbăvi de tot răul cel care se visează rugându-se lui Dumnezeu - Suceava (NOTE, Băncescu).

E

ELEFANT (Asia - *Elephas maximus*; Africa - *Elephas africanus* - DLRM, p. 273)

Visarea unui elefant înseamnă căsătorie târzie, „tomnatică” - Suceava (NOTE, Băncescu).

EVANGHELIE

Fiecare dintre cele patru cărți ale Bibliei, care cuprind viața și învățăturile Mântuitorului (ȘEINEANU, III, p. 38). Se crede că nu este bine ca omul sănătos să-și pună capul sub Evanghelie, pentru că, în mod sigur, se va îmbolnăvi - Bucovina; ca să se vindece, numai bolnavul cu dureri de cap să-și aplece capul sub Evanghelie - Bucovina; dacă bolnavul, după ce a fost miruit, deschide Evanghelia la o pagină care cuprinde și text tipărit cu litere roșii, cu siguranță el se va însănătoși și va trăi - Bucovina (2. GOROVEI, p. 41; 42; 252).

EVREU

Se crede că atunci când cineva se întâlnește pe drum cu un evreu este semn că îi va merge bine - Tecuci; Suceava; evreii au pistrii pe față, pentru că, imediat după ce a început să circule vestea despre învierea lui Isus, au tăiat și au opărit un cocoș, zicând că Domnul va învia numai atunci când și pasărea sacrificată va învia, moment în care cocoșul a bătut din aripi și a stropit cu apă clocotită fața celor prezenți - Bucovina; evreii nu mănâncă știucă, pentru că această specie de pește are, în frunte, un os în formă de cruce; când evreii intră în „cușcă” (sărbătoarea „cuștilor”, care se ține toamna, când evreii mănâncă împreună sub acoperișul unei locuințe improvizate, eventual un cort), se crede că ei se roagă să nu plouă, pentru că, dacă ar ploua, din fiecare sinagogă ar muri câte un om - Tecuci; în același timp, românii cred că atunci când evreii intră în „Sărbătoarea cuștilor” începe sezonul ploilor - Moldova (2. GOROVEI, p. 14; 64; 116, 196, 313; ȘĂINEANU, II, p. 356). Cine visează că este servit cu ceva de un evreu i se prevestește că un noroc neașteptat îl va face fericit în perioada următoare; trebuie interpretat a fi de bine, dacă visează că s-a împrietenit cu un evreu; dacă se visează stând de vorbă cu un rabin înseamnă că afacerile sale vor evolua pozitiv - Suceava (NOTE, Băncescu).

EXCREMENT

Dacă, noaptea, copilul mic nu poate dormi, se crede că este bine să se ia puțină balebă de porci, fără să simtă scroafa, și să fie pusă sub perna copilului, care va dormi apoi la fel cum dorm porcii - Bucovina (2. GOROVEI, p. 217). Cine calcă, pe drum fiind, pe murdărie de câine, vede un câine făcându-și nevoile sau se visează călcând în murdărie de câine înseamnă că va avea noroc - Muntenia (NOTE, Antonescu).

F

FAG (*Fagus silvatica* - DLRM, p. 290)

Există urme care indică fagul ca având o însemnătate deosebită odinioară, când a fost înregistrat obiceiul ciobanilor de a lua *paștile* din muguri de fag, în Duminica Învierii Domnului (în loc de pâine și vin), după care spuneau „Hristos a înviat”, obicei care s-a stins, în sec. XVIII-XIX, din cauza atitudinii deosebit de drastice ale conducătorilor locali ai bisericii - Mărginimea Sibiului (HERSENI, p. 204-205). În folclorul românesc, locul predilect, cu semnificație aproape sacră, unde se adăpostește haiducul, este sub un fag (BUHOCIU, p. 331). Maramureșenii cred că, pentru a rămânea mereu tineri peste vară, este indicat să mănânce din primele frunze de fag apărute, neapărat cu mâna dreaptă adusă pe după ceafă (BOGDAN, p. 67). De Sfântul Gheorghe (23 aprilie), oamenii pun la uși frunze de fag; sau se taie o crenguță de fag și se înfige în pământ și, în caz că ea se va prinde, este semn că va muri unul dintre părinți - Vrancea (2. STAHL, p. 194). În ziua de Armindenii (1 mai), se pun ramuri înverzite de fag la poarta curții, ca să nu intre strigoaicele la vite și să le ia laptele - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 130). În Bihor, ca simbol al venirii primăverii și pentru fertilitate, se pune o creangă de fag la poarta gospodăriei, pentru a o feri de duhurile rele care iau rodul holdelor, laptele vitelor și sănătatea copiilor (3. BOCȘE, p. 111).

FAGURE

Din fagurii recoltați de la o stupină să se dea de pomană, sau pentru a fi gustați, înainte de a fi folosiți în familie sau comercializați, pentru ca apicultorul să fie sigur că, la recoltele viitoare, fagurii îi vor fi plini cu miere - Suceava (2. GOROVEI, p. 272).

FAMILIE

Pentru mentalitatea tradițională, familia reprezintă un simbol al ordinii, coeziunii, apropierii și comunicării directe; de asemenea, semnifică spiritul creator, fecunditatea potențială și bază pentru perpetuarea speciei; familia dezbinată este, prin contrast, simbolul dezordinii, urii, distanței ireconciliabile, sterilității (COMAN, I, p. 76; NOTE, Antonescu).

FARAON(I)

O legendă din Dobrogea, cu sorginte în cărțile sacre, povestește că faraonii au fost oameni necredincioși, care l-au urmărit pe Moise în fuga lui și a poporului său din Egipt; ajuns la țărmul Mării Roșii, Moise a despărțit apele și a trecut cu tot norodul pe malul celălalt, dar, când faraonii au vrut să-l urmeze, apele mării s-au închis peste ei; au rămas totuși vii, ca oameni de apă; viețuiesc în acest imperiu lichid, au femei („*faraonoaice*”) și copii; câteodată se pot zări ieșind la suprafața apei; nu fac nimănui nici un rău; se spune că, la a doua venire a lui Hristos pe pământ, faraonii vor ieși din apă și vor deveni oameni ca toți ceilalți; această legendă a condus la interpretări diferite; astfel, se crede că faraonii provin din Faraon și ostașii săi, rămași în apă, cu trupul asemănător peștilor, de la brâu în jos, dar cu aspect uman în partea superioară și care cântă mereu „*Faraon, Faraon*” - Hunedoara; sunt pești-om, care au făurit și făuresc în continuare cântecele de dragoste - Iași; faraonoaicele (faraoancele) sunt zâne care trăiesc în apă, fiind, până la brâu, femei deosebit de frumoase, iar în partea inferioară sunt pești; lor li se datorează cântecele și jocurile (dansurile), cele tinere cântând, în general, melodiile ritmate (de dans), cele în vârstă interpretând cântecele de jale - Suceava (MUȘLEA, II, p. 398-399). Într-o altă credință, Faraon, care este căpetenia dracilor, întreabă, în Duminica Paștelui, dacă oamenii au ouă roșii; un răspuns negativ l-ar scăpa din cele mai strașnice lanțuri, dar răspunsul că, în acel an, sunt mai multe ouă decât în cel precedent i-ar îngroșa lanțurile - Bucovina (2. GOROVEI, p. 181). În fine, numele faraon (faraoni) este dat de români și țiganilor - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 39; ȘĂINEANU, III, p. 57). v. PEȘTE.

FARFURIE

Credințele construite în jurul farfuriei (*blid, strachină, taier*) demonstrează că aceasta este un simbol feminin; astfel, nu trebuie să se lege cu sârmă un blid crăpat, pentru că se mânie Dumnezeu - Tecuci; dacă blidele crapă în casă, fără să fie atinse, înseamnă că a trimis cineva vrajbă asupra acelei case; în acest caz, să se ia blidul stricat, să se pună în el firimituri de pâine și untdelemn și să se așeze lângă țărșul de la stâlpul porții, fiind sigur că astfel vrajba se va întoarce asupra celui care a inițiat-o - Tecuci; când se sparg inexplicabil într-o casă farfurii, străchini, blide sau orice fel de vase din sticlă sau ceramică, de uz sau decorative, este semn că va muri cineva dintre cei apropiați - Muntenia; Moldova; să nu se dea de pomană sau de împrumut, pe înserat, străchini, pentru că nu se mai ouă găinile - Tecuci; nu este bine să se pună pe masă străchini goale - Suceava; dacă străchinile sunt lăsate nespălate, vitele care se rănesc fac imediat și viermi - Tecuci (2. GOROVEI, p. 21; 148; 220; NOTE, Antonescu). La ferestrele caselor unde există fete de măritat se pun farfurii cu fața spre drum, iar acolo unde fata a fost pețită sau logodită farfuria este întoarsă cu spatele la drum - Dâmbovița (EVSEEV, p. 202). Pentru cine visează blid înseamnă călătorie - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *farfurie-pâine-untdelemn-poartă*. v. VAS.

FARMACIE

Cine zărește, în vis, farmacie (spițerie) sau farmacist înseamnă boală - Suceava (NOTE, Băncescu).

FASOLE (*Phaseolus vulgaris* - DLRM, p. 293)

Face bube cel care mănâncă fasole în prima săptămână din Postul Mare (Postul Paștelui) - Suceava; în ziua în care este prăznuită Sfânta Mare Muceniță Varvara (4 decembrie), copiii nu mănâncă fasole, pentru ca, în caz că se îmbolnăvesc de vărsat (=variolă; ~ de vânt=varicelă), să nu li se facă bubele cât boabele de fasole - Muntenia; să nu se pună pe foc vrejurile de la fasole, pentru că se fac ploșnițe în casă - Suceava (2. GOROVEI, p. 29; 197; 250). Pentru a-i vindeca de bube dulci, mamele copiilor iau boabe de fasole negre, le pun pe vatră, ca să ardă, apoi le pisează și cu pulberea obținută presară zona afectată, iar bubele se usucă și pier - Suceava (3. MARIAN, II, p. 247-249). Se crede că, de Anul Nou, la miezul-noptii, este bine să fie în clocot o oală cu fasole, pentru ca și banii să sară în buzunarele oamenilor, în anul care vine, tot așa cum sar și boabele de fasole puse la fiert - Banat (PRESA). Înseamnă ceartă pentru cine visează boabe de fasole - Suceava (NOTE, Băncescu).

FAȘĂ

La botezul copiilor, să li se dea acestora în dar feși lungi - Suceava (2. GOROVEI, p. 25).

FATA-PĂDURII

Numită de unii și *Pădureana* sau *Pădureanca*, este o fată tânără și foarte frumoasă, care trăiește numai prin pădurile mari, rar călcate de picior de om; statura ei este înaltă și dreaptă ca lumina, cu mijlocul tras prin inel, cu ochi mari și negri care sclipesc în întuneric, cu sprâncene bogate și bine desenate; fața îi este albă, obrații roșii ca bujorul, părul negru ca pana corbului îi este lung până sub mijloc sau chiar până la glezne, purtat totdeauna despletit și răsfirat pe spate; îmbrăcămintea îi este formată dintr-o cămașă albă și lungă, încinsă la mijloc cu iederă înflorită; umblă numai noaptea, de cum înserează și până la miezul nopții, dispărând la cântatul cocoșilor; nu face nimănui rău, plăcerea ei fiind doar plimbarea prin pădure și cântatul foarte puternic, melodiile sale reverberându-se prin toate văile până departe; cântecele sale fiind deosebit de duioase determină o tristețe generală: stâncile plâng, copacii se îneacă în lacrimi, încât le rămân dâre sau chiar crăpături pe scoarță; oamenii, când le aud cântecul, amorțesc și nu mai pot vorbi, suferind astfel până ce mor; este atrasă de foc, oriunde ar fi el aprins în pădure; dacă zărește foc la vreo stână, se duce repede acolo și, dacă ciobanii dorm, le stinge focul și aruncă tăciunii și cărbunii aprinși pe ei,

dându-le astfel să înțeleagă ca măcar unul dintre ei să fie treaz și să stea de pază, după care pleacă mai departe cântând; dar, dacă întâlnește în drumul ei vreun flăcău de care este atrasă, îl ademenește într-o hârjoană erotică și, după ce îl amețește bine cu melodiile și dezmierdările ei, îl ia cu ea la locuința ei, de unde nu-i mai dă drumul așa curând; de remarcat că multele cărări întortocheate din pădure sunt urmele Fetei-Pădurii și flăcăul care calcă în *urmă rea* nu mai poate scăpa ușor, pentru că este deosebit de insistentă în mângâierile ei și, dacă el se opune, ea îl lovește în piept cu vergi de sânger, îi despică pieptul și îi ia inima, după care flăcăul se supune totalmente, deoarece în fiecare noapte este capabil să încalce fie și pe o mătură și să fugă în pădure la ea, unde aceasta îl joacă până îl ostenește bine și a doua zi, când se trezește, se simte foarte obosit și lipsit de orice inițiativă; mai mult, un astfel de fecior nici nu se mai poate însura, pentru că fata care îl ia știe că s-ar putea ca Fata-Pădurii să vină pe neașteptate la ea și, din răzbunare, i-ar scoate ochii și i-ar turna rășină în urechi, silind-o să umble desculță prin bolovani și sfărâmaturi de stânci, până va muri; se crede chiar că frumusețea netrecătoare a Fetei Pădurii se datorează faptului că ea se hrănește cu inimi proaspete de tineri, căzuți în mrejele ei, și cu lacrimi din ochii fetelor nefericite; în plus, se spală cu frumusețea răpită de pe obrajii fetelor cele mai frumoase din lume, amestecând-o însă cu frumusețea furată de pe florile de primăvară, dar și pentru că se scaldă în fiecare dimineață într-un izvor ale cărui ape tămăduiesc, înfrumusețează și asigură tinerețe perpetuă; când este bine dispusă, pășește ușor ca o adiere, dar când este supărată calcă apăsat, încât rupe toate uscăturile cât ar fi ele de groase, devenind de-a dreptul înfiorătoare și sperind atât de rău pe oricine o vede, încât acela, căpătând *ceas-rău*, poate să se prăpădească în caz că nu se tratează; leacul cel mai eficient ar fi afumarea, de trei ori pe săptămână, cu firele de păr pe care Fata Pădurii le lasă prin crengi în fuga ei nebună sau în locurile unde s-a oprit să se scarpine; în fine, acest duh al pădurii nu poate fi prins și legat, pentru că este așa de puternic, încât rupe orice legătură ca pe un fir putrezit - Năsăud; Bucovina (1. MARIAN, p. 69-71). Să nu se cânte noaptea din trișcă, fiindcă aude fata-pădurii și stârnește copacii - Bihor (1. BOCȘE, p. 55-56). O legendă din Maramureș narează că odinioară o fată frumoasă s-a rătăcit prin pădure și astfel a prins-o noaptea; dar ea nu s-a culcat, ci a tot umblat să găsească poteca spre sat; la un moment dat, s-a întâlnit cu un om îmbrăcat în negru, care i-a spus să meargă după el, fiindcă îi va arăta cărarea; dar el a dus-o într-o casă de piatră și acolo a vorbit ceva de neînțeles, încât fata și-a pierdut mințile, iar chipul i s-a transformat de nu mai semăna cu ea; apoi acel om i-a luat hainele și i-a dat drumul prin pădure, dar fata nu s-a mai putut întoarce acasă și a rămas să umble numai prin păduri, iar pe cine întâlnește nu-l lasă din mână sănătos, îi sugă sângele, îl schimbă la față sau îl omoară; așa s-a născut Fata-Pădurii (BOGDAN, p. 104). v. MUMA-PĂDURII.

FATĂ

Când se naște o fată, de amărăciune plâng până și cheotorile de la casă - Moldova; la orice fel de praznic, la care obișnuit vine și lume din afara familiei, nu este bine ca primul musafir care intră în casă să fie o fată - Bihor; se crede că fata unică la părinți nu va avea parte de un bărbat bun și de o căsătorie fericită - Suceava; fata care se gădilă ușor va fi iubită de feciori - Suceava; când i se pare cuiva că o fată arată mai frumoasă decât este în mod obișnuit, cu siguranță aceasta se va mărita în acel an - Botoșani; ca din ouăle puse la clocit să iasă numai puicuțe, cloșca să fie așezată pe ouă de către o fată - Tecuci; fata să nu taie pui, că se face băiat - Moldova; fetele care călăresc comit un păcat similar cu acela al săvârșirii unei crime - Tecuci; după ce moare un copil sau un om matur și după ce se săvârșește înmormântarea, casa să fie măturată de o fată căreia îi trăiesc ambii părinți, iar gunoiul să fie dus la hotarul dintre vetrele a două sate - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 34; 36; 81; 100; 115; 154; 164; 172; 202). Fetele nemăritate își descântă de ursită și pentru dezlegarea drumului spre căsătorie cu ajutorul unui tort, tors de o fetiță de șapte ani - Banat (2. MARIAN, II, p. 194). Când ploile nu mai conțin, se spune că trebuie să fie vreo fată mare gravidă și nu se știe nici măcar în care sat - Teleorman (1. CHIVU, p. 247). Când cineva intră într-o casă unde locuiește o

fată, trebuie să se așeze neapărat și să stea jos, măcar câteva momente, pentru ca și pețitorii să zăbovească la fată - Suceava; înseamnă bogăție pentru cel care visează fete în casă; va da dovadă de multă destoinicie cel ce visează fete făcând târguiești; se va face repede plăcut în societate cel care se visează glumind cu o fată; cel care visează fete fugind va afla curând un secret; se va certa cu soția cel care visează că sărută o fată, iar pentru cel necăsătorit înseamnă cununie în curând; se va îndrăgosti cel care visează fete scăpând dintr-un pericol și va dobândi onoare în societate cel care visează fete mergând în fața sa; dar va fi trist cel care se visează dormind la o fată - Suceava (NOTE, Băncescu).

FAȚĂ v. OBRAZ.

FAȚĂ DE MASĂ

Simbolizează hrana (HERSENI, p. 244).

FĂCĂLEȚ

Băț gros, rotund și neted, folosit cu deosebire la mestecatul mămligii (ȘĂINEANU, III, p. 60), numit, în unele zone, *melesteu* (*melestău*) și *mestecău*; ca să nu mai moară încă un membru al familiei, rudele se duc la cimitir, înfig un făcăleț în pământul mormântului celui decedat de curând, pun țărâțe și apoi aprind deasupra călți, după care se reîntorc acasă, fără să scoată nici o vorbă între ei sau cu trecătorii ocazionali, tot așa procedând și la drumul de ducere - Dolj; se crede că mormântul îi va fi răscolit de lupi în căutarea trupului aceluia care mănâncă mămligă de pe făcăleț - Suceava; se crede că bătăturile de la picioare pot fi vindecate punând pe foc, la încins, coada făcălețului, după care aceasta se așează repetat pe locul suferind - Bucovina (2. GOROVEI, p. 139; 145; 193). Într-un singur context primește conotații falice: în noaptea de Anul Nou, la miezul nopții sau imediat după aceea, fetele ies din casă, călare pe câte un făcăleț, se suie pe poartă și întreabă, cu glas tare, unde le este „*partea*”; apoi ascultă și, dincotro latră câinii, din acea direcție le va sosi viitorul soț - Suceava; în Bucovina, în ajunul Bobotezei, fetele iau un făcăleț și cotrobăiesc cu el prin focul din vatră, zicând: „*Cum sar scânteile din jeratic, așa să scânteie inima lui și nu înteteșc focul, ci înteteșc inima lui!*”; când se culcă, pun sucitorul sub pernă, pentru ca, peste noapte, să-și viseze ursitul (2. MARIAN, II, p. 105-106; 142). Serie simbolică: *noapte*(de An Nou)-*făcăleț-poartă-câine*. v. CÂRNAT.

FĂINĂ

La nașterea copilului, se dă moașei o strachină cu făină și sare presărată deasupra; dacă e fată, se pune deasupra și un fuior de cânepă, ca să-i crească părul mare și bogat; strachina trebuie să fie plină, pentru ca pruncul să-și ridice repede capul sus - Suceava; la botezul copilului, se dă tot moașei o strachină cu făină, în care se înfige un fir de busuioc, ca pruncul să țină capul ridicat mai repede - Suceava; pusă sub o strachină sau sub un blid, de Anul Nou, și nimerită de către o fată nemăritată, făina prevestește că fata va lua ca soț un bărbat bogat - Vâlcea; nu se cerne făină în Duminica Paștelui, deoarece din țărâțele rămase se fac lăcustele care apoi pustiesc lanurile cu semănături - Iași; dar se cerne făină în zilele de ajun ale Crăciunului (24 decembrie) și Bobotezei (5 ianuarie), ca să nu se facă purici în casă - Suceava; după ce a fost preparat aluatul pentru pâine, făina de pe jos trebuie imediat măturată, ca să crească aluatul - Țara Oltului; sămânța păstrată pentru semănat să nu se țină în saci care au fost folosiți pentru făină, fiindcă grânele vor face tăciune - Suceava; o dată la trei ani, se face *maslu pentru curte*, slujbă religioasă pentru protejarea tuturor animalelor din gospodărie, în care preotul slujește făina și apa puse pe o masă, după care făina este amestecată în hrana animalelor, iar cu apa sfințită sunt stropite animalele, sau este pusă câte puțin în apa de băut a acestora, pentru ca viețuitoarele, aflate în grija omului, să fie ocrotite de Dumnezeu și omul să culeagă belșug de pe urma lor - Țara Oltului; imediat ce cortegiul funerar

pleacă de la casa celui decedat spre cimitir, este chemat un copil și i se dă, peste prag, un vas cu făină, ca să-l aibă mortul pe lumea cealaltă - Dolj; când se taie porcul de Ignat (20 decembrie), să se dea de pomană o strachină de făină și un pumn de sare, ca să nu moară ceilalți porci de diferite boli - Botoșani (2. GOROVEI, p. 26; 63; 83-84; 154; 200; 209; 244; GOLOPENȚIA, p. 135; 137). Înseamnă ceartă pentru cel care se visează mâncând făină; dacă se visează văzând făină înseamnă bogăție sau în curând căsătorie; când în vis apare o făină frumoasă, sclipitoare prin albul ei, înseamnă dragoste în familie; va fi un tată bun cel care se visează gătind cu făină ceva - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *făină-sare-câneță*; *făină-busuioac*.

FĂT-FRUMOS

Personaj din basmele românești, întruchipând toate însușirile umane pozitive, dar mai cu seamă bunătatea, curajul și istețimea, simbolizând idealul de frumusețe masculină, corelativ al Ilenei Cosânzeana (ȘĂINEANU, I, p. 97).

FÂN v. PAI.

FÂNTÂNĂ

În asociere cu apa, este simbol al femeii, loc preferat de întâlnire a iubiților; multe femei eroine în cântecele populare se metamorfozează în fântâni sau în izvor care să potolească setea feciorilor sau a trecătorilor; potolirea setei cu apă dintr-o fântână reprezintă simbolul dragostei împărtășite, pentru că apa stinge focul iubirii sau al dragostei; prin similitudine, a bea apă este similar cu sărutul (EVSEEV, p. 57-58). A face o fântână sau a o curăța înseamnă o faptă bună, un act cu valențe ceremoniale și consacratore, pentru că, se și spune: „*Ca să ai pe lumea asta apă de băut, iar pe cealaltă să-ți fie de pomană*” (COMAN, II, p. 83). Puțul cu cumpănă reprezintă loc de meditație, de întâlnire ori de scurtă odihnă pentru oameni (12. GHINOIU, p. 76). Dacă un copil plânge neconținut noaptea, se ia apă de la o fântână străină, crezându-se că astfel se lasă acolo plânsurile și se ia odihna - Suceava; fetele pun, cu deosebire sâmbăta seara, unt la cumpăna fântânii, ca să se uite lumea la ele ca la fântână - Dolj; cine face puț pe lumea asta are apă pe lumea cealaltă - Ialomița; i se va da să mănânce numai catran și foc aceluia care fură ceva de la vreo fântână (ghizdurile, găleata etc.) - Tecuci; face bube la colțurile gurii cine bea apă direct din ciutura fântânii - Tecuci; dacă la miezul-noptii cumpăna de la fântână scârțâie înseamnă că dracul scoate apă din ea; omul care aude un astfel de zgomot să nu-și facă semnul crucii și nici să nu rostească vreun cuvânt, fiindcă dracul piere singur; dar dacă un astfel de drac bea de 99 de ori dintr-o fântână sfințită de om, atunci se transformă în duh bun - Tecuci; este bine să se uite în apa dintr-un puț cel ce dorește să scape de păduchii de găină - Moldova (GOROVEI, p. 78; 81; 97; 182; 195; 204; 270). Dacă s-ar face o clasificare a muncii în gospodărie, pe sexe, ar reieși că, în Banat, sud-vestul Transilvaniei și Oltenia, femeia aduce, de regulă, apa de la fântână, în vase purtate în mâini sau pe cap, fântâna devenind astfel loc de întâlnire zilnică pentru femei, unde se află și se discută cam tot ce s-a mai întâmplat în ultimul timp în comunitatea sătească (7. GHINOIU, p. 13). Pentru cine visează fântână cu cumpănă înseamnă nefericire, iar de se visează săpând la o fântână înseamnă pagubă; când se visează căzând în ea înseamnă defăimare și necazuri; înseamnă primejdie de foc atunci când se visează că apa izvorăște tare într-o fântână; dar înseamnă bucurie și câștig pentru cel care visează o fântână aruncând apa în sus; va scăpa de pericole cel care visează fântână cu apă limpede, în plus mai și scaldându-se în ea; va primi frumoase daruri cel care visează fântână frumos ornamentată; va avea ocazia să se facă plăcut în societate cel care se visează la o fântână, lăsând însă pe alții să bea înaintea lui; în general, cel care visează fântână va avea parte de abundență de mâncăruri și băuturi - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *fântână-sâmbătă-unt*.

FEBRUARIE (Faur; Făurar; Făurariu)

Zilele de **2 și 3** februarie (2 februarie - Întâmpinarea Domnului sau Stretenia și Dreptul Simeon în 3 februarie) erau zile interzise pentru orice fel de muncă și trebuiau sărbătorite, în conformitate cu decretul dat, la 1166, de către Mihail Comnenul, decret ale cărui prevederi trebuiau respectate în Transilvania; conform aceluiași decret, ziua de **8** februarie (Sfântul Mare Mucenic Teodor Stratilat) este declarată sărbătoare în care sunt permise unele munci, fără să se menționeze ce fel de munci; de asemenea, ziua de **17** februarie (Sfântul Teodor Tiron) este considerată sărbătoare în care erau permise numai unele munci, fără să se spună care sunt acestea; dar conform circularei, emisă la 6 decembrie 1786, de către Episcopul ortodox Ghedeon Nichitici de la Sibiu, în urma consultării și la cererea expresă a lui Franz Iosef, rămâne să fie sărbătorită de către românii din Transilvania numai ziua de **2** februarie (GRAMA, p. 69-71). Deși are mai puține zile decât oricare altă lună din an, se crede că este așa de puternică, încât „*crapă ouăle corbului*”, pentru a ieși puii din ele; i se mai spune și *Făurar*, pentru că este perioada când meșterii fierari făuresc sau repară uneltele agricole; pornirea plugurilor la timp, era înainte în atenția sfatului obștilor sătești, întrucât cei care întârziu cu aratul și semănatul aveau să întârzie și cu recoltatul produselor și deci și cu eliberarea terenurilor necesare pășunatului devălmaș (**12**. GHINOIU, p. 65; 67; 207). În tradiția orală, denumirile *Faur*, *Făurar*, *Făurariu* vin de la „făurarii” (fierarii), care pregătesc, în această perioadă, fiarele aratului, de unde și versurile: „*Faur ferică/Și desferică*”, adică „*Două săptămâni ferică/iar două desferică*”, versuri care explică și caracteristica meteorologică nestatornică a acestei luni, în care este posibil să ningă și să plouă, să fie îngheț și dezgheț, ger și căldură; în Bucovina, când, în această lună, este ger foarte mare, se spune „*crapă ouăle corbului*”, iar, în Transilvania, se zice „*gândești că-i luna Făurariu*”; în Bucovina, mai ales în satele care nu îl țin pe Sfântul Trifon, se țin în schimb trei *Filipi*, sau *Cilipi*, sau *Cilichi*, numiți generic Filipii de iarnă, ei fiind sărbătoriți în zilele de 1-2-3 februarie contra acțiunilor păgubitoare ale lupilor, contra bolilor și a tot felul de primejdii; totodată, această perioadă de trei zile mai poartă denumirea de Martinii de iarnă sau Sâ-Martinii, căzând totdeauna la 40 de zile de la Crăciun în așa fel că Martinul din mijloc, numit și Martinul cel Mare, cade totdeauna în ziua de Stretenie (2 februarie, Întâmpinarea Domnului), adică primul Martin este serbat în ziua Sfântului Trifon, cel de al doilea în ziua Întâmpinării Domnului, iar cel de al treilea în ziua Dreptului Simeon bătrânul; toate aceste trei zile sunt ținute contra lupilor, pentru ca aceștia să nu atace turmele, vitele și chiar pe oameni; în aceste trei zile, ciobanii din Banat nu scot oile la pășunat; se pare însă că Martinii sunt sărbătoriți și împotriva ursului, pentru că Martinul cel Mare cade chiar în Ziua Ursului, căruia oamenii îi spun și *Martin*, sau *Gavrilă*, sau *Vasilică*, precum există frecvent și denumirile de *Martin* pentru urs și *Ancuța* pentru ursoaică (**2**. MARIAN, I, p. 73; 184-186; PRESA).

1 februarie – Sfântul Trifon (Trif cel Nebun sau Trifonul viermilor și lăcustelor). Numit în popor și Sfântul Trif, Trif cel Nebun sau Trif Nebunul; se crede că acela care va lucra în această zi va înnebuni; ziua se mai ține și pentru ca oamenii să nu sărăcească - Suceava; în Moldova se spune că Trif este mai mare peste animalele sălbatice, el fiind acela care le leagă gura, ca să nu mănânce legumele; se mai abțin oamenii să lucreze, ca să le fie ferite vitele și mai ales oile de lupi și alte animale sălbatice, pentru că Sfântul Trif, conform unei legende din Bucovina, dar atestată și în Banat și Muntenia, este și patronul lupilor; în Teleorman, oamenii cred că Sfântul Trifon este cel mai mare peste păduri, codrii munților, turme de vite și peste fiarele sălbatice, drept pentru care este sărbătorit pentru sporirea turmelor și apărarea lor de boli și lupi; în Mehedinți, sărbătorite sunt zilele lui Trifon și Stretenia (1 și 2 februarie), pentru sporirea turmelor și ca vitele să fie apărate de jivine, iar, în Dâmbovița, pentru atingerea aceluiași scopuri se ține doar ziua Sfântului Trifon; în Bucovina, locuitorii spun că Trif cel Nebun este stăpânul și patronul nu numai al lupilor, dar și al omizilor, gândacilor și al tuturor „*juguliilor celor stricăcioase*” și, dacă nu se ține această zi, ele se înmulțesc așa de mult, încât pot deveni o adevărată pacoste pentru om; tot în Bucovina, dar și în Suceava, locuitorii stropesc cu apă sfințită pomii și vitele, cărora le dau și sare stropită cu

puțină agheasmă; sunt credincioși care cer preotului să le sfințească apa folosită la stropitul pomilor, crezând că apa sfințită în această zi este bună contra înmulțirii insectelor, cu deosebire a omizilor, care strică pomii și varza; la fel cred și cei din Banat, numind-o „Ziua omizilor”, când ei amestecă apa sfințită de preot cu unt și apoi ung pomii contra larvelor; în lalomița, se crede despre Sfântul Trifon că „*umbă cu lăcustele*”, sau că el „*stârpește tot felul de viermi, care fac stricăciuni pometelor*”, de unde nevoia de a solicita preotului să facă agheasmă, cu care sunt stropiți apoi pomii și semănăturile de grâu, orz și altele; preoții sunt chemați să facă sfeștanie la plantațiile de viță de vie, pentru ca ele să dea rod bogat și să fie ferite de grindină - Muntenia; se crede că este ziua în care iarna se întâlnește cu vara și că, dacă nu este zăpadă, precis va cădea, iar, dacă este deja, cu siguranță „*se va sparge*” (2. MARIAN, I, p. 176-180). Se ține această zi în special de oierii care merg la munte cu turmele, pentru ferirea de atacul sălbăticiunilor, pentru paza stânelor și pentru alte rele neprevăzute - Bucovina (COJOCARU, p. 193). La 1 februarie, calendarul popular grupează trei sărbători cu dată fixă: Filipii de Iarnă, Martinii de Iarnă și Trif Nebunul; în Teleorman, obiceiul se numește „*Gurbanul Viilor*” sau „*Arezanul Viilor*”, prilej cu care se pleacă în grup la vie, în sănii, apoi fiecare proprietar se duce la via sa, dezgroapă sticla cu vin pusă de cu toamna în pământ, stropește vița de vie cu vin din recolta precedentă, taie câteva corzi, pe care le pune peste piept și în jurul mijlocului, după care toți se întorc, în jurul unui foc, la petrecerea comună; ritualul reprezintă începutul activităților legate de cultura viței de vie, cu obiceiuri de purificare și fertilitate, cu jocuri rituale și interdicții de participare pentru femei; important este că locuitorii afirmă că această sărbătoare trebuie ținută „*până la tăiatul viilor*”, adică este practică cam cu două luni înainte de tăiatul efectiv al viilor; atât data cât și sărbătoarea cad în mijlocul altor sărbători concentrate, adică în mijlocul zilelor dedicate ursului; s-ar putea ca aceste practici să fie reminiscențe ale unui străvechi început de an sau de sezon viticol, fixat la sfârșitul lunii ianuarie și începutul lunii februarie (12. GHINOIU, p. 228-229; CRISTEA, p. 45). La 1 februarie, adică la Sfântul Trifon, este chemat preotul de dimineață să facă slujbă și să sfințească apă, pe care oamenii o iau și își stropesc via cu ea, ca aceasta să fie apărată de grindină, de lăcuste, de greieri și de alte gândăni - Vâlcea; vierul se îngrijește din timp să aibă o lumânare de ceară și țărână luată din gunoiul din casă, măturat dinspre ușă spre spate în ziua de Paște; cu o zi înainte, vierii merg împreună la una dintre colibe păzitorilor de vie și mănâncă în grup o cină bogată, a doua zi efectuându-se „*tăiatul de vie*”; împreună cu paznicii de vie înconjoară lotul, având lumânarea aprinsă în mână și azvârlind cu țărână în diferite părți, rostind totodată o rugăciune numită „*Blestem a mucenicului Trifon*”; în următoarele trei zile nimănui nu-i era permis să mai intre în vie, dar nici paznicilor să iasă; dacă totuși cineva intră în vie pentru a munci, în caz că este vreme bună, nu poate să-și aducă acasă uneltele de fier folosite, pe care trebuie să le lase la vie sau la coliba paznicului până în ziua culesului strugurilor; se mai procedează și astfel: vierii vin de noaptea, împreună cu paznicii viilor, și aduc cu ei trei obiecte: o lumânare de ceară, un lacăt și un vas cu păcură; taie lumânarea în trei părți, pe care le lipesc la jumătatea a trei pari din vie; cu păcură ung alți trei pari, timp în care repetă de cinci ori trei rugăciuni religioase; aprind apoi lumânările, aruncă trei boabe de struguri din recolta trecută, luate din trei vie diferite, una spre răsărit, alta spre apus și a treia în ce parte doresc, iar lacătul îl înclue pe un cerc, într-un loc mai ascuns, rostind totodată formula: „*Voi, gadinilor, să vă duceți în munții neroditori!*”; de remarcat că această formulă face parte din rugăciunea-blestem a mucenicului Trifon (DOBRE, p. 246-247). În această zi se fac slujbe religioase la vie, ca să fie roditoare și ferite de grindină și boli - Muntenia; dacă în această zi nu este zăpadă, înseamnă că va mai cădea, dar, dacă este deja pătură groasă de nea, este semn că se va înmoina - Suceava; lupii vor ataca vitele celui care muncește în ziua Sfântului Trif - Tecuci (2. GOROVEI, p. 19; 127; 268). Dacă în noaptea de 1 spre 2 februarie vulpea poate trece pe gheața formată peste ape, atunci se imprimăvărează devreme, dar, dacă este vreme „*moale*” sau plouă, atunci nu se va putea ieși cu plugul la arat până în luna aprilie - Maramureș (BOGDAN, p. 135). În această zi, se fac slujbe religioase la loturile plantate cu viță de

vie, pentru a le feri de grindină și pentru rodire bogată; tot în această zi, stăpâna casei dă de pomană un castron de mălai, în numele lui Trif, pentru ca lăcustele să nu-i strice roadele (PRESA). Serii simbolice: *sare-agheasmă; agheasmă-unt; lumânare-gunoi; lumânare-lacăt-păcură-struguri*.

2 februarie – Întâmpinarea Domnului (Stretenia; Stratenia). La 40 de zile de la nașterea lui Iisus, după cum prevede rânduiala Legii lui Moise, Maria își duce pruncul în templul din Ierusalim, pentru a-l consacra Domnului, după cum se procedează cu orice întâi născut de sex masculin, ritual care este însoțit și de sacrificarea unei perechi de porumbei; în tradiția populară, această zi este considerată Ziua Ursului; legenda spune că, la ieșirea din templu, Maica Domnului a fost speriată de un cioban care, urcat într-un corn, imita cu sârg glasul cucului; aceasta i-a urzit ciobanului să se transforme în urs, cucului să rămână o pasăre singuratică, iar cornului să înflorească primul și să rodească ultimul (PRESA). În această zi se crede, în nordul Moldovei, că „se întâmpină iarna cu vara”; dacă este cald și moină, atunci vara va fi călduroasă și mănoasă, iar, dacă este ger și viscol, atunci vara viitoare va fi friguroasă și neroditoare; în Banat și Bucovina, se obișnuiește să se spună că, până la Întâmpinarea Domnului sau Ziua Ursului este bine să se semene grâul, dar numai dacă este senin și cald, pentru că numai așa grâul va rodi peste vară; dacă este vreme posomorâtă, cu păclă, atunci nu se seamănă mult grâu, pentru că nu se va face cu spic bogat; dacă în această zi este moină și picură de la streșini, nu le va fi bine albinelor peste an, fiindcă mierea li se acrește, se îmbolnăvesc și mor, dar, dacă este senin, cald și uscat, este semn că vara va fi mănoasă și, în acest caz, le va merge bine și albinelor - Suceava; unii locuitori ai Bucovinei cred însă exact invers, adică dacă este moină și curge de la streșini atunci anul va fi bogat, iar rodul albinelor va fi pe măsură; în Suceava, se crede că Stretenia ar vrea să treacă peste vreo apă și, dacă apa este dezghețată, ea se mânie, pentru că este obligată să facă pod de gheață peste apă, adică dă ea un viscol de îngheață toate apele; dacă însă este deja pod de gheață, în zilele următoare vremea se va încălzi; cu alte cuvinte, Stretenia este percepută, în credințele unor oameni, ca un fel de „cumpănă” a vremii, în sensul că o iarnă grea până la această dată va fi urmată de o perioadă de încălzire și invers; în Banat, starea vremii este interpretată după cum ursul iese din bârlog, îl părăsește definitiv, dacă nu-și vede umbra, sau se reîntoarce în ascunzișul său, unde mai stă în hibernare încă șase săptămâni, în caz că își vede umbra, adică atât va mai dura iarna; ieșirea ursului din bârlog în această zi, numită și Ziua Ursului, are loc între orele 9 și 10 dimineața, când începe „a juca” în jurul vizuinii, bătătorind zăpada; oamenii de pe Valea Jiului consideră că ursul „joacă” în această zi de bucurie că perioada lui de hibernare s-a încheiat, că iarna și-a pierdut din putere și că din ce în ce va fi mai cald, ceea ce este conform cu credința că Stretenia este socotită cumpănă a vremii; în caz că ursul vede că afară e frig și noros, atunci merge prin pădure și caută să bea apă dintr-un pârâu; totul este ca un om să-l poată prinde înainte de a apuca să bea apă, pentru că atunci poate să facă tot ceea ce pofteste cu el, dacă însă apucă să bea, ursul capătă imediat putere și nimeni nu se mai poate apropia de el - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 181-184; 2. GOROVEI, p. 6). Poporul spune că, la Stretenie, ca și la Dochia (1 martie), se întâlnește iarna cu vara și se iau la luptă, vara afirmând că „*de-amu iarna să se ducă, pentru că vine ea, dar iarna nu se dă bătută și se luptă*”; ursul iese din bârlog și își privește umbra; dacă este soare și cald, își adună lemne, ca să-și repare „locuința” și se bagă din nou în bârlog; dacă este frig și cer înnorat, nu mai intră în adăpost și începe să se plimbe prin pădure: „*Mă rog, cum știe ursul care e ziua lui și că are să fie frig ? Așa-i de cuminte, dacă-i din om!*”; în această zi, care este și Ziua ursului și în care se crede că fată ursoaicele, se fac observații și previziuni meteorologice, se caută probe privind belșugul holdelor etc.; dacă, în ziua de Stretenie, este soare și cald, atunci primăvara va fi friguroasă și ploioasă (12. GHINOIU, p. 88-89; 200). Se spune că acum iese ursul din bârlog și „joacă” împrejurul acestuia de trei ori; dacă afară este soare și el își vede umbra, atunci reintră în bârlog, unde mai stă timp de șase săptămâni sau 40 de zile, dar, dacă vremea este înnorată și el nu-și zărește umbra, iese definitiv din starea de hibernare - Bucovina; credința în virtuțile oraculare ale ursului are în vedere faptul că zilele de la începutul lunii februarie, aidoma celor ale

Babelor de la începutul lunii martie, sunt de multe ori înșelătoare (COJOCARU, p. 191; PRESA). În Bihor, în această zi este Ziua Vulpilor, doar într-o singură localitate se consideră că este Ziua Ursului (informații culese de pe Valea Bistrei); dacă este timp frumos și vulpea își oglindește coada pe gheață, sau se poate da pe gheață, atunci se desprimăvărează în curând, iar timpul călduros înseamnă că iarna se va prelungi (ROMAN, p. 4). Dacă în noaptea acestei zile este lună plină, peste vară timpul va fi bun și anul va fi bogat în recolte; dacă peste zi este cald și se topesc țurțurii, rodul stupilor nu va fi bogat, iar, dacă este senin și vreme uscată, vara va fi mănoasă și albinele vor face multă miere și ceară; dacă această zi este luminoasă, dar cu zăpadă bogată deja așternută, este semn că anul va fi bun și roditor (PRESA).

10 februarie – Sfântul Haralambie. Mai este numit și *Aralampie, Aralambie, Haralam și Aralam*; se crede că de acela care ține ziua Sfântului Haralambie, adică nu lucrează nimic și postește, nu se va atinge de el nici o boală peste tot anul; într-o legendă din Bucovina se spune că Dumnezeu i-a dat sfântului, s-o țină legată în lanț, pe Ciumă și doar când oamenii nu serbează ziua lui să-i dea drumul; de aceea se crede că el are putere asupra Morții, Holerei, Lingoarei, dar mai cu seamă asupra Ciumei, precum și asupra altor boli grele care îl pot lovi pe om; el este stăpânul și purtătorul tuturor bolilor, din care cauză ziua lui trebuie ținută ca o zi de Duminică sau ca orice altă mare sărbătoare, pentru sănătatea oamenilor și a vitelor, ca tot ce viețuiește în jurul casei omului să se bucure de sănătate peste an; se crede că Moartea nu are frică de nimeni, în afară de Sfântul Haralambie, care o pedepsește și o calcă în picioare, dacă nu îl ascultă - Moldova; Bucovina; în această zi, se duc la biserică în special colaci, mere, colivă sau grâu fiert, iar unii plătesc câte o liturghie și se roagă să fie sănătoși peste an - Muntenia; se fac și praznice pentru morți, la biserică și acasă, mai ales pentru cei care au purtat numele de Haralambie; de asemenea, se dă de pomană pentru cei care au murit de moarte năprasnică; bolnavii roagă preotul să sfințească apă, pentru ca bând și spălându-se cu ea să se vindece de bolile de care suferă; sunt unii care dau și vitelor să bea apă sfințită, sau care stropesc animalele, grajdurile, șurile, pivnițele, alte acareturi, iar ceea ce rămâne din această apă se varsă în fântână - Muntenia; Moldova; se crede că este sărbătoarea cea mai mare pentru pomii din livezi, care sunt unși cu coliva sfințită adusă de la biserică; sau se păstrează din această colivă și se dă păsărilor de curte, când sunt bolnave și mor - Dâmbovița; se duce la biserică grâu nefiert și apoi aceste boabe sunt date păsărilor și vitelor, ca să nu se îmbolnăvească - Olt; se face un colăcel, care este copt înainte de răsăritul soarelui, singur în tot cuptorul, apoi se iese cu el afară din casă, se rupe în patru părți, care sunt aruncate în patru părți ale zării, crezând că astfel oamenii dau de mâncare tuturor insectelor lumii; femeile se dezbracă la piele și înconjoară casa de trei ori, dimineața, la amiază și seara, considerând că astfel diavolul va ocoli gospodăria lor - Bucovina; se ține ziua pentru sporirea turmelor și apărarea acestora de boli, pentru că se crede că Sfântul Haralambie este pus de Dumnezeu stăpân peste toate vitele - Mehedinți; Botoșani; nu este bine ca, în această zi, să fie înjuțați boii, iar activitatea femeilor trebuie să fie redusă doar la scărmanatul lânii, la tors și cusut - Suceava; Bucovina; dacă plouă în această zi, va ploua timp de 40 de zile neîntrerupt - Suceava (2. MARIAN, I, p. 194-195). Să nu se lucreze, ca să fie bine pentru vite, fiindcă Sfântul Haralambie poartă ciuma în lanț și, cum îl țin oamenii, tot așa ține și el ceea ce are omul - Țara Oltului; de asemenea, nu se lucrează, pentru că se inflamează copiii la gât - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 110; 131). Sfântul Haralambie este considerat ca fiind cel care ține ciuma legată cu un lanț și o slobozește în lume când oamenii se înmulțesc prea mult și își pierd credința (PRESA).

11 februarie – Sfântul Vlăsie (Vlăsiile, Vlășii); Sfânta Împărăteasă Teodora. Se crede că, în această zi, păsările care nu pleacă spre alte țări se întorc la cuiburile lor; de aceea mamele nu-și lasă copiii să umble prin casă mâncând, în credința că nici păsările nu se vor atinge de semănăturile lor; fiind considerată o zi deosebit de primejdioasă și ca să nu cadă vreun necaz pe capul lor, femeile nu lucrează nimic, pentru că nu doar păsările le vor strica ogoarele, dar le vor pândi și mari pericole; se mai crede că în această zi copiii se întorc la pâine - Bucovina; sau că astăzi se deschide gura

păsărilor, adică încep să ciripească - Neamț; femeile însărcinate țin ziua ca să nu nască prunci cu diferite malformații - Moldova; chiar și femeile care nu fac copii sau care au intrat în menopauză trebuie să prăznuiască ziua pentru nepoți, frați, surori, uneori ca să nu li se întâmple lor ceva; chiar și omul singur pe lume se cuvine să țină ziua Sfântului Vlasie pentru vite, fiindcă vițelul se poate naște cu mai multe picioare, pasărea să iasă din ou cu un ochi sau cu două capete, sau cine știe ce altă monstruoasă - Bucovina; cine se roagă la Sfântul Vlasie nu va rămânea niciodată fără bani în buzunar - Moldova (2. MARIAN, I, p. 197-198). În Muntenia, locuitorii numesc această zi *Vlășii* și cred că sfântul se adăpostește în Codrii Vlășiei, în scorbura unui stejar uriaș, el primind de ziua lui toate sălbăticiunile pădurii, care vin să fie binecuvântate și miruite de el; se mai crede că este bine ca măcar în această zi se cuvine a vorbi frumos cu vitele, pentru că, în caz că vitele sunt lovite sau sacrificate, se supără Sfântul Vlasie și omul nesocotit va fi pedepsit cu recolte sărace în vară și toamnă, iar animalele vor rămâne sterpe și se vor îmbolnăvi; în această zi, despre care tradiția spune că este prevestitoare a primăverii, se crede că Vlasie dezleagă pliscul și graiul păsărilor, care încep să ciripească; de aceea, este considerată zi a păsărilor și ținută în special de agricultori, în credința că astfel își feresc recoltele de stricăciunile pe care le-ar putea provoca păsările; ca să nu atragă zburătoarele cerului, copiii nu sunt lăsați să arunce firimituri prin casă; se mai crede că Sfântul Vlasie este un sfânt făcător de minuni și că omul care a pierdut ceva îl va găsi, dacă se roagă acestui sfânt; se mai spune că acela care lucrează în această zi orbește; cum va fi vremea în această zi așa va fi și în Postul Mare (PRESA).

13 februarie – Prea Cuviosul Martinian. Dacă în această zi este ger, iar noaptea bate vântul, 40 de zile va tot bate vântul (PRESA).

24 februarie – Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul (Dragobetele). Conform unei legende din Gorj, Dragobete Iovan este fiul babei Dochia; este ziua în care se împerechează toate păsările și animalele; fetele mai întâi și flăcăii apoi pleacă după ghiocei în pădure, dacă este zi frumoasă, dacă nu, se adună la vreo casă și petrec; este obligatoriu ca pe fete, în această zi, să le vadă măcar un băiat, pentru a fi încredințate că vor fi iubite tot anul - Gorj; Olt; Prahova; tinerii țin să schimbe între ei cuvinte de dragoste, în credința că vor fi iubiți tot anul și se obișnuiește să se facă *înfărțirea și însurățirea* tinerilor - Gorj (2. MARIAN, I, p.237; PRESA; NOTE, Antonescu). În ziua lui Dragobete, numită și „capul de primăvară”, se crede că este data de la care se împerechează toate păsările; fetele și flăcăii fac petrecere, în credința că astfel vor fi îndrăgostiți peste tot anul - Teleorman (CRISTEA, p. 45). Începând de astăzi și continuând și în zilele următoare, chiar și în luna martie în unele zone, „*se face Dragobetele*”: fetele strâng zăpadă și se spală cu apa rezultată din topirea ei, ca să fie frumoase și plăcute peste an; când dragobetele se face în luna martie, fetele adună din pădure frunze fragede de fragi, pe care le pun în apa provenită din topirea zăpezii și se spală apoi, pentru a fi curate, sănătoase și plăcute ca fragii (PRESA). Se crede că în această zi începe împerecherea tuturor păsărilor (COMAN, II, p. XIV). Dragobetele, sărbătoare ținută, în funcție de zona etnografică, în una din zilele de la sfârșitul lunii februarie sau începutul lunii martie, este considerat timpul împerecherii păsărilor, care se strâng în stoluri, ciripesc și încep să-și construiască cuiburile; faptul că Dragobetele este fiul Dochiei pune în evidență opoziția dintre bine și rău, primul fiind întruchiparea principiului binelui, al înnoirii, al dragostei și bune dispoziții (12. GHINOIU, p. 78). În această zi se împerechează toate păsările - Argeș; se crede că acela care lucrează în această zi cântă ca toate păsările - Argeș; dacă plouă în această zi, este bine să se scoată din grajd paiele nemâncate de vite, pentru că se vor face din belșug altele, dar, dacă nu plouă, oamenii să aibă grijă de aceste paie, pentru că va fi secetă - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 145; 2. GOROVEI, p. 81; 189). În ziua de Dragobete, băieții caută să sărute sau să ciupească măcar câte o fată, dacă nu izbutesc de sâni, cel puțin de braț; odată cu ciupitul, ei caută să smulgă fetei o batistă sau betele; se crede că fetele și femeile care nu s-au sărutat sau nu au fost ciupite în această zi vor fi urmărite tot anul de Dragobete; în ziua de Dragobete se însoțesc toate păsările - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 54). Se spune că „*se mărită păsările*” - Maramureș (BOGDAN, p. 16). Cu

deosebire în Gorj, Vâlcea și Olt, ziua de 24 Făurar se numește *Dragobete* sau *Cap de Primăvară* și este considerată ziua îndrăgostiților; sărbătoarea se ține mai ales de către fete și flăcăi, dar și de tinerii căsătoriți; în zorii zilei, ei se spală, se piaptână, se primenesc și, dacă timpul este frumos, pornesc după ghiocei și toporași în lunci, sau după rămurele înverzite, plecând întâi fetele apoi băieții; dacă vremea nu este prielnică, fetele se strâng pe la case, pe la rude sau pe la prietene, unde vin și băieții, caz în care cei care se iubesc își schimbă cuvinte de dragoste, în credința că astfel le va merge bine tot anul și că vor fi îndrăgiți; dacă în această zi o fată nu se întâlnește cu un băiat înseamnă că tot anul nu va fi iubită; conform unei legende, Iovan Dragobete este fiul Babei Dochia; în Gorj, băieții se prind de frați de cruce în această zi, iar fetele se prind surate; prinderea se face pe pâine și pe sare, însoțite de un jurământ de credință până la moarte; în Olt, ziua este ținută și împotriva bolilor (PRESA).

FECIOR

Colindele de tânăr neînsurat au ca eroi, în afară de bour, pe fecior care dă proba bărbăției vânând animalul; el poate trece de la o categorie de vârstă la alta în acest fel, adică poate fi ales de fete ca mire; fata mare, în convorbirea cu bourul lasă să se înțeleagă că deține secretul vieții depline, în același timp sacră și casnică, că este rădăcina și sămânța vieții și că posedă toate darurile pentru fructificare și fertilitate (BUHOCIU, p. 141). Pentru cine visează fecior cumpărând ceva înseamnă bucurie; cine visează nașterea unui fecioraș înseamnă că va avea parte de cinste venită dintr-un loc neașteptat - Suceava (NOTE, Băncescu).

FEDELEȘ v. VAS.

FELINAR

Este semn că va da de necazuri cel care se visează spărgând un felinar - Suceava (NOTE, Băncescu).

FEMEIE

Referitor la concretizarea ideii de om, este de observat că adeseori ea este reprezentată, în arta populară românească, printr-o imagine feminină; aceasta se leagă de străvechi credințe și rituri ale fertilității și fecundității; de altfel, imaginile feminine apar de cele mai multe ori pe obiecte legate de interiorul casei și de îndeletnicirile femeiești, marele număr de scoarțe, în care imaginea femeii este prezentă, ilustrând această situație; un argument în privința perenității motivului se găsește în celebrele figurine sau idoli de la Cucuteni, Cârna, Gumelnița, Verbicioara etc. , care sunt întotdeauna reprezentări feminine, legate de cultul fertilității și fecundității (PETRESCU, p. 66; 69-70). Ca motiv de sine stătător, Maica bătrână are numeroase paralele în folclorul neogrec, albanez, ucrainean, ba chiar și în cel francez, putându-se prelungi lista cu aproape toate civilizațiile globului; femeia-mamă este un excepțional impuls cultural, căci, identificată cu stihiiile apa și pământul, îndeplinește în civilizațiile arhaice un rol primordial în apariția și perpetuarea vieții, de unde și prezența ei unanimă în riturile de fertilitate (BUHOCIU, p. 287). Românii cred că femeia este lucrul diavolului și din această cauză femeia poate fi îngrozită cu aceleași lucruri care îl îngrozesc și pe diavol și invers; cum cânepa este spaima femeilor leneșe, devine astfel și cel mai îngrozitor lucru pentru diavol, drept pentru care ea apare deseori în textul descântecelor din Suceava (3.GOROVEI, p. 173). Femeia este creată din bărbat, coasta ei dreaptă fiind coasta stângă a bărbatului, iar coasta ei stângă este a diavolului; de aceea nu este bine să i se ia ceva din mâna stângă și nici să se stea în partea stângă a femeii, pentru că ispitește de așa manieră, încât omul își pierde firea - Tecuci; se crede că Anticristul se va naște dintr-o femeie de culoare roșie - Muscel; când merii altoiți fac prima dată roade, este bine ca mai întâi să guste din fructe femeia, pentru că ea naște copii mulți și astfel și pomii vor da roade mai multe - Țara Oltului; femeia care se gădilă la orice fel de atingere se va mărita cu un om tânăr - Muntenia; nu prea este de casă femeia care merge pe

drum legănându-și șoldurile ostentativ - Tecuci; femeia care nu are copii nu este bună la judecata lui Dumnezeu - Suceava; femeile care practică anumite procedee pentru a nu avea copii sunt considerate a fi drăcoice, drept pentru care, pe lumea cealaltă, ele vor fi supte la sân de șerpi - Suceava; la orice fel de praznic, la care obișnuit vine și lume din afara familiei, nu este bine ca primul musafir care intră în casă să fie o femeie - Bihor; femeile să nu taie găini, pentru că nu ar fi dulce carnea acestora, de aceea pun pe bărbați să le sacrifice - Suceava; războiul de țesut să nu fie montat în casă de către femei, fiindcă tot ele vor lucra greu la el - Suceava; femeia să nu fie la ciclu, când pune varza la murat în butoaie, fiindcă se înmoaie verzele, iar saramura se întinde și nu mai este limpede - Țara Oltului; femeia, care își asistă bărbatul la sacrificarea și tranșarea porcului, să nu fie la ciclu, pentru că altfel carnea va face viermi - Țara Oltului; dacă unui bărbat îi mor succesiv trei neveste, să nu se mai însoare, pentru că a patra precis îl va îngropa ea pe el - Ialomița; se crede că acela care a avut în viață mai multe neveste, pe lumea cealaltă va trăi numai cu prima, celelalte stând în urma acesteia - Suceava; dacă în ajunul Crăciunului (24 decembrie), dar mai ales al Bobotezei (5 ianuarie), primul intrat într-o casă este o femeie, vitele gestante vor avea pui de parte feminină - Tecuci; dacă, în ajunul Crăciunului, în casă intră prima o femeie, atunci oile vor făta numai mioare - Vâlcea; femeia care, prin vrăji, ia mana (laptele) vacilor nu putrezește după moarte - Suceava; apariția în vis a unei femei străine care cere apă este semn de boală molipsitoare, de care se va îmbolnăvi și va muri o rudă apropiată - Suceava; dacă un bărbat visează că se distrează în compania unei femei, să știe că acea femeie este zmeoică, din care cauză a doua zi pe bărbat îl doare în piept și în spate, durere care se vindecă prin ungere cu untură de la un porc sacrificat în ziua de Ignat (20 decembrie) - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 9; 36; 75; 98; 114; 120; 162-165; 172; 174; 181; 191; 196; 207; 228;; 255; 257; GOLOPENȚIA, p. 138; 140). În Maramureș și Chioar, se crede că nu este bine ca femeia să meargă înaintea bărbatului și nici ca femeia să intre în vreo stână, pentru că poate aduce mari prejudicii turmei (BOGDAN, p. 91; PRESA). În Chioar, se crede că femeia care face anume să nu aibă copii este *drăcoică* (3. MARIAN, II, p. 12). Îl amenință o primejdie pe cel care visează femeie; este semn că va pierde din onoare, sau boală, sau pagubă pentru cel care visează femeie de moravuri ușoare sau femeie cu părul alb; visate sub formă de adunare de femei înseamnă clevetire și minciuni; pierde bani cel care visează dama din cărțile de joc; este boală la copii și necazuri pentru cel care visează doică; înseamnă nenorocire în familie pentru cel care se visează vorbind cu o femeie; visarea unei spălătorese înseamnă primirea unui serviciu de la un prieten bun; se vor ușura greutățile vieții pentru cel care visează femeie născând; este bine când se visează femeie jucând sau beată; se va îndrăgosti cel care visează o femeie frumoasă; visarea unei femei goale poate să însemne fie auzirea unei minciuni primejdioase, fie o stare de bucurie; anunță timp ploios visarea unei femei despletite care se piaptănă - Suceava (NOTE, Băncescu).

Femeia gravidă. În Bucovina, o femeie gravidă este numită *grea, îngreunată, însărcinată, încărcată, împovărată, groasă, în altă stare, neslobodă*; în zona Năsăudului, pe lângă termenii de mai sus, se mai folosesc: *tăroasă și în starea darului*; o fată mare însă, care este însărcinată, i se spune că este *burduhoasă, burduhănoasă, cu pânțele până la gură, cu ciolane în pânțele*, iar, după ce a născut, se numește, în părțile montane ale Bucovinei, *vădană*; în Buzău, femeia gravidă, de câte ori mătură gunoiul și îl ia în poală, aruncându-l zice: „*Cum arunc gunoiul acesta de iute, așa să și fac de lesne!*”; cea care va culege surcele în poală, copilul pe care îl va naște va avea pe corp diferite pete; cea care va culege în poală talaș provenit de la rindea va naște un copil cu părul creț; în toate zonele din țară, femeii gravide trebuie să i se dea tot ceea ce cere sau pofteste, pentru că de nu leapădă; în Banat, îi este interzis să descalțe pe cineva și nici să nu tragă cioarecii bărbatului, pentru că nu va putea naște până ce acela pe care l-a descălțat sau dezbrăcat nu-i va da să bea apă din opincă sau cizmă; să nu dea nimănu apă, fiindcă nu va putea naște până ce acela nu-i va da apă de băut din pumni; să nu sufle în cuptorul de pâine, că naște copilul cu limba prinsă; să nu treacă prin războiul de învelit, pentru că va naște copii gemeni; dacă femeia vede ceva urât, zice:

„Nu văd unul, ci văd doi!”; dacă fură ceva, să nu ducă mâna la față, ca să nu apară pe corpul copilului semnul obiectului furat, și să zică: „Nu iau unul, ci iau doi!”; se crede că nu este bine ca o femeie gravidă să mănânce fructe crude, dar, dacă pofteste să i se dea, pentru că este un foarte mare păcat al celui care o refuză; să nu meargă în locuri extraordinare, pentru ca pruncul să nu se nască cu asemănări sau mișcări din acelea pe care le-a văzut mama lui; dacă, prin ceea ce a văzut a atras deja fătului unele neplăceri, trebuie să procedeze astfel: să ia în brațe, într-o duminică *tânără* (prima duminică după lună nouă), când oamenii sunt încă în biserică, cam pe la mijlocul Liturghiei, pe copilul cel cu semn, să se așeze cu el pe pragul *sobei* (camera încălzită) unde locuiește de regulă, să-l pună la sân și să se gândească la acel fapt sau lucru care a mirat-o, rugându-se la Dumnezeu să înlătore neajunsul; cam după 2-3 minute, să se scoale și să se așeze pe pragul bucătăriei, la mijlocul ușii, și iar să-i dea copilului să sugă; apoi să se așeze pe pragul de la coridor sau târnaț, ținând picioarele pe pământ chiar în locul unde picură apa de la streășina casei, să-i dea acolo din nou copilului să sugă și să se roage la Dumnezeu pentru îndepărtarea necazului, rostind și un descântec-rugă; această procedură se repetă de trei ori, adică în trei duminici *tinere*, timp de trei luni, crezându-se că astfel va dispărea semnul de pe trupul copilului; văzând un mort, ca să nu i se nască pruncul palid, rostește ca și la vederea unui infirm: „Nu văd unul, ci văd doi!”; în Transilvania, femeia gravidă să nu mănânce în zi de duminică legume păstăioase, fiindcă i se va naște copilul cu minte slabă și toată viața lui va face numai lucruri rele; să nu se uite lung și mult la sluți, șchiopi, orbi, fie om, fie animal, și la lucruri urâte, pentru că pruncul se va naște cu defectul respectiv; ca să dispară semnele de pe trupul și fața copilului, mama sa se așează pe pragul casei, timp de 6 zile de vineri, scuișând totodată pe copil; în zona Sibiului, se crede că nu trebuie să-și pună legături pe după cap, pentru că va naște copilul cu cordonul ombilical înfășurat după cap; când termină de țesut o pânză, trimite pe un alt copil de-al ei afară, călare pe fușteii războiului, cu ochii închiși, pe care îi deschide însă în drum și ceea ce vede întâi, băiat sau fată, bărbat sau femeie, de acel sex va fi și copilul care urmează să vină pe lume; în Muntenia, se recomandă femeilor gravide, cărora le este poftă de ceva și nu li se poate satisface imediat dorința, să nu se atingă cu mâinile pe trup, pentru că, în acel loc, copilul va avea imprimat semnul obiectului dorit; în Buzău, femeia însărcinată care va călca pe un topor va naște un copil cu semne pe piept ca niște creștături de topor; celei care va călca pe un foc i se va naște copilul având pe trup un semn ca un foc, numit *focul viu*; să nu dea cu piciorul în vreun câine, căci pruncul va fi câinos la suflet; toate femeile care știu carte să citească zilnic „Visul Maicii Domnului”, ca să nască ușor și să le trăiască pruncul; în Vrancea, pentru a nu avorta, se încălzește o cărămidă, se pune într-o strachină cu rachiu și apoi cu aburul care iese este aburit trupul femeii gravide de jos în sus; dacă nu este suficientă această metodă, se spală icoana Maicii Domnului și i se dă să bea acea apă; în același scop, se ia o coasă, se deschide o fereastră, se apleacă cu vârful în jos coasa, se toarnă pe ea de trei ori apă, care se scurge într-un vas, i se dă să bea în trei răstimpuri din acea apă, iar cu restul o spală pe cap și apoi pe tot trupul; după care se ia *tortul de învățătură*, adică acela pe care învață fetele mici să toarcă, îl deșiră, îl udă puțin cu apă și apoi îl leagă peste pântecul gravidei, care trebuie să umble așa timp de trei zile, până trece primejdia de a avorta; în Moldova, se spune că, dacă o femeie pofteste și nu i se dă, șoarecii vor roade totul din acea casă; pentru a contracara efectele negative ce pot fi provocate de refuz, se caută repede *cruce de nucă*, adică mijlocul nucii, pentru că are formă de cruce, și sâmburi de pepene, le pisează împreună, le amestecă în vin, rachiu sau apă și apoi i se dă să bea; sau se ard bumbi de suman de orice culoare, scrumul se pune în apă din care se bea de trei ori, la diferite intervale de timp; se mai ia *coadă de păun* (o floare), se usucă, se râșnește, se pune în apă și se bea; în Suceava, în caz că pășește cineva peste o femeie gravidă și nu-și aduce aminte, copilul acesteia se va naște cu buricul înfășurat după gât; nu trebuie să mănânce poame îngemănate, fiindcă va face copiii gemeni; să nu mănânce carne netăiată de pe frigare, că face copilul cu limba prinsă; să nu mănânce borș preparat în zi de post, fiindcă pruncul va face niște bulbițe numite *focuri*; să nu mănânce cât timp este gravidă aripi de găină, de rață

sau de găscă, pentru că pruncul prinde boala numită *aripi*; să se ferească să fure de mâncare, fiindcă prinsă, de rușine, își va pune mâinile pe obraji și atunci copilul se va naște având pe corp semnul lucrului furat; să nu-i treacă nimeni pe dinainte, pentru că acela, pe cealaltă lume, o va purta în spinare; să nu se azvârle în ea cu vreo floare, pentru că va naște copilul cu semnul florii pe trup; se crede că, dacă mama fură ceva, copilul acesteia va deveni hoț; să nu mănânce dintr-un măr început, pentru că va naște copilul cu un semn asemănător mușcăturii de câine; să nu-și pună floare la brâu, că face copilul cu semn și, din același motiv, să nu se arunce în ea cu o floare; cu o lună înainte de a naște, să umble mult și să bea mentă fiartă; dacă i se face rău din poftă, o babă să ia 8-9 sâmburi de pepene și vreo două rămurele de cimbru de grădină, să le piseze bine, să le pună în rachiu sau apă și să i le dea de băut; apoi se pun câteva foi de ceapă într-o ulcea cu cărbuni și o afumă cu fumul ieșit din coji, procedura repetându-se; sau o afumă cu nări de vulpe, metoda fiind folosită și când femeia se sperie de ceva; să nu stea pe vreun prag, căci poate veni după aceea un dușman să dea cu toporul în pragul acela și va naște copilul cu buza crăpată; dacă femeia gravidă prinde un porc de păr sau umblă cu păr de porc în mână, atunci copilul ca căpăta boala numită *părul porcului*; să nu stea pe un sac, pentru că va naște greu; cea care va sta pe treptele de la casă va naște greu, iar cea care va sta pe o albie va naște fată; femeii gravide care cunună îi va muri copilul, iar cea care se știe însărcinată și nu spune când este întrebată va naște copilul mut; dacă va vedea foc mare sau arzând case, să nu pună mâna la față, nici să nu se mire, fiindcă nou-născutul va avea pete roșii pe față sau pe locul unde a pus mâna mai întâi mama; cea care poartă sarcina greu va naște băiat, iar cea care o duce ușor va naște fată (3. MARIAN, II, p. 13-19). În Maramureș, femeia care tăgăduiește sarcina pe care o poartă va naște un prunc care va vorbi greu, târziu; femeile gravide să nu privească după oameni cu semne, pentru că acele semne s-ar putea să le aibă și copiii lor; nu-i este îngăduit femeii *groase* să treacă pe sub o funie, ca să nu nască pruncul cu „*buricul peste grumaz*” (BOGDAN, p. 89; 91). Pentru provocarea ploii pe timp secetos, se obișnuiește ca femeile gravide, fără nici un fel de îmbrăcăminte pe ele, să facă baie în râul de la marginea satului, crezându-se că fertilitatea lor va atrage pe cea a pământului - Bihor (ROMAN, p. 4). Când este însărcinată, femeia să nu tăgăduiască situația în care se află, fiindcă pruncul nu va putea să vorbească și să meargă curând; de aceea copiii bastarzi merg și vorbesc mai târziu - Țara Oltului; cade părul celui care îi permite unei femei însărcinate să-i pună mâna în păr - Țara Oltului (GOLO-PENȚIA, p. 89; 109). Femeii gravide să nu i se treacă pe dinainte, pentru că acela care o va face o va purta în spinare pe lumea cealaltă - Moldova; să nu se pășească peste o femeie gravidă și apoi să se uite să fie trecută înapoi, pentru că va naște copilul cu cordonul ombilical înfășurat după gât - Suceava; femeia gravidă să nu privească la oameni cu diferite infirmități (ciungi, ologi, chiori, cocoșăți etc.), pentru că va naște un copil handicapat - Tecuci; comite un păcat cel care refuză să-i dea unei femei gravide ceea ce dorește aceasta - Suceava; femeia gravidă nu trebuie să jure - Bihor; de asemenea, femeia gravidă nu trebuie să cunune (să fie nașă), pentru că îi va muri copilul - Muntenia; sau vor muri pruncii noilor căsătoriți - Muntenia; își pierde sarcina femeia care este legată prin jurământ de altcineva, sau care plătește astfel pentru păcatele sale ori ale părinților săi - Transilvania; se crede că femeile deocheate nasc greu - Moldova; femeia gravidă care își neagă sarcina, când este întrebată, va da naștere unui copil mut și care va putea să meargă singur cu mare întârziere - Muntenia; Suceava; copilul va semăna cu acela la care se uită mai îndelung o femeie însărcinată - Galați; când cineva refuză să dea unei femei gravide ceea ce aceasta și-a poftit, șoarecii îi vor roade lucruri din casă - Suceava; dacă femeia însărcinată va fura ceva, copilul ei va deveni hoț - Transilvania; Suceava; de asemenea, să se obișnuiască să ceară, ca să-i fie pruncul îndrăzneț în viață - Tecuci; despre femeia gravidă, care este în durerile facerii, să nu știe nimeni în afara moașei, pentru că atâtea ore va sta în travaliu, câți oameni în plus vor cunoaște situația ei - Suceava; dacă intră cineva, pe neașteptate, în casa unde o femeie este în travaliu, acesta nu mai poate să plece, până nu naște femeia, fiindcă altfel ar avea o naștere grea - Moldova; femeii care moare din naștere Dumnezeu îi iartă toate păcatele -

Tecuci; moartea unei femei gravide este socotită drept o mare nenorocire, deoarece se consideră că ea va umbla pe lumea cealaltă în aceeași stare - Suceava; dacă este secetă un timp mai îndelungat și se dorește ploaie, este bine ca o femeie însărcinată să se scalde într-o apă curgătoare sau să se toarne apă pe ea - Suceava (2. GOROVEI, 23-24; 69; 85; 149-151; 208; 235). În zonele din sudul și centrul Moldovei, unde apa dispăre frecvent din fântâni din cauza secetei, există credința că izvorul va fi bun și va da apă dacă fântânarul reușește să „sape”, în timpul construirii puțului, umbra unei femei gravide, fertilitatea și „moartea” femeii fiind astfel transferate izvorului sau pânzei freatice - Tecuci; pe timpul sarcinii, femeia poate mânca tot ce pofteste, pentru a nu pierde copilul; nu trebuie să fure sau să ia un lucru fără să spună, pentru ca pe trupul copilului să nu apară semnul lucrului furat (ICHIM, p. 131-132; PRESA). În timpul sarcinii, o femeie nu trebuie să se mire, pentru că se crede că s-ar putea să i se nască pruncul cu semne imitând obiectele admirate (GOLBAN, p. 66). Momentul nașterii este precedat de o serie de interdicții și obligații, unele de natură practică: femeia să nu ridice lucruri grele, dar nici să nu stea degeaba; altele magice: să nu mănânce fructe îngemănate, ca să nu nască gemeni; să nu fure, fiindcă forma lucrului sau fructelor însușite se va imprima pe pielea nou-născutului; să nu-și înnoade părul, decât dacă își aduce aminte în momentele respective că este gravidă; să nu dea cu piciorul în câini și pisici - Bârlad (BĂLĂNESCU, p. 264). Când este însărcinată, femeia trebuie să muncească mai ales la câmp tot timpul, ca să i se ușureze sarcina; când pofteste ceva, să nu i se refuze, căci se poate întâmpla „să se stârpească”, adică să avorteze; totuși îi este interzis să mănânce fructe îngemănate (împerecheate), colaci lipiți unul de altul etc. , ca să nu nască gemeni; să nu fure ceva și să nu omoare șoareci, păsări, insecte etc. , fiindcă va naște copilul având pe piele semnul obiectului furat sau al viețuitoarei omorâte; dacă totuși a comis un astfel de „păcat”, trebuie să pună după aceea mâna la spate, pentru ca petele să nu apară copilului pe partea vizibilă a trupului; când copilul se naște cu buricul înfășurat în jurul gâtului, se crede că mama lui a pus pe foc nuiiele sucite în timpul sarcinii - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 59-60).

Femeia lehuză. După ce a născut, femeia este numită, până la 40 de zile, nepoată, iar cea care a ajutat-o la naștere, moașă și, diminutiv, moșică - Banat; Bihor; Transilvania; Dobrogea; Bucovina; se mai fac și *hapuri*, combinând: *tămâie*, *smirnă*, *mir mare*, *târnoșeală*, *praf de foi sfințite*, care se pun la icoane pe timpul cât o femeie este însărcinată; de remarcat că, după naștere, femeia lehuză trebuie să ia câte două asemenea pilule, timp de 40 de zile, până când iese la biserică - Muntenia; în general, după naștere, femeia este unsă pe tot corpul cu unt de oi sau cu untdelemn ori rachiu, după care este încinsă bine cu un brâu lat sau cu o chingă; sub bazin se pune o pânză în care este învelit lut frământat bine, ca să nu fie gloduros; după aceea, moașa sau altă persoană din casă fierbe rachiu cu zahăr și cu secară pisată, din care i se dă lehuzei un păhărel sau două; dacă femeia este slabă, nu i se dă nimic, pentru că o „zboară la inimă” - Muntenia; Moldova; Bucovina; ca să nu se deoache, în afară de descântece, se mai pun: în Banat, un șnur roșu la gâtul femeii; în Moldova și Suceava, un canaf roșu la ușa camerei unde stă lehuza și copilul; aceste fire roșii se păstrează la locul menționat timp de 40 de zile, până când femeia are voie să meargă la biserică; totodată, i se pune la picioare usturoi, fie pentru a nu căpăta vreoa boală - Muntenia; fie să nu se apropie strigoaicele de ea - Suceava; după nașterea unui copil, femeia este considerată ca „necurată” și timp de șase săptămâni sau 40 de zile nu trebuie să se depărteze de casă; înainte de a se duce la biserică, împreună cu pruncul, pentru „îmbisericare”, îi pune acestuia sub față o bucată de pâine și una de sare; nu intră în biserică, așteaptă în pragul acesteia să vină preotul și să-i citească rugăciunile de 40 de zile, ea stând în genunchi pe pragul bisericii; după aceea ia copilul, îl închină în fața ușilor bisericii și îl duce apoi la altar și îl închină și acolo la toate icoanele împărătești; dacă este de parte bărbătească, preotul îl duce în altar pe ușa dinspre sud și îl atinge de cele patru laturi ale mesei sfinte, după care îl scoate pe ușa dinspre nord și îl pune jos, în fața ușilor împărătești sau înaintea tetrapodului; dacă este fată, o închină doar și o pune dinaintea ușilor împărătești sau a tetrapodului; la sfârșitul liturghiei, copilul este împărțit, dar atunci îl ține în brațe nașa sau nașul

sau unul dintre episcopii bisericii, niciodată mama sa; când merge la biserică, duce și lumânările de la botez să ardă la icoana Maicii Domnului sau la icoana patronului copilului, fiindcă se crede că nu este bine să stea lumânările nearse în casă, mai ales dacă pruncul e fată, pentru că nu se va mai mărita; copilul este împărtășit acum și abia după șapte ani - Suceava; scaldarea *nepoatei* (a mamei care a născut) se face astfel: se pune într-o căldare mare apă în care au fost fierte diferite plante (*mentă neagră, mărar, romaniță, gălbenele, tămâiță, zmeurică, sulcină, nalbă, poala Sântă-Măriei, calapăr, lemnul Domnului, toaie și stroh de fân*); această scaldare se face la o săptămână după naștere, în alte locuri mai repede, iar în unele sate chiar și după trei zile; moașa scaldă nepoata, care ieșind din apă se îmbracă într-o cămașă curată, se încinge bine peste mijloc și își pune pe cap basma; moașa ia apă sfințită, îi toarnă puțină pe creștetul capului și o spală cu ea pe obraji, pe mâini, pe picioare și pe piept, ca să fie curată, fiindcă înainte este considerată necurată, și ca să poată face mâncare, să i se încuviințeze să umble pe lângă casă și să aducă apă de la fântână, deoarece până nu se scaldă nu îi este îngăduit să pună mâna pe ceva sau să iasă afară din casă; la rândul ei, nepoata îi spală moașei mâinile tot cu apă sfințită, fiindcă și moașa este considerată necurată din momentul când pune mâna pe copil și îl ridică; în loc de ștergar, nepoata îi dă pânză nouă și subțire de fuior pentru o pereche de mâneci; nepoata îi așează moașei pânza pe umeri și pânză în vârful degetelor, pe marginea acesteia ștergându-se pe mâini; se crede că, dacă nu ar primi pânza, s-ar vedea pe lumea cealaltă cu mâinile pline de sânge - Suceava; o femeie care intenționat a pierdut copilul este rău văzută de comunitate și vorbită în acest sens, pentru că are un foarte mare păcat, crezându-se că, în cealaltă lume, va servi ca talpă a iadului și va fi agățată de limbă, iar copiii ei pe care „*i-a lepădat*” se vor preface în șerpi veninoși, care o vor suga - Transilvania; Suceava (3. MARIAN, II, p. 21-22; 39-41, 43-44; 52; 176-177; 180-181). Femeia aflată la ciclul să nu intre în casa unei lehuze, fiindcă pruncul acesteia din urmă va face bube pe creștetul capului (*rofii; rohii*), dar, dacă totuși a intrat, să-l strângă de nas pe nou-născut și să-i spună că nu este curată - Suceava; femeia lehuză să nu culce copilul cu ea în pat, în primele trei zile ale vieții acestuia, pentru că, la maturitate, lumea se va întoarce cu spatele la el, tot așa cum și mama lui se va fi întors cu spatele prin somn - Suceava; femeia care se duce prin sat, imediat după ce a născut, fără ca preotul să-i fi citit rugăciunea de curățenie, va umbla, pe lumea cealaltă, pe jeratec - Suceava; se crede că femeia lehuză este spurcată și din această pricină îngerul ei nu se poate apropia de ea să o păzească - Muntenia; femeia lehuză să nu meargă la fântână sau la puț pentru a aduce apă, fiindcă acestea vor seca - Muntenia; mamele (femeile lehuze) să nu stea cu spatele la copilul lor până ce acesta este botezat, fiindcă le va miroși gura - Muntenia; femeia lehuză să nu se uite pe vreo câmpie cu iarbă verde, deoarece aceasta se va usca - Muntenia; două lehuze să nu se vadă una pe alta, timp de 40 de zile, pentru că le vor muri pruncii - Muntenia; când pe patul unei lehuze se așează o altă femeie, care are copil de sân, lehuza va rămâne fără lapte - Iași; despre femeia care nu are raporturi sexuale timp de șase săptămâni după naștere se spune, când se duce la biserică prima dată, că duce un miel în gură - Muntenia; femeii lehuze care a murit i se lasă câteva șuvițe de păr neîmpletite, ca să vadă Dumnezeu că este lehuză și să-i ierte păcatele - Moldova (2. GOROVEI, p. 107; 157-160). După nașterea copilului, timp de șase săptămâni, mama nu trebuie să părăsească gospodăria, credința susținând că ea ar fi necurată; tot aceeași perioadă de timp funcționează și interdicția de a dăruia ceva din casă, considerându-se că astfel copilul ei va deveni risipitor; până la botez, mama trebuie să doarmă cu fața spre copil, altfel acesta, nebotezat fiind, poate fi ușor schimbat cu un altul de către duhurile necurate - Banat (LĂPUȘTE, p. 67). Femeia care a născut este considerată spurcată, din care cauză ea nu trebuie să se atingă de nimic, nu trebuie să pregătească de mâncare și nici să pună mâna pe mâncarea altora, nu poate să se așeze la masă cu alții și i se dă de mâncare separat, pe un scaun, în vasele și cu tacâmurile ei, pe care nu are voie nimeni să le atingă, nu poate scoate apă din fântână, pentru că fântâna va face viermi; se spune chiar că piatra și pământul ard pe unde calcă ea; ca să nu spurce copilul și să-l umple de bube, femeia lehuză, timp de 40 de zile, trebuie: să nu întoarcă spatele copilului, după ce

îl naște; să îl așeze totdeauna în fața ei și nu în spatele ei; când îl pune în pat să spună că ea este urâtă și copilul frumos; să nu se culce cu spatele la el, când este la ciclu, și nici să-l sărute; dacă totuși copilul a fost spurcat și i-au ieșit bube pe corp, să-l scuipe pe cap în diminețile de luni, miercuri și vineri; sau să-l treacă, de trei ori, prin cămașa pătată de sângele menstrual; sau să îl afume cu un petic de pânză, luată din cămașa pătată de sângele provocat la nașterea copilului; să nu calce nimeni în urma lăsată de o femeie lehuză, nici măcar cei ai casei, fiindcă va pierde laptele; dacă este nevoie să dea să sugă altui copil, să-l șteargă bine la gură cu o cârpă la sfârșitul alăptării, ca acesta să nu-i ia laptele; își mai pierde laptele și când lehuza dă ceva unei alte femei, în special uneia care alăptează; să pună jos ce are de dat, să nu dea din mână; să nu bea nimeni după ea, mai ales femei care alăptează, pentru că își pierde laptele; de aceea este bine să bea din pahar și ce rămâne în el să verse jos; să nu bea și nici să mănânce nimeni din vasele ei și nici cu lingura ei, mai ales alte femei lehuze și ele, iar, dacă se întâmplă, să ia pământ din urma acelei femei și să se unghă cu el pe sân și-i va reveni laptele; când bea din pahar, să-și șteargă urma gurii pe cămașă, ca, în caz că altă femeie folosește paharul ei, să nu-i ia laptele; să nu umble desculță timp de șase săptămâni, ca să nu calce altă femeie în urma ei; fiindcă femeile iau laptele una de la alta, să nu stea nimeni care are sân pe locul pe care a stat mai înainte o femeie lehuză; dacă se mai și potrivesc la sânge una cu cealaltă, cu siguranță îi va lua laptele, dacă se așează pe scaunul sau pe hainele celeilalte; sau dacă îi curge lapte din sân și o alta calcă pe locul acela, drept pentru care trebuie să fie foarte atentă și să se ferească să-i cadă vreo picătură de lapte pe jos; trebuie să se ferească și când este necesar să traverseze vreo apă curgătoare, ca să nu-i ia laptele apa; de aceea, se înmoaie vârful opincii (sau a oricărei încălțări), ori doar piciorul gol în apă, ca „*să nu-i rămână țâța în vale*”, sau ia cu mâna puțină apă și o duce la gură, ca să nu-i ia apa laptele, gestul trebuind să fie făcut de trei ori; sau să se spele cu apă luată din locul traversării; sau soțul femeii care și-a pierdut laptele să ia o ceapă, să o lege de bici și să o înmoaie în toate apele peste care trece în drumul său, după care să o dea de mâncare soției sale; când femeia lehuză este la câmp, să se ferească să-i curgă țâța, pentru că pe acolo umblă multe lucruri rele, care nu se mărginesc doar să-i ia laptele, dar o pot și poci; în caz că i-a curs sânul, să ia țărână din acel loc și să se frece cu ea pe piept; dacă a stors lapte în vreo bucată de pânză, să vină cu ea acasă, să o spele, iar apa să o arunce după cuptor, ca să rămână țâța după cuptor și să nu se piardă; dacă bănuiește că o altă femeie i-a luat laptele, să fure ceva din casa acesteia (pâine, sare, cartofi sau apă de la fântâna din curtea acesteia), dar fără să fie văzută de cineva, să meargă acasă și să mănânce ceea ce a furat și-i va reveni laptele; sau este suficient să ceară și să primească un lucru din mâna acelei femei; sau cheamă o soție care are copil de sân și o mulge în palma sa, după care izbește cu latul palmei celeilalte mâini, făcând ca laptele să sară ca și cum l-ar fi împărțit în două, adăugând „*a mea la mine, a ta la tine*”; dar, în general, acest gest este refuzat de femeile chemate, de teamă să nu piardă ele laptele; în general, la prima naștere femeilor le vine laptele ceva mai târziu, caz în care este chemată o altă femeie care alăptează, aceasta trebuind să vină deja mâncată și să nu fie la ciclu, dar, pentru a fi mai sigur, i se dă și în casa nou-născutului o bucată de pâine și un pahar de rachiu, totul făcându-se în credința ca pruncul să fie sătul toată viața lui și ca nu cumva să fie spurcat de către femeia străină - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 93; 95; 98-101). Deoarece se crede că femeia, când naște, o părăsesc îngerii, ei i se dă de mâncare, timp de opt zile, complet separat, obișnuit acolo unde stă, mănâncă în strachina ei, cu lingura ei, bea din paharul ei, iar la fiecare masă i se dă să bea un pahar de rachiu cu untdelemn - Vrancea (2. STAHL, p. 193). Mamei i se fac daruri după naștere, de obicei o sticlă de rachiu; în momentul nașterii, i se aștern pe jos paie, țoluri și peste ele toate pernele din casă; mama naște în genunchi, ținându-se cu mâinile de pat și rămâne apoi trei zile în acest așternut improvizat; oricine vine să o viziteze, lasă un ban pe fruntea copilului sau i se pun bancnote în scutece - Bârlad (BĂLĂNESCU, p. 264). Se aruncă apă pe femeile cu prunci sugari, ca să fie provocată ploaia, considerându-se că, așa cum curge laptele din sânii lor, când sugă copilul, tot așa să curgă și ploaia din nori - Dolj (ENACHE, p. 119). Serii simbolice: *rachiu-*

FEREASTRĂ

La casa în care se află copil mic, noaptea trebuie închise ferestrele și obloanele, ca să nu fie furat somnul pruncului - Suceava; sau ca să nu intre plânsul pe fereastră și să-l facă pe copil să plângă neîncetat - Suceava; când ginerele vine la mireasă, ca să o ia la biserică, se uită la ea, în casă, prin fereastră, iar mireasa, din casă, la el printr-o salbă de bani, pentru a avea copii frumoși - Muntenia; nu se doarme peste noapte cu ferestrele deschise, fiindcă pot intra în casă duhurile necurate - Iași; ar putea fi lovit de fulger cel care stă sau se uită pe fereastră, în timp de furtună, cu tunete și fulgere - Suceava; să nu se dea nimănui de mâncare pe fereastră, sau să nu se mănânce din ceea ce este dat pe fereastră, fiindcă turbează cel ce mănâncă - Muntenia; Vrancea; Suceava; sau celui care mănâncă îi va veni gândul să plece prin lume, îi va veni dor de ducă - Suceava; să nu se dea nimic de pomană pe fereastră, fiindcă este rău de turbare - Vâlcea; este rău de moarte, dacă se croiește fereastra unei case după ce aceasta a fost deja construită - Vâlcea; când mor copiii unei familii, cel rămas în viață este imaginar vândut pe fereastră, de obicei unei familii care are numai băieți, iar cu banii obținuți astfel se cumpără produse, pe care părinții le prepară și ulterior le dau de pomană - Muntenia; Suceava; cel care cumpără copilul pe fereastră îi dă acestuia alt nume, după care aduce părinților copilul înapoi - Suceava; ca să nu-i facă rău strigoaicele, vițelul de bivoliță, după ce a fost fătat, este trecut, de trei ori, printr-o fereastră - Țara Oltului; imediat ce mortul a fost scos din casă și pornit spre cimitir, cei ce vor să-l uite, sau să nu le pară rău după el se uită de trei ori pe fereastră - Suceava; să nu se privească pe fereastră imediat după ce omul s-a trezit din somn, pentru că uită visele pe care le-a avut peste noapte - Suceava; să nu se privească din afară în casă pe fereastră, pentru că există credința că acea casă va rămâne pustie - Galați; sau că acela care privește în casa altcuiva pe fereastră va face urcior la ochi - Suceava; să nu se asculte la fereastra altei case, pentru că este rău de foc - Vâlcea; când geamurile ferestrelor se aburesc înseamnă că se strică vremea și va ninge, sau este doar semn că va ploua - Suceava; când plouă, nu se țin ferestrele deschise, fiindcă s-ar putea să trăsnească în casă - Suceava (2. GOROVEI, p. 46; 58-61; 82; 86; 90; 135; 150; 164; 195; 197; 234; 239; 253; 262; 265-266; GOLOPENȚIA, p. 127). În Țara Almăjului, se spune astfel: „Dacă roata are mai multe spițe, pe golul dintre ele se bazează folosul cerului; casa cuprinde uși și ferestre, pe golul dintre ele se bazează utilitatea ei, iar ochetii nu sunt decât ochii casei, ferestrele ei” (DOLĂNGĂ, p. 7). În Transilvania, de Sântoader, fetele care vor să aibă păr frumos se trag de el prin fereastră (una de afară trage prin fereastră părul celei care stă în odaie); în alte zone, pruncii trag pe fereastră părul fetelor, zicând: „Să crească coada fetelor/Cât coada iepelor!”, zicere întâlnită și în Moldova (2. MARIAN, I, p. 255). Se crede că sufletul omului care moare iese pe ferestre și de aceea ele trebuie să fie deschise în acele clipe, pentru că un înger vine, ia sufletul și îl duce la Dumnezeu, în cer - Banat (3. MARIAN, III, p. 311-313). În Maramureș, după ce s-a înnoptat și a fost aprinsă lumina în casă, nu este bine să se mai privească pe fereastră; copilul „*luat de frumușele*” poate să se vindece dacă mama lui îl dă de pomană unei femei pe fereastra amplasată spre răsărit, pe latura îngustă a casei, apoi îl cumpără de la aceea cu bani și îi schimbă numele; dacă un copil se îmbolnăvește de mai multe ori de aceeași boală, este „vândut” pe fereastră unei vecine care are copii mulți și sănătoși, schimbându-i totodată și numele; „cumpărătoarea” stă afară pe prispă, lângă geam, iar mama i-l dă pe fereastră, spunând: „*Eu îți vând pe N (numele vechi al copilului) și tăte bolile și beteșugurile, tăte relele și năcazurile lui; tu, vecină, să-mi dai înapoi pe L (numele nou al copilului) curat și luminat și de beteșuguri rele scăpat*”; vecina îi dă copilul înapoi, zicând: „*Eu îți dau înapoi pe L, curat și luminat și de tăte beteșugurile scăpat; boalele lui N le-am aruncat pe apă în jos și pe L ți-l dau acum sănătos!*”; după ultimele cuvinte, vecina, care cumpără copilul, ia o ulcică în care mama a pus apă din copăița copilului bolnav, iar vecina o aruncă spre vale, rostind: „*Așa cum cură apa la vale, așa să se ducă și să piară tăte beteșugurile de pe pruncu meu și el să rămâie curat, luminat și sănătos!*”; numele noi

ale copiilor sunt prestabilite, pentru Ion, se dă numele Lupu, pentru Ioana, Lupa, în general se dau nume de animale, pentru că acestea sunt sănătoase și puternice (DĂNCUȘ, p. 177; BOGDAN, p. 17; 84; 107). Este semn de ploaie atunci când se aburesc geamurile ferestrelor, cu toate că este vară și este cald (2. MARIAN, I, p. 86). Pentru cine visează fereastră este semn că va trebui să fie cu mare băgare de seamă; va pierde ce a câștigat cel care visează o fereastră din spatele casei; îl vor călca hoții pe cel care visează fereastră mare, dar înseamnă siguranță și onoare pentru cel care visează hoți suindu-se pe o fereastră - Suceava (NOTE, Băncescu).

FETELE DE APĂ v. APĂ.

FICAT

În cântecul liric românesc, ficatul preia parte din necazurile unui alt organ esențial al trupului, inima, cu deosebire ale acelor sentimente care sunt simbolizate prin culori: verde-galben (în directă legătură cu secreția biliară), care este culoarea geloziei, sau negrul, care este culoarea urii; în același timp, în gândirea tradițională românească, ficatul este și locul emoțiilor și instinctelor negative, de unde și sintagmele din vorbirea populară: „*îl roade la ficați*“, „*a seca pe cineva la ficați*“ (EVSEEV, p. 161-162). Dacă aspectul ficatului animalului sacrificat pentru ospățul de logodnă este „plin“ înseamnă că viitoarea familie va avea parte de abundență materială, iar dacă e „sec“ e semn că viața acesteia va fi încercată de multe lipsuri - Transilvania; Bucovina (3. MARIAN, I, p. 123). Cine visează ficat înseamnă că îi este poftă de mere, iar cu cât dimensiunea acestuia este mai mare, cu atât și pofta este mai puternică; dacă se visează cineva mâncând ficat înseamnă că se va bucura de sănătate și robustețe fizică - Suceava (NOTE, Băncescu).

FIER

Într-un descântec de „*soare sec*“, adică de durere de cap, în primele 6 versuri cuvântul fier se repetă ca un refren, căci *fierul* este cel care posedă magia vindecătoare; magia fierului este o moștenire veche, descoperirea acestui metal determinând ieșirea din Epoca bronzului, fiind considerat, în mentalitatea tradițională, cel mai tare și chiar o putere demonică (BUHOICIU, , p. 152). Există credința, destul de răspândită, că duhurile rele se tem de fier; gestică însoțită de un obiect făurit din fier poate preveni sau potoli stihiele naturii; astfel, cu o bardă pot fi alungați norii în altă direcție, cu un cuțit înfipt în pământ se poate abate grindina, cu o bucățică de fier azvârlită în calea vântului sau chiar a vârtejurilor se poate diminua forța acestora; în descântece, un rol important îl are cuțitul, acesta putând fi *de găsit*, *de furat*, *spurcat* etc.; când o femeie nu poate naște și se chinuiește în dureri, bărbatul ei înconjoară casa, amenințând cu toporul în mână, după care îl înfige în vreun stâlp al cerdacului, sau în vreo grindă a casei, sau în prag; uneori sunt folosite două topoare; aceeași gestică se folosește și când un om nu poate muri; după nașterea copilului, moașa îl descântă de deochi și îi bate un fir roșu deasupra ușii camerei în care stă pruncul, firul fiind prins cu un ac (în Moldova), cu un cui (în Bucovina), sau înfige un topor în pragul ușii (în Ardeal), pentru a nu se apropia duhurile rele și să-l răpească; când moare un om, se înfige un cuțit sau un topor în grinda casei, unde rămâne până când cei ai casei și rudele se întorc de la înmormântare (PRESA). Femeii care se chinuiește să nască moașa îi strecoară sub așternutul de pe pat un topor, sau un cuțit, sau orice alt obiect din fier, ca să-i aline durerile și să grăbească nașterea - Suceava; ca să fie sănătos ca fierul, nașa, când înfașă prima dată copilul, îl încinge pe deasupra și cu un lanț de fier - Banat; după botezul copilului, se pun lângă el un fier, o mătură, se presară tărâțe și spuză din foc, ca să nu vină Muma-Pădurii să-l omoare sau să-l schilodească - Muntenia; Buzău; ca să nu fie deocheat, copilului i se pune un inel din fier în leagăn, lângă față sau la căciulița de pe cap - Țara Oltului; nu se lovește cu fierul un copil, fiindcă va rămâne ca fierul - Țara Oltului; deoarece de fier fug toate duhurile rele, femeia lehză să nu iasă din casă fără să aibă la brâu sau în sân o bucată de fier, ca să nu se îmbolnăvească - Vâlcea; femeii lehuze i se pune un

fier lângă pat și nu este lăsată nici o clipă singură, ca să nu o ologească *lucrul-slab*, sau să rămână fără lapte și să nu mai aibă cu ce să-și hrănească pruncul; sau i se pune un fier în pat, iar când iese din casă trebuie să țină un fier în mână, fiindcă diavolul fuge de fier - Țara Oltului; după cele 40 de zile de lehzuzie, femeile, după ce au fost introduse în biserică, se întorc acasă și trebuie să calce neapărat pe un fier așezat pe pragul ușii, ca să fie sănătoase ca fierul - Suceava; înainte de a fi îmbrăcată, pentru prima oară, o cămașă nouă, se trece prin ea, de trei ori, un obiect din fier, pentru ca acela care o va purta să fie sănătos ca fierul - Dolj; la întoarcerea de la biserică, în ziua de Paște, se pun pe pragul casei un fier (ciocan, clește etc.) și o brazdă de iarbă verde, pe care cei ai casei trebuie să calce obligatoriu, pentru ca, peste an, să fie tari ca fierul și veseli ca iarba - Țara Oltului; dacă în casă sunt obiecte de fier ascuțite, atunci cu siguranță va fi ceartă în acea familie - Argeș; ca să nu vină dihorul la gospodăria cuiva, se obișnuiește să se pună lanțuri din fier prin copaci - Galați; să nu se fure lanțuri de fier, pentru că, pe lumea cealaltă, făptuitorul le va purta atârinate de gât - Teleorman; da semne de sărăcie cine adună fier ruginit - Tecuci; cine aude primăvara, pentru prima oară, tunând este bine să se lovească în frunte cu o bucată de fier, ca să-i fie capul și trupul sănătoase ca fierul - Muntenia; Suceava; sau să atingă fruntea cu muchia toporului, ca să fie capul tare și să nu aibă dureri - Galați; dar să nu se țină fier în apropierea oamenilor, când tună și fulgeră, fiindcă se apropie de ei *lucrul-slab* - Țara Oltului; animalele din curte să nu fie lovite cu vreun fier, pentru că vor rămâne ca fierul - Țara Oltului; dacă doi copii dintr-o familie sunt născuți în aceeași lună calendaristică, adică sunt lunateci, și unul din ei moare, celălalt trebuie dus undeva, legat cu lanțuri de fier, păzit să nu scape și apoi adus să vadă fața mortului, fiindcă altfel moare și el - Tecuci; punerea în fiare și scoaterea din aceste legături se fac, pentru cei născuți în aceeași lună, atât la nunți, cât și la moartea unuia dintre ei, avându-se grijă ca pe băiat să-l dezlege o fată, iar pe fată un băiat - Dolj; când moare unul dintre doi frați, născuți în aceeași lună, cel rămas în viață este legat cu lanțuri, pentru un timp, de cel mort, ca să nu moară și el - Ialomița; dacă mirele și mireasa sunt născuți în aceeași lună, este bine ca mireasa să fie legată la picioare și ținută așa de la asfințitul soarelui și până vine mirele să o ia la casa lui, pentru că altfel nu va avea parte de ea - Tecuci; în timpul rostirii unor descântece, sunt folosite diferite obiecte din fier existente în casă; de pildă, se bate o frigare sub patul unde dorm cei din casă, în vârful acesteia se pune usturoi, crezându-se că prin aceasta se bate în loc inima strigoiului; sau se strâng mănunchi frigările înroșite în foc și se aruncă în apă neînceptută, în timp ce se rostește descântecul; mai pot fi folosite fiarele de la coș, toporul, ace etc. - Neamț (3. MARIAN, II, p. 125; 2. GOROVEI, p. 37; 47; 76; 86; 126; 156; 160; 210; 233; 3. p. 145; GOLOPENȚIA, p. 94; 96; 107; 109-110; 136). Când o femeie, având copil la sân, este obligată să plece de acasă pentru câteva zile, la întoarcere să nu-l pună pe prunc imediat să sugă, până ce nu-i trece prin gură un fier, ca să nu i se îmbolnăvească rău și să moară - Vrancea (2. STAHL, p. 186). Înainte de a așeza ouăle sub cloșcă, femeile pun mai întâi în cuiar un cui de fier și o brazdă luată de sub fierul plugului, ca să apere puii și să nu moară în găoace când tună; în Duminica Paștelui, se pune fierul plugului sub pragul ușii, iar meșterii pun foarfecele, pentru ca primii să aibă spor la arat, ceilalți la meseria pe care o practică - Sibiu (2. MARIAN, II, p. 194; 257). Cu prilejul facerii *focului viu*, imediat după Rusalii, oile sunt trecute peste secure și afumate, pentru a fi păzite de dușmani; li se mai pune și un lanț de fier în strungă, ca să se țină laolaltă ca lanțul și se păstrează o tăcere totală, până ce oile ies din strungă, ca să fie încleștată gura lupului (COMAN, I, p. 22). Când oile trebuie să plece la munte, se pune în calea lor un lanț, peste care ele sunt obligate să treacă, iar femeile le stropesc cu apă, pentru ca animalele să nu se deoache, cum nu se deoache lanțul și vasul cu apă și crezând că astfel vor avea spor în lapte - Bihor; peste pieptul mortului se așează o seceră, un piron sau o coasă, uneori un cuțit; simpla lor prezentă, ori străpungerea mortului cu acestea constituie măsuri de profilaxie magică și de apărare a vieții celor rămași vii, cel dispărut primind „liniștirea” prin exorcizare drastică a spiritelor malefice; unii informatori însă spun că „se pune seceră peste piept ca mortul să nu se umfle”, crezându-se că fierul poate întârzia procesul biodegradării - Banat

(1. BOCȘE, p. 55; 4. p. 354). În Sălaj, primăvara, la primul fulger, femeile iau o piatră sau o bucată de fier și se lovesc peste cap cu ele, zicând: „*Ler, Ler, capul meu să fie tare cum este un fier*”; în Maramureș, ca să nu le trăsnească peste an, femeile se lovesc în cap cu un fier, când aud primul tunet, rostind: „*Ler, Ler, /Capu mneiu de fier!*”; se crede că obiecte cu valoare magică (secera, cuțitul și fierul plugului), plasate sub pat în momentul actului procreării, aduc familiilor tinere urmași de sex masculin; prezența fierului este atestată și în riturile casnice din ajunul Crăciunului, cât și în momentul nașterii grele, sau atunci când copilul trebuie apărat de spiritele malefice, sau când mama își pierde laptele; unelte din fier sunt puse și în prima scaldă a copilului, pentru ca însușirile acestui element să treacă la prunc; în Dolj, pentru a ploua, sunt aruncate în fântână obiecte din fier care au fost folosite la determinarea unei nașteri mai ușoare a femeilor gravide; obiectele sunt furate de către flăcăii satelor, fiind aici clară dorința de a atrage fertilitatea omului asupra fertilității solului; în alte zone, înainte de a intra în casă, în ziua de Crăciun, gospodarul trece peste o bucată de fier, să fie sănătos peste an, iar în mână trebuie să ducă obiecte combustibile, pe care le aruncă în focul din vatră, rostind: „*Domnul să ne dea spor!*”; o orăție de nuntă, rostită cu prilejul înfruntării celor două alaiuri, cel al mirelui și cel al miresei, subliniază rolul major al fierului: „*Dar Liteanu ce-mi făcea? /Mâna pe ochean puneă /Și nunta că mi-o zărea, /Porțile le zăvoarea, /Tot cu zăvoare de fier /Și cu cuie de oțel, /Și cu fierul plugului; /Puterea pământului!*” (BOGDAN, p. 19; 4. ȘTIUCĂ, p. 99; ENACHE, p. 119; GOLBAN, p. 77; PRESA). Pentru cine visează că se taie cu un fier înseamnă ceartă, chiar încleștare fizică; cine visează fier va avea o răsplătă după o muncă grea, iar cine se visează înroșind fier în foc va avea parte de amici și de un chef - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *fier-mătură-tărățe (de grâu)-foc; fier-prag; fier-iarbă; fier-usturoi; fier-brazda de sub plug; fierul plugului/foarfece-prag; fier-apă*.

FIGURINĂ

Cine visează figurină din ghips e semn de voie bună și trai luxos - Suceava (NOTE, Băncescu).

FILIPII

La Lăsatul de sec pentru intrarea în Postul Crăciunului (14 noiembrie) și la Trei Sfetite (30 ianuarie), se țin câte trei zile consecutive de Filipi, când nu se scoate gunoiul din casă, că este rău de lup, nu se lucrează nimic, ci doar se pot spăla cămăși, ca să se oprească gura lupilor - Dolj; mor oile celor care, în zilele Filipilor, țeș cu ață de culoare roșie, sau împletesc fire din lână - Dolj; nu se dă gunoiul afară din casă și nici cenușa din vatră, fiindcă vitele vor fi mâncate de lupi - Ialomița; în cele trei zile de Filipi, nu se coase, căci vitele vor fi atacate de animale sălbatice - Suceava (2. GOROVEI, p. 86-87). Începând cu 25 sau 30 ianuarie și până la 2 februarie sunt sărbătoriți Filipii de Iarnă sau Martinii de Iarnă; fără a diminua importanța Filipilor de Toamnă, Filipii de Iarnă încheie perioada de împerechere a lupilor; acolo unde nu sunt cunoscuți Filipii, este sărbătorit ca patron al lupilor Sfântul Trifon sau Trif Nebunul (1 februarie) - Banat; Oltenia; Muntenia; Bucovina (12. GHINOIU, p. 284). În Muntenia, de la 10 noiembrie se țin Filipii, în număr de șapte: trei înainte de Lăsatul de sec de Crăciun și patru în post; la 21 noiembrie, în ziua Intrării în biserică a Maicii Domnului, se spune că este Filipul cel șchiop; alți șapte Filipi se țin de la 25 ianuarie până la 2 februarie; alți trei Filipi, numiți și Berbecari, se țin toamna, de la 26 septembrie; la acești Filipi nu se coase, nu se împunge în piele, nu se dă cu împrumut, nu se duce nimic la moară, nu se dă foc la vecini, nu se mătură în casă, în fine, nu se lucrează nimic, spunându-se că este rău de lupi și aduc pagubă în vite; în Olt, Filipii sau Pilipii se serbează în fiecare an de la 15 până la 21 noiembrie, la 30 ianuarie și la 1 și 2 februarie; în Ialomița, Filipii sau Pilipii sunt socotiți ca sfinți mai mari peste fiarele sălbatice, mai ales peste lupi; zilele ținute cad la 2 februarie, apoi alți doi Filipi la o săptămână după 2 februarie și încă unul la Lăsatul secului de Crăciun (2. MARIAN, I, p. 186).

FILMA

În basmele din Banat, reprezintă întruchiparea unei zâne care chinuiește sufletele oamenilor (ȘĂINEANU, I, p. 99).

FIN

Timp de nouă ani trebuie finul să-l viziteze pe naș la marile sărbători, pentru că altfel i se înstrăinează sufletul - Tecuci; este bine ca un om să aibă fini mulți, botezați de el, pentru că aceștia îl vor scoate din întuneric pe naș, pe lumea cealaltă, prin mulțimea lumânărilor pe care le vor ține în mână - Galați (2. GOROVEI, p. 26; 86).

FIOR (A SE ÎNFIOARA)

Se crede că trece moartea pe lângă omul care, urinându-se, în final este scuturat de fiori - Tecuci (2. GOROVEI, p. 145).

FIR

Se crede că nu este plătit croitorul, dacă într-o haină nouă rămâne vreun fir de la înșăilare - Suceava; pentru ca femeia care naște să nu fie deocheată, se leagă la poarta casei un fir sau o cordea roșie - Suceava; este bine ca femeile lehuze să țină la gât un fir roșu, până se duc prima oară la biserică, pentru a nu se deochea - Muntenia; ca să nu fie deocheat, pruncului i se prinde la căciulița de pe cap un fir de arnici roșu, sau i se leagă la încheietura mâinii un fir roșu sau negru - Țara Oltului; copiilor li se leagă la gât un fir roșu cu o cruciuliță - Dolj; copilul, care trece pe sub un fir depănat pe ghem, nu mai crește - Suceava; copiii care aruncă gheme de ață în sus fac gușă - Țara Oltului; când unei femei care coase cămăși i se încurcă ața din ac, este semn că acel ce va purta cămașa se va mândri cu ea - Vâlcea; Suceava; când se răsuțește un fir, activitatea fiind făcută de către două persoane, din care una stă jos iar cealaltă în picioare, înseamnă că va ologi ea sau unul din copiii celei care stă jos - Muntenia; unei vaci care fată i se leagă un fir roșu în coadă, ca să nu se deoache - Argeș; ca să nu se deoache, animalului de curând fătat i se leagă un fir de culoare roșie - Muntenia; tot ca să nu fie deocheați, cailor li se împletește un fir roșu în părul de la coamă sau de la coadă - Oltenia; se pune un fir roșu animalelor în frunte, ca privirea celor care admiră viețuitoarele cuiva să se oprească la acest semn și să nu le deoache - Țara Oltului; în general, tuturor vitelor li se leagă un fir roșu, ca să nu se deoache - Muntenia; când se face săpun, se leagă de făcălețul cu care se mestecă la fierbere un fir roșu, ca să nu se deoache - Argeș; nu se pune fir pe rășchitoare seara, pentru că se naște ceartă în casă - Suceava; nu se coase o haină cu ața descusută de la o altă haină, pentru că se îmbolnăvește cel ce va îmbrăca acea haină cusută - Tecuci; să nu se înnoade o ață de mai multe ori, apoi să fie aruncată fără a fi deznodată, pentru că, pe lumea cealaltă, o va deznoda cu ochii cel ce a uitat să desfacă nodurile - Muntenia; este bine ca trupul mortului să fie măsurat cu o ață, care apoi să fie păstrată, ca norocul să rămână în casă - Suceava; hainele puse pe trupul unei fete, moartă necăsătorită, trebuie cusute cu ață neînnoată, pentru ca băiatul care i-ar fi fost sortit ca soț să se poată căsători - Muntenia; dar, în general, la un mort se coase totul, fără să se înnoade firul - Muntenia; Moldova; când se visează ață înseamnă drumuri: ață albă înseamnă drumul celui ce visează, ață neagră este drumul ascuns al dușmanilor care doresc răul celui ce visează - Galați; cine se visează depănând fire va vedea sau i se va întâmpla ceva - Tecuci (2. GOROVEI, p. 13; 22; 60; 73-75; 95; 150; 152; 244; GOLOPENȚIA, p. 94; 109; 131; NOTE, Antonescu). În serile de toamnă, în Maramureș, pentru a le veni flăcăi în șezătoare, una din fete își ia fusul și, trecând pe la celelalte fete, îndrugă tort din fire de cânepă din caierele lor, rostind totodată un blestem, care s-ar împlini în caz că feciorii nu ar veni în șezătoare; sau, o fată toarce din partea superioară a caierului, de la toate fetele, ghemul astfel obținut fiind format din ață groasă; cu ajutorul acesteia, ea „leagă” drumul feciorilor ori poarta de acces (BOGDAN, p. 99). Ața cu ajutorul căreia se prinde în tavan alvița (alvița „se bate” în duminica de

Lăsatul secului pentru Postul Paștelui, obicei cunoscut numai în Muntenia), așa mănjită cu alviță cum este ea, este folosită la aflarea viitorului copiilor prezenți; se fixează un punct pe ea, apoi i se dă foc și, dacă arde mai jos de semn, se spune că nu va avea noroc în anul acela; apoi, iar i se dă foc, pentru „sorocirea” altuia; când firul arde până la semnul făcut, se spune că acel copil va avea noroc în acel an (2. MARIAN, I, p. 214). Pentru cine visează fir de ață înseamnă că se va întoarce la ceea ce a părăsit; ține un secret în inimă cel care visează că adună fire; nu va săvârși nimic cel care visează că ține în mâini un fir de aur - Suceava (NOTE, Băncescu).

FLAUT

Cine se visează cântând din flaut înseamnă că va fi iubit pentru comportamentul său - Suceava (NOTE, Băncescu). v. FLUIER.

FLOARE

Fetele sunt asemuite cu florile, cântecul florilor este cântecul fetelor; florile simbolizează, ca în multe părți ale lumii, vârsta feciorelnică feminină, de unde și termenul deflorare (HERSENI, p. 184). Se crede că, dacă o femeie gravidă pune o floare în brâu sau în păr, pruncul ei se va naște cu un semn pe trup asemănător florii - Muntenia; Moldova; floarea, pusă la ureche de către o femeie gravidă, va determina ca și copilul ce va fi născut să aibă părul în acea zonă mai deschis la culoare - Tecuci; din florile care ornează lumânarea de botez nu are voie să ia nimeni niciuna, pentru că astfel i se ia somnul copilului - Suceava; copilului mic să nu i se dea în mână flori, pentru că nu va începe curând să vorbească - Vâlcea; dacă o fată îi ia alteia floarea pusă în păr, ca podoabă, înseamnă că îi ia cinstea și norocul - Suceava; în tot Postul Paștelui, să nu se aducă în casă flori de culoare galbenă, pentru că nu se vor mai oua găinile - Muntenia; să nu fie aruncate florile duse la mort, pentru că este un gest care poate atrage decesul celor în viață - Tecuci; și nici să nu fie mirosite florile de pe morminte, pentru că nu-i va merge bine celui care o face - Suceava; când înfloresc toamna florile, este semn că va ninge devreme în acel an - Suceava (2. GOROVEI, p. 25; 87; 99; 161; 262; NOTE, Antonescu). Fetele nemăritate își descântă de dragoste cu flori adunate de pe patru dealuri sau patru pajiști care sunt dispuse față în față - Bihor (2. MARIAN, II, p. 194). Femeile iau de la icoana Maicii Domnului câteva flori uscate, pe care le pun copiilor în scutece, în ziua când se duc să-i boteze, ca să doarmă liniștiți, să fie buni și să nu plângă - Bihor, Țara Chioarului; pentru a vindeca bubele apărute pe trupurile copiilor lor, mamele folosesc flori care au servit la colorarea ouălor de Paște, numite „*flori din Joia Mare*”, pe care le pun în apă, le țin în acest fel până a doua zi, apoi din această apă toarnă în trei scalde consecutive ale copilului; uneori se folosesc chiar și cârpele întrebuițate la încondeierea acestor ouă, afumându-se cu ele copilul, timp în care se rostește și un descântec - Suceava (3. MARIAN, II, p. 182; 245-247). La fel, în Călărași, în prima scaldă a nou-născutului se pun flori, pentru ca el să fie frumos (PRESA). În cadrul obiceiurilor de investigare a destinului uman din noaptea Anului Nou, indicarea vasului sub care au fost puse flori înseamnă că fata trebuie să se aștepte la puțină bucurie în viitorul an; mirosul florilor este prevestitor de vreme; dacă cerul urmează să se însenineze, aroma acestora este mai ușoară, mai fină, iar, dacă vine ploaia, mirosul florilor se face mai greoi, mai pătrunzător (2. MARIAN, I, p. 67; 87). În Maramureș, înfloritul florilor de Sânziene (24 iunie) indică momentul favorabil pentru începutul cositului fânului (12. GHINOIU, p. 265). În textele folclorice, dragostea, cea mai frumoasă dintre podoabele vieții, este comparată cu un pom sau cu o floare ce crește din miracolul iubirii și pe care numeroși dușmani își pun în gând să o suprimă sau să-i stăvilească creșterea; ca termen generic (indiferent de ce fel de floare se vorbește în cântecul liric), floarea are intrinsec o semnificație feminină, a iubitei, a dragostei; floarea este nu doar un atribut al esteticului, prezent în ornamentică, este o purtătoare de seninătate, bucurie, destindere, un fel de *porte-bonheur*, pentru că floarea se poartă la pălărie și în păr; asemănarea iubitei cu o floare reprezintă un loc comun în poezia folclorică; imaginea florii subliniază frumusețea fetei, de aceea

este necesar să fie însoțit, de multe ori, de un epitet cu rolul de a potența valorile estetice (*floare plină, floare mare, floare rară* etc.), în unele cazuri apărând *floarea-florilor*; în cadrul semnificației floare - frumusețe, comparația cu metafora florală poate fi aplicată atât fetei, cât și flăcăului, cu condiția ca denumirea florii, în ultimul caz, să fie de genul masculin: „*Dragă mi-i floarea de crin, /Bădița cu păr galbin*”; oricum, în afară de cazurile când, din nevoia de simetrie (trandafir - el, ruță - ea), floarea ține exclusiv de sfera femininului, onomastica feminină fiind deosebit de amplă; indiferent de creația populară în care apare, inclusiv în mit, legendă sau basm, floarea nu este doar o metaforă, ci o identificare; mândra nu este ca o floare, ea este într-adevăr o floare; este în fapt o temă cvasiuniversală, făcând parte din tezaurul simbolic al multor popoare, florile fiind în egală măsură produse ale naturii și ale culturii; în fapt, există și un proces: boboc-floare-fruit-sămânță care parcă ar imita vârstele omului și șirul generațiilor; destinul florii este asociat cu destinul femeii, sortită procreării (înflorire-dăruirea în iubire-ofilire, lăsând după ea să înflorească alte vieți); că este așa este și frecvența, în cazul tonului optimist, în care apar *fată-boboc, fată-floare rourată*, dar și *fată-floare scuturată*, în care conotația este moralizatoare; florilor li se atribuie calitatea de semne aproape în orice tip de cultură; există credința că ele „vorbesc” („*Florile și toate buruienile vorbesc*”; „*Când te duci pe câmp, e așa frumos cine știe limba lor! Una zice: la-mă pe mine că eu sunt bună de dragoste! Alta zice: la-mă pe mine că eu sunt bună pentru cinste! Iar alta că-i de noroc. Alta spune: la-mă pe mine că bani mulți vei avea. Și de boli, de leacuri, de toate spun...Numai trebuie să pricepi limba lor*”); uscarea florilor (sau a florii) semnifică sfârșitul iubirii, ofilirea florilor; fetele din Ardeal dăruiesc flăcăilor, ca semn al dragostei lor, un buchețel de flori, denumit *pană*, buchet purtat de către aceștia la pălărie; floarea primită de la fată sau ruptă de el din grădina fetei și pusă la pălărie ori după ureche este purtată de flăcău cu multă fală, căci semnifică pentru toată lumea o cucerire erotică, iar fata se identifică într-un anume fel cu această floare; simbolurile florale gravitează în jurul sferei femininului, dar pot fi utilizate și ca semne pentru protagoniștii masculini, această repartizare ținând mai repede de genul gramatical al denumirii lor; mireasa poate fi o floare, în general, fără indicarea speciei; în alte cazuri, frumusețea și puritatea miresei este redată printr-o floare anume, crescută în grădina părinților și ajunsă să împodobească ospățul de nuntă (EVSEEV, p. 99; 118-121; 127; 175; 191). Este prevestitor de bucurii și veselie sau alinarea durerilor pentru cine visează flori de culoare albă; înseamnă onoare și urmarea unor zile benefice pentru cel care se visează cumpărând flori; este semn de viață liniștită pentru cel care se visează culegând flori; cel care se visează primind în dar flori îl așteaptă numai bucurii; va atrage atenția tuturor și va fi așteptat undeva cel care se visează lucrând la confecționarea unor flori; dar dacă se visează culegând flori de dafin trebuie să se aștepte la pierderea multor speranțe - Bucovina (NOTE, Băncescu).

FLOAREA-SOARELUI (*Helianthus annuus* - DLRM, p. 308)

Fiind adusă în Europa din continentul american, aureola ei simbolică nu s-a constituit pregnant; deoarece se deschide și se orientează după soare, devine simbolul iubirii neîmpărtaşite, din pricina distanței care separă făpturile terestre de idealul înalt, întruchipat de strălucirea astrului zilei; în general, i se atribuie un simbolism solar: „*Câte flori sunt pe pământ, /Toate merg la jurământ*”, spune cântecul popular, iar legendele așează floarea-soarelui la porțile Raiului, în postura de judecător al florilor-fete, care se prezintă, pe rând, pentru a da seamă de faptele lor pământene, cele cu virtuți morale fiind răsplătite; nu este exclusă o contaminare cu Sora-Soarelui din cântecele bătrânești și cu simbolismul creștin al Sfintei Fecioare (EVSEEV, p. 121; ZAHACINSCHI, p. 41). Se afumă cu sămânță de floarea-soarelui cel care are dureri de cap - Gorj; iar cel bolnav de friguri se afumă cu floarea-soarelui furată - Mehedinți (2. GOROVEI, p. 42; 94). În ornamentica populară românească, o întâlnim prezentă pe cozile lingurilor de lemn folosite în păstorit, ca imbold pentru om spre muncă și lucru temeinic făcut - Suceava (ȚUGUI, p. 38).

FLUIER (A FLUIERA)

Unele obiecte făurite de om se bucură de-a dreptul de venerație din cauza contextului deosebit în care ele sunt folosite; de pildă, se crede că nu este bine să se arunce pe foc fluierul, pentru că este primejdie să se coacă degetele de la mâini - Vâlcea; cine aude primăvara, pentru prima dată, că tună este bine să-și lovească ușor capul cu un fluier (sau cu o piatră), zicând totodată: „*Tunul ca ciurul, /Capul ca fierul.*” - Suceava; le este interzis fetelor să sufle în fluier, pentru că, se crede, le cresc sânii prea mari sau prea lungi sfârcurile acestora - Suceava; Tecuci; să nu se fluieră în casă, fiindcă cel ce o face trage a sărăcie, a pustiu, sau face a pagubă - Vâlcea; Muntenia; Tecuci; Suceava; este primejdie de foc, când se fluieră seara în casă - Teleorman; iar cine fluieră pe drumul din sat își atrage dușmani - Tecuci; plânge Maica Domnului, când o fată fluieră - Suceava (2. GOROVEI, p. 46; 73; 87; 91; 211; 229; 233; 234; NOTE, Antonescu; Băncescu). În Banat, la trei luni de la naștere și mai târziu, copilului i se dă să bea apă prima dată dintr-un clarinet sau fluier, ca să aibă glasul ca sunetul instrumentului (3. MARIAN, II, p. 264). În schimb, se crede că virtuozitatea în interpretare se câștigă apelându-se la forțele malefice ale nopții (draci, iele, știme, duhuri ale morților), precum și printr-un procedeu magic complicat: se fură ceară de albine din biserică și cu ea se astupă toate orificiile fluierului; apoi se fură laptele unei capre roșii și se umple tubul; dezbrăcat complet și cu mâinile la spate, fluierul este îngropat într-o încrucișare (răspântie) de drumuri; după nouă zile sau trei săptămâni, viitorul interpret dezgroapă fluierul și-l aduce acasă, fără să privească înapoi, în caz contrar el riscând să-și piardă vederea, graiul sau să fie „*pocit*” (paralizat) de duhurile rele (dar niciodată nu-și pierde auzul!); ajuns acasă, interpretează din fluierul adus câteva melodii, pentru a goni din preajma casei zgomotele și spiritele necurate; de remarcat că toate aceste acțiuni se petrec cu precădere noaptea, toamna târziu, dar numai până la Sfântul Andrei (30 noiembrie); de subliniat și faptul că, uneori, interpretul își însoțește gesturile sale cu diverse imprecății grave, cum ar fi încredințarea bisericii celor răi, duhurilor malefice - Transilvania de S-E; Vrancea (DICULESCU, p. 45). Cine aude în vis fluierătură este semn că va trăi o mare spaimă, dar poate să însemne și că va primi o veste cu totul nouă - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *noapte-toamnă-ceară-biserică-lapte(de capră roșie)-nuditate-răspântie(loc)-9 zile /3 săptămâni-privire înapoi-melodie.*

FLUTURE

Textele folclorice susțin că toate sufletele curate și, cu deosebire, ale copiilor mici se prefac în fluturi pe lumea cealaltă; de acolo, ele trec, sub această înfățișare, în lumea celor vii; uneori, sufletele răposaților vin pe la casele unde au trăit sub formă de fluturi; aceasta se întâmplă cu sufletele copiilor, dar și cu cei de o vârstă mai mare; este așezat, în legendele populare, la începutul creației universale; astfel, Dumnezeu s-a născut din aer, ca și cariul din lemn; apoi, din cariul s-a făcut fluture și din fluture s-a făcut om; în unele genuri folclorice, fluturele apare ca mesager erotic, fără să i se adauge alte conotații simbolice; invers decât *striga*, datorită prezenței sale primăvăratice, fluturele roșu (*Aglais urticae*) este considerat o apariție benefică, fiind un semn de sănătate și voieșie; fluturele numit *inelariul* este temut pentru pagubele sale pe care le produc omizile sale; dar ouăle sale sunt considerate a fi „*stupitul cucului*”; astfel, conform credințelor tradiționale, după ce mănâncă orz, cucul „*stupește*” boabele pe crengi, în forma unor inele suprapuse; după aceea i se leagă limba și nu mai poate cânta; aceste inele au numeroase puteri magice, ele aducând iubire fetelor care le culeg, noroc târgoveților, prestigiu bărbaților și somn ușor copiilor (COMAN, II, p. 128-129). Într-o legendă din Ialomița, se spune că fluturii au fost la început oameni fericiți, care trăiau înainte de potop muncind și închinându-se lui Dumnezeu; atunci, Împăratul Ceresc, dorind să-i salveze de la înec, a trimis pe Arhanghelul Gavril să le dea dreptul în Rai; însă unii dintre oameni s-au rugat să mai fie lăsați să stea pe pământ, neîndurându-se să părăsească lumea și atunci Domnul i-a transformat în fluturi; în timpul potopului, Arhanghelul Gavril a vegheat deasupra norilor, cu aripile pline de fluturi, iar, când apele s-au

retras, a coborât cu ei pe pământ și le-a dat drumul printre florile care tocmai se deschideau (PRESA). Se crede că primul fluture văzut primăvara trebuie neapărat prins - Ialomița; nu este bine să fie omorât fluturele care zboară prin casă, pentru că el este sufletul vreunui copil din familie decedat - Galați; poate fi orbit de *colbul* aripilor cel ce pune mâna pe un fluture - Suceava; cel ce vede primăvara, pentru prima dată, fluture de culoare albă va fi bolnav toată vara - Bihor; Muntenia; sau poate să fie și semn că va fi sănătos peste întregul an - Ialomița; fluturele alb este prevestitor de bine, dar poate să indice și o anume slăbire a sănătății - Neamț; fluturele alb prevestește că omul va fi bolnăvicios - Suceava; fluturele colorat, în special cel colorat în roșu, este prevestitor de bine - Neamț; Suceava; cine va vedea fluture de culoare roșie este bine să se frece pe față, pentru a fi roșu - Bihor; când se zărește fluture roșu înseamnă că acel om va fi sănătos - Iași; Suceava; sau că recoltei de cereale îi va merge bine - Galați; când se zărește fluture de culoare galbenă este semn că omul va fi bolnav și galben la față - Ialomița; Iași; Suceava; sau că recolta de cereale va fi slabă - Galați; prinderea unui fluture roșu poate să însemne că, peste vară, vor fi prinse cu ușurință roiurile de albine - Vaslui; este semn de bine, dacă seara zboară fluturași în jurul luminii - Suceava; unele fete nemăritate poartă, între măgelele de la gât, și *stupitul cucului*, crezând că astfel ele vor fi plăcute și scoase mai des la joc - Suceava; să nu fie omorât fluturele din subspecia „cap de mort”, pentru că el este cel care duce apă morților - Ialomița (2. GOROVEI, p. 88; 260; 280; 282). În Hunedoara, Ialomița și Suceava, se crede că acela care vede, primăvara, pentru întâia dată fluture alb va fi toată vara alb, adică palid, bolnav, dar în caz că vede fluture roșu va fi roșu la față, sănătos; despre fluturele roșu și despre fluturele de zi cu ochi de păun (*Inachis io*) se crede că acela care îi va prinde prima dată va prinde peste vară un roi de albine; *inelarul* sau *fluturele inelat* (*Malacosoma neustria*) stă și el la baza unei legende din Transilvania, conform căreia acesta este concretizarea unui blestem adresat de Dumnezeu, în urma căruia un tânăr hoț, care furase inelul Sfintei Ana, a fost transformat în fluture inelat; tot despre acest fluture, românii din unele părți ale Transilvaniei cred că „*Inelarul, primăvara, pe crengile ramurilor de vei afla, pune-l la grumazul copiilor care nu pot dormi și ei vor dormi de aici încolo*”; sau „*când vezi fluturele inelat, este semn că are să fie vreme bună și secetoasă*”, adică uscată (BURNAZ, p. 41-42). În Maramureș, se crede că acela care vede fluture galben sau alb pentru prima oară, primăvara, înseamnă că tot anul va fi bolnav, iar dacă vede fluture roșu este semn de sănătate și voioșie, deci el fiind, în acest caz, o apariție benefică (BOGDAN, 24). În contexte decorative, fluturele semnifică renașterea (ZAHACINSCHI, p. 43). Prezența sa în vis semnifică nestatornicie și schimbarea vremii - Suceava (NOTE, Băncescu).

FOARFECĂ

Ombilicul fetelor nou-născute se taie cu foarfecele, ca fata să devină o bună cusătoreasă, să știe bine să coasă râuri și alte ornamente pe cămăși și diferite piese de îmbrăcăminte - Țara Oltului; să nu se bage foarfecă în gură, pentru că acela care procedează așa va face bășici sub limbă - Ialomița; prin prima cămașă făcută unui copil să i se treacă, înainte de a fi îmbrăcată, foarfecele folosit la croirea ei, pentru ca pruncul să fie tare ca foarfecele - Muntenia; când se îmbracă o cămașă nouă, să se treacă, de trei ori, o foarfecă prin ea, ca să fie sănătos cel ce o va purta - Vâlcea; este semn de ceartă în casă, când se uită foarfecele cu lamele deschise, după ce s-a lucrat cu ea - Muntenia; Botoșani; nu este bine să se pună foarfecele pe masă - Suceava (2. GOROVEI, p. 38; 47; 88; 113; 122; GOLOPEN-ȚIA, p. 90; NOTE, Antonescu). Când copiii mici bat din picioare, își încordează pântecul și plâng mult se spune că au căpătat „*aripi*” și, pentru a fi vindecați, după ce sunt scoși din albia în care au fost scăldați, femeile iau o foarfecă și taie apa din copaie, în cruciș, de trei ori consecutiv, considerând că astfel le taie *aripile*, după care copiii dorm adânc și nu mai plâng - Suceava (3. MARIAN, II, p. 247). Este semn de noroc pentru croitorul care visează foarfecă - Bucovina (NOTE, Băncescu). v. FIER.

FOC

„Focul pe lume Dumnezeu l-a făcut, ca să sfințească o biserică”; „Dumnezeu ascunde focul său în piatră”; „Focul e mare putere, e al doilea după Dumnezeu; el ține cerul; văzduhul pe care e pasărea e foc”; ar mai fi fost făcut de Iisus Hristos, „cu cremene și amnari”, ar fi „însuși Dumnezeu”, alții l-ar fi făcut „Domnul Hristos” sau „Sfântul Ilie”; fiind „binefacere pentru oameni”, este sfânt, deci nu trebuie blestemat, chiar să nu i se zică pe nume, ci „lumină” sau „vatră”; nu trebuie scuipat, fiindcă se răzbună și cel ce îl scuipă face bube la gură; când pârâie și scoate scânteii este prevestitor de rele; focul are un fel de rol justițiar în lume, dacă arde în iad pe cei păcătoși și dacă, atunci când va să vină sorocul pământului, zmeii din cer, care sunt „puteri ale lui Dumnezeu”, și balaurul „*bun la Dumnezeu*” vor coborî să ardă toată suflarea; sau va să cadă ca o ploaie care va topi pământul până la 9 sau 12 stânjeni; motivul, evident, este de inspirație creștină, pentru că și în „Apocalipsa lui Ioan” se spune că „îngerul a luat cădelnița, a umplut-o din focul de pe altar și l-a aruncat pe pământ; și s-au stârnit tunete, glasuri, fulgere și un cutremur de pământ”; chiar dacă motivul este de inspirație creștină, cu inserția credinței mai vechi în purificarea prin foc, toate vin totuși să confirme simbolismul intelectual al lui, fiindcă folosirea focului marchează etapa cea mai importantă a „intelectualizării” cosmosului; de aceea, cel mai adesea este socotit „*darul lui Dumnezeu*”; cel mai adesea, dar nu totdeauna, pentru că în una din variantele nord-moldovenești ale producerii lui, diavolul îl aprinde, iar cei doi protagoniști ai creației devin, rând pe rând, un Prometeu sui-generis; analogia cu mitul prometeic se oprește însă aici, pentru că diavolul, cel puțin, nu îi dă focului o destinație benefică, iar Dumnezeu, obținând focul, totuși printr-un rapt și nu chiar jucându-se, nu suportă sancțiuni de felul celor date de Zeus lui Prometeu; totuși, producător sau numai dăruitor al focului, Dumnezeu, ca și în alte împrejurări, apare și de această dată în mitologia populară ca un erou civilizator în seria lui Ghilgameș, Marduk, Prometeu, aducând mai mult cu o divinitate, mai degrabă păgână decât biblică (VLĂDUȚESCU, p. 82-84). În mentalitatea tradițională, care folosește simboluri pentru a găsi o legătură de corespondență între macrocosmos și microcosmos, focul este asociat cu sângele, care este purtătorul forței vitale, ca suport causal al tuturor manifestărilor active ale persoanei, de la furie la ardența dragostei; în majoritatea limbilor indo-europene, cuvinte ca „mânie”, „frenzie”, „patimă” sunt înrudite cu focul; cu focul este comparat chinul mistuitor al dragostei; de altfel, focul este simbolul vieții, al dragostei și al sexualității la multe popoare străvechi, fiind o stihie de bază; mai întotdeauna, dorul este asociat cu focul în folclor; în fond, focul viu este obținut prin frecarea a două bețișoare, din care cel de deasupra reprezintă principiul masculin, iar cel de dedesubt principiul feminin; simbolismul gestului este mai evident la popoarele care aprind focul prin răsucirea între palme a unui bețișor în orificiul practicat într-un lemn cu un diametru mai mare; focurile de la Lăsata secului mai sunt cunoscute sub denumirea de *alimori*, *hodăițe* sau *priveghi* și au rolul magico-agrar de a încălzi pământul roditor; ele mai au și funcția de incitare a fetelor rămase nemăritate la dragoste și fecunditate, deoarece obiceiul este însoțit și de „*Strigarea peste sat*” sau „*Legatul în coastă*”; cântecul liric românesc mai evidențiază și dualitatea foc-apă, în care focul este asociat dragostei, iar apa este asociată urâtului și lacrimilor (EVSEEV, p. 49-52; 158). Este principiul masculin și poate fi reprezentat sau simbolizat și de cărbunii, cenușa sau gunoiul scoase din casă și aruncate la locul unde se adună toate celelalte resturi; fără acești cărbuni aruncați de gospodine, lupoaicele ar rămâne sterile, dacă nu ar mânca din ei în perioada lor de împerechere; deși aprinderea rituală a focurilor nu este legată numai de marcarea scurgerii sezonale și anuale a timpului, se constată că majoritatea ocaziilor când au loc aceste spectaculoase ceremonii sunt concentrate la solstiții (Sânziene, sărbătorile de iarnă), echinocții (*Măcinici*, sărbătoare populară care, până la reforma calendarului din anul 1924, coincidea cu echinocțiul de primăvară, Blagoveștenii, Lăsata secului, Florii, Joimari, Paște, toate fiind sărbători echinocțiale „mișcate” de sărbătoarea mobilă a Paștelui) și la schimbarea anotimpurilor (Sângiorz, Sâmedru); focurile solstițiale pot fi considerate încercări ale oamenilor de a ajuta soarele, fie să-l mențină la aceeași

înălțime pe boltă, la solstițiul de vară, fie să-l sprijine în urcușul lui pe cer, la solstițiul de iarnă; până de curând, locuitorii din Muscel obișnuiau „să îngroape anul vechi” pe dealuri, în jurul focului, iar, în Oltenia, colindătorii scormonesc cu bețele în focul din vatră în timp ce rostesc textul colindului; sărbătorile de iarnă oferă și ele numeroase prilejuri pentru aprinderea focurilor rituale, la Crăciun, în noaptea Anului Nou, la Bobotează; uneori se afumă vitele, alteori se sare peste focuri; aprinderea rituală a focurilor presupune însă și stingerea lor rituală; nașterea (aprinderea) focurilor este precedată, cel puțin în momentul tăierii timpului calendaristic, de moartea (stingerea) focurilor; de pildă, stingerea luminilor la miezul nopții din pragul Anului Nou însumează practici și credințe arhaice, simbolizând, la cei vechi, haosul și moartea anului vechi, fără de care nu este posibilă nașterea celui nou; actele de profilaxie periodică concentrate în ciclul sărbătorilor de iarnă și la alte sărbători de peste an cuprind un întreg arsenal de practici arhaice: luminații, trecerea vitelor prin foc, sărirea peste foc, fumigații, arderea rășinii și a unor produse urât mirositoare, stropirea cu apă, scaldatul în râu, ungerea cu usturoi a ușilor, ferestrelor, vitelor și oamenilor, producerea zgomotelor cu ajutorul bicelor, tobelor, buciurilor, strigătelor, chiar a armelor de foc și a improvizățiilor bazate pe detonarea unor substanțe explozive (12. GHINOIU, p. 82; 131-134; 144). Focul este considerat, în mentalitatea tradițională, nu numai ca un fenomen fizic, ci și ca forță divină; „Focul viu” este aprins primăvara la sosirea vitelor în munte, la Joia Mare, la Mucenici (9 martie), în timpul verii la Sânziene (24 iunie), sau toamna, la Sâmedru, adică la 26 octombrie, dată socotită a fi Moșii de Toamnă sau Moșii Mari (2. CHELCEA, p. 307-308). În cultul arhaic al zeiței Geea (zeiță a pământului) există rituri care urmăresc să reanimeze, mai ales prin folosirea focului, energiile telurice istovite; s-ar putea deci ca „focurile Sfântului Ioan”, atestate și pe teritoriul românesc până de curând, să nu aibă o origine solară, ci una telurică; s-ar putea reconsidera, în aceeași viziune, și problema „babei roate”, mijloc de încălzire a pământului roditor, de incitare magică la rodire a fetelor nemăritate, pentru a se mărita și a procrea etc. (HERSENI, p. 327). Practicile rituale legate de aprinderea focului la date fixe din anul calendaristic sunt comune întregului spațiu european, relevând în cultura tradițională românească un dens conținut multifuncțional; deși aceste date calendaristice ocupă întregul an, ele se concentrează masiv în special în lunile de primăvară: Mucenici, Alexii (17 martie), Bunavestire (25 martie), Sfântul Gheorghe (23 aprilie) sau în funcție de data când cade Paștele: Sân Toader (prima duminică din Postul Mare), Lăsata secului, Săptămâna Mare din Postul Paștelui, din care Joia Mare este cea mai semnificativă, la Paște și la Rusalii (7 săptămâni după Paște); aprinderea focurilor ilustrează o polisemie a coordonatelor funcționale legate de ciclul muncii, cu funcție de purificare și fertilizare și legate de cultul morților și de comemorare; cercetarea momentului de aprindere a focurilor rituale relevă faptul că ele se încadrează în orele limită ale zilei: zorii zilei (Mucenici, Bunavestire, Joia Mare) și seara (Lăsata secului, Înviere), acestea fiind momentele cele mai semnificative pentru practicile magice; focurile nu sunt aprinse de actanți specializați, ci de grupuri specializate, alcătuite pe categorii de vârstă și sex: la Lăsata secului, rolul principal revine flăcăilor, la Înviere, maturilor, iar la Mucenici și Joia Mare, în special flăcăilor; dar obiceiurile legate de aprinderea focurilor au și o altă componentă funcțională, aparținând cultului morților; Mucenicii, Joia Mare, Sfântul Gheorghe sunt „moși”, zile consacrate, în concepția tradițională românească, pomenirii morților; dacă pentru unele zile ca Mucenicii și Sfântul Gheorghe se pune în evidență o concomitență funcțională, corelând funcția funerară cu cea apotropaică și de purificare, în cazul focurilor din Săptămâna Mare a Paștelui, în special Joia Mare, apare relevantă numai latura funerară, focul ritual constituind o încercare de menținere a echilibrului dintre lumea celor vii și lumea celor morți; în multe zone, există credința că „vin morții să se încălzească” (1. COMĂNICI, p. 7-8). În Țara Lăpușului, prezența focului în unele obiceiuri și ritualuri tradiționale simbolizează vremea bună (2. LATIȘ, p. 9). Flăcările de pe comori se pot vedea o dată pe an, fie în noaptea de Crăciun, în noaptea de Anul Nou, noaptea de Paște sau, mai ales, în noaptea de Sânziene (Drăgaica, 24 iunie); culoarea flăcărilor indică natura comorii: flăcări roșiatice pentru aramă,

galbene pentru aur, roșii pentru rubine, verzi pentru smaralde, albe pentru argint (2. KERNBACH, p. 157). În Banat, piatra vetrei de foc, simbol al statorniciei casei și a familiei, lespedeza pe care se așează vasele trebuie păzite, ca focul să fie mereu viu, ca semn al vieții și durabilității ei; se crede că stingerea focului este semn prevestitor de moarte (4. BOCȘE, p. 348). În Bucovina, se crede că vremea va deveni ploioasă când flăcările focului scot scânteii, iar acestea se rotesc în gura hornului; de asemenea, va fi ploaie când flăcările focului și ale lumânărilor nu ard cum trebuie; când vâlvățile focului se preling pe pirostrie ori pe vasele puse la fiert este semn că vor urma vânturi și furtuni (2. MARIAN, I, p. 86). Focul este curat, are puterea să sfințească apa și toate câte există pe lume, la fel cum sfințesc preoții - Țara Oltului; să nu se calce pe foc, pentru că și acesta îl va călca pe om, când nici nu bănuiește el - Argeș; este păcat să se pună foc peste alt foc - Suceava; sau este primejdie să se aprindă casa în cazul că se ia foc de la o vatră și se pune peste alt foc făcut în altă vatră - Muntenia; focurile făcute în Joia Mare (din Săptămâna Patimilor) prin curțile oamenilor, înainte de a cânta cocoșii pentru a treia oară, simbolizează focul unde a fost oprit Apostolul Petru, când s-a lepădat de Iisus, înainte de a cânta cocoșul pentru a treia oară - Moldova; aceste focuri se fac aprinzând pentru fiecare mort din familie câte o grămăjoară de vreascuri, ca să fie și aceștia luminați pe lumea cealaltă - Tecuci; venită de la cununie, una dintre primele griji ale miresei este să învelească focul de pe vatră, ca să astupe astfel gura bărbatului - Muntenia; femeia gravidă să nu sufle în același timp în două focuri, în cel din cuptor și în cel de la vatră, fiindcă va naște copii gemeni - Țara Oltului; când focul nu se aprinde este semn că, în sat, a născut o femeie - Vâlcea; florile pe care le rup fetele, ca să le pună la brâu sau la piept, sunt trecute în prealabil pe deasupra flăcărilor unui foc, pentru a fi astfel apărate de dușmănia altor semene de ale lor - Suceava; dacă o femeie însărcinată se sperie de foc, copilul pe care îl va naște va avea pe corp semne semănând cu flăcările focului - Suceava; nici să nu calce pe foc, pentru că va naște copilul cu un semn care poartă denumirea de „foc viu” - Muntenia; când copilul mic este rău, să nu se dea foc din casă, pentru că va începe să urle - Vâlcea; din casa cu prunc mic să nu se dea seara foc, cărbuni etc., fiindcă nu va mai dormi toată noaptea copilul - Suceava; în locul focului cerut, solicitantul trebuie să lase puțină iarbă verde, ca să nu ia cu el și norocul la puii de găină din acea casă - Muntenia; dacă vreă vecină vine cu vasul ei pentru a solicita foc, să se caute un alt vas în gospodărie și să se pună jarul în acesta, pentru că altfel va fi rău pentru vite - Tecuci; fac bube la gură copiii care se joacă, în timpul zilei, cu focul - Suceava; sau se urinează noaptea în pat copiii care se joacă seara cu foc - Muntenia; nici să nu facă rotocoale cu bețe aprinse, pentru că se urinează în pat peste noapte - Tecuci; focul nu se învelește cât timp există în gospodărie cloșcă pe ouă, pentru că puii se înăbușe - Tecuci; nu se dă foc din casă seara, pentru a nu da și norocul din casă - Ialomița; nu se dă foc din casă după apusul soarelui, pentru că vor ataca lupii vitele pe câmp - Dolj; va avea pagubă toată săptămâna cel ce dă foc din casă dimineața - Dolj; focul dat altcuiva în zi de luni aduce uliul la găini - Suceava; este vorbit de rău cel căruia îi vujește focul în sobă, în care caz se ia sare și se aruncă în flăcări, ca să i se dea în ochi celui care clevește - Galați; înseamnă ceartă în casă, când focul fâsâie în sobă - Vâlcea; când focul vâjâie în soba cuiva, înseamnă că acela se va certa cu cineva - Suceava; ca să fie acru, puțin iute și să nu prindă miros urât, femeia care pune borș la preparat trebuie să arunce câteva linguri de amestec în foc, în credința că borșul va fi acru și iute ca focul - Suceava; când sar scânteii din foc este semn că vor veni oaspeți - Tecuci; pentru a afla cine a pus foc unei case sau unui acaret, este suficient să se privească unde este focul mai mare și să se vadă acolo figura făptuitorului - Suceava; în credința oamenilor, există și strigoi focului, în special ai focurilor rele (datorate fulgerelor), spirite malefice, împotriva cărora se folosește usturoiul - Țara Oltului; dacă știuleții de pe care au fost scoase boabele sunt aruncați în foc, porumbul semănat va face tăciune (mălură) - Suceava; după ce se mulge vaca, să nu se umble cu foc, până nu se spală pe mâini cel care a mulș, pentru că țâțele vacii se inflamează și se infectează - Vâlcea; Argeș; cine are cloșcă pe ouă să nu învelească focul peste noapte, fiindcă mor puii - Vrancea; când nu arde focul, este semn că se va înmoina - Tecuci; pentru cel care visează foc este semn că a doua zi vremea va

fi călduroasă, cu soare - Vaslui; sau că va fi bătut - Suceava (2. GOROVEI, p. 24; 29; 58; 70; 82; 85; 89; 91; 99-100; 161; 171; 186; 247-248; 263; 270; GOLOPENȚIA, p. 74; 89; 96-97; NOTE, Antonescu). Nou-născutul este prima oară spălat cu apă neînceptută, încălzită într-o oală, în care s-a pus și o ramură de busuioc, ținută la focul din vatră, pentru ca pruncul să fie curat și sănătos ca focul (PRESA). Când se află vreo găină cloșcă pe ouă, timp de trei săptămâni focul din vatră nu se învește peste noapte - Vrancea (2. STAHL, p. 186). Se spune că se strică vremea când pâraie focul în sobă - Teleorman (2. CHIVU, p. 248). În Maramureș, dar și în Muntenia, se crede că atunci când pocnesc lemnele în foc, cineva vorbește de rău pe cei din familie; în Maramureș, se crede că nu este bine să se arunce în foc fus, fluier și lingură de lemn (BOGDAN, p. 21; 94; NOTE, Antonescu). În Gorj, este atestat respectul „sfânt” al oamenilor pentru foc; ei nu aruncă murdărie și nu scuipă în foc, pentru că nu este bine, dar firimiturile de pâine se aruncă în foc (CĂRĂBIȘ, p. 23). În Moldova se crede că, dacă focul i se aprinde repede unui tânăr, înseamnă că acesta este iubit de o țigancă sau de o fată brunetă, sau că inima lui arde de dragoste; dacă focul se aprinde greu, înseamnă că nu este iubit de nimeni și că este o fire morocănoasă; în Suceava, înseamnă că se va îndrăgosti, dar apoi se va potoli cel care visează foc, dar, în general, înseamnă noroc; pentru cine se visează închinându-se la un foc înseamnă că va fi întâmpinat cu onoare și va fi ridicat în slavă; pentru cine se visează aprinzând focul înseamnă că va fi iubit fără de veste; prevestește de bine celui care visează foc în vatra casei sale; va descoperi niște aspecte până atunci secrete cel care se visează că își face lumină cu o făclie; va umbla ceva pe calea adevărului cel care se visează purtând o făclie; se va însoți cu o femeie rea cel care visează foc cu fum; cel care se visează stingând un foc va părăsi o activitate deja începută; prevestire rea pentru cel care se visează pierzând foc (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *apă (neînceptută)-busuioc-foc; floare-foc.*

Focurile de Crăciun. În seara zile de 24 decembrie, ajunul Crăciunului, are loc în Banat „*Slobozirea roatei de foc*”, ceea ce este o indicație că ritualul solar de la echinocțiu s-a practicat și la solstițiul de iarnă (BOHOCIU, p. 35). Tot în seara de ajun, în Banat, se pune un butuc în vatră, care se numește „*Bușteanul Crăciunului*” și se crede că focul nu trebuie să se stingă deloc; în alte părți ale țării, în noaptea Crăciunului, nu se ard lemne tăiate, ci numai buturugi, cărora, când ajung la incandescență, li se înalță cântări; în fond, ziua de 20 decembrie (Sfântul Mucenic Ignatie Teoforul sau *Ignatul*, cum îl numește poporul) își regăsește numele în lat. *ignis*=foc, adică „ziua (omului) Focului”; atunci, la marea cumpănă a cursei solare, cuvântul de ordine este mobilizarea tuturor forțelor naturii și a oamenilor pentru a susține bătrânul soare să reînceapă anuala cursă solară; zgândărirea focului din cămin ori din vatră cu bâtele de către colindători, în noaptea dinspre Crăciun, nu poate să însemne decât incitarea și învierea focului, adică o simbolică sprijinire sau provocare a învierii soarelui, care, în concepția vechilor popoare, se petrecea în noaptea de 24 spre 25 decembrie, ultima dată fiind considerată ziua nașterii soarelui neînvinș (PRESA).

Focurile de Anul Nou. În Suceava, locuitorii obișnuiesc să strângă gunoiul care se mătură din casă în perioada de la Crăciun la Anul Nou, care nu se scoate afară, pentru că este considerat a fi sporul casei, și să-l aprindă în ziua Sfântului Vasile între vite, ca să le afume și ca vitele să nu pățească nici un fel de rău peste tot anul (2. MARIAN, I, p. 112). Se adună în prealabil *găteje* din 9 garduri și din ele, în noaptea spre Anul Nou, fetele fac foc în cuptor; când rămâne numai jeratic, o fată desparte cu un cuțit focul în două, o parte trăgând-o spre vatra cuptorului; fetele se așează în jurul lui, iar una dintre ele descântă, focul fiind invocat să-l caute în lume pe ursit; în timp ce este rostit descântecul, celelalte fete se uită într-o oglindă (BOGDAN, p. 122-123).

Focurile de Bobotează. De 6 ianuarie, după sfințirea apei, flăcării fac un foc mare pe care îl înconjoară din toate părțile și încep a juca în jurul lui; când flăcările se mai potolesc, tinerii sar peste el; în Bucovina, obiceiul se numește *Ardeasca*, în jurul focului jucând fete și flăcăi; în Munții Apuseni, feciorii și fetele sar peste foc în credința că peste an nu-i vor mai pișca puricii (2. MARIAN, I, p. 157).

Focurile de Mucenici (9 martie). B. P. Hasdeu afirmă că, în Muscel și Tecuci, la 40 de Mucenici, se

aprend paie și cârpe prin casă, să nu se apropie șerpilor și Joimărița, care este o femeie slabă, stă îngropată în pământ și la martie iese afară; de aceea se arde gunoi prin curțile caselor, pentru că ea umblă prin sat fără să fie văzută (MUȘLEA, II, p. 226). În Maramureș, se aprind spre seară toate gunoaiile de pe lângă casă, pentru a fi curat tot anul, adică să nu fie gospodăria invadată de cele văzute și nevăzute; în jurul focurilor, se adună familia, se râde și se strigă (BOGDAN, p. 45). Aprinderea focurilor în grădini și livezi este un act ritual de purificare, de fertilizare, de preîntâmpinare magică a stricăciunilor provocate de dăunători (12. GHINOIU, p. 223). În Gorj, focurile care se aprind la această sărbătoare sunt, în parte, destinate morților; de fapt, în concepția tradițională, multe dintre comemorările morților sunt plasate în perioadele de cumpănă a anului, în cazul de față, la echinocliul de primăvară, când se crede că spiritele strămoșilor revin pe pământ (SANDA, p. 37). Aprinderea focului la Mucenici evidențiază atât funcția inaugurală, semn că a venit primăvara, dar și o funcție de apărare; funcția apotropaică a focului are o arie largă, cuprinzând întreaga gospodărie, casa în primul rând, anexele, grădina, cât și membrii familiei; funcția de apărare apare în două acte rituale, foarte frecvente pe teritoriul țării, săritul peste foc și „*fumatul cu cârpa arsă*”; trecerea peste foc a oamenilor, în special a copiilor, este comună mai multor date calendaristice, pe când trecerea animalelor prin fum este un act ritual desfășurat numai la Sfântul Gheorghe (1. COMĂNICI, p. 7).

Focurile de Lăsata Secului. La *Priveghiul cel Mare*, tinerii iau din focul priveghiului lemne aprinse și le învârtesc repede în jurul trupului, desenând în noapte un cerc de foc; la rotirea inversă a bețelor aprinse, se strigă *Alimori, Alimori!*; în alte locuri, tinerii confecționează din nuiiele o roată, sau chiar iau o roată veche de car, uneori de plug, o învelesc cu paie legate, apoi aprind paiile și o lasă să se ducă în vale, strigând *Alimori!*; *Hodăițele* se aprind în deal, purtându-se în mână și făcând cu ele tot felul de figuri, încât văzute din sat apar ca niște jocuri de artificii; îndată ce s-a înserat, flăcări fac iluminării prin sat; de pildă, leagă de cumpăna fântânii câte un vas cu păcură, îi dau foc și apoi îl lasă în fântână, dar numai până a nu ajunge la suprafața apei, adică vasul să fie suspendat, arzând astfel până la consumarea conținutului; practica confecționării unui om din paie și incendierea lui pe un câmp liber este arhaică și pare că amintește de vremurile când înnoirea timpului cerea sacrificii umane (12. GHINOIU, p. 188-189). Ceremonialul se desfășoară în seara de Lăsata secului, participanții fiind flăcări și copii; aceștia aprind torțe, bețe înfășurate în cârpe, roți de paie pe dealurile din preajma satelor sau la răscruci; actul acesta este însoțit cu strigături succinte, comentarii făcute cu umor și spirit critic, în special la adresa tineretului din sat, a fetelor rămase nemăritate; roțile aprinse, specifice unei largi arii europene, apropie semnificația ritului de funcția sa solară (1. COMĂNICI, p. 8). În Dolj, în seara zilei de Lăsata secului, pe ulițele satelor se aprind focuri peste care sar copii și flăcări, pentru a fi sănătoși tot anul, dar focuri se aprind și la alte date ale anului; tot acum, se afumă casele, acareturile, oamenii și vitele, ca să fie feriți de șerpi în timpul verii; de menționat că focuri aprindeau și romanii, la 23 februarie, când păstorii făceau focuri și săreau peste ele, însuși poetul Ovidiu afirmând, în „Fasti”, că „Focul lacom purifica totul, /El curăța metalele de amestecuri străine, /Tot astfel, el purifica oile odată cu păstorii” (ENACHE, p. 123). În Tulcea, la Lăsatul secului de brânză, se obișnuiește să se aprindă focuri, obiceiul numindu-se „*Olăriile mici*”; „*Olăriile mari*” se fac la Lăsatul secului de carne; la ambele participă tineri între 10 și 25 de ani; sunt arse resturi vegetale din gospodărie, se mănâncă și se bea, uneori au și caracter competițional, în sensul rezistenței la somn peste noapte; se crede că acela care știe cel mai bine să întrețină „*viața focului*” poate să se scalde în Dunăre când este „*gerul Bobotezei*”, sau poate să aibă un cal frumos și bine hrănit cu ajutorul căruia îi va întrece pe ceilalți tineri (MIHĂILESCU, p. 43; 48).

Focurile de 23 aprilie (Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință; Sângiorzul). Mai mult ca la oricare sărbătoare de peste an la care se aprind focuri, la Sângiorz scopul lor este să distrugă sau să țină în frâu vrăjitoarele răspunzătoare de toate necazurile și calamitățile ce se pot abate asupra oamenilor, a vitelor și a recoltelor, cum ar fi boli, grindină, stricăciuni provocate

turmelor de către animalele sălbatice și recoltelor de către insecte și păsări, necăsătorirea fetelor și a flăcăilor etc. (12. GHINOIU, p. 234-235).

Focurile din Joia Mare. Se face un ospăț formal în curtea sau în cimitirul bisericii; împrejurul focului se pun scaune, pe care stau morții ce vin să se încălzească; pe lângă aceste focuri nu stă nimeni dintre cei vii, ele fiind rezervate „moșilor”; se crede că, după cum se pierde fumul acestor focuri, tot așa să se piardă și Joimărița și să nu nimerescă vreo casă (MUȘLEA, II, p. 225-226).

Focul din Joia Mare are semnificație funerară, aprinzându-se câte o grămăjoară de lemne pentru fiecare mort, ca să fie și ei luminați pe lumea cealaltă (PRESA).

Focurile din noaptea Învierii. În Sibiu și Suceava, în noaptea Învierii Domnului, oamenii aprind focuri pe lângă biserici, pentru a se încălzi și pentru a face lumină; acesta arde până se termină slujba de Înviere; în jurul lui, oamenii spun povești, legende, alții veghează să vadă cum se deschid cerurile sau pentru a zări flăcări pe comori; dacă acela care vede cerul deschis și aude o voce necunoscută care îl întreabă ce dorește, iar acel om își cere iertarea păcatelor sau altceva, ceea ce dorește să se va împlini; alți oameni nu dorm, ci veghează toată noaptea, pentru că ei cred că așa este bine; alții fac focuri din gunoi și fân stricat pe lângă propriile case și pun pe el usturoi, apoi stau toată noaptea și veghează (2. MARIAN, II, p. 156).

Focurile de Sânziene (Drăgaica, 24 iunie). Se crede că acela care sare peste focul de Sânziene și nu are pe cap cununița de flori va cădea în foc (PRESA).

Focurile de toamnă. În Maramureș, la șezătorile organizate toamna, fetele, în lipsa feciorilor, iau cărbuni aprinși, îi aruncă în grinda casei, apoi îi calcă în picioare, după care îi bat cu mătura, îndreptându-i spre ușă; când bat din picioare tăciunii, ele simulează un dans dezarticulat, în același timp strigând numele feciorilor care lipsesc (BOGDAN, p. 100).

Focurile de 26 octombrie (Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir; Sâmedru). În Oltenia, Muntenia și, parțial, în Moldova, în seara de 25 spre 26 octombrie, se aprind focuri pe înălțimi, la răspântii, în mijlocul satului, lângă ape și în alte locuri propice adunării spiritelor, aceste focuri purtând numele generic de „Focul lui Sâmedru”; în Argeș, flăcării aduc din pădure un brad „cât o turlă de biserică”, îl împlântă în pământ, iar în jurul lui îngrămădesc cetină, crengi și așchii uscate; când se dă foc imensului rug, deasupra căruia se ridică vârful bradului, se strigă „Hai la focul lui Sâmedru!”; femeile vin atunci cu pere, nuci, prune uscate, colaci, pâine și le împart copiilor și tinerilor adunați în jurul focului; în forme mai puțin spectaculoase, aceste ruguri se aprind și în satele de deal ale Muscelului; copiii, după ce primesc darurile de la femei, sar peste vâlvătaia focului și merg apoi spre casă, luând cu ei tăciuni pentru a-i arunca prin livezi, cu scopul de a le spori rodul în anul viitor; în alte sate, băieții și fetele se așează pe două rânduri, la puțină depărtare de foc și încep să sară peste el; cel ce poate sări, crede că peste an se va căsători; după ce vin femeile și împart fructele, covrigii și pâinea, unul dintre băieți începe să cânte la fluier, iar toți ceilalți, tineri și bătrâni, se prind în horă și joacă, uneori chiuind; darurile oferite sunt aceleași ca la colindat și au o dublă funcție: pe de o parte, să aducă recolte bogate și să sporească turmele în noul an, pe de altă parte, să împace spiritele morților cu produsele obținute în anul care se încheie (12. GHINOIU, p. 249-250).

Focul viu. În Maramureș, focul viu se face luându-se o sfoară, care se înfășoară împrejurul unui lemn de brad și se trage, de o parte și de cealaltă, de către doi copii, până ce sfoara se aprinde, de la ea aprinzându-se și bradul; focul astfel făcut se întreține cât timp stau oile în munte, iar din el nu se dă la nimeni, la fel și cenușa; se pot da chibrituri, sau iască, cremene, amnar, dar niciodată foc și cenușă, pentru că astfel nu se poate lega nici o vrajă de oile avute în grijă; în Țara Hațegului, focul viu este făcut de ciobani, la scoaterea oilor la munte, prin frecarea a două lemne, scopul fiind păzirea stânei de duhuri necurate; aprinderea focului se face prin strângerea unei crengi de mesteacăn, având la capete iască, între alte două crengi uscate, iar creanga prinsă în mijloc este învârtită până se aprinde; atunci, se ațâță focul cu frunze uscate și, dacă iasca ia foc, se aprind vreascurile anume pregătite din vreme; focul acesta este păzit cu strășnicie, fiindcă, dacă se stinge,

este mare rușine și primejdie pe capul ciobanilor; în zona Albei, „aparatu” cu care se produce focul viu seamănă cu o tocolă; este făcut din lemn tare și roata are creștături mari pe margine; are două mânere de care învârtesc 2-4 oameni; lemnele care se pun de-o parte și de alta a roții sunt din esență moale (brad, mesteacăn, salcie, plop etc.), adică trebuie „*lemn de 9 feluri*”; aceste lemne sunt ținute pe roată de bărbați puternici, la fel și cei care învârtesc roata, pentru că trebuie să-i dea acesteia viteză de rotație mare; scânteile care sar sunt prinse în iasca pregătită deja, care ia imediat foc; cenușa obținută de la focul viu se amestecă cu lapte dulce sau smântână, obținându-se o unsoare folosită la ungerea oamenilor și animalelor pentru vindecarea „*bubelor rele*”, „*bubelor dulci*” și pielii aspre; focul viu se mai poate face luându-se zgura de pe căldarea pusă la fiert, când flăcările sunt mari, i se pune iască uscată și se aprinde un alt foc; cenușa focului viu se pune în apă și cu ea se spală bubele de pe trup la oameni și animale; în Munții Apuseni, când cineva este grav bolnav, dar mai ales când suferă de o boală de piele, se duc în pădure doi bărbați, care sunt între ei veri primari, și acolo fac foc viu, prin frecarea a două lemne, până ce sare o scânteie pe iască și se aprinde; apoi fac focul mai mare și pun apă într-o oală de lut să fiarbă; cu această apă este spălat bolnavul acolo, în pădure, iar oala este aruncată; și acest foc, aprins din nevoie, se numește tot foc viu și nu este bine să se facă decât miercurea și vinerea și numai de către doi veri primari; în părțile Clujului, focul viu este de mare însemnătate pentru cei care îl fac, pentru că aceia „*sunt voinici pe care nu îi poate prinde în viață nici o vrajă, nici o boală, sunt tari, viteji, frumoși și iubiți de toată lumea; tăciunii din bătele aprinse trebuie ținuți cu mare grijă și lăsați din neam în neam, pentru că ei feresc de boli, de vraci, de trăsnete, de mușenie, de orbire și de surzenie, de atacurile hoților, de foc, de apă, de vântoase și de tot felul de duhuri rele, de strigoii, de pricolici, de vârcolaci, de omul vântului și de solomonari, de fata-pădurii, de iele, de frumușele, de zmei și de balaurii văzduhului cari umblă cu vremuri grele*”; în Năsăud, focul viu este aprins de doi ciobani, prin frecarea a două lemne uscate, când sunt „*băgate oile în brânză*”; focul este dus în stână și „*nu este lăsat să se stingă până ce pleacă stâna acasă de la munte*”; se crede că astfel, prin focul viu, se împiedică apropierea duhurilor rele de stână și de turmă; în Muntenia, acest fel de foc se face prin frecarea a două lemne, dar se toarnă și puțină țărână uscată sau nisip uscat, pentru a mări frecarea și deci încălzirea; focului nu i se dă nici un fel de nume, pentru că oricine îl poate aprinde; în zona Ilfovului, se spune chiar că acest „*meșteșug*” îl au numai ciobanii; în Moldova, focul viu se aprinde în ziua de Alexii-Boje (17 martie), luându-se două bețe, unul de esență moale, al doilea de esență tare și se freacă în cruciș unul de altul, până când lemnul de esență moale se încinge și atunci i se pune iască și se aprinde; se mai obișnuiește să se facă focul viu și în ajunul zile de Sângiorz (23 aprilie), dar în acesta sunt arse plante puternic mirositoare și peste el trebuie să sară vitele; focul trebuie aprins de către doi băieți, unul fără tată, celălalt fără mamă; conform atestărilor documentare și a informațiilor de teren, aprinderea focului viu în Bucovina se face prin frecarea a două lemne uscate; acest foc este întrebuițat pentru afumarea stupilor de albine, ca să fie „*iuți ca para focului*”; în acest sens, fiecare stup este trecut pe deasupra focului viu; se mai poate aprinde focul viu și prin facerea unui orificiu în tocul ușii, un altul într-o scândură, între ele răsucindu-se, cu ajutorul unei sfori, un băț la capetele căreia se pune puțină iască (MUȘLEA, II, p. 295; 390-396; 4. POP, p. 93). În ajunul zilei în care este prăznuit Sfântul Gheorghe (23 aprilie), în zona Rădăușului, flăcării freacă două lemne până iau foc; acest foc este păzit peste tot anul să nu se stingă, crezându-se că gospodăria la care este aprins are parte de mult noroc și că nimic rău nu se poate apropia de ea; în Suceava, lemnele sunt adunate de flăcăi, fără să știe unul de celălalt, dar se întâlnesc la o oră convenită anterior, mirându-se cine a adus lemnele; după care freacă două dintre ele, până iese foc, aprind grămada de lemne, sar peste ea și joacă în jurul focului; iau apoi câte puțin jeratic și se întorc acasă, unde afumă vitele, dar mai ales mieii; trecerea animalelor prin fum de *foc viu* sau peste el se face în credința că ele vor fi ferite astfel de toate bolile și relele, de toate dihanile, să nu le fie luat laptele, să fie frumoase și lăptoase, să crească și să se înmulțească ca puzderia și gunoaiile puse pe foc; păstorii din

Transilvania, în ziua de 21 aprilie dimineața, deci cu două zile înainte de Sfântul Gheorghe, își pun cununi verzi pe cap și încep să stropească pământul cu rămurele de laur muiate în agheasmă; după aceea fac foc din ramuri de brad, rozmarin și laur, în fumul căruia „*își curățesc turmele*”, după care dau de pomană plăcinte, brânză și lapte; totul se încheie cu un ospăț la care participă toți cei prezenți; în acest timp, sar peste focuri de câte trei ori, la fel fac și cu oile, fiind convinși de biruința luminii și a căldurii de primăvară asupra întunericului și a frigului iernii; în Banat, de 22 aprilie, deci în ajun de Sfântul Gheorghe, unii afumă oile în strungă cu untură de oi, un amestec de usturoi, laptele câinelui (*alior*), boz, leuștean, pelin, scai (scaiete mare), frunze de salcie cu mătșori; afumatul se face punând jar într-o oală și aruncând câte un cocoloș de untură pe cărbuni și trecând oala pe sub ugerile oilor, pentru ca oile, trecând peste o apă fermecată, nimic să nu le atingă din cauza mirosului de seu; sau, păstorii se dezbracă de tot, pun foc într-o oală și așchii de la 9 cruci aflate pe mormintele părăsite, adică de la cele la care nu mai merge nimeni în Joia Mare; iau oala fumegătoare și ocolesc oile de trei ori; sau se fac două focuri cu așchii din cruci părăsite, de data aceasta ciobanii fiind îmbrăcați, și trec oile printre focuri, la urmă ei împlântă bâtele în mijlocul focului și sar de trei ori peste el; aceasta se face pentru a fi feriți de strigoi, care, se crede, sunt prezenți atunci când oile mor fără a fi bolnave (2. MARIAN, II, p. 274-276). „*Focul viu*” s-a păstrat în Bucovina și Maramureș; ritualul are loc la început de primăvară, de regulă la Sfântul Gheorghe: un copil înconjoară stâna „*mânzărilor*”, de trei ori, purtând cărbuni aprinși, iar stăpânii oilor, cu capul descoperit, se întorc cu fața spre răsărit și rostesc „*Tatăl Nostru*”, făcând totodată mătăanii; unul dintre stăpânii de oi amplasează în fața stânei o ramură mare de fag verde, care poartă denumirea de *Armingen* (Arminden), în vârful căreia se pune drept pavăză contra gheții o piatră; se mai crede însă că ramura are rostul ca oile să nu fie deochete de către cei care s-ar mira de numărul mare al oilor, caz în care s-ar mira mai repede de piatra pusă în vârful crăcii de fag; de fapt, s-ar fi preferat ca armindenul să fie din lemn de tei, considerat, în părțile Rodnei, ca un arbore sfânt și mult mai potrivit momentului; după ce se termină totul, are loc ritualul propriu-zis al „*focului viu*”, care se obține prin frecarea a două lemne uscate, folosindu-se în același timp și iasca; din scânteia aprinsă, se fac două focuri în fața strungii oilor, aspect care coincide cu prima măsurătoare, colectivă, a laptelui, când se socotește cât revine fiecărui proprietar din produsul oilor sale; mai demult, „*focul viu*” nu putea fi aprins decât de către un fecior, care nici prin vis nu ar fi gândit la poftă lumești, iar focul era păzit de acest fecior până la coborârea oilor din munte; în Sălaj, la „*măsuris*”, se respectă interdicția ca nici unul dintre ciobani să nu se fi atins de femeie cu o zi înainte de urcarea în munte, pentru că oaia este cel mai curat animal; peste cele două focuri săreau mai întâi, de trei ori, toți oamenii stânei, apoi este mânăta peste focuri (sau numai prin fumul acestora) turma de oi, iar oamenii își împart între ei, ca jertfă, plăcinte, lapte, brânză, după care urmează un ospăț la iarbă verde (2. CHELCEA, p. 315-318). Stâna este împodobită din ajunul zilei de Sângiorz cu verdeață și cu flori, iar oile și mieii sunt trecuți peste flăcările focului viu („*foc din foc*”), adus din vatra satului sau aprins prin frecarea unor așchii de brad uscat; peste acest foc sacru mai sare și baciul, ca să purifice opincile cu care umblă prin iarba menită mieilor; mai sunt trecute prin flăcările focului viu cârligul, găleata, răbojul, strecurătoarea, toporul, zgărzile câinilor și clopotul berbecului-cârmaci; apoi sar și ceilalți oameni de la stână, rostind urări de sănătate, noroc și belșug; după care oile și mieii sunt stropiți cu apă sfințită în care a fost stins în prealabil bușteanul focului viu; ceremonia se încheie cu un ospăț, la care iau parte ciobanii, precum și rudele sau consătenii poftiți la această sărbătoare (PRESA). Se aprinde în ziua prăznuirii Sfântului Gheorghe și se obține prin frecarea unui băț între două scândurele, până se aprinde, după care vitele trec prin acest foc, ca să nu fie mușcate de diferite insecte peste an - Suceava (2. GOROVEI, p. 255). Focul viu se mai face la Ispas (Înălțarea Domnului) sau imediat după Rusalii, scopul acestuia fiind fierea oilor de boli și sporirea manei lor (COMAN, I, p. 22). Elementele etnografice care servesc drept argumente pentru a demonstra că „*focul viu*” nu este un foc obișnuit, ci unul ritual, sunt abundente: se aprinde numai de către bărbați, de obicei de tineri necăsătoriți și

neprihăniți; în sate se aprinde la date fixe, în ajunul Sângiorzului, iar pe munți la data urcării oilor la stâne; focul se păstrează aprins până la coborârea turmei pentru iernat; participanții sar peste foc și, uneori, trec și animalele prin foc sau prin fumul acestuia; la sărirea peste foc, se rostesc strigături cu tematică pastorală; pentru purificarea spațiului, a animalelor și mai ales a oamenilor, la trecerea pragului în noul an pastoral, se folosesc, alături de foc, apa și ramura verde; când se scot albinele de la iernat, stupul este petrecut peste un foc viu, care se face prin frecarea a două lemne uscate de brad și care se ațâță la intrarea în prisacă; tot atunci, stupii sunt stropiți cu agheasmă sau se afumă cu tămâie, toate fiind menite a fertiliza stupul și să-l ferească de furturi sau de „luarea manei” (12. GHINOIU, p. 219; 235). Serie simbolică: *usturoi-alior-boz-leuștean-pelin-scai-salcie*.

FOCA (Sfântul)

Sărbătoare tradițională care cade în 22 septembrie, ziua Sfinților Mucenici Foca, Isaac și Martin (ȘĂINEANU, I, p. 101-102). v. SEPTEMBRIE.

FOTOGRAFIERE

Se crede că i se ia puterea trupească aceluia care se lasă fotografiat, sau poate chiar să i se întâmple o mare nenorocire și să moară - Buzău (2. GOROVEI, p. 91).

FRAGĂ (partea comestibilă de *Fragaria vesca* - DLRM, p. 315)

Când se coc două rânduri de fragi este semn de toamnă lungă - Muntenia (2. GOROVEI, p. 269).

FRATE DE CRUCE

Se întâmplă că, într-o familie, mor doi frați unul după celălalt; dacă mai rămâne unul în viață, acela se prinde frate de cruce cu un alt tânăr, care nu face parte din aceeași familie; se procedează astfel: la mormântul celui din urmă frate decedat, după ce este coborât mortul în groapă, se coboară și fratele lui după el și stă cu picioarele pe sicriu, iar tânărul care este pe marginea gropii îl apucă de mână și îl ridică sus; apoi cei doi se așează față în față și, apucând amândoi de un colac, îl frâng în două, după care se sărută și astfel sunt de acum frați de cruce; fratele de cruce și sora de cruce nu se pot căsători între ei - Muntenia (2. GOROVEI, p. 92). În ziua lui Sântoader, există obiceiul de a se prinde frați de cruce (*fârtați*), precum și surori de cruce (*surate*), cutumă care poartă denumirea de *înfârtețirea și însurățirea*; tot frați de cruce sunt și frații proveniți din dragoste, dar un frate de cruce valorează mai mult decât un frate de sânge, secretele lor nu sunt divulgate nimănui; dacă unul din ei moare, cel rămas în viață participă la înmormântare ca la a unei rude apropiate, umblă cu capul descoperit, poartă sicriul; copiii lor nu se căsătoresc; dar frați de cruce se prind înainte de căsătorie; prinderea se face pe pâine și sare, iar formula jurământului este: „*Eu ți-oi fi frate/Până la moarte. /M-oi lăsa de pâine/și de sare mai bine, /Decât să mă las de tine!*”; apoi dau mâna și frăția este încheiată; în satele de pe Crișul Alb - Bihor, cei doi își împung cu un spin degetul mic și își amestecă sângele și astfel se sigilează frăția; la fel se prind surate și fetele - Banat; Bihor; Transilvania; se mai folosește termenii de *veri* și *verișoare*, pentru frații de cruce - Mureș; copiii care se leagă frați de cruce fac o horă, în jurul unui pom sau lângă un pom, și rostesc cuvintele: „*Frate, frate, /Până când vei fi tu frate?*”, iar celălalt răspunde: „*Ți-oi fi frate/Pân' la moarte!*”; apoi schimbă între ei niște colăcei, special făcuți pentru acest eveniment de către mame, și astfel se încheie frăția; colăceii se numesc *brăduleți*, se agață în pruni sau alți pomi fructiferi, câte unul pentru fiecare copil care se prinde de văr; apoi se apucă toți de copac și îl scutură, acela al cărui colac cade primul este declarat vărul cel mare - Mărginimea Sibiului; înfârtețirea și însurățirea se practică și în Muntenia, Moldova și Suceava, dar nu se precizează în ce zi se practică sau cu ce ocazie anume; în Banat, despărțirea de un frate de cruce care a murit se face astfel: se leagă fratele adoptat cu mâna dreaptă, cu ajutorul unui lăntișor, de mâna stângă a

mortului, apoi se pune un lacăt și stau așa până la sfârșitul ceremonialului de înmormântare, când cel viu deschide lacătul pe care le aruncă, lacăt și lanț, într-un loc depărtat, zicând „*Să ajute Sfânta Maria ca fratele mort să fie îndrumat undeva departe de cel viu*” (2. MARIAN, I, p. 274-275; II, p. 252). Dacă într-o familie se întâmplă de mor doi copii unul după altul, atunci, spre a scăpa de moarte pe cei vii, unul din copiii rămași se prinde frate de cruce cu un altul din altă familie, fie de orice sex, însă să fie lunatic (născuți în aceeași lună); la cimitir, după ce s-a dat drumul sicriului în groapă, fratele sau sora celui mort se coboară în groapă, pe sicriu, iar celălalt copil îl ridică din groapă și, punându-se față în față, apucă un colac, unul de o parte, celălalt de cealaltă parte și îl rup în două; după aceea se sărută și astfel devin frați de cruce; amândoi frații aceștia sunt priviți ca și cum ar fi frați buni, fratele de cruce și cu sora de cruce nu se pot căsători niciodată - Buzău; fratele mortului lunatic se pune în fiare și se prinde apoi frate de cruce cu un altul, așezându-se pe marginea mormântului și rupând o furcă de strâns fânul, unul rupând un dinte, celălalt alt dinte - Olt; obiceiul de a se prinde frate de cruce nu se face numai la mormânt; în zonele de munte, se sapă într-o stâncă o cruce, pe care cei ce se prind frați de cruce trebuie să o sărute, apoi își fac la mâna dreaptă o tăietură și amestecă sângele lor; acest legământ se respectă chiar dacă ar fi să-și dea viața unul pentru altul (3. MARIAN, III, p. 232). Frația de cruce se face la o săptămână după Paște; în Banat, momentul respectiv poartă numele de *Mătcălu* și se desfășoară prin luarea reciprocă de sânge de la cei care contractează înfrățirea, cele câteva picături de sânge fiind băute cu vin; ritualul înfrățirii pretinde sărutarea celor înfrățiți prin intermediul unei crengi de măr, timp în care are loc și schimbul de daruri, printre care se află și ouă roșii; înfrății își ling reciproc sare din palmă și își jură să rămână frați până la moarte, jurământul repetându-se de trei ori; ouăle și vinul roșu, la care nelipsită este și pâinea consfințesc înfrățirea, care are la bază un fundament juridic străvechi (2. CHELCEA, p. 30). Serii simbolice: *colac-sărut*; *colac-prun*; *mormânt-colac-sărut*; *mormânt-furcă de fier*; *cruce-sărut-sânge*; *sânge-vin-sărut-măr-sare-jurământ-3*.

FRÂNGHIE v. FUNIE.

FRIG (A-I FI FRIG CUIVA)

Este semn rău, de nestatornicie, pentru cel care visează că îi este frig; în schimb, dacă visează că această senzație o au alții înseamnă mulțumire sau noroc în căsătoria proiectată - Suceava (NOTE, Băncescu).

FRIGARE

Se crede că nu este bine să se mănânce carnea direct din frigare pentru că mor vitele; sau, dacă se mănâncă seara direct din frigare, este pericol ca lupii să atace vitele - Bucovina; nu este bine ca frigarea să fie folosită ca obiect de joacă, pentru că acela ce se distrează cu ea este în pericol să se îmbolnăvească de junghiuri - Tecuci (2. GOROVEI, p. 117; 256).

FRUCT

Când se culeg fructele din pomi, una să fie lăsată pe o cracă, pentru că ea este „*poama pomului*” și anul viitor copacul va da roade la fel de bogate - Țara Oltului; din fructele coapte, indiferent care le-ar fi soiul, să nu mănânce gospodarul până ce nu împarte mai întâi altora, pentru că trebuie mai întâi morții să mănânce și apoi cei vii - Suceava; cine mănâncă mere, pere, nuci etc. și i se cere să dea și altcuiva una de poftă să dea două, ca să nu le moară perechea - Tecuci; femeile, femeile însărcinate și fetele care mănâncă fructe crescute îngemănat vor avea copii gemeni - Țara Oltului; Tecuci; Suceava; dacă o femeie însărcinată mănâncă fructe și apoi se atinge cu mâna de o parte a corpului, copilul ce va fi născut va purta semne asemănătoare fructelor consumate - Suceava; în locul de unde s-a scos o plantă bună de leac se pune o bucată dintr-un fruct, o fărâmă de mămăligă și uneori pietricele - Tecuci (GOLOPENȚIA, p. 88; 141; 2. GOROVEI, p. 32; 102; 142; 161;

166; 197). La culesul fructelor sau a viilor, câteva fructe sau câțiva ciorchini de struguri sunt lăsați pentru păsările cerului (PRESA). Înseamnă bogăție pentru cel care se visează mâncând fructe dulci și va avea mulți copii cel care visează fructe de orice fel - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *fruct-mămăligă-piatră*.

FRUNTE

Pretutindeni se crede că fruntea lată e semn de inteligență, iar cea îngustă semn de suficiență, prostie (NOTE, Antonescu, Băncescu). Copiii cu fruntea despătată vertical pe mijloc sunt considerați deștepți - Tecuci; iar oamenii cu fruntea înaltă sunt foarte așezați, cumiți - Bucovina; tot în Bucovina, se crede că atunci când două persoane își lovesc frunțile una de alta, vor ține împreună un copil la botezul acestuia; dacă i se bate cuiva fruntea între sprâncene e semn că acela va avea noroc în avere - Bucovina; dar dacă iese un păduche pe fruntea cuiva e semn de pagubă, iar de apare pe fruntea unui om bolnav înseamnă că nu mai trăiește mult - Iași; de asemenea, se crede că norocul oilor stă în frunte, din care cauză tunderea lor este începută din frunte, unde li se face semnul crucii cu foarfecele (2. GOROVEI, p. 76; 94; 170; 174; 182). Cine visează frunte lată înseamnă că este un om cu judecată - Suceava (NOTE, Băncescu).

FRUNZĂ

Cu toate că textele cântecelor populare încep, de regulă, cu sintagma „*foaie verde*”, simbolismul frunzei rămâne deosebit de sărac; în Bucovina, se crede că, dacă vor cădea frunzele de timpuriu, este semn că recolta anului viitor va fi îmbelșugată (2. MARIAN, I, p. 85). În seara (noaptea) Anului Nou, fetele așează pe plita sobei frunze de verdeață, două câte două, dându-le numele fetei și băiatului despre care se spune că se plac; dacă frunzele se apropie una de cealaltă înseamnă că tinerii se vor căsători în acel an - Țara Chioarului (1. POP, p. 389). Dacă visează cineva căzând frunze din arbori înseamnă boală foarte grea sau chiar moarte; dacă visează frunze de viță de vie, se va mânia, pentru că va fi obiectul unor intrigi - Suceava (NOTE, Băncescu).

FUGĂ (A FUGI)

Când unui cuplu îi moare primul copil, este bine ca părinții lui să fugă de acasă pentru o perioadă de timp, ca să fugă și moartea din acel loc - Tecuci (2. GOROVEI, p. 142)

FULG

Nu vor muri bobocii de găscă, dacă li se taie fulgi din coadă și apoi sunt afumați cu aceștia - Bihor (2. GOROVEI, p. 102).

FULGER (A FULGERA)

Având *cerul* ca loc predilect de manifestare, fulgerul, tunetul și trăsnetul sunt arme în mâna puterii divine, folosite împotriva diavolului, duhurilor rele sau oamenilor păcătoși; pot fi însă produse și de către diavolul însuși, dar, de data aceasta, ele nu mai au rolul de a pedepsi; în fine, o sursă importantă în producerea lor o constituie Sfântul Ilie (prăznuit în ziua de 20 iulie), fie ca urmare a acțiunii sale de urmărire și de distrugere a dracilor, fie ca efect al preumblării proorocului prin ceruri; oricum, fulgerele, tunetele și trăsnetele dezvoltă o bogată paletă de credințe, din care nu lipsesc legendele, previziunile meteorologice, soarta recoltelor și chiar unele întrepătrunderi cu simbolica unor animale (câine, pisică), sau cu aceea a unor obiecte utilizate în Duminica Paștelui (lumânare); în consecință, legendele narează că Dumnezeu este săcâit zilnic de duhurile rele, pe care le caută să le pedepsească; atunci când mânia sa ajunge la culme, toată natura se răvășește: cerul se acoperă de nori negri, se dezlănțuie furtuni, iar duhurile necurate fug să se ascundă în mare grabă; se spune că atunci tună și fulgeră - Tecuci; după alte legende, tunetele nu ar fi altceva decât vaietele scoase de duhurile rele, atunci când Dumnezeu le săgetează (le fulgeră) cu scânteile

pe care le produce la aprinderea, cu amnarul, a făcliilor cerului (stelele) - Tecuci; de observat că omul tradițional nu face o deosebire esențială între fulger, tunet și trăsnet, între percepția vizuală și cea auditivă; ca atare, se spune că trăsnetul are forma unor limbi de foc, pornite în căutarea omului păcătos pentru a-l pedepsi; se povestește că aceste limbi de foc au trecut printr-un perete în odaie, dar nu l-au găsit pe om; au trecut și prin alt perete în cealaltă odaie, unde l-au găsit ascuns sub pat și acolo l-au ucis; că limbile de foc urmăresc duhul ascuns o dovedește faptul că, dintre atâția oameni aflați împreună, trăsnetul alege doar pe unul singur - Tecuci (2. GOROVEI, p. 82; 232; 283). Când fulgerul este însoțit de descărcarea electrică aferentă, deci de zgomotul specific, fenomenul are darul să îngrozească și mai mult pe omul tradițional; el crede că trăsnetul este format dintr-o săgeată, care seamănă cu un ciob de sticlă, având grosimea și lungimea unui deget cu trei muchii; când trăsnește, această săgeată pătrunde de nouă stâneni în pământ și reapare la suprafață după nouă ani, adică iese din pământ în ritmul de un stânen pe an; după ce iese la suprafață, oamenii o găsesc, o iau și o folosesc la nașterile deosebit de grele, femeii aflată în chinurile nașterii dându-i-se să bea apă de pe această săgeată, ca să nască mai repede („iute ca săgeata”); în realitate, este vorba de un cristal de cuarț, găsit întâmplător, pe care oamenii, impresionați de forma și de culoarea sa, îl consideră un obiect sfânt („săgeată a Sfântului Ilie”), având deci puteri tămăduitoare - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 106-107). Conform altor legende, diavolul ar fi acela care a zămislit norul, tunetul, fulgerul și ploaia, pentru că îl frigea prea tare soarele și atunci a fost necesar să așeze între el și astrul zilei un nor, scăpărând în același timp de prea multă mânie (VLĂDUȚESCU, p. 92). În altă ordine de idei, mai sus se subliniază că Sfântul Ilie (uneori și Dumnezeu) este cel care provoacă, dintr-un motiv sau altul, fenomenele celeste puse în discuție; astfel, se crede că atunci când fulgeră, Sfântul Ilie scapără (cu amnarul), ca să-și aprindă luleaua - Teleorman; sau că Dumnezeu o face, pentru a-și aprinde țigara, sau că Dumnezeu își aprinde astfel lumânarea, pentru a-l căuta pe diavol și a-l trăsni - Tecuci; când tună, se spune că Sfântul Ilie merge la plimbare cu trăsura cea mare pe deasupra norilor, iar roțile trăsुरii au zimți pe ele și astfel cerul se sparge și apa curge pe pământ - Tecuci; când tună toamna, se crede că atunci Sfântul Ilie se întoarce, mânănd carele pline cu porumb spre casă - Tecuci; dar, în general, când tună, se crede că Sfântul Ilie împușcă după draci - Suceava, sau că proorocul își mână în mare viteză trăsura trasă de telegari, îndemnați cu un bici de foc (fulgerul), această ultimă credință având răspândirea cea mai mare și datorită imaginilor impuse de iconografia creștin-ortodoxă din întreaga țară (icoane pe lemn și pe sticlă, picturile murale din biserici); din punct de vedere meteorologic, experiența l-a învățat pe românul tradițional să desprindă concluzii din interdependența fenomenelor, astfel încât, primăvara, unde tună mai întâi, în acea parte va ploua mai întâi - Tecuci; sau încotro tună pentru prima oară primăvara, în acea parte de loc se vor face grânele mai bine - Vaslui; tunetul de primăvară, pe când este încă zăpadă pe afară, prevestește că vara va avea zile numeroase cu grindină multă - Bucovina; dacă tună după Cuviosul Simeon Stâlpnicul (1 septembrie), este semn de toamnă lungă - Suceava; când tună și fulgeră toamna înseamnă că primăvara următoare va fi secetoasă - Iași; când tună iarna, are să fie secetă și foamete în anul acela - Vaslui; iar fulgerările, tot în timpul iernii, prevestesc zăpadă, vânt și viscol în perioada imediat următoare - Botoșani; când fulgeră cu lumină puternică, indiferent de anotimp, se crede că va fi vânt și ploaie în cantitate mare - Vaslui; este semn de ploaie, când fulgeră din senin - Tecuci; când fulgeră în mai multe direcții ale cerului înseamnă ploaie abundentă - Suceava; cine aude pentru prima oară tunetul într-un an să se dea de trei ori peste cap, pentru că altfel se transformă în urs - Vaslui; când cineva vede, pentru prima oară într-un an, că fulgeră, este bine să se aplece, cu ochii închiși, și să adune câteva paie, care vor fi bune pentru durerile de cap - Galați; rodesc „nuci fulgerate”, când fulgeră în ziua Sfântului Gheorghe (23 aprilie), sau a Sfântului Prooroc Ilie - Tecuci; dacă fulgeră în ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel (29 iunie), nucile nu vor lega rod - Tecuci (2. GOROVEI, p. 20; 42; 88; 95; 171; 243; 261; 262; 267; 268; 269; 283; 2. MARIAN, I, p. 85; NOTE, Antonescu). Când ploaia este însoțită de fulgere și trăsnete puternice este semn că

nu va dura mult (2. CHIVU, p. 247). Se mai crede, de asemenea, că, dacă fulgeră pentru prima oară într-un an în dreptul Cornului Caprei (Capricorn, constelație zodiacală din emisfera australă, formată dintr-o stea dublă, 62 de stele mici și mai multe nebuloase - ȘĂINEANU, I, p. 48; II, p. 200), acel an va fi bogat în recolte - Teleorman (1. CHIVU, p. 246). Înseamnă veselie pentru cine visează fulger - Suceava (NOTE, Băncescu).

FUM

Tortul scos de pe urzitoare este izbit cu putere de hornul cuptorului, ca și pâna care iese din războiul de țesut să sporească tot așa cum iese fumul pe horn - Suceava; șarpele fuge de omul care fumează, pentru că târâtoarea nu suferă fumul - Suceava; când fumul din sobă năvălește în încăpere, este semn că vremea se va înrăutăți - Iași; când fumul se înalță drept în sus, este semn de vreme frumoasă, dar când fumul de la coșuri se târâște și se împrăștie pe pământ este semn de ploaie sau de viscol - Iași; Suceava (2. GOROVEI, p. 95; 228; 236; 267). Înainte de ieșirea plugului, primăvara, în brazdă, se afumă înconjurându-se boii și caii prinși în jug sau în ham, ca să nu se lege de ei vânturile, betesugurile și alte necurățenii; când iese fumul drept pe coș este semn de vreme bună, iar când se lasă spre pământ este semn că vremea se va strica - Maramureș (BOGDAN, p. 8; 44). În Bucovina, se crede că, dacă fumul, la vreme frumoasă, nu vrea să iasă pe horn sau se apleacă spre pământ, înseamnă că va urma ploaie (2. MARIAN, I, p. 86). Există speranțe pentru cel care se visează afumând ceva; dar îi va fi amenințată averea celui care visează fum; visarea de fum în casă înseamnă pagube produse de oameni răi; va fi ridicat în funcție sau îi va spori averea celui care visează că fumul se înalță drept în sus sau fum întunecat - Suceava (NOTE, Băncescu).

FUNIE

Femeia însărcinată nu trebuie să treacă peste funie, pentru că va naște copilul cu cordonul ombilical răsucit după gât - Suceava (3. MARIAN, II, p. 19; 2. GOROVEI, p. 31; 160). Să nu se pună funie sau sfredel sub patul femeii gravide, că se va chinui la naștere - Suceava; în apa de spălat pe cap este bine să se pună o bucată din funia clopotului de la biserică, pentru ca pruncul, la maturitate, să fie ascultat de lume, așa cum este ascultat clopotul - Suceava; când cineva este neputincios, bolnav, și urinează în pat noaptea, este bine să fie afumat cu frânghie de la limba clopotului de la biserică - Tecuci (2. GOROVEI, p. 119; 164; 166). În altă ordine de idei, ca ornament, funia (frânghia) este prezentă în special pe elementele constructive ale edificiilor din lemn sau piatră (case de locuit, porți, biserici), în care caz ea trebuie pusă în legătură cu semnificațiile pe care le conotează *spirală, voluta, meandrul și labirintul* (NOTE, Antonescu).

FUNINGINE

Se crede că este bine ca funinginea, scuturată de pe coș în Ajunul Crăciunului, să fie îngropată la rădăcina butucilor de viță de vie sau a pomilor, pentru ca ei să se încarce cu struguri sau cu rod bogat, precum coșul cu funingine - Dolj; când arde funinginea de pe coș este semn că vremea se va schimba - Suceava; când arde funinginea de la gura cuptorului, este semn că va fi ceartă în casă, sau că vremea se va înrăutăți - Suceava (2. GOROVEI, p. 70; 89; 264; 265; 292; PRESA).

FURCĂ (pentru fân)

Când doi frați sunt născuți în aceeași lună și unul din ei se însoară, trebuie să apuce amândoi de coarnele unei furci și să tragă de ea, până ce furca se despică în două, pentru ca să nu moară cel ce se căsătorește - Muntenia; vaca să nu fie lovită cu furca, pentru că va făta numai viței crăcănați - Tecuci; o furcă de strâns fânul și niște îmblăcii se pun la colțurile unde se îmbină bârnela grajdului, pentru ca nevăstuica, venită să muște vitele, să se joace cu furca, iar nevăstoii să procedeze identic cu îmblăciile - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 172; 246; GOLOPENȚIA, p. 130).

FURCĂ DE TORS

Când se pune fuior nou de cânepă în furcă, se iese cu furca pe ulița satului, ceva mai departe de casă, pentru ca și pânza ce va fi țesută să iasă mai lungă - Țara Oltului; le va merge în pagubă celor care lucrează în câmp, dacă întâlnesc în drum vreo femeie torcând, fiindcă furca de tors este aducătoare de rău - Muntenia; cu furca nu trebuie să meargă nimeni la vreo mireasă, fiindcă îi strică nunta, crezându-se că furca este piază-rea; în caz că trebuie neapărat să toarcă, femeia va lua cu ea doar caier și fus, furcă cerând de la casa în care urmează să intre - Țara Oltului; tot pentru că este piază-rea, femeile se feresc să se ducă la grajdul vitelor având cu ele furca de tors și nici atunci când se duc la un câmp deja semănat, fiindcă va bate grindina - Țara Oltului; înainte de a naște, femeile trebuie să umble prin casă, pe distanța dintre ușă și masă, sprijinite în furca de tors, fiindcă ea ajută pe viitoarele mame să nu se îmbolnăvească - Țara Oltului; femeile nu au voie să meargă cu furca de tors în brâu, când se adună fânul de pe pășuni, fiindcă va cădea grindină - Suceava; nici în cârciumă să nu intre vreo femeie având furca de tors cu ea, fiindcă, în acea zi, nu va mai intra în local nici un client - Muntenia; printre lucrurile, pe care le primesc fetele ca zestre, când se mărită, mamele nu pun și furcă de tors, deoarece înseamnă că le dă și sărăcia - Suceava; furca de tors nu se pune pe masă, fiindcă înnebunesc oile - Țara Oltului; pentru a feri răsadurile de legume de mușuroaiele făcute de cârțițe, se pune la capătul răzorului o furcă de tors, cu caier și fus, ca să le dea de lucru acestor viețuitoare - Vâlcea; pentru ca nevăstuica să nu muște vitele sau alte animale domestice, i se așează în cale o furcă de tors și un fus - Dolj; Suceava; furca de tors nu se așează în poziție orizontală, pentru ca femeia care toarce cu ea să nu capete junghiuri - Suceava; să nu se toarcă într-o moară, fiindcă se sparg pietrele morii - Vâlcea (GOLOPENȚIA, p. 85; 89; 131; 133; 139; 141; 146; 2. GOROVEI, p. 45; 96; 117; 141; 166). Dacă mortul este o femeie măritată, la scoaterea sicriului din casă, bărbatul ei vine imediat cu pălăria pe cap și cu furca de tors a femeii în mână, după care rupe furca, o aruncă peste casă, pălăria o pune în cui și pleacă după alai spre biserică și cimitir, toate acestea pentru ca omul să nu rămână mult timp văduv și să se poată repede recăsători - Banat (3. MARIAN, III, p. 173-174). Nu se toarce pe lună, fiindcă luna va fi mâncată de vârcolaci; de asemenea, nu se toarce luni dimineața, până a nu răsări soarele, și marțea seara; dacă intră într-un magazin o femeie torcând, în acea zi nu se mai face vânzare, pentru că furca este piază-rea; îi va merge rău celui care întâlnește pe drum o femeie torcând; femeia să nu se ducă la lucrătorii de pe câmp cu furca după ea și torcând, pentru că acei oameni vor avea parte de pagubă, furca fiind o unealtă cobitoare; femeile nu au voie să umble pe drum torcând sau ținând furca la vedere, pentru a nu influența negativ vegetația semănăturilor; nu se toarce lângă o fântână în construcție, fiindcă se răsucesce izvorul și fântâna seacă; în casa mirelui și a miresei să nu se toarcă, pentru că se întorc vorbele; să nu se toarcă pe afară și prin grădină, pentru că va bate grindina (2. OLTEANU, p. 315-318). Cât țin zilele de Crăciun, furca de tors să stea ascunsă, fiindcă se crede că acela care o va zări va fi mușcat de un șarpe lung și gros ca furca (PRESA). Furca este și simbol al admirației, al dragostei și chiar matrimonial în caz că un flăcău dăruiește fetei, cu prilejul vreunei șezători sau cu ocazia altor întâlniri colective, o furcă de tors; dacă aceasta o acceptă înseamnă că acceptă dragostea lui și apoi logodna și ulterior nunta pot avea loc; dacă înapoiază furca sau o rupe înseamnă că refuză dragostea băiatului („*Câte furci n-am rupt eu în șezătoare!*”, spune o informatoare în vârstă, iar alte neveste, când li se admiră furca la care lucrează, precum și îndemânarea, țin să adauge: „*O am de la bărbatu-meu!*”) - Maramureș; Transilvania de sud; Mehedinți (URSACHE, p. 78; NOTE, Antonescu).

FURCULIȚĂ

Se crede că, dacă îi cade cuiva furculița, pe când stă la masă, și aceasta se înfige în pământ, atunci cu siguranță îi vor sosi în casă oaspeți - Bucovina (2. GOROVEI, p. 177).

FURNICĂ (*Formica* - DLRM, p. 323)

Furnicile prevestesc vremea, vindecă unele boli și aduc înapoi laptele vacilor care au fost fermecate; pentru a feri casa de invazia furnicilor, se ține o zi de „ *Joi a furnicilor*”, în Săptămâna albă, când oamenii dăruiesc acestor viețuitoare, ca să le sature și îmbuneze, turte de mălai sau firimituri de pâine; ca și rândunica, furnica este metamorfoza unei fete curate, care a refuzat iubirea unui mire intempestiv; din această cauză, ea a rămas cu mijlocul subțire, fie pentru că iubitul a îmbrățișat-o prea tare, fie pentru că, mândru, a vrut să o taie cu cuțitul; nu este bine să le fie scormonit mușuroiul (*casa lor*), pentru că se pot aduce rele casei și familiei celui care o face; altă atestare afirmă că furnicile au făcut mușuroaiele din care este alcătuit pământul, ea fiind deci o viețuitoare precosmogonică; „*Când vezi cel întâi furnicariu, să te dai de trei ori peste cap, că apoi ai să ai noroc!*” (COMAN, II, p. 123-124). Casa construită pe furnicar nu va mai avea răgaz de atâția oaspeți - Galați; nu va mai avea sân pentru copil femeia căreia furnicile îi mănâncă din lapte - Muntenia; este aducătoare de rău călcarea într-un furnicar - Tecuci; dar are noroc peste an cel care, îndată ce vede primăvara, pentru prima oară, furnicar, se dă de trei ori peste cap, sau ia trei pumni de furnici și le azvârle peste cap - Vaslui; anul va fi bogat în recolte, când furnicile își fac apariția primăvara mai devreme decât în mod obișnuit - Suceava; este semn de belșug apariția furnicilor în casă - Muntenia; dar nu este bine când furnicile ies în vatra focului - Suceava; este semn de pagubă, când furnici cu aripi vin în casă - Moldova; înseamnă că se strică vremea când furnicile ies prin casă - Suceava; este semn de ploaie, când furnicile ies și umblă pe drum - Vaslui; Suceava; este semn de ploaie, când furnicile fac mușuroaie mici pe lângă poteci și drumuri - Suceava; sau când ies din cuiburile lor și cară țărână - Galați; Suceava; dacă furnicile își fac mușuroaie sus, pe grămezile de paie sau pe iarbă verde, înseamnă că iarna va fi geroasă - Suceava; când furnicile apar înainte de Sfântul Alexie (17 martie), este semn că vremea rece va mai dura - Suceava; când nu plouă, este bine să se scormonească în mușuroaie de furnici - Suceava; stricarea mușuroaielor de furnici provoacă vreme ploioasă - Buzău; când apar pe jos multe furnici cu aripi, va fi sărăcie - Tecuci (2. GOROVEI, p. 96; 175; 182; 251; 261; 265; 267; 269; 281). Cine întâlnește în luna martie, prima lună de munci agricole, un mușuroi de furnici este bine să-l scurme cu mâinile și picioarele, ca să fie iute toată vara ca furnicile - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 112). În Maramureș și în Transilvania, când un copil este leneș, se crede că este bine să i se dea să mănânce aripă de furnică; se crede că vine ploaia, dacă omul strică voit un mușuroi de furnici; tot semn de ploaie este și când ies furnicile afară din mușuroi și se adună foarte multe la un loc (2. MARIAN, I, p. 86; BOGDAN, p. 7). Înseamnă osteneală dar și onoare pentru cel care visează furnici - Suceava (NOTE, Băncescu).

FURT (A FURA)

Celui care fură ceva în Duminica Învierii Domnului îi va merge bine tot anul și nu va fi prins în cazul furturilor ulterioare - Dolj; cui i se fură ceva din casă are semn că șoarecii îi vor roade toate lucrurile - Ialomița; Suceava (2. GOROVEI, p. 97; 229). Se crede că vița de vie furată și răsădită este mai roditoare (PRESA). v. RAPT.

FURTUNĂ

Dacă, pe neașteptate, izbucnește o furtună de intensitate deosebită, se zice că oarecine a căzut victima unei morți năprasnice (s-a înecat, s-a spânzurat) - Sălaj (KISS, p. 530). Când se stârnește furtună, vânt și ploaie sau viscol, trebuie să se fi petrecut moarte năprasnică de om - Suceava (2. GOROVEI, p. 149). v. VÂNT.

FUS

Femeia care lasă fusul gol în casă se îmbolnăvește de junghiuri - Maramureș (BOGDAN, p. 89). Nu este bine să se meargă prin sat cu fusul neprins cu fir de fuiorul din furca de tors - Tecuci; cine

pune fus pe foc face sugiuc la degete - Vâlcea; Muntenia; dacă o fată de măritat, când toarce, strânge ața aproape de roata (fusaiola) fusului, înseamnă că se va căsători în apropierea locuinței părinților, dar, dacă aduce ața cam pe la mijlocul fusului, este semn că noua ei familie va locui departe de părinți - Moldova; pentru a-și afla ursitul, în noaptea Anului Nou, fetele iau un fund pentru mămăligă, scriu pe el cu cărbune, pe cele patru laturi ale lemnului, numele a patru flăcăi pe care îi adoră (ex. Gheorghe, Toader, Vasile, Ioan), amplasarea acestora fiind făcută astfel în formă de cruce, după care răsucesc pe un fund fusul și în dreptul cărui nume fusul zăbovește mai mult învârtindu-se acela se crede că va fi viitorul soț al fetei - Moldova (2. MARIAN, I, p. 57). În caz că, în timpul toarcerii, fusul cade pe jos, se crede că el nu se va umple niciodată cu fire - Suceava (2. GOROVEI, p. 73; 97; 225; 236; 238).

FUSTĂ

Când, pe drum fiind, unei femei i se dezleagă și îi cade fusta, este semn că unde se duce nu-și va realiza scopul pentru care s-a deplasat - Tecuci; sau dă de înțeles că nu prea stă bine cu morala - Tecuci; sau este semn că este dorită de cineva - Iași (2. GOROVEI, p. 97).

G

GAIE (*Milvus milvus* - DLRM, p. 325)

Pasăre răpitoare de zi, migratoare, cu picioare lungi și cu coada bifurcată (ȘĂINEANU, III, p. 105). Legende povestesc că, la început, nu existau izvoare, apa nefiind despărțită de lut; din cauză că, în timpul verii, viețuitoarele însetau, Dumnezeu le-a chemat la el pe toate și le-a pus să curețe izvoarele și văile și să sape fântâni; dintre toate, numai gaia l-a refuzat, replicând că ea este frumoasă, are pliscul și picioarele albe și nu este nebună să și le păteze cu noroiul spurcat al pământului; chiar a pretins că nici nu are nevoie de izvoare, râuri și fântâni, pentru că își va potoli setea cu roua dimineților și cu ploile cerului; atunci Demiurgul a blestemat-o să nu bea apă decât din rouă și din ploaie, iar, la vreme de arșiță, să se usuce de sete; de aceea gaia, în zilele secetoase, urcă spre înaltul cerului, implorându-l pe Dumnezeu, prin țipete ascuțite, să trimită ploaia binecuvântată; pornind de la aceste trăsături, oamenii cred că, atunci când gaia țipă prin aer, în timp ce zboară, prevestește că va ploua - Bucovina (COMAN, II, p. 81-82; 2. MARIAN, I, p. 86). Dar există și credința că atunci când țipă de sus este semn de mare foamete (2. GOROVEI, p. 88).

GAIȚĂ (*Garrulus glandarius* - DLRM, p. 325)

Pasăre de mărimea unei ciori, cu penajul frumos colorat, care poate imita sunetele scoase de alte păsări (ȘĂINEANU, III, p. 105). Legende afirmă că turturica și gaița erau surori; vrând să învețe cât mai multe cântece, au hotărât ca aceea, care se scoală mai devreme, să aibă dreptul să cânte cu toate glasurile și sunetele pe care le va auzi dimineața; gaița s-a culcat, iar turturica a vegheat toată noaptea, sperând să fie prima care va vedea ivirea zorilor; dar, spre dimineață, a furat-o somnul și s-a trezit abia spre amiază, când a auzit doar sunetul aspru cu ajutorul căruia văcarii își mânau vitele la pășune; în schimb gaița, care se sculase devreme, a auzit toate cântecele dimineții și astfel a dobândit dreptul să le imite; alte legende explică șansa de a se scula prima prin faptul că gaița a schimbat cuibul cu turtureaua, cuibul acesteia din urmă fiind făcut din bețișoare și necăptușit, drept pentru care i-a fost frig, a răcit și nu a putut dormi, prinzând astfel dimineața cântecul altor păsări; faptul că nu se pot aduna în stoluri este explicat prin aceea că împăratul păsărilor, sătul de plângerile și certurile permanente ale supușilor săi, le-a hărăzit să nu poată umbla ordonat, dar totodată să nu aibă nici conducător, ci să se certe și să se despartă mereu; gaița deci poate imita o mulțime de sunete, de la glasul altor păsări, până la cele mai neașteptate zgomote din natură; oamenii din popor atestă că ea *cârâie, zbiară, behăie, fluieră*; poate reproduce scârțâitul căruței și îndemnul omului când mână boii; îngână cel mai mult păsările pe care le aude cântând, imită cioara, rândunica, țarca, pitpalacul, pupăza, grangurul, sturzul, ghionoaia, îngână mielul, gășca, cloșca atunci când își adună puii, ba îngână și pe om, și pe cal; ea se află în fruntea listei păsărilor care pot imita alte cântătoare, departe de ea fiind situate mierla, rândunica și grangurul; se mai spune că pe toate le poate îngâna, doar pe cuc nu; de asemenea, se mai spune că este cea mai tănuitoare dintre păsări, atunci când clocește ascunzându-se de două ori: o dată prin glasul său care imită alte viețuitoare (are voce „*furată*”) și apoi prin tăcere; din cauză că imită permanent, gaița nu comunică nici un mesaj; în schimb, face multă gălăgie, mai multă decât oricare altă pasăre; se amestecă acolo unde nimeni nu o pofteste, este mereu un oaspete nepoftit și pare cea care își bate joc de țăranul cu multe treburi prin „râsul” său ascuțit; cântecul ei înșelător se aude doar până se ia omătul primăvara; poate cunoaște nouă limbi străine, dar le vorbește numai dacă știe cineva cum să o taie sub limbă; totuși este înconjurată și de note depreciative, care o situează între viețuitoarele puțin plăcute omului; se spune că ea strică cuiburile de porumb, de floarea-soarelui și cireșele; este chiar așezată printre dușmanii principali ai sătenilor, pentru că ea răpește puii de găină și bobocii de rață (COMAN, II, p. 74-76). Se mai crede în popor că glasul gaiței prevestește că primăvara va fi frumoasă și că nu vor mai avea loc zile cu furtuni de ninsoare - Bucovina (2. GOROVEI, p. 268).

GALBEN

Nuanța verde-galben este culoarea geloziei (EVSEEV, p. 161). Galbenul evocă lumina, tinerețea, fericirea, recolta bogată, ospitalitatea (ZAHACINSCHI, p. 7; DIACONESCU, p. 25). Este culoarea gingășiei - Țara Oașului (COCIUBA, p. 2). Culoarea galbenă pentru vopsit ouăle de Paști se obține din: coaja și frunza de pădureț-acru (*Pyrus sylvestris*) în Suceava; măr-sălbatic, o specie ale cărei fructe sunt roșii și foarte acre - Suceava; laptele-câinelui (*Euphorbia cyparissias*) - Suceava; Banat; răchițiță (*Salix purpurea*) - Suceava; dobriță (*Genistra tinctoria*); coajă de ceapă - Suceava; frunze și coajă de loză, un fel de răchită de luncă (*Salix vitelina*) - Suceava; romaniță (mușețel - *Matricaria chamomilla*); țâța-vacii (ciuboțica-cucului - *Primula officinalis*) - Suceava; în afară de pădurețul acru, care poate fi găsit peste tot, celelalte plante sunt adunate încă din timpul verii și se păstrează uscate până în preajma Duminicii Paștelui; în nordul Moldovei (Suceava; Bucovina), ouăle vopsite în culoarea galben se numesc *gălbinele* (2. MARIAN, II, p. 135).

GARD

Cel care rupe lemne din garduri este în pericol de a fi mușcat de câini - Galați; să nu se dea de pomană peste gard, pentru că ea nu este primită pe lumea cealaltă - Muntenia (2. GOROVEI, p. 101; 199). Pentru cine visează gard de nuiele uscate este semn de secetă, dar cine se visează făcând un gard semnifică spor și evoluție pozitivă în viață - Suceava (NOTE, Băncescu).

GAROAFĂ (*Diantus caryophyllus* - DLRM, p. 328)

În lirica orală românească, floarea de garoafă simbolizează iubita, alături de trandafir fiind una dintre cele mai folosite metafore (EVSEEV, p. 119). Evident însă că textele folclorice valorifică de fapt comparația iubitei cu *garofița* sau *garoafa-de-câmp* (*Diantus carthusianorum* - DLRM, p. 328).

GĂINĂ

Mai puțin implicată în mecanismele sacre ale firii, dar mai prezentă în viața economică a gospodăriei, găina este circumscrisă apărării și sporirii roadelor, prin intermediul magiei prin analogie: când pune ouăle la clocit, gospodina trebuie să stea jos, ca să stea și găina pe ouă; să țină ochii închiși, ca închiși să fie și ochii uliului; cât timp clocește găina, femeia nu trebuie să fiarbă ouă, fiindcă se nădușesc puii în coajă; nu trebuie să mănânce ouă fripte, că pier puii; alte practici vizează scoaterea în curte a puilor și apărarea lor de păsările răpitoare, ținerea lor *legați* de ogradă, *fortarea* găinilor să ouă numai în cuibare, sporirea fertilității lor; funcționează ca un animal adjuvant, care facilitează saltul de la o treaptă la alta a existenței; la nuntă, un întreg moment ceremonial este consacrat aducerii darului ritual al găinii: „*Găina miresei este o găină tăiată într-un anume fel, fără să-i dea capul jos și cusută după ce i-au scos măruntaiele; este împodobită cu flori și în cioc poartă câteva spice de grâu din buzduganul făcut cu prilejul ceremoniei Dealul Mohului; este așezată într-un taler, pe doi colaci și este oferită nașei la sfârșitul mesei mari; este un semn al rodului în casă; așa să meargă bine toate: vitele, holdele și mireasa să facă copii frumoși!*”; „*Dacă nu s-ar da găina la nuntă, se spune că o să moară mirii, sau că nu vor avea noroc și pace*”, sau „*Dacă nu se dă găina la nuntă, tinerii nu au noroc*”; ca și cocoșul, găina este animal psihopomp: „*Găina ca și cocoșul se dau peste groapă, pentru că fac drum sufletului, scurmă prin sticlă, prin spini și sufletul în urmă tot merge...Găina ce se dă, pe cealaltă lume tot cotcodăcește și bate din aripi și alungă totul din cale*”; pentru că face fapte bune, găina este protejată în lumea aceasta, „*de aici*”, în consecință, pedepse (sacrale) aspre ating pe aceia care fură găini, condamându-i la o moarte grea, ori la chin etern pe tărâmul celălalt; se crede că se duce pe cealaltă lume înaintea sufletului și, scormonind prin buruieni și spini, îi fac loc și cărare, ca să aibă pe unde merge; este simbol al abundenței; de aceea basmele populare pun pe seama ei fapte ieșite din comun: face ouă uriașe, de aur sau de diamant, are pui de aur și transmite, celui care o mănâncă, puterea de a fi năzdrăvan ori de a găsi bogății incredibile; „*Se spune că sus, pe Muntele*

*Găina, acolo unde-i gluga muntelui, adică partea cea mai ridicată a muntelui, era o găină care cuibărea și făcea ouă de aur; aceste ouă de aur le dăruia fetelor de măritat și de fiecare dată când era sorocită nunta se duceau fetele pe vârful muntelui să primească un ou de aur”; fiind pasăre-adjutant, descântecetele folosesc găina ca pe un agent benefic, în măsură să aducă, din lumile în care ea are acces, somnul copilului, liniștea celui chinuit de junghiuri sau (chiar) pe bărbatul ursit (COMAN, II, p. 7-10). În Bucovina, există obiceiul să se aducă în dar preotului o găină, o bucată de sare și o sticlă de rachiu, în caz că botezul copilului se face acasă la el; dacă botezul va avea loc la biserică, atunci acest dar i se aduce de către moașă în ziua când îi comunică faptul că are de gând să boteze; la nuntă, cântecul cocoșește a unei găini în partea stângă sau în spatele casei unuia dintre tineri poate conduce la împiedicarea sau amânarea căsătoriei; în cazul că osul pieptului de la găina tăiată pentru ospăț este drept semnifică faptul că ambii soți sunt fideli unul altuia și că fericirea noii familii este asigurată; dacă mijlocul osului este de culoare roșie, este semn că familia va duce o viață îmbelșugată; în schimb, dacă mijlocul este de culoare albă sau puțin roșiatică, înseamnă că avuția nu-i va iubi pe tinerii căsătoriți; la înmormântare, în Banat, se obișnuiește ca, la plecarea spre cimitir, o femeie să ia o găină vie și un băț de alun, în vârful căruia pune o monedă, toate acestea fiind date peste groapă, găina se dă groparului care a dat primul cu sapa pe locul destinat gropii, pentru răscumpărarea sufletului celui mort, iar bățul să dă unei persoane din asistență, ca mortul să se apere de *negrii tâlhari* (copiii avortați, cărora nu li se dă nimic de pomană și care năvălesc la pomana fiecărui decedat), banul fiind plata luntrașului care va trece sufletul peste o apă foarte mare; în Buzău, Suceava și Bucovina, se crede că pasărea dată de pomană peste mormânt este destinată deschiderii drumului în cealaltă lume, pentru că ea ar merge înaintea sufletului, scormonind și chemând ca și cum ar avea pui și astfel conduce sufletul până la poarta Raiului, eliberând și potecile de ciulini; în Prahova, după înmormântare, se dă peste groapă o vietate (oaie, berbec, curcă, găscă, rață sau găină), considerându-se că numai acestea merg înaintea mortului și îi arată drumul spre Rai; la moartea unei femei măritate, când se scoate sicriul din casă, două femei introduc în bucătărie câte o găină sau pui de găină în două traiste, se postează la stânga și la dreapta ușii și, la trecerea sicriului prin dreptul lor, trec traistele de trei ori pe deasupra și pe sub sicriu - Banat; în Bucovina, se crede, atunci când se scoală găinile dimineața devreme și seara se culcă foarte târziu, că este semn de foamete (2. MARIAN, I, p. 85; 3. MARIAN, II, p. 114; I, p. 124; III, p. 173-174; 192; 215; 313). Se spune că, ori de câte ori bea apă și ridică pliscul, găina de fapt mulțumește lui Dumnezeu - Galați; găina de culoare albă este privită ca o sfântă - Suceava; este semn de belșug, când găinile se culcă devreme și se scoală târziu - Suceava; când găinile se scoală prea de dimineață, este semn de mare sărăcie - Buzău; când se culcă târziu și se scoală prea de dimineață, scormonind imediat după mâncare, este semn că va fi foamete - Muntenia; i se va diminua vederea sau chiar va orbi cine se uită la o găină când se ouă - Dolj; Moldova; să nu se dea fetelor care se mărită găini în dar, pentru că ar uita repede de casa părintească, tot așa cum uită și găinile - Suceava; găinile care sunt duse drept plocon la nuntă trebuie să fie aruncate de către mama ginerelui pe acoperișul casei, pentru ca mireasa să aibă lesne copii - Vâlcea; pentru ca pruncul, care manifestă simptome de amețeală și leșin, să nu le mai aibă, este bine să fie dus și așezat pe locul unde s-a împerecheat o găină - Vâlcea; ca să uite de vechea stăpână, găina primită plocon trebuie ținută puțin cu capul sub aripă - Galați; găina dată de pomană peste mormântul unui om abia îngropat este destinată să-i răcăie mortului potecile de ciulini, pe lumea cealaltă - Muntenia; când găina cântă cocoșește înseamnă că nu va fi bine, sau că va fi o pagubă în casă, sau că va muri cineva din acea familie - Suceava; că va fi dezbinare în familie - Vâlcea; că va muri cineva - Vâlcea; că va muri găina sau cineva din familie - Muntenia; ca să nu se abată vreo nenorocire la casa la care a cântat o găină cocoșește: se ia găina, se măsoară cu ea casa, de la fereastră până la pragul ușii și, de-i cade coada în dreptul pragului, i se taie coada, de-i cade capul, i se taie capul, dar acesta nu se mănâncă - Argeș; Muntenia; Suceava; sau se ia găina și se vinde cu cât se oferă pe ea, pentru că nu este bine a mai fi ținută pe lângă casă, iar cu banii*

obținuți se cumpără tămâie, care se duce apoi la biserică - Suceava; sau trebuie să i se jumulească penele de pe cap și, de-i vor crește altele albe, nu trebuie să se teamă nimeni de vreo nenorocire, iar, de-i vor crește negre, este prevestire de rău - Mehedinți; dar se crede și că acest fel de a cânta al găinilor este prevestitor de bine pentru familie - Suceava; dacă într-o familie mor mereu copii, la cea mai apropiată naștere, se ia o găină, în cazul că pruncul este fată, și se îmbracă cu placenta în care s-a născut copilul, apoi se face o groapă în camera în care a avut loc travaliul mamei și se îngroapă găina acolo, după ce i s-a legat pliscul cu o ață rezistentă, adăugându-se în groapă și câteva boabe de tămâie albă și neagră, sacrificiu însoțit și de enumerarea părților corpului care sunt oferite spiritelor malefice, pentru ca voința lor de moarte să fie satisfăcută: „*dau cap pentru cap, ochi pentru ochi, gură pentru gură etc.*” - Banat; să nu se mănânce din ceea ce au ciugulit găinile, pentru că se fac bășici în gură - Teleorman; găinile care fac ouă mici, sterpe („*părăsite*”) înseamnă: că sunt călcate de diavol - Suceava; sau că nu va merge bine gospodăria - Suceava; trebuie tăiate, iar femeile să nu mănânce din ele, pentru că vor naște copii debili - Galați; să nu se mănânce picioare de găină, pentru că nu-și va mai stăpâni vorba cel ce o face - Ialomița; sau pentru că va rosti cu voce tare tot ceea ce gândeste - Țara Oltului; îi mor părinții celui care mănâncă inimă și cap de găină - Dolj; cine mănâncă labe de găini va spune după aceea minciuni - Suceava; nu este bine a se tăia găinile fiind împiedicate la picioare - Dolj; se crede că, dacă bea găina din lapte, vaca nu va mai avea și nu va mai da lapte deloc - Moldova; cine calcă pe pipota unei găini face bătăături la picioare - Suceava; cine fură găina altuia îi va număra fulgii pe lumea cealaltă - Ialomița; cine fură găini este pus să le numere fulgii, pe lumea cealaltă, numai că vine vântul, suflă penele și, pentru că uită numărul penelor, trebuie să o ia de la capăt - Iași; când trebuie dusă undeva, găina să nu fie pusă într-un sac pentru că e rău - Galați; dacă îi moare cuiva găina pe cuiar, înseamnă că i se va îmbolnăvi soția grav la nașterea unui copil - Galați; când găina cântă dimineața, înseamnă că desface fermecele făcute stăpânului, dar, de cântă seara, înseamnă că vreunul leagă cu fermece pe cei din familie - Suceava; de umblă găinile prin ogradă, în timp ce plouă, este semn că vremea se va face frumoasă - Suceava; este semn de ploaie, când cântă găinile în pățul - Suceava; este semn că va ploua, când găinile se scaldă în colb - Suceava (2. GOROVEI, p. 19; 59; 98-101; 119; 146; 149-150; 257; 263; 281; 282; GOLOPENȚIA, p. 109). Când cântă găina cocoșește este semn rău - Teleorman (2. CHIVU, p. 245). Găina care cântă cocoșește prevestește moartea cuiva din familie - Gorj (SANDA, p. 45-46). Când cântă găina cocoșește este semn de mare primejdie pentru casă și, în acest caz, pasărea trebuie sacrificată - Maramureș (BOGDAN, p. 19). La masa mare a nunții este adusă o găină de către *socăciță* (bucătăreasa), ornată cu verdeață, brad, măghiran, iederă, merișor, având aninată la gât o salbă din felii de ceapă înșirate pe o ață; găina este cusută cu ață, dar să nu se vadă, și servită fierbinte; mirele trebuie să o rupă dintr-o singură mișcare; în Transilvania, găina este oferită nașului în schimbul unei anumite sume de bani; unii cercetători ai obiceiului văd în el o probă inițiativă, alții că este un ritual menit să asigure fertilitatea tinerei perechi, ambele interpretări fiind valabile; ritualul „*ruperii găinii* nu este decât o transpunere, în planul actanței ceremoniale, a unei părți din mitologia și simbolistica *cocoșului și găinii*, atât de relevante pentru întreaga cultură tradițională românească, unde cocoșul este una din cele mai expresive întruchipări fantastice ale principiului masculin, activ, viril și creator, iar găina semnifică fecunditatea feminină; în textele folclorice, apelativele *puică, puicuță, puiculiță* semnifică iubita (EVSEEV, p. 115; 194-195). Tânărul care visează găină va avea parte de o soție bună; i se va întâmpla ceva rușinos sau va avea parte de ouă multe de la găinile sale cel care visează găini slabe; va avea noroc în dragoste cel care visează găini mari; visarea de găini care clocesc sau stau pe ouă înseamnă tranzacții comerciale profitabile care vor conduce la o stare de opulență - Bucovina (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *găină-sare-rachiu; găină-alun-monedă; găină-prag; găină-placentă-tămâie-enumerare*(text).

GĂRGĂRIȚĂ v. BUBURUZĂ.

GÂNDAC (nume generic dat insectelor din *ordinul coleoptelor* - DLRM, p. 338)

Când sunt mulți gândaci prin jur este semn de secetă - Tecuci (**2. GOROVEI**, p. 262). Dacă se visează gândac(i) înseamnă spor în starea materială existentă în prezent - Suceava (NOTE, Băncescu).

GÂSCĂ (*Anser anser* - DLRM, p. 339)

Bobocii de gâscă, după ieșirea din ouă, se scot afară din casă numai după trei zile și numai după ce au fost stropiți cu chinovar (sulfură de mercur, de culoare roșie, folosită drept colorant sau medicament - ȘĂINEANU, II, p. 239), pentru a nu fi deochetați - Tecuci; gâsca de culoare albă este privită ca o sfântă - Suceava; când copilul mic începe să facă eforturi de a se ridica pe verticală, i se dă mai întâi cu o pană de gâscă peste picioare, ca să fie ușor ca pana - Dolj; când găștele, toamna, zboară drept în sus, fără să se mai întoarcă la casa de unde au plecat, este semn că norocul de la acea casă s-a dus și nu se va mai întoarce - Suceava; este semn de an bogat în roade, când se văd toamna multe găște sălbatice - Ialomița; este semn de ploaie, când găștele bat cu aripile în pământ - Suceava; este semn că vremea se va înmoina, când găștele fac ca și cum s-ar scâlta - Iași (**2. GOROVEI**, p. 23; 60; 102; 169; 266; 281-282). Despre gâsca dată de pomană se crede că ducându-se la apă, după ce se scaldă, vine înapoi cu penele de pe aripi pline de apă și astfel stropește sufletul foarte însetat al răposatului și îl răcorește - Bucovina (**3. MARIAN**, III, p. 192). Semn că vremea va deveni ploioasă este comportamentul neliniștit al găștelor, care își înalță și își scutură aripile, sar și ies din apă în mod repetat, sau merg pe uscat și se întorc brusc din drum - Bucovina (**2. MARIAN**, I, p. 85). Laba găștei, ca ornament pe ouăle încondeiate, semnifică ceartă (ZAHACINSCHI, p. 43). Este semn de noroc pentru cine visează găște la casa lui; are o familie unită cel care se visează hrănind găște; pe cel care se visează văzând găște îl așteaptă o adunare de femei; iar când le visează zburând înseamnă că va întâlni oameni care nu-i vor fi de nici un folos; dacă se visează auzind glas de găște este semn că va auzi în curând vorbe deșarte; este semn de iarnă bogată în zăpadă sau prevestire de bine pentru cel care visează găște albe - Suceava (NOTE, Băncescu).

GÂT

Se crede că omului căruia îi „cântă” gâtul (îi chiorăie, îi ghiorăie, îi ghiortăie), când înghite ceva, înseamnă că îi cere gâtul băutură și că se va veseli - Suceava; Bucovina, sau că este rost de vreo petrecere cu băutură - Muntenia; Botoșani; oamenii „gâtoși” (cu mărul lui Adam dezvoltat, proeminent) sunt de felul lor bețivi - Tecuci; să nu se mănânce ținându-se traista cu cărți atârnată de gât, fiindcă, se zice, acela își mănâncă norocul - Vâlcea; când mortului îi rămâne gâtul moale este semn că va mai muri cineva din acea familie - Muntenia; Iași (**2. GOROVEI**, p. 17; 18; 102; 170; **3. MARIAN**, III, p. 54). Cine se visează scărpinându-și gâtul e semn că se va mâhni; dacă visează că are gâtul mare, gras, înseamnă că averea sa va înregistra pierderi - Suceava (NOTE, Băncescu).

GEMENI v. COPIL.

GENUNCHI

Să nu se mănânce stând în genunchi, pentru că îl vor durea picioarele pe cel ce o va face - Argeș (**2. GOROVEI**, p. 274). Dacă o fată cade din întâmplare în genunchi, fie că se împiedică, fie că alunecă pe gheață, se crede că în anul acela se va mărita - Suceava (NOTE, Băncescu).

GHEAȚĂ

Cât de lungi sunt țurțurii de gheață de la streășină, până în ziua de Crăciun (25 Decembrie), tot atât de lungă va fi și cânepa în vara viitoare - Bucovina (**2. GOROVEI**, p. 41). Dacă visează cineva gheață înainte de a fi vremea ei înseamnă pagubă în afacerile acestuia, iar dacă o visează chiar în timpul

iernii este semn că o femeie îl va înșela sau îl va minți - Suceava (NOTE, Băncescu). v. APĂ.

GHEM

Copilul să nu fie lovit cu ghemul, fiindcă nu mai crește - Muntenia; să nu se lovească peste cap copilul cu ghemul sau să i se așeze pe creștet, pentru că nu mai crește - Ialomița; seara, să nu se înfășoare gHEME, pentru că tot așa se vor învăț și vitele prin ogradă - Vâlcea; sau se vor învăț oile până vor căpia - Dolj; în jocurile de ghicit ursitul, practicate în noaptea Anului Nou, cea care nimerește un ghem ascuns sub strachină va avea un soț gușat - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 62; 103; 174; 244).

GHERGHINĂ (*Dahlia variabilis* - DLRM, p. 334)

Plantă erbacee decorativă, cu flori de diferite culori, cunoscută și sub numele de *dalie* (ȘĂINEANU, III, p. 122). În preziua nunții propriu-zise, sâmbătă, floarea de gherghină se prinde la pălăria mirelui, ca semn al calității pe care o are pentru ultima oară, adică al fecioriei - Țara Oltului (1. LARIONESCU, p. 444).

GHIMPE v. MĂRĂCINE.

GHINDĂ (fruct de stejar - *Quercus sessiliflora* - DLRM, p. 798)

Unii *chemători*, *vornici* (persoane care cheamă, invită la nuntă, umblând prin sat, din casă în casă, înainte de desfășurarea efectivă a evenimentului) refuză să accepte această funcție, dacă nu primesc un ștergar (unul dintre însemnele calității lor), care să aibă brodat pe el, ca ornament, ghinda - Prahova (3. DASCĂLU, p. 290). De asemenea, ghinda, alături de alte ornamente simbolice, poate fi identificată pe cămășile tinerilor care formează ceata cunoscută sub numele de „Junii Brașovului” - Brașov (PRESA).

GHIOCCEL (*Galanthus nivalis* - DLRM, p. 336)

Plantă erbacee, având o singură floare albă în formă de clopoțel, care înflorește imediat după topirea zăpezii (ȘĂINEANU, III, p. 124). Numit în popor și *aișor* (cu toate că, în realitate, acesta din urmă este plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze roșiatice și flori galbene-aurii - ȘĂINEANU, II, p. 28), ghiocelul înflorește cu deosebire prin păduri și fânețe umede; bulbul său conține alcaloidul lycorin, iar florile navalină, substanță cu acțiune pozitivă în tratamentul paraliziei infantile; prin localitățile din centrul Moldovei, copiii se întrec în a aduce acasă mamelor lor cât mai mulți ghioceli, în credința că tot atâția pui de găină vor avea peste vară și tot atâtea clăi vor aduna de pe câmpuri; într-o legendă din Ialomița se povestește că odinioară Zâna Iernii a vrut să-și cheme mai repede sora, Zâna Primăverii, pentru a-i spune ceva important, poruncindu-i străjerului Făurar să facă mai mulți clopoței pe care să-i împărtășe prin lunci și păduri, considerând că astfel sora ei le va auzi clinchetul și va veni; desigur, Primăvara a auzit și în drumul ei i-a prefăcut pe toți în ghioceli, hotărând ca ei să fie totdeauna primii care vor înflori; o altă legendă ialomițeană spune că, pe când Iarna se plimba cu sania trasă de cai, zurgălăii acestora s-au pierdut pe la marginea pădurilor și s-au prefăcut în ghioceli (PRESA). Alte legende afirmă că planta ar fi fost inițial un om, cu numele Ghiocel, care a rămas, după moartea soției, cu opt copii, patru băieți și patru fete; recăsătorindu-se, mama vitregă i-a alungat pe copii, care, de supărare, s-au transformat în diferite flori; tatăl lor i-a căutat, dar fără nici un rezultat, până la urmă transformându-se și el într-o floare (12. GHINOIU, p. 100). Primăvara, româncele din Sălaj obișnuiesc să-și frece fața și trupul cu petale de ghioceli, în credința că vor rămâne sănătoase și frumoase tot timpul anului (KISS, p. 530). Imaginea ghiocelului, simbol al primăverii, ca prim vestitor al ei, se regăsește ca ornament pe cozile lingurilor de lemn folosite în păstorit - Bucovina (ȚUGUI, p. 38).

GHIONOAI (GHEONOAIE; GHEUNOAIE) v. CIOCĂNITOARE.

GLAS v. VORBĂ.

GLONȚ

Niciodată dracul nu se va putea apropia de cel împușcat, din greșeală sau intenționat, și din care proiectilele nu au fost extrase - Tecuci (2. GOROVEI, p. 103). Cine visează gloanțe sau ghiulele înseamnă că va primi o veste - Suceava (NOTE, Băncescu).

GOGĂ (GOGORIȚĂ)

Ființă imaginară (duh feminin), cu ajutorul căreia sunt speriați copiii (ȘĂINEANU, III, p. 133; 2.KERNBACH, p. 168).

GOL v. PLIN.

GRAJD

Precum șura, și grajdul este considerat loc curat, deoarece în ieslea boilor s-a născut Hristos, iar animalele sunt și ele curate; cu toate acestea, măiestrele pot trece pe acolo cu dansul lor și pot face răutăți; astfel, ca să ia laptele de la vitele unor vecini, femeile-strigoi se duc în grajdul unei vecine și fac gestul mulgerii în colțurile unde se îmbină bârnele construcției, sau leagă o funie de grinda principală a grajdului și simulează mulgerea funiei - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 76; 128). Cine visează că zidește un grajd de vite înseamnă că va avea spor în tot ceea ce va întreprinde în viitorul apropiat - Suceava (NOTE, Băncescu).

GRANGUR (*Oriolus galbula* - DLRM, p. 344)

Imaginația populară a fost stimulată în special de măiestria dovedită de această pasăre migratoare în ceea ce privește construirea propriului cuib, unii naturaliști înclinând să o declare ca fiind cel mai iscusit meșter dintre zburătoarele pădurii; în folclorul românesc, grangurul este văzut ca o pasăre sfântă; se crede că nu-și începe clădirea cuibului până nu găsește o monedă oarecare sau chiar un ban de argint, pentru a-l așeza în pereții cuibului; astfel, grangurul se comportă ca orice zidar care respectă tradiția, punând la temelia casei pe care o ridică o monedă, conferindu-i în acest fel soliditate și durată în timp, adică reiterând un „sacrificiu” de întemeiere; se mai spune că el ar fi „împăratul păsărilor”, funcție în care a fost pus de Demiurg, după ce păsările au reclamat nepriceperea și prostia vechiului împărat - *huhurezul*; grangurul nu se remarcă nici prin cântec (scoate doar un șuierat ascuțit, deosebit de puternic), nici prin frumusețea trupului său și nici măcar printr-o sosire timpurie pe meleagurile românești, atribute care i-ar fi putut conferi valențe augurale, ca în cazul altor păsări migratoare; însă este deosebit prin penajul său, de un galben ca șofranul, având numai aripile și mijlocul cozii de culoare neagră, totul sugerând o haină aleasă, demnă de un „împărat al păsărilor”; legendele spun că Demiurgul l-ar fi îmbrăcat astfel, înainte de a-l numi împărat; sau că ivirea grangurului pe lume s-ar datora metamorfozei fratelui plecat în căutarea surorii sale, răpite de către turci, precizându-se totodată că eroul era îmbrăcat atunci în straie grecești și că astfel a rămas până în ziua de azi, „*ca portul grecilor*”; glasul său puternic ar fi transformarea în grai păsăresc a strigătelor pe care le scotea, prin iarmaroace, eroul deghezizat în negustor; altă legendă narează că grangurul ar fi participat la un concurs de cântat, alături de mierlă și privighetoare, la început impresionând prin „hainele” ce le purta; nespus de mândru de acest succes, a cerut să deschidă el concursul, dar, cum a început să cânte, a stârnit imediat râsul participanților, prin șuieratul său total inexpresiv (COMAN, II, p. 62-64). Se crede că poate fi vindecat de orice boală copilul care este pus să sugă din sânul trecut printr-un cuib de grangur - Bihor (3. BOCȘE, p. 116). Se mai crede că acela care vede primăvara zburând mulți granguri are

semn că va scoate mulți pui de găină peste vară - Iași (2. GOROVEI, p. 99).

GRAPĂ

Unealtă agricolă care servește la mărunțirea și netezirea (și la acoperirea semințelor) pământului arat (ȘĂINEANU, III, p. 138). Se mai păstrează amintirea unui obicei străvechi, conform căruia mireasa găsită „necinstită“ în noaptea nunții era trimisă la casa ei pe grapă, fiind făcută astfel de rușine în fața întregului sat; se spunea că mireasa este „dată târgului“; uneori chiar soacra mică (mama miresei) era plimbată prin sat, așezată pe grapă, pentru că ea, se considera, era răspunzătoare de reputația fetei - Teleorman (2. LAZĂR, p. 244). Ca strigoaicele să nu fure laptele vacilor, se pune o grapă la poarta dinspre drum a gospodăriei; se atârnă de colții grapei o cingătoare (*brăcinar*) de la o pereche de pantaloni noi (*ițari, izmene*), care să nu fi fost spălați niciodată; se face la cingătoare un laț larg, iar un capăt al ei se ține cu amândouă mâinile toată noaptea înspre ziua de Sfântul Gheorghe (23 aprilie) și se păzește cu atenție crescută; strigoii sau strigoaica, încercând să intre în gospodărie, atinge cingătoarea, iar pândarul trage puternic și închide lațul, prinzând duhul malefic; îl ține astfel până la ziua și apoi poate să îl bată cât voiește; dar, se crede, nu oricine poate să facă așa ceva - Bucovina (4. MARIAN, II, p. 262). Când fată vaca, gospodarul se ascunde în grajd sub o grapă, în ziua și noaptea respectivă, ca să vadă cine vine să-i fure mana la vacă - Bihor (PRESA).

GRAUR (*Sturnus vulgaris* - DLRM, p. 345)

Pasăre migratoare cu pene negre cu puncte albe și cu pliscul ascuțit, de culoare galbenă (ȘĂINEANU, III, p. 138-139). Se crede că nu este bine să se pună cloșca pe ouă până ce nu sosesc stolurile de grauri - Maramureș (BOGDAN, p. 99).

GRĂDINĂ

Este simbol feminin, locul unde se întâlnesc îndrăgostiții, având deci semnificație erotică (EVSEEV, p. 135). Grădina de legume de lângă casă reprezintă un loc considerat curat, dar nu este bine totuși să se doarmă în acel loc pe timp de noapte, deoarece măiestrele (*puternicele*) mai au obiceiul să treacă pe acolo în zbor și dansând, din care cauză omul se poate trezi cu bube pe el sau chiar cu afecțiuni ale unor articulații - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 76). Cine visează grădină nelucrată e semn că își va îmbunătăți starea materială actuală; dacă visează grădină cu flori înseamnă că va primi știri despre o mare bucurie; dacă visează că posedă o grădină împrejmuțată (închisă cu gard) e semn că va înainta totuși spre o condiție mai bună; este semn de bucurie, când se visează grădină înfrunzită; dacă se visează că umblă printr-o grădină înseamnă că dorințele sale vor mai întârzia în realizarea lor - Suceava (NOTE, Băncescu).

GRĂSIME

Omul, căruia îi mor vite, să ia seu de la una dintre ele și să o pună în făina pe care o dă de pomană țiganilor - Tecuci; va fi iarnă grea, când *iarna porcului* (stratul de culoare roșiatică din stratul de grăsime al animalului) este groasă: când este mai groasă la începutul stratului de grăsime, iarna va fi grea la începutul ei, iar, dacă stratul roșu se află la finele stratului de untură, iarna va fi aspră spre sfârșitul ei - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 255; GOLOPENȚIA, p. 145). Pentru cine se visează mâncând grăsime înseamnă boală - Suceava (NOTE, Băncescu).

GRĂUNȚĂ v. SĂMÂNȚĂ.

GRÂU (*Triticum vulgare* - DLRM, p. 348)

De la sămânța semănată și până la sămânța recoltată, iar de aici până la transformarea ei în pâine, considerată, pe drept, „*cinstea mesei*”, grâul este prezent în toate obiceiurile calendaristice și

însoțește zi de zi viața omului, inclusiv în momentele sale de răscruce: nașterea, căsătoria, moartea; nu există plantă, în afară de grâu, și nici aliment, în afară de pâine, care să adune în jur atâtea obiceiuri și tradiții populare (12. GHINOIU, p. 213). Grâul mai este numit și „*trupul lui Hristos*” (VLĂDUȚESCU, p. 141). Un text de colind din Țara Oltului este grăitor în ceea ce privește convingerea poporului asupra originii grâului: „*Și din noi toți/Pe Iisus l-au luat/Și l-au răstignit/Pe cruce de brad.../Sângele i-a curs, /Bun vin s-a făcut.../Sudoarea i-a curs, /Bun mir s-a făcut.../Carnea i-a picat, /Bun grâu s-a făcut...!*” (HERSENI, p. 232). Grâul trebuie semănat când laptele câinelui (*Aliorul; Euforbia Agraria*) este crescut până la grindeiul plugului - Bihor (3. BOCȘE, p. 117). La semănatul grâului, în marginea ogorului se aruncă o mână de boabe în sus, ca să crească spicele mari și bogate - Vâlcea; se spune că trece rândunica sau scorpia, când grâul se apleacă sub suflarea vântului - Neamț; la finele seceratului, se lasă la marginea lanului o mică parcelă de spice nesecerate, ca să fie de belșug în recoltă - Tecuci; acest petic de grâu nesecerat poartă denumirea de *Barba lui Dumnezeu* și este lăsat în mijlocul câmpului, fiindcă așa este bine - Teleorman; tot *Barba lui Dumnezeu* se numesc și cele trei sau nouă spice de grâu din recolta nouă, care se împletesc frumos și se pun la icoană - Tecuci; cele din urmă spice de grâu dintr-un lan, lăsate special nesecerate, se numesc *Barba popii* - Vlașca; sau *Iepure* - Tulcea; Neamț; din cele mai frumoase spice, se face *buzduganul*, o împletitură montată pe un schelet de lemn în formă de cruce, purtată apoi de un flăcău de la câmp și până acasă, însoțit de fete care cântă *Dealul Mohului*, pe drum *buzduganul* fiind stropit cu apă de către cei prin dreptul cărora trece alaiul (ritual menit să mărească rezultatele activității agricole din acel an); din primul grâu măcinat, se face un colăcel, care se introduce într-o fântână, sau i se dă drumul la vale pe o apă curgătoare, pentru ca tot așa să izvorască și roadele - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 104-105; 195; 202; GOLOPENȚIA, p. 83; 142). La strângerea recoltei plantelor de cultură, urmează aducerea unei ofrande, care să asigure plugarilor belșugul pentru anul viitor; astfel, la holda de grâu se lasă nesecerate câteva spice, cu motivarea de a nu se lua, odată cu recolta întreagă, „*sporul locului*”, procedeul fiind respectat pentru orice fel de recoltă, ca să mănânce păsările - Argeș; ogorului i se lasă trei spice de grâu „*înfrățite*” (crescute din aceeași rădăcină), ca să nu rămână ogorul sărac - Țara Hațegului (2. CHELCEA, p. 7). Când se sfârșește secerișul, fetele împletesc o cunună din spice de grâu, sau un „*buzdugan*” (în formă de cruce); cununa se așează pe capul unei fete, care urmată în alai de celelalte pleacă spre sat rostind „*Cântecul cununii*” („*Dealul Mohului*”, în zona Sibiului); după intrarea în sat, locuitorii aruncă apă, ca să ude cununa, iar fetele îi invită la acest ritual: „*Veniți feciori cu apa, /Să ne udați cununa. /Veniți feciori cu râul, /Udați fata cu grâul!*”; când ceata se apropie de casa gospodarului a cărui holdă a fost secerată, se cântă un text de laudă a belșugului, iar la intrarea în curte se face o ultimă stropire a cununii; se intră în curte și ceata înconjoară cu solemnitate masa, după care cununa este luată de pe capul „*miresei grâului*”, urmând ospățul și petrecerea grupului de secerători - Sibiu; Țara Oltului (2. PAVELESCU, p. 57). Spre sfârșitul secerișului, în familia care se știe că este prima din sat care termină de secerat, mama tinerilor pregătește cununi din spice pentru toți membrii familiei; aceștia se întorc de la câmp purtând cununile pe cap, iar, pe drum, toți cei care îi zăresc aleargă la izvoare și fântâni, iau apă și îi udă; în alte sate, cununile sunt purtate numai de fete, care se întorc din câmp în grup, mai ales după o clacă de seceriș, udatul cu apă fiind același - Maramureș (BOGDAN, p. 85). La construirea unei case noi, se obișnuiește a se așeza la temelie construcției, în cele patru colțuri, ulcele din lut în care se pun împreună o monedă, o cruciță de ceară, câțiva căței de usturoi și niște sămânță de cânepă, precum și boabe de grâu, toate având menirea de a apăra casa de forțele malefice, de a aduce prosperitate și de a conserva această prosperitate - Bihor (ȘTEFĂNESCU, p. 1). În descântecul de dragoste, femeia nemăritată ia un săculeț cu grâu și îl duce la moară, într-o zi de marți, îl macină și apoi îl lasă acolo până marțea următoare, când îl ia și îl golește în seara aceleiași zile, pe la asfințitul soarelui; după golire, îl scutură pe marginea focului din vatră și rostește un descântec; când ajunge la sfârșit, înfige un ac în săculeț, cu vârful spre ea; zice de nouă ori, până

termină de înfipt nouă ace; apoi strânge săculețul și îl pune sub saltea, în dreptul capului; apoi se suie în pod și cu brâul ei încinge hornul, după care coboară în casă, dar nu mai trebuie să iasă pe ușă; în cele din urmă se culcă, cu mâinile împreunate și așezată pe partea dreaptă; de cel pe care îl va visa în timpul nopții, de acela să se țină, pentru că acela îi va fi soț, nu altul - Țara Hațegului (CLOPOTIVA, p. 467-468). Există credința că vremea de apoi va veni, când grâul va crește în streășina casei (2. CHELCEA, p. 322). Cine visează grâu sub formă de boabe va avea parte de încuviințarea celor apropiați pentru acțiunile sale, iar pentru cine visează grâu verde înseamnă bucurie și ploaie - Bucovina (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *grâu-apă*; *grâu-monedă-cruce din ceară-usturoi-câneapă*; *grâu-moară-marți-foc-descântec-ac-9-horn-brâu*.

Grâul în obiceiurile calendaristice. Există obiceiul, nu numai în mediul rural, ci chiar și în București ca de Anul Nou să se arunce cu grâu sau cu ovăz și să se ureze belșug pentru anul care vine; este un obicei străvechi, foarte răspândit peste tot, odinioară fiind un act ritual menit probabil să provoace belșug, fertilitate (4. POP, p. 28). La fel se procedează în Maramureș (NOTE, Antonescu). În prima zi de An Nou, fetițele umblă cu „Sorcova”, iar băieții cu „Grăușorul”, adică aruncă grâu asupra celor urați cu un gest larg de semănători, rotind în semicerc mâna dreaptă și urând sănătate și „*La mulți ani*” - Călărași (PRESA). Astăzi, semănatul ritual, în ziua Anului Nou, se face cu boabe de grâu, secară, ovăz, mei, porumb, orez, in, câneapă, floarea-soarelui, dar în trecut grâul avea întâietatea sau orezul, foarte rar secara, ceea ce constituie un semn de legătură intimă între colinda semănatului și „Plugușor”, care este de asemenea o datină legată de grâu; fetele tinere mătură a doua zi boabele „semănite”, în zori (pe 2 ianuarie), le iau pe mătură, le aruncă apoi în curte, cheamă păsările de trei ori și așteaptă, cu picioarele călcând pe mătura așezată pe pragul casei, să audă din sat un nume bărbătesc, considerând că ursitul va avea același nume și că în acea parte de sat se vor căsători; alții obișnuiesc să păstreze aceste boabe până primăvara, când le vor semăna pe ogor, ca să rodească; deci aceste semințele sunt considerate ca fiind pline de încărcătură magică - Vaslui (ADĂSCĂLIȚEI, p. 115-116). În ziua Anului Nou, dimineața, se umblă cu „Semănatul”; obiceiul este practicat numai de copiii mici, între 5 și 8 ani, în grupuri de câte 3-4 sau numai câte un singur copil, care merg pe la casele sătenilor și seamănă, din prag, cu grâu sau cu orz, zicând „*Sănătate, Anul Nou!*”, primind fiecare dintre ei câte un colăcel și bani; semințele sunt adunate apoi și păstrate, iar primăvara sunt aruncate pe ogor, spre rodnicia pământului - Bucovina (COJOCARU, p. 182). Există obiceiul ca, de Anul Nou, să se facă o plăcintă în care să se pună o monedă și un spic de grâu; cine găsește moneda înseamnă că va avea bani tot anul, iar cine găsește spicul este semn că va avea parte de holde bogate - Moldova (PRESA). În ziua Anului Nou, fetele iau câte un pumn de boabe de grâu, merg la o fântână și le aruncă în apă; în caz că toate boabele se scufundă, nu se vor mărita în acel an, dar dacă rămân totuși boabe plutind pe apă înseamnă că în câșlegile din acea iarnă se vor căsători - Bucovina; în ziua Ajunului Bobotezei, când se pregătesc bucatele de post, gospodinele se abțin să guste din grâul pus la fiert, crezându-se că, dacă îl gustă, grâul va fi mâncat și el de purici peste an - Moldova; unii aruncă o mână din acest grâu fiert în podul casei, ca și grâul să aibă la vară aceeași înălțime - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 110; 124; 144). La plecarea preotului, care vine cu botezul în ziua de ajun a Bobotezei (5 ianuarie), flăcăii din casă aruncă după el cu boabe de grâu, pentru ca tot așa să se împrăștie și fetele pe la casele lor, măritându-se - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 143). În ziua lui Sântoader cel Mare, oamenii duc grâu fiert (colivă) la biserică, obicei care ar data, conform unei legende, încă de pe vremea lui Sântoader; grâul fiert este îndulcit cu miere - datină semnalată aproape în toate zonele etno-folclorice; fetele iau nouă boabe de grâu din cel cu care se face coliva și pregătesc cu ele mai multe farmece, pentru a fi sănătoase și bine văzute de către flăcăi; se mai spune că grâul acesta, din coliva de la Sântoader, este bun de gustat contra frigurilor, având efect peste tot anul - Banat (2. MARIAN, I, p. 265; 277-278). Pentru spor în casă și bogăția holdelor, la început de primăvară, se fierbe grâu îndulcit, din care mănâncă oameni și vite, ba se mai aruncă din aceste boabe și pe câmp; fetele pun grâu la încolțit tot atunci, după cum crește interpretând în ce măsură se vor

mărita mai repede sau mai târziu - Bihor (3. BOCȘE, p. 110). În Vinerea Mare din Săptămâna Patimilor, credincioșii duc la biserică și grâu încolțit, pe care, după slujbă, oamenii îl duc acasă, considerând că aceste fire sunt bune de leac (BUDIȘ, p. 49). În noaptea dinspre Sfântul Apostol Andrei (30 noiembrie), copiii pun grâu la încolțit, pe care apoi îl îngrijesc cu atenție; al cărui grâu este crescut mai înalt și mai frumos în ziua Sfântului Vasile (Anul Nou), aceluia îi va merge mai bine peste tot anul; dar acest grâu mai este observat și pentru presupusa sa putere de prevedere meteorologică, în sensul că, dacă paiul grâului este lucios, vremea va fi frumoasă, în schimb paiul aspru prevestește vreme ploioasă - Teleorman (2. CHIVU, p. 243; 247). Obiceiul de a pune grâu la încolțit în ziua Sfântului Andrei este practicat și în prezent în foarte multe zone etno-folclorice din România, cu mențiunea că toți membrii familiei, indiferent de vârstă, își pun grâu în câte o farfurioară pe fundul căreia se află vată umectată, pentru a vedea, de Sfântul Vasile, cine are mai mult noroc în anul ce vine - Muntenia (NOTE, Antonescu). Să nu se guste până la cină din grâu pregătit cu mac pentru zilele de ajun ale marilor sărbători, fiindcă puricii nu-i vor da pace neascultătorului peste tot anul - Suceava; este semn de belșug și an roditor, când se visează, în Postul Crăciunului (14 noiembrie-24 decembrie), lan de grâu verde - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 281-282). În ajunul Crăciunului, băieții, care colindă prin sat, urează gazdelor, la sfârșitul textului de colindă, „rod în grâu”, iar gazda le oferă un blid cu boabe de grâu sau de porumb, pe care băieții le aruncă pe casă, rostind aceeași formulă de urare, concluzia fiind clară și anume că grâul și colindătorii de sex bărbătesc au întâietate în desfășurarea acestei obicei - Țara Hațegului (ADĂSCĂLIȚEI, p. 115). Serii simbolice: *grâu-picior-mătură-prag; grâu-monedă; grâu-apă*.

Grâul în obiceiurile de la naștere. În prima scaldă a nou-născutului, se pun și câteva boabe de grâu - Bihor (ȘTEFĂNESCU, p. 1). Ca ursitoarele să fie îmbunate, se pun pe masa pregătită pentru ele, în primele trei zile de la nașterea copilului, o pânză curată nouă, un blid cu făină de grâu, cernută, sare, pâine, un caier de lână și o monedă; când se împlinesc trei zile, se pot vedea pe făină urmele ursitoarelor; dar dacă ele nu vin sau nu găsesc aceste daruri înseamnă că sunt supărate și pot ursi copilului să nu aibă nimic în viață, să fie un sărăntoc - Sibiu; sau se pun pe masă trei farfurii cu grâu fiert, trei pahare cu apă și trei cu untdelemn și o sumă de bani; după credința oamenilor, apa înseamnă viață, iar untdelemnul bogăție; de cum se apropie miezul nopții, moașa copilului și alții ai casei, stând la oarecare distanță față de masă, încearcă să vorbească îmbunând ursitoarele și murmurându-le cântece în care le laudă bunătatea și puterea - Arad; Sibiu; sau se pune o plăcintă din făină de grâu și trei monede deasupra (dacă se pune o singură monedă, este posibil ca ursitoarele, care întotdeauna sunt în număr de trei, să se certe între ele pentru a intra în posesia monedei și astfel, supărate, ursesc rău copilului), o oglindă, un pieptene și o lingură cu untură, ca venind ele să aibă câte un ban și ce să mănânce, în ce să se uite și să se pieptene; mai se pun alături și niște brăciri noi, luate a doua zi de către moașă, care încinge pe copil cu acestea, iar untura, banii și plăcinta le dă porcarului satului sau altui păzitor de animale ce trece pe uliță, pentru a mânca plăcinta, cu untura să se ungă pe cap, iar cu banii să-și cumpere ce vrea; sau se face o cină („*cinișoara ursitoarelor*”): pe o masă rotundă, pe deasupra cu o pânză nouă, împrejur cu brăciri noi, se așează un blid în care se pun de trei ori câte trei mâini de făină de grâu cernută, peste făină o lingură nouă cu sare și una cu unt, un pahar nou plin cu apă neînceptută, pe buza blidului sunt lipite trei lumânări de ceară, iar în jurul acestora se grămădesc cereale: grâu, porumb, ovăz etc.; apoi moașa sau mama copilului se roagă la Dumnezeu și așteaptă ca, peste noapte, să viseze - Banat (3. MARIAN, II, p. 98-99). Ca să nu plângă copilul, când este mic, imediat după nașterea lui se fac cruci din tărâțe de grâu, una amplasată în mijlocul casei, cealaltă la ușă - Muntenia (2. GOROVEI, p. 174). Serii simbolice: *pânză-făină-sare-pâine-lână-monedă; grâu-apă-untdelemn-3-monedă; făină-monedă-3-oglină-pieptene-untură-brăcire; pânză-brăcire-făină-sare-unt-apă-lumânare-3-grâu-porumb-ovăz*.

Grâul în obiceiurile de nuntă. Înainte de căsătorie, tinerii sunt puși de către cei vârstnici să-și găsească fericirea, căutând într-o farfurie cu boabe de grâu, în care se pun în prealabil inelele ce le

vor purta toată viața - Bacău (ICHIM, p. 133). Grâul este aducător de belșug și de aceea în vârful *țovului* pe care îl poartă chemătorii la nuntă se pune un mănunchi de spice de grâu; *țovul* este un baston, gătit cu bete, panglici și basmale sau batiste (ȘEULEANU, p. 93). În cadrul „lupei” care are loc la casa miresei, din casă iese în întâmpinarea „asediatorilor” *drușca*, însoțită de doi feciori voinici; în mâna fetei se găsește o farfurie plină cu boabe de grâu, peste grâu un colac, deasupra colacului un capac pe care ard cărbuni înroșiți, iar deasupra cărbunilor fumegă tămâie; fata aruncă peste „adversarii” dragi cu boabe de grâu - Maramureș (BOGDAN, p. 19). Mersul la biserică pentru cununie are loc după o rânduială bine stabilită și care trebuie respectată întocmai; înaintea miresei, merg mama și surorile sale, care presară grâu și sare, „*ca să nu se lege ceva farmece*” - Maramureș (DĂNCUȘ, p. 183). Boabe de grâu sunt aruncate asupra mirilor și nuntașilor - Bihor (2. CHELCEA, p. 10; ȘTEFĂNESCU, p. 1). În timpul cununiei, în fața mirilor se așează o tavă cu boabe de grâu, orez sau porumb, ori se aruncă cu boabe de grâu peste capul lor, gest care se constituie într-un act menit să aducă tânărului cuplu fecunditate și prosperitate; astăzi, cu deosebire în mediul urban, pe tavă se pun bomboane care apoi sunt servite participanților la cununie - Oltenia (1. LARIONESCU, p. 452). La casa mirelui, tinerii sunt întâmpinați cu boabe de grâu, pe care soacra le aruncă asupra lor în semn de rodire (4. POP, p. 28; 153). La venirea nuntașilor la casa mirelui, după cununie, soacra și surorile mirelui aruncă cu boabe de grâu, orz și porumb peste capetele mirilor, în credința că astfel noua familie va avea belșug în casă și noroc în tot ce vor dori să realizeze - Țara Zarandului (1. DASCĂLU, p. 23). Masa, în capul căreia sunt așezați tinerii căsătoriți, este acoperită cu o față de masă foarte frumoasă, iar în mijlocul ei, în dreptul tinerilor, se află un blid plin cu grâu ales; în grâul acesta, mirele introduce câteva monede din argint, iar mireasa o năframă cusută de ea; după schimbarea câtorva replici ce țin de desfășurarea ceremonialului, amândoi tinerii bagă mâinile în blidul cu grâu, feciorul luând năframa, iar fata banii, după care aruncă cu grâu, încrucișat, peste oaspeți; grâul rămas este adunat cu grijă de către părinții fetei și păstrat până după cununie; fata păstrează banii, dar băiatul dă năframa, traista pe care o poartă pe umăr și cușma de pe cap viitorului socru; socrul său cum ia de la mire aceste trei obiecte îi pune pe cap acestuia propria pălărie, ca acesta să nu stea cu capul descoperit; obiectele le dă fiicei sale, iar aceasta coase năframa de baiera trăistuței, iar la cușmă îi coase o montură din pene de păun, în mijlocul căreia sunt prinse monede din argint, după care le dă tatălui său, care, la rândul lui, le restituie ginerelui, luându-și înapoi pălăria și urând ca tinerii să trăiască mulți și fericiți ani; în limbajul locului, toate aceste schimburi de obiecte sunt numite cu termenul generic *încredințări* - Bucovina; când mireasa este adusă la casa mirelui, în mijlocul curții se pune o masă, pe care se află o față de masă nouă, un vas cu grâu și unul cu apă; când tânăra pereche intră în curte, se aruncă cu grâu și este stropită cu apă, după ce masa a fost înconjurată de trei ori - Munții Apuseni (3. MARIAN, I, p. 131; 450). Când vin tinerii căsătoriți de la biserică, se aruncă peste ei cu grâu, ca să le fie căsnicia fericită, îmbelșugată și îndelungată - Bihor (2. GOROVEI, p. 195). Serii simbolice: *grâu-sare*; *grâu-colac-cărbune-tămâie*; *grâu-orz-porumb*; *grâu-monedă-năframă*; *grâu-apă*.

Grâul în obiceiurile de înmormântare. Grâul fiert, din care se alcătuieste coliva, înseamnă pe de o parte moartea naturii umane, pe de altă parte învierea morților; coliva se împarte între cei prezenți la înmormântare, dar se trimite și pe la cunoscuți pe acasă, pentru a le demonstra că, fiind spiritualmente nemuritor, decedatul se va bucura în viața eternă - Suceava; coliva se face și în zilele onomastice ale celor vii și este împărțită, după ce este sfințită la biserică - Oltenia; coliva înseamnă păcatele mortului, de aceea se dă tuturor celor prezenți, pentru că se crede că atâtea păcate sunt iertate, câte boabe de grâu are coliva - Sibiu; Suceava; sau se crede că atâtea păcate ia asupra sa cel ce gustă din colivă; alții afirmă că este fața lui Hristos și de aceea trebuie să se împărtășească toți din ea - Suceava (3. MARIAN, III, p. 109-110). La o agonie lungă, muribundul este așezat pe jos, pe paie de grâu, în credința că numai așa își va da sufletul mai ușor; după înhumare, se dă de pomană, peste mormânt, o oală de lut și o pâine din făină de grâu (3. CHELCEA, p. 10). Cât timp mortul este privegheat în casa lui, la căpătâiul său se află un vas cu boabe de grâu

sau de porumb, în care ard permanent lumânări - Bucovina (COJOCARU, p. 164). În urma cortegiului funerar, femeile aruncă boabe de grâu, ca să nu fie dusă mana grâului de-a lungul satului și să fie scoasă dincolo de hotar - Bihor (4. BOCȘE, p. 163). Când sicriul se deplasează spre cimitir, încă de la scoaterea din casă, se aruncă cu grâu în urma mortului, în credința că acesta nu trebuie să se mai întoarcă după roadele pe care el le-a muncit - Bihor (PRESA). Boabe de grâu (sau pâine) se pun în mormânt, grâul fiind principalul mediator cu „lumea” morților, în strădania de a păstra relații normale cu ea, pentru că altfel aceasta s-ar putea constitui într-un potențial factor de pericol permanent pentru ordinea firească a lumii celor vii - Bihor (ȘTEFĂNESCU, p. 1).

GREIER (*Gryllus* - DLRM, p. 346)

Cele câteva legende construite în jurul greierului iau în considerare fie aspectul fizic al insectei (este mică și de culoare neagră) și felul ei de viață, fie sunetul ascuțit și pătrunzător pe care îl scoate prin frecarea elitrelor, de unde și ambivalența ipostazelor din credințele tradiționale; astfel, se spune că greierele ar fi participat la facerea lumii, dar nu printr-un efort constructiv, ci prin cântecul său; în timp ce *ariciul*, *furnicile*, *gândacii* și celelalte viețuitoare mărunte ridicau cu multă trudă pământul, făcând dealurile și munții, greierul îi înveselea pe toți cu țârâitul său; din această cauză, Demiurgul l-a binecuvântat să stea totdeauna la căldură, să nu fie văzut de nimeni, dar toți să-l asculte și astfel să li se umple singurătatea; este considerat năzdrăvan, pentru că are puterea să cânte în locuri izolate, fără să poată fi întrerupt de duhurile rele, care obișnuit sălășluiesc prin astfel de spații; din această pricină, el este considerat că ar avea firea mai tare decât a *cocoșului*, care nu poate cânta oriunde și neîntrerupt; în schimb, este mic și negru, pentru că, odinioară, greierele ar fi fost un fecior chipeș și tare iubăreț, care a îndrăznit să fure iubita lui Alexandru Împărat, din care cauză a fost fugărit de soare, înnegrindu-l cu razele lui; sau că ar fi metamorfoza unei păsări, care, atunci când s-a născut Mântuitorul, a încercat să-l sperie, imitându-i scâncetul, Maica Domnului blestemând-o și prefăcând-o într-o insectă neagră, care cântă numai noaptea, cu „*glas urât*”; se crede chiar că ar fi o viețuitoare „*spurcată*”, născută din necurățenia sau din cap de *câine*, iar, dacă vreunul dintre ei este omorât, ceilalți se răzbună și-l spurcă pe stăpânul casei; se mai spune că glasul greierului ar fi plânsul vinovat al lui Voinic-Înflorit, transformat în insectă, pentru că a omorât-o pe Ileana Cosânzeana; cu toate acestea, alte credințe consideră că greierele nu poate să fie o sursă a răului, deoarece „*are inimă bună spre casa omului*” (COMAN, II, p. 124-126). Să nu se umble prin casă pentru a-i stârpi, căci e păcat, ei fiind semn de belșug - Tecuci; să nu fie omorâți, pentru că intră în urechile celui care a făcut păcatul, ci mai bine să fie luați pe un băț și scoși afară din casă - Bucovina; ca să fie alungați din casă este suficient să fie adus unul din câmp și să fie pus între ceilalți - Tecuci; în mod obișnuit însă i se acordă puterea previziunilor meteorologice; astfel, când cântă greierii noaptea, este semn de vreme bună - Bucovina; este considerată o vietate spurcată, de care este bine să se scape luând o bucată de pânză, se pune greierele în ea și în aceasta este ascuns apoi după cuptorul altei case, deoarece ei se duc acolo unde sunt mutați, dar parcă este păcat să i se facă altui om un asemenea rău - Țara Oltului; primul greier întâlnit primăvara trebuie neapărat omorât - Ialomița (2. GOROVEI, p. 105; 262; 282; GOLOPENȚIA, p. 71). Dacă însă cântecul lor, seara, este mai pătrunzător decât în mod obișnuit înseamnă că este posibil să plouă sau chiar să fie furtună - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 87). Comportamentul greierului în luna aprilie dă seama de cum va evolua vremea în lunile de vară; dacă își curăță din fața cuibului resturile de pământ, inclusiv propria murdărie, înseamnă că își face casă stabilă, pentru că nu se mai teme de ploi, iar vara va fi secetoasă; dacă nu muncește să-și curețe cuibul e semn că și-a ales doar un loc provizoriu, pe care îl poate schimba la nevoie pentru unul mai uscat, ceea ce înseamnă că lunile iunie și iulie vor fi ploioase și se va face mult fân - Maramureș (BOGDAN, p. 134).

GRIJANIE v. ÎMPĂRTĂȘANIE.

GRINDĂ

Ax al clădirii, element constructiv care domină, prin poziție și importanță, spațiul de locuit, din care cauză mai este numită „meșter-grinda”, „ursul casei”, „temeiul casei” etc.; în general, la grindă sunt păstrate plantele și obiectele care, conform concepției tradiționale, încorporează sporul și prosperitatea casei: mătrăguna, floarea de ferigă, iarba fiarelor, pelinul, obiectele luate în gaj (de pildă, firele de păr luate înainte de vinderea unui animal din gospodărie), păr de la mort, măsura acestuia etc. (Banat; Țara Hațegului); tot la grindă se păstrează, în Țara Hațegului și în Mehedinți, „lumânarea de stat”, care a fost aprinsă la capul mortului cât timp a fost privegheat acasă, și care rămâne acolo pentru totdeauna, fixându-se și mai bine prin depunerile succesive de fum peste ea; la grindă se mai pun buchete de busuioc, lumânările de la Înviere, Biblia, chiar și acte doveditoare ale proprietăților deținute sau, ca în Maramureș, ale titlurilor nobiliare; Ion Creangă relatează, în „Amintiri din copilărie”, că tatăl său, revenit acasă după mai multe zile, își sălta copiii și îi lovea ușor cu creștetele capetelor de grinda casei, spunând: „Tăta mare”, gestul ca și expresia fiind semnificative în acest sens - Moldova; până la împlinirea vârstei de trei ani, copilul este dat la grindă, în ziua Anului Nou, când copilul este dus la moașă acasă, ducându-i-se acesteia și un plocon; aici copilul este așezat pe un obiect din fier, ca să fie sănătos ca fierul, pe cap i se pune un colăcel, trei fire de busuioc legate cu fir roșu, o batistă în care i se leagă bani și boabe de grâu, peste care se toarnă câteva picături de vin roșu; apoi este ridicat de trei ori până la grindă, pentru a-i crește copilului părul des, ca să fie sănătos și roșu la față ca vinul, cu belșug și noroc la bani în viață; apoi se petrece, uneori cu lăutari, participanții fiind rudele și vecinii - Teleorman; subliniem că însuși ridicatul sau aruncatul în sus și stropitul cu apă sunt gesturi augurale arhaice, precreștine (CAPESIUS; CRISTEA, p. 53; NOTE, Antonescu). În ziua Sfântului Ierarh Vasile cel Mare, Anul Nou, mamele își duc copiii la moașele care le-au asistat nașterea, pentru ca acestea să-i ridice la grindă pe cei mici - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 251). În Dolj, datul la grindă, în ziua Anului Nou, constă în ridicarea copilului de trei ori la grinda casei, rostindu-se urarea de a crește sănătos și înalt; copilului i se pune pe cap o azimă rotundă, pe care sunt prinși bani și flori; sub picior i se pune fierul plugului și ramuri verzi de *brad* (ENACHE, p. 115). În Maramureș, în cadrul „bătăliei” desfășurate cu prilejul luării miresei de la casa ei pentru a fi dusă la cea a mirelui, viteazul stegar al mirelui recurge la „violență”, dacă este posibil răpește colacul; în casă nu se poate intra, pentru că în ușa tindei stă de strajă un fecior voinic; dacă reușește să treacă de el, îi apare în cale un grup de femei bătrâne; învingându-le și pe ele, împreună cu mirele ocupă casa goală, înfigându-și sabia în grindă și atârând steagul în cuier; astfel, neamul mirelui pune stăpânire pe casă; apoi, mireasa este condusă, sub steag, la casa soțului ei (BOGDAN, p. 22). Serii simbolice: *grindă-fier-colac-busuioc-monedă-grâu-vin*; *grindă-pâine-monedă-floare-fier-brad*.

GROAPĂ

Se prevestește primejdie pentru cel care se visează închis într-o groapă; tot rău înseamnă dacă se visează șezând într-o groapă; dacă visează că sapă o groapă este semn că îi va muri o rudă; în schimb, dacă visează că scapă și nu cade într-o groapă înseamnă că va ieși cu bine dintr-o mare primejdie - Suceava (NOTE, Băncescu).

GULER

Se crede că nu este bine să se croiască, la nici o piesă de îmbrăcăminte, întâi gulerul, pentru că se prevestește astfel moartea celui căruia îi este destinată haina - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 113).

GULIE v. NAP.

GUNOI

Ca să nască ușor, femeia însărcinată, după ce mătură și adună gunoiul, să spună că tot așa de

repede să nască, precum repede și ușor aruncă gunoiul - Muntenia; gunoiul adunat în ziua prăznirii Sfântului Gheorghe (23 aprilie) să fie pus la rădăcina pomilor, pentru că astfel rodesc mult mai bine - Iași; nu se dă gunoiul afară din casă în zilele de Crăciun (25 decembrie) și de Paște - Bihor; seara nu se dă gunoiul afară din casă, pentru a nu se arunca și norocul - Ialomița; Suceava; nu este bine să se dea gunoiul afară din casă după apusul soarelui - Ilfov; Prahova; nici în cea de a doua zi după lăsatul de sec, la intrarea în Postul Mare, pentru că noaptea vine lupoaica și fură cărbunii aruncați afară - Ialomița; la lăsatul secului pentru Postul Paștelui, gunoiul din casă trebuie aruncat prin vecini, până la răsăritul soarelui, având capul descoperit și bustul dezgolit, ca să plece puricii din locuință - Dolj; gunoiul, amestecat cu părul rezultat din tunsoarea oamenilor, sau provenit de la scărmanatul lânii, se dă afară din casă numai purtat pe mătură, pentru că altfel va fi rău de cei din familie - Tecuci; se consideră că se scoate norocul din casă, dacă gunoiul este scos în ziua de ajun al Bobotezei (5 ianuarie) - Suceava; nu se ține gunoiul lângă ușă, fiindcă nu se mai mărită fetele din acea casă - Suceava; cui își lasă gunoiul lângă prag nu-i va intra nimeni în casă cu vești bune - Tecuci; îi vor face vitele viermi aceluia care lasă gunoiul după ușă, neridicat timp de trei zile - Tecuci; pentru ca strigoaicele să nu ia mana vacilor, apa, cu care este clătit vasul în care a fost laptele muls, se varsă întotdeauna pe gunoi - Suceava; când este mort în casă, măturatul se face dinspre ușă spre spatele încăperilor, ca să nu iasă gunoiul din casă înaintea celui decedat - Botoșani (2. GOROVEI, p. 106-107; 159; 170; 203; 256; NOTE, Antonescu). În casa unde se află un mort nu se mătură absolut deloc, până nu se scoate mortul afară, fiindcă se crede că este rău de moarte pentru ceilalți membri ai familiei, iar dacă se mătură totuși gunoiul nu se scoate din casă; după plecarea mortului spre cimitir, o vecină mătură prin casă, ca să nu se mai întoarcă răul îndărăt, iar gunoiul adunat se aruncă într-un loc prin care nu umblă nimeni; se spală apoi pe mâini cu apă din ulcica pusă pe fereastră, crezând că astfel nu îi vor amorti mâinile; ea mai primește de pomană o cămașă sau o năframă, un colac sau pâine, un drob de sare și o sticlă cu vin în care se află o lumânare aprinsă; sau o năframă și pâinea care a stat pe fereastră în timp ce mortul s-a aflat în casă - Muntenia; Moldova; Bucovina; după moartea unui om, nu se dă gunoiul afară din casă timp de o săptămână, ca să nu „se măture” și alt suflet din casă; după șapte zile, se curăță bine peste tot, ca să se curețe și toate relele, iar odată cu gunoiul se aruncă și mătura - Banat (3. MARIAN, p. 180; 311-313). Gunoiul strâns primăvara din casă este bine să fie aruncat pe cărare, considerându-se că odată cu acesta se aruncă din casă „tăte relele, grelușii, purecii, stelnițele” - Maramureș (BOGDAN, p. 45). Înseamnă îmbelșugare pentru cine visează grămezi de gunoi - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: apă-gunoi; cămașă/năframă-colac/pâine-sare-vin-lumânare.

GURĂ

În credințele multor popoare, deci și la români, gura (și buzele) reprezintă locul de intrare și de ieșire a sufletului (EVSEEV, p. 168). Să nu se dea ceva din gură, fiindcă își dă propria putere cel ce o face - Teleorman; inflamarea mucoasei bucale este semn de noroc - Tecuci; nu este bine să se spele cineva turnându-și apă din gură, pentru că acesta este un semn de sărăcie - Iași; sau este semn de ne-iubire, de urâtenie - Suceava; se crede că nu este bine să fie hrăniți copiii mici din gură, fiindcă le va mirosi gura - Bucovina; dacă mortul rămâne cu gura deschisă, se crede că el cere de pomană, sau că va mai muri cineva din acea casă - Suceava (3. MARIAN, III, p. 52-54; 2. GOROVEI, p. 60; 107; 108; 151; 170; 211).

GUȘTER (*Lacerta viridis* - DLRM, p. 351)

Deoarece, în limbaj regional, denumirea *gușter* este folosită și pentru gătlej, esofag (ȘĂINEANU, III, p. 174), se produce un transfer de semnificație în planul credințelor care se construiesc în jurul acestei specii de șopârlă; astfel, capul de gușter, tăiat în luna martie, cu o monedă de argint, se întrebuintează pentru vindecarea bolilor de gât - Dolj (2. GOROVEI, p. 285). Serie simbolică: *gușter-*

martie-monedă(de argint).

GUTUIE (fruct de *Cydonia vulgaris* - DLRM, p. 351)

Rod al pomului cu flori albe-roz și cu fructe mari, galbene și parfumate (ȘĂINEANU, III, p. 148), gutuia are însușiri „fecundatoare“ și de aceea este prezentă în riturile de naștere, botez, nuntă și înmormântare; în general, simbolismul acesta apare la fructele cu înveliș dur sau care sunt zemoase și au mai multe semințe, precum *mărul*, *para*, *gutuia*, dar mai ales *nuca* (EVSEEV, p. 81). Pentru tratarea urticariei este bine să se ia pământ de la rădăcina unui gutui, dimineața înainte de răsăritul soarelui, și să se dea pe piele - Teleorman (2. GOROVEI, p. 21). În vorbirea locuitorilor din nordul Moldovei, gutuia mai este denumită și „*mărul Evei*“; cine visează gutuie înseamnă că va trăi momente de amăgire, sentimente de părere de rău, unele răutăți din partea celor din jur, dar poate să fie și semn de noroc în căsătorie; dacă se visează mâncând gutui este semn de supărare, necaz, dar poate să prevestească și bogăție - Suceava (NOTE, Băncescu).

HAINĂ

Este prevestitor de moarte, dacă i se face copilului îmbrăcăminte (cămășuță, scutece etc.) înainte de a se naște - Vâlcea; sau pentru că nu va mai crește - Țara Oltului; cei care intră în casă la un nou-născut să smulgă o ață din hainele lor și să o azvârle pe copil, ca să nu-l deoache și să nu-i ia somnul - Țara Oltului; până la vârsta de un an, copilul să nu se îmbrace cu hainele pe dos, pentru că i se întoarce anusul și, din același motiv, să nu i se spele hainele pe dos până nu va împlini vârsta de trei ani - Muntenia; copilul mic să nu fie îmbrăcat cu vreo haină întoarsă pe dos, fiindcă va face totul pe dos, când va fi adult - Țara Oltului; dacă unei familii îi mor copii, este bine să adune resturi de țesătură de la nouă case, ai căror gospodari nu sunt cununați a doua oară, și să confecționeze din ele îmbrăcăminte pentru cei rămași în viață și nu vor mai muri - Suceava; când se fierbe cânepa pentru a fi albită, femeile să poarte cămăși albe și nu colorate, ca și cânepa să iasă albă cum este cămașa purtată - Țara Oltului; se crede că se vor înrudi cei care își agață, din întâmplare, straiiele între ei - Suceava; când se prinde, din întâmplare, haina în clanța ușii este semn că în acea casă vor sosi oaspeți - Muntenia; să nu se îmbrace niciodată vreo haină pe dos, pentru că se strică vremea - Teleorman; Vrancea; Suceava; sau este posibil să moară cineva; pentru a evita acest deznodământ neplăcut, este bine ca obiectul de îmbrăcăminte să fie călcat în picioare - Suceava; dar totodată unii cred că sunt feriți de vrăji, dacă îmbracă intenționat ceva pe dos - Moldova; ca să se scape de friguri, să se dezbrace preotul de odăjdii deasupra celui bolnav - Tecuci; bolnavul de epilepsie să poarte permanent cu el un petic dintr-o haină purtată la cununie, sau un petic de odăjdii preoțești - Țara Oltului; să nu se cârpească vreo haină când este deja îmbrăcată, pentru că se lipesc blestemele de acel om - Vâlcea; dacă fata care spală cămăși se udă pe veșminte, este semn că se va mărita cu un bărbat bețiv - Suceava; furtul unor piese de îmbrăcăminte aduce pierderi în oile păgubașului - Tecuci; cel decedat este îmbrăcat cu hainele cele mai bune pe care le-a avut, pentru ca să fie curat și prezentabil, când se înfățișează înaintea lui Dumnezeu - Muntenia; prezența în vis a straielor rupte dă semn că în curând respectivul va avea silă de ceva - Suceava; visarea unui om îmbrăcat în haine noi prevestește moartea lui - Moldova (GOLOPENȚIA, p. 95; 107-108; 140; 2.GOROVEI, p. 9; 21; 38; 61; 93; 112; 113; 143-144; 152; 174; 176; 260; NOTE, Antonescu). Pe locul unde a zăcut și a murit cineva se pune o haină nouă de către cei care rămân acasă, după scoaterea decedatului și plecarea cortegiului funerar, ca să nu se mai întoarcă boala în casă - Prahova; se crede că mortul, până ce ajunge la locul ce-i este hotărât în lumea de dincolo, trebuie să treacă mai întâi printr-un foc mare și periculos; pentru aceasta, hainele ce i se dau peste sicriu, el le ia la subsuoară și, când ajunge la acel foc, le îmbracă și trece prin foc, veșmintele arzând și el rămânând nevătămat; dincolo de foc stă Maica Domnului care, văzându-l scăpat, îl cârmuiește mai departe - Bucovina; acasă, după venirea de la cimitir, când se dau hainele de pomană, cel ce primește (un om sărman) este scos afară cu fața la soare și întrebat de trei ori: „*Dai hainele lui X pe cealaltă lume ?*”, iar el răspunde: „*Dau!*” - Banat (3. MA-RIAN, III, p. 173-174; 191-192). În Banat, se dă de pomană pentru cel decedat un rând de haine complet, coloritul acestor veșminte fiind în funcție de vârsta celui mort; hainele sunt încredințate unui om sărman, unei femei văduve sau unui membru al familiei (LĂPUȘTE, p. 75). Nu se coase un nasture sau altceva la o haină deja îmbrăcată pe cineva, iar, dacă tot se coase, cel îmbrăcat trebuie să țină o ață în gură, ca să nu i se coasă mintea; dacă este copil, se spune că trebuie să țină ața în gură, ca să nu vorbească și să nu uite ce a învățat - Maramureș, Prahova, Ilfov; în general, în Maramureș se crede că nu este bine să se cârpească haine murdare (BOGDAN, p. 94-95; NOTE, Antonescu). În mai multe zone din țară, se crede că acela care îmbracă o haină pe dos (mai ales piese de lenjerie) va fi urât de toți, sau că nu se va lua nimeni de el, sau că de el nu se vor apropia farmecele; dacă a îmbrăcat vreo piesă de îmbrăcăminte pe dos din greșeală și pentru ca lumea să nu-l mai urască, ea trebuie dezbrăcată, călcată în picioare și apoi îmbrăcată din nou; este semn rău pentru cel care se visează că și-a

cumpărat o haină și aceasta i-a fost furată; sau că a pierdut-o; nu este bine nici pentru acela care se visează îmbrăcat într-o haină nouă; prevestește nenorociri pentru cine se visează îmbrăcat în haine împărătești sau purtând haine colorate vesel sau lucioase; se va întâlni cu înșelătoria și fățărnicia cel care se visează având haine cu multe fețe; înseamnă boală pentru cel care visează că are haine murdare de noroi sau că și le spală avându-le pe trup; înseamnă bună întovărășire pentru cine visează haină de femeie; iar visarea uneia bărbătești înseamnă avuție; va trăi în belșug cel care se visează purtând cu plăcere o haină; dar va ajunge în nevoi cel ce se visează purtând o haină ruptă; este semn că va pierde unele obiecte și va trăi în sărăcie cel care se visează gol, fără îmbrăcăminte pe el sau reparându-și hainele; este bine când cineva se visează îmbrăcându-se sau că posedă haine de culoare roșie; va fi promovată într-un post important cel care se visează că poartă haine scumpe; va fi invidiat de ceilalți cel care se visează purtând îmbrăcăminte din mătase; va trăi în cumpătare cel care se visează spalând veșminte - Suceava (NOTE, Băncescu).

HAM

Ansamblu de curele sau de frânghii cu ajutorul cărora se înhamă calul la un vehicul (ȘĂINEANU, III, p. 151). Se crede că desfacerea și desprinderea hamului la plecarea de acasă e semn, pentru gospodarul cu gând de a se deplasa cu treburi, să se reîntoarcă, fiindcă pe drum îl vor întâmpina multe primejdii - Suceava (2. GOROVEI, p. 109). Se mai obișnuiește ca socrii să pună pe capul tinerilor căsătoriți frâiele cailor, în timp ce aceștia intră în casă, semn de unificare conjugală și de supunere - Banat (1. LAZĂR, p. 268). Cine visează hamuri înseamnă că va face o călătorie - Suceava (NOTE, Băncescu).

HAMEI (*Humulus lupulus* - DLRM, p. 354)

La ieșirea din biserică a mirilor proaspeți cununați, rudele aruncă peste ei monede, nuci și hamei, simbolizând dorința de belșug pentru tânăra familie, dar totodată îndemnul de a disprețui bogățiile și plăcerile cele lumești (ȘEULEANU, p. 40). Serie simbolică: *hamei*- *bani-nucă*.

HARALAMBIE v. FEBRUARIE.

HARTĂ

Harta de mari dimensiuni apărută în vis prevestește o călătorie în străinătate - Suceava (NOTE, Băncescu).

HÂRLEȚ v. CAZMA

HÂRTIE

Pentru cine visează coli de hârtie este semn că va scrie curând o epistolă; dacă se visează tăind hârtie, va trebui să fie atent în următoarea perioadă de timp la felul cum îi evoluează viața; dacă visează o hârtie pe care se află ceva scris, va fi implicat în diferite certuri; dacă se visează rupând niște hârtii, cu siguranță unele întâmplări neplăcute îl vor conduce la mânie - Suceava (NOTE, Băncescu).

HERUVIM v. ÎNGER.

HODOLEAN v. ODOLEAN.

HOLBURĂ

Personaj fictiv, întâlnit în expresia moldovenească „*satul lui Holbură*”, echivalentă expresiei muntenești „*satul lui Cremene*”, ambele desemnând un loc unde fiecare este stăpân, simbolizând

deplina dezordine socială (ȘĂINEANU, I, p. 130). v. CREMENE.

HOLDĂ v. LAN.

HORĂ

Hora, cercul dinamic, imitând mișcarea astrului zilei, are multiple funcții magico-simbolice, printre care și pe aceea de integrare a polarităților și de armonizare a părților antitetice; hora se joacă în momentele hotărâtoare din desfășurarea nunții, parcă pecetluind valabilitatea și durata în timp a actelor consumate; la ea participă aproape întreaga lume prezentă la nuntă, ca semn al aderenței la întemeierea noii familii (EVSEEV, p. 205). Prevestește o mare bucurie celui care visează și se visează jucând într-o horă - Suceava (NOTE, Băncescu).

HORN

Era de așteptat ca fiind una din părțile componente ale vetrei, deci în directă legătură cu focul, hornul să preia ceva din sfera simbolică și de credințe a celor doi termeni, ceea ce nu se întâmplă în realitatea mentalității tradiționale românești, care leagă locul de evacuare a fumului mai repede de soliditatea construcției și, în consecință, de imobilismul și statornicia ei; astfel, înainte de a pune cloșca pe ouă, este bine să fie învărtită de trei ori în jurul stâlpului de la horn, în credința că, în acest fel, nu-și va părăsi cuibarul - Suceava; dacă se strigă pe gura hornului numele cuiva, acela va veni în grabă - Iași; aidoma se procedează și când o vită se rătăcește și se crede că este pierdută - Dolj; în duminica lăsatului de sec de brânză, fiarele hornului trebuie legate înainte de culcare, pentru a lega astfel gura animalelor sălbatice și tot la fel se face și dacă vitele sunt uitate neînchise în ocolul gospodăriei sau în câmp, în scopul de a nu fi atacate de fiarele sălbatice - Dolj; se zice că, dacă mireasa, când intră în casa mirelui, se uită pe horn, atunci îi va muri soacra - Moldova; sau, în același context, dacă se uită pe horn, cuvântul ei nu va fi luat în seamă de ai casei, precum nimeni nu ia în seamă cenușa de la vatră - Moldova; sau, când vine de la biserică, mireasa să se așeze pe o șa pusă pe vatră, ținând în brațe un băiețel frumos, și să se uite pe horn, ca să aibă copii frumoși - Dolj; funinginea măturată de pe horn în noaptea dinspre Crăciun este bine să fie pusă la rădăcina pomilor fructiferi, ca ei să rodească bogat în anul ce vine - Vâlcea; se crede că atunci când vinuește hornul este semn că vremea se va strica - Bucovina (2. GOROVEI, p. 52; 86; 109; 164; 198; 265; 276; 277). În timpul șezătorilor, două câte două fetele aduc surcele de la tăietorul de lemne și le aruncă pe horn, strigând totodată numele feciorilor doriți - Maramureș (BOGDAN, p. 100). În casa socrilor mari, se așează mâncare pe vatră, iar tânăra mireasă se uită în sus pe horn, ca să nască prunci cu ochi negri - Banat (1. LAZĂR, p. 268). Oricum, hornul este unul dintre locurile prin care maleficul poate penetra din exterior în spațiul casnic și din care cauză sunt luate măsuri diverse de protecție (NOTE, Antonescu). Serii simbolice: *duminică*(a lăsatului de sec de brânză)-*fiarele hornului*; *noapte*(dinspre Crăciun)-*funinginea hornului*; *vatră-horn-ș-a-băiat*.

HOTAR

În înțelesul de limită a unui teritoriu (vatră, moșie), aflat în proprietatea locuitorilor unei așezări (ȘĂINEANU, III, p. 177). Dacă unei femei i se îmbolnăvește copilul, este bine să-i ducă hăinuțele și albia (copaia) la hotar, ca să se lecuiască; de asemenea, găinile moarte sunt duse tot în hotarul satului - Vâlcea (2. GOROVEI, p. 109).

HREAN (*Armoracia rusticana* - DLRM, p. 366)

Printre alimentele duse la biserică, în dimineața din Duminica Paștelui, în vederea sfințirii lor, se află și hreanul; se crede că acela care mănâncă din acest hrean, tot în Duminica Învierii, după ce vine de la biserică, va fi peste an iute ca hreanul și sănătos - Suceava; din același motiv, se pune puțin hrean și în tărâțele care sunt date la vite, ca să le ferească de tot felul de boli, care sunt mai

active în anotimpul primăverii - Suceava; femeile îl păstrează peste an pentru a-l pune în vasele cu apă sau în fântânile cu apă sălcie, ca să le „curețe“ de gustul neplăcut - Suceava; este bine ca bolnavul de friguri să fie tratat tot cu acest hrean - Suceava; până și în cazul că familia pregătește purcel pentru Duminica Paștelui, în loc de miel, este bine ca acesta să aibă în rât o bucată din hreanul sfințit - Suceava (2. MARIAN, II, 174-175). Cine gustă, la întoarcerea de la biserică, mai întâi din hrean (și nu din pască), pe acela nu-l vor pișca puricii peste an - Bucovina; prin extensie, se spune că acela care gustă de șapte ori dintr-un hrean se va curăța de păcate, ca și cum s-ar împărtăși - Suceava (2. GOROVEI, p. 109; 189).

HUHUREZ (*Syrnium aluco* - DLRM, p. 367)

Fiind pasăre răpitoare din familia bufnițelor și manifestându-se prin glas la căderea întunericului, se crede că huhurezul vestește evenimente nefaste omului (COMAN, II, p. 1), fie că este vorba de manifestări negative ale propriului trup, sau de cele ale naturii înconjurătoare; astfel, când cineva aude pentru prima oară glasul huhurezului este semn că se va îmbolnăvi - Suceava; când cântă huhurezul înseamnă că se va face frig - Vaslui; dacă glasul lui se aude în pădure este semn de vreme rea - Suceava; sau va fi vreme ploioasă - Suceava; se crede că acela care mănâncă labă de huhurez își pierde mintea; din această pricină, femeile necinstite dau de mâncare bărbaților lor labă de huhurez, ca să nu le persecute pentru aventurile lor extraconjugale - Vaslui (2. GOROVEI, p. 109; 230; 261; 266).

HULUB v. PORUMBEL.

IAD

Loc imaginar opus Raiului; se crede că este situat în interiorul pământului, fiind caracterizat printr-un întuneric de nedescris; prin acest spațiu rătăcesc sufletele celor păcătoși; la răstimpuri, aceștia merg să-și primească pedeapsa la care sunt osândiți (unii ard în foc, alții sunt mâncați de viermi; unii sunt puși să danseze pe o arie plină cu mă răcini, alții poartă în spinare pe dracii care i-au pus să facă păcatul); în acest loc nu există nici un pom și nu se poate afla nimic de la cei de pe pământ, nici de la cei din Rai și chiar de la cei aflați în iad; numai rugăciunile familiei, ale bisericii și ale celor săraci le mai ușurează din chinuri - Muntenia; este ca o groapă foarte adâncă, situată în fundul pământului, unde arde permanent focul, dar nu este lumină, din cauza fumului des și înăbușitor care iese din foc; iadul mai este imaginat ca o casă mare sau ca o cetate colosală subpământeană, situate într-o fundătură urâtă și întunecoasă; în loc de lemne și pietre, la fundație, tălpi și ușori sunt puse babele cele rele sau chiar vrăjitoarele care au făcut numai fapte rele; în mijlocul iadului stă pe un scaun de foc Scaraoțchi, împăratul întunericului, în jurul lui aflându-se milioane de draci și drăcoace; aceștia au rolul să chinuiască pe nelegiuți și păcătoși, împărțiți în mai multe cete; unii sunt arși într-un cuptor, alții sunt fierți în căldări mari de aramă în care se află smoală; unii sunt pisați în pive, iar alții sunt puși în lulele și sunt fumați de către draci; păcătoșii mai sunt chinuți prin bătaie cu băte și harapnice din piele, sau li se scot limbile și le sunt străpunse cu ace încinse; la ușa de fier a iadului stau zi și noapte de pază doi diavoli care invită să intre pe toți cei care trec pe acolo și resping pe cei care ar dori să iasă afară și să scape de chinuri; se mai află la ușa iadului și *Floarea-macului*, care amăgește sufletele să pătrundă în iad; în jurul acestui loc se află o câmpie stearpă, străbătută de *Apa-Sâmbetei*, care se varsă în iad; de aici și zicala „*Duce-te-ai cu apa sâmbetei*”, adică un imperativ care invită pe celălalt să plece și să nu se mai facă văzut; drumul ce duce la iad este plin de mă răcini și de spini, dar pe el se ajunge mult mai ușor la destinație decât pe cel care duce la Rai; dacă cei păcătoși ajung în iad, cei mai puțin păcătoși sunt aduși doar până la gura iadului, care este imaginată ca o prăpastie înfiorătoare, în fundul căreia mișună tot felul de lighioane, balauri, broaște râioase, șerpi; toate aceste animale viermuiesc căutând să treacă peste puntea iadului, așezată deasupra prăpastiei, și care duce apoi spre Rai, dar ele cad totdeauna de pe această punte înapoi în prăpastie; în schimb, sufletele care merg în iad nu rămân acolo pe vecie; după o perioadă de penitență, ele sunt duse într-un loc situat între iad și Rai unde stau în așteptarea judecății de apoi - Bucovina; este o peșteră întunecoasă, așezată în pământ, sub Rai; gura care duce în peșteră poartă denumirea de *gârliciul pământului*; în peșteră locuiesc sufletele celor păcătoși și o mulțime de draci - Năsăud; iadul este situat către apus, unde nu este soare pe cer, munții varsă foc, marea este ca un potop; este tot o peșteră, păzită de balauri, șerpi și fiare sălbatică, precum și de doi diavoli, care nu lasă pe nimeni să iasă; păcătoșii sunt legați în lanțuri și introduși în foc până la brâu, sunt ținuți fără apă și fără hrană; păcătoșii provin din rândurile criminalilor, hoților, stricătorilor de căsnicii, mincinoșilor; aici, focurile ard fără lumină, apele sunt secate, „*nu sunt păsări, nu sunt flori, /numai jar și numai nori!*” - Banat; iadul este locuit de cei morți nespovediți și de cei care au păcătuit prin adulter - Cluj; în iad se duc neapărat mărimile satului, primarul tăind lemne pentru draci sau purtându-i în spinare pe încornorați - Țara Oltului (3.MARIAN, III, p. 291-298). În biserica maramureșeană din Dragomirești, datată 1722, existentă la Muzeul Satului din București, pictura din pronaos, care imaginează chinurile iadului, prezintă în special femeii (o morăriță este biciuită de doi diavoli și obligată să poarte în spinare piatra morii, pentru că obișnuia să ia uium peste cota normală; altă femeie este călcată de draci cu un fier de călcat, pentru că, leneșă fiind, nu călca lenjeria casei; una este întinsă cu ajutorul unui par, pentru că și ea obișnuia să tragă pe cot pânzătura pe care o vindea, în dorința de a obține bani mai mulți pentru același metraj; două femei sunt așezate față în față, una având în ochi desenată o bărnă, evidentă fiind dorința pictorului anonim de a ilustra proverbul conform căruia unii oameni văd

gunoiul din ochii altora și nu văd bârna din ochiul lor); dar sunt pictați și doi homosexuali, într-o atitudine caracteristică, și un agricultor care este tăiat în lungul trupului cu un plug, pentru că obișnuia în fiecare primăvară, la arat, să taie câte o palmă de pământ din proprietatea vecinului (NOTE, Antonescu).

IANUARIE (Gerar; Genarie; Ghenarie; Ghenare; Cărintar; Călindariu; Carindar)

Explicația acestor denumiri stă în credința că în această lună este începutul colindelor sau pentru că în noaptea Anului Nou se obișnuia să se facă, din coji de nucă sau din foi de ceapă, calendarul meteorologic tradițional - Munții Apuseni (**12. GHINOIU**, p. 67). Totodată, este luna frigului, a gerurilor celor mari; dacă vremea este totuși înmoinată, se crede că toate fenomenele meteorologice grele se mută în cursul lunii februarie, dar oamenii tot nu scapă de ger (**2. MARIAN**, I, p. 73; 75). Conform decretului dat, la 1166, de către Mihail Comneanul sunt interzise orice munci în zilele de **18** și **25** ianuarie, dar sunt permise unele munci, probabil cele cu caracter strict gospodărești, în zilele de **10** ianuarie (Sfântul Grigorie, episcopul Nisei), **16** ianuarie, **19** ianuarie (Aducerea moaștelor Sfântului Grigorie Teologul, prăznuit astăzi la 25 ianuarie) și **27** ianuarie (Aducerea moaștelor Sfântului Ioan Gură de Aur); la 6 decembrie 1786, Ghedeon Nichitici, episcopul ortodox al Sibiului, reglementează zilele de sărbătoare la **1** ianuarie, **6** ianuarie și **30** ianuarie, adăugând și ziua de **14** ianuarie, pentru că la această dată este prăznuit, în calendarul de rit vechi, Sfântul Sava, sfânt național sârb (GRAMA, p. 68-71).

1 ianuarie – Tăierea împrejur cea după trup a Domnului; Sfântul Ierarh Vasile cel Mare; Anul Nou. Maramureșenii numesc Anul Nou „*O zi la anul*” și consideră că așa cum este el început, tot așa le va merge; deci trebuie făcute acte augurale, dar trebuie să se și evite să fie făcute acte care ar putea fi de rău augur; important este ca, în cele 12 zile de „festum incipium”, să se prefigureze derularea întregului an viitor; nu doar o prefigurare matematică, adică nu numai faptul că cele 12 zile corespund celor 12 luni, ci o prefigurare a tuturor situațiilor în care omul ar putea să se găsească în anul care vine, un fel de repetiție a soluțiilor pe care le-ar elabora în contexte diferite ale vieții sociale; calendarul de ceapă, aflarea ursitului de către fete, „Plugușorul”, colindele cu „Miorița”, „Meșterul Manole”, „Soarele și luna”, cu „Cerbul” etc. sunt în fond forme poetice ale unor străvechi rituri; practic, s-a ajuns la credința că, în zilele când se trece de la un an la altul, forțele tainice ale naturii sunt în mișcare și pot aduce bine sau pot păgubi pe oameni; vechii babilonieni credeau că aceasta se întâmplă în momentul de egalitate dintre zi și noapte, deci la echinocțiu, de aceea anul nou începea la ei mai întâi toamna, apoi primăvara; în ceea ce privește jocurile cu măști, poate că acestea nu se leagă de strămoși; ele pot fi interpretate, pur și simplu, ca niște jocuri, adică un fel de vestigii ale Saturnaliilor romane, sfârșitul perioadei rituale și ceremoniale, perioadă grea, pentru că nu este ușor să se trăiască în cotidian, cu atât mai mult nu este ușor să se trăiască în ceremonial; dimpotrivă, este uneori mai greu de trăit în acest plan superior, sacral; și pentru a ieși din acest plan superior și să se reintre în cotidian, este nevoie să existe o dezlegare, jocurile cu măști fiind un fel de refulare; prin ele, omul se ascunde în dosul măștii, ca să poată să facă ceea ce nu face în cotidian; astfel, jocurile cu măști sunt un fel de purificare, permițându-le oamenilor să intre mai liberi în noua perioadă care vine; în fond, timpul este continuu și oamenii, ca să-l stăpânească, îl taie în felii; o asemenea tăietură de 12 zile este Anul Nou; din seara de Anul Nou și până a doua zi, nu trebuie să se stingă lumina din casele oamenilor; către miezul nopții, se pun lemne în picioare, lângă perete, pentru fiecare membru al familiei, într-o încăpere unde nu se umblă decât rar și nu este de bine dacă unul dintre ele cade până dimineața; în unele sate, în seara Anului Nou, de pe un deal se face „*Strigarea peste sat*”, pentru a pomeni toate faptele bune și rele petrecute peste an; cum se înserează, două grupuri de feciori urcă pe deal și strigă, iar locuitorii ies din case să asculte; unii se bucură, râd, alții se supără; în încheiere, la cele bune, care sunt amintite primele, li se urează „*Noroc!*” și „*An Nou fericit!*”, dar se urează la fel și faptelor rele, pentru ca ele să se ducă odată cu anul ce trece, iar oamenii să intre

în noul an curați și cu gânduri bune; fetele ascultă seara, la ferestrele caselor, și, în caz că aud pe cineva dinăuntru zicând „*du-te*”, ca îndemn pentru o anumită activitate, de pildă să aducă lemne, înseamnă că în acel an se vor mărita; dar pot auzi și „*stai*”, „*șezi*” și înseamnă că nu se vor mărita; tot noaptea, fetelor bătrâne li se pune *Metehău*, un om din cârpe, urât, așezat în cel mai înalt copac sau pe poartă, înconjurat bine cu spini, ca să nu poată fi luat ușor; în traista pe care o poartă sau într-un buzunar această mascoidă are un bilet, în care stă scris de unde vine, „*de pe ce sate*”, „*din sus*”, „*din jos*” și cere „*orice de mâncare sau de îmbrăcat*”; fata trebuie să-l ia (dacă nu poate, plătește cuiva să o facă), îl duce în casă, îl așează la masă și îl cinstește cu mâncare și băutură; se crede că, dacă în casă intră, în această zi, mai întâi un bărbat, el aduce noroc și bucurie; nu este bine ca femeile să umble cu colinda de Anul Nou; să nu se doarmă în această noapte, pentru că acela care o face va fi somnoros tot anul; să nu se plângă în noaptea aceasta, pentru că se va plânge tot anul, nu este bine să se meargă la nimeni în vizită; dimineața, de Anul Nou, gunoiul strâns în timpul sărbătorilor se duce în grădină, sub pomi, și i se dă foc, amenințând totodată pomii că vor fi tăiați, dacă nu vor rodi; acest ultim obicei fiind întâlnit și în Țara Lăpușului; se mai sună printre pomi cu un clopoțel, pentru ca să fugă insectele și alți dăunători; în dimineața Anului Nou, oamenii se spală cu apă neînceptută, pusă într-un vas în care se pune un ban de argint și o crenguță de brad, ca omul, în anul ce vine, să fie căutat și iubit ca banul și frumos și tânăr ca bradul; la sfârșitul celor 12 zile de sărbătoare, în ultima noapte, cea de 6 spre 7 ianuarie, nu se stinge lumina în casă, iar pe masă se așează un vas cu apă pe marginea căruia se pun lumânările aprinse (4. POP, p. 34; BOGDAN, p. 6-10; 15; 122). În Sălaj, în seara Anului Nou, se pun păpuși de paie, îmbrăcate în zdrențe, la poarta fetelor rămase nemăritate mai mulți ani, nefiind scutiți de acest obicei nici holteii; se mai obișnuiește ca, în seara de Anul Nou, flăcăii din sat să se așeze pe două dealuri, față în față, și să strige unii altora, dând în vileag faptele de rușine ale unora dintre consăteni; astfel, se dau de știre legăturile de dragoste tainice ale unor fruntași ai satului; se întâmplă ca unii dintre cei supărați să pândească strigătorii și să se răzbune bătându-i (PRESA). Înnoirea anului cuprinde ideea perfecționării începuturilor, a beatitudinii „vârstei de aur”, motiv pentru care oamenii tuturor timpurilor așteaptă cu mare nerăbdare sosirea noului an; invers, acumularea zilelor de după început aduce îmbătrânire, degenerare și pierdere; timpul se naște deci anual, se maturizează în vremea coacerii recoltelor și apoi îmbătrânește și moare, condiție esențială pentru reînceperea unei perioade calendaristice; în unele legende populare, între vârsta timpului calendaristic (zilele de la 1 ianuarie la 31 decembrie) și vârsta sfinților există o corespondență ușor sesizabilă; sfinții repartizați pe zilele calendarului popular sunt tineri, maturi și bătrâni, în funcție de norocul acestora la împărțirea sărbătorilor, mai aproape sau mai departe de Anul Nou; în spațiul românesc se cunosc sau au fost depistate, până în prezent, trei începuturi de an: 1 ianuarie, 1 martie și 1 septembrie; calendarul popular cuprinde însă și alte începuturi de an; pentru a descoperi datele calendaristice mai vechi, celebrate ca început de an, sărbătorile și obiceiurile populare trebuie raportate la scenariul ritual al renovării timpului anual; acest artificiu metodologic seamănă cu regula matematică de trei simple, conform căreia se poate afla o necunoscută, dacă se dispune de două date cunoscute; modelul (scenariul) presupune existența unei perioade în care să se desfășoare ritualul complex de renovare a timpului: sacrificiul ritual al unui animal, pregătirea unor mâncăruri rituale, stingerea și aprinderea rituală a focurilor, practici și manifestări orgiastice, jocuri cu măști, sărbători nocturne și priveghiuri, întoarcerea morților printre cei vii, egalitatea supușilor cu stăpânii, strigatul peste sat, practici de fertilizare a ogoarelor, vitelor și oamenilor, prevestiri și pronosticuri, jocuri de noroc, deschiderea cerului, întocmirea calendarului meteorologic, practici pentru izgonirea spiritelor malefice, alungarea morților la lăcașurile lor; renovarea anului contemporan cuprinde un ciclu de 12 zile (25decembrie-6 ianuarie), intersectat la mijloc de momentul culminant al „tăierii” timpului, la miezul nopții dintre anul vechi și anul nou; în mentalitatea arhaică populară, ciclul sărbătorilor de renovare a anului începe și se termină cu sărbători importante (Crăciunul și Boboteaza), prefațate de ajunuri; cele 12

zile ale acestui ciclu se pare că reprezintă o reducere simbolică a anului solar de 12 luni, o concentrare a timpului, astfel încât o zi calendaristică să echivaleze cu o lună; scenariul sărbătorilor de Anul Nou se poate deci împărți în două perioade aproximativ simetrice: perioada dintre ajunul zilei de 25 decembrie și miezul nopții de Anul Nou, când spiritele malefice ale morților circulă printre cei vii, când abundă practicile de pomenire a moșilor și strămoșilor, când apar elemente ale unor străvechi practici orgiastice, și perioada dintre miezul nopții de Anul Nou și Bobotează, dedicată curățirii spațiului de forțele malefice, alungării morților, practicilor de divinație, propițiere și profilaxie; împărțirea ciclului sărbătorilor de iarnă în două perioade (nefast-fast, vechi-nou) este mai puțin evidentă datorită amestecului practicilor tradiționale, provocat de mutarea Nașterii (Crăciunul) de către Biserică din ultima zi a ciclului (6 ianuarie) în prima zi (25 decembrie); între urările care se fac la începutul unui an și pregătirea „mesei ursitoarelor”, cu intenția de a fi urșit favorabil noul născut, se pot stabili unele asemănări; este vorba de începutul a două unități de măsură, adică anul și „viața de om”, indiferent de numărul lor și de obiectele așezate la locul unde doarme nou-născutul sau la fereastră, obiceiul este practicat în toate regiunile țării; semnificația generală a obiceiului stă în acțiunea de divinație, menită să scruteze viitorul copilului și să-l influențeze pozitiv; produsele puse de moașă pe masa ursitoarelor au valoare de urare magică diferențiată: sănătate, frumusețe, noroc, fecunditate etc.; se crede că, în noaptea de Anul Nou se deschide cerul (în noaptea de Crăciun, se crede că se deschid mormintele); amândouă aceste situații sunt favorabile aflării viitorului; spiritele morților și strigoii, în prima parte a ciclului de 12 zile, personajele celeste, în a doua parte a acestuia, sunt solicitate să dea răspunsuri despre ceea ce se va întâmpla în noul an; în nopțile de Anul Nou se spune, de asemenea, că vorbesc animalele și că se aprind și ard comorile; în Țara Loviștei, bătrânii numesc și astăzi revelionul cu o expresie de veche tradiție („Îngroparea anului”), deoarece acest obicei se făcea în noaptea Anului Nou; în Banat și Transilvania, Anul Nou se mai numește și „Crăciunul mic”, deoarece o bună bucată de vreme nașterea lui Iisus a fost considerată început de an; între strigatul peste sat din Transilvania, la Anul Nou și la Paște (în Joia Mare sau în sâmbăta Paștelui) și strigatul peste sat din Muntenia, practicat la Lăsatul de sec, nu există deosebire de esență; în toate cazurile, scopul este același: comunicarea, în special a faptelor rele, de către feciori, într-un cadru nocturn și la o dată calendaristică precizată de tradiție, pentru ca persoanele vizate să intre în noul an purificate și cu șanse egale de împliniri ca și ceilalți membri ai obștii; formula cu care se încheie strigatul peste sat, în Maramureș, „*Cele bune să se-adune, cele rele să se spele!*” este valabilă pentru multe zone românești în care a fost atestat obiceiul (12. GHINOIU, p. 120-123; 143; 148; 154; 157; 186-187). Ziua de Sfântul Vasile sau Anul Nou se numește, în Bucovina, Crăciunul Mic, iar, în Banat, Fratele Crăciunului; în Bucovina, de Anul Nou, se obișnuiește să se atârne pe sub streșinile caselor o mulțime de flori, legate în mănunchiuri și sub formă de cruce, dar mai cu seamă busuioc, rămânând agățate acolo de-a lungul întregului an; enumerarea acestor flori se găsește în finalul textelor de colind de Anul Nou, în segmentul venit urărilor: „*Streașină de busuioc, /Să vă fie de noroc, /Streașină de măghiran, /Să vă fie peste an, /Streașină de mintă creată, /Să vă fie pe viață, /Streașină de bumbușori, /Să vă fie de-ajutor/La fete și la feciori/Și nouă de sărbători!*”; pe vârful unui deal din preajma satului sau în alt loc mai înalt, dimineața, cete de feciori suflă în buciume, fluiere, bat în tobe și în tot felul de instrumente de percuție, pentru a face cât mai mult zgomot - Bucovina; se adună mai mulți copii cu clopote și cu securi în mână și, în sunetul puternic al tălăngilor, înconjoară de trei ori pomul neroditor din grădină, amenințându-l că-l vor tăia dacă nu face fructe, iar unul dintre copii se pune garant că pomul va rodi și se roagă de ceilalți să nu-l taie - Moldova; femeile iau gunoiul strâns în urma măturatului în casă în ultimele zile și îl duc la rădăcina pomilor fructiferi, crezând că astfel aceștia vor rodi mai bine decât în urmă cu un an; dacă în urmă cu o zi, în ajun adică, se umblă cu *Plugul* sau cu *Aratul* de către cete de flăcăi, în ziua de Sânvăsâi se umblă cu *Semănatul*, obicei performat de către cete de copii de până la 12 ani; aceștia seamănă cu grâu, secară, orz, ovăz sau orez și urările se fac dimineața, până la ora 10-11, sau

„până ies oamenii de la biserică”; oamenii cărora le vin băieții cu Semănatul cred că tot anul le va merge bine și că vor fi onorați, cu atât mai mult cu cât mai mulți băieți, adică semănători, le deschid poarta gospodăriei, iar anul va fi mănos; dacă nu vin semănători, atunci cred că tot anul le va merge rău și nu vor fi băgați în seamă; alții cred că, dacă nu le urează nimeni în seara Anului Nou și nu îi seamănă băieții, nu vor mai apuca celălalt An Nou; se mai crede că, dacă vin fetițe la semănat, atunci nu le va merge bine și, în general, refuză primirea cetelor de fete, dacă acestea sunt primele care le intră în curte; cine va dormi în ziua de An Nou, acela va dormi tot anul - Muntenia; cine nu strănută în această zi, acela nu va ajunge până în anul următor - Suceava; cine dă în această zi bani cu împrumut sau nu are bani, acela va fi tot anul lipsit de bani și de toate cele - Bihor; Muntenia; Bucovina; să-l apuce pe om Anul Nou cu bani în buzunar, ca să aibă tot anul - Muntenia; este bine ca primul intrat în casă, în această dimineață, să fie un bărbat și nu o femeie, ca să meargă bine acelei gospodării - Moldova; dacă în ziua de Sânvăsâi este ger mare și pe pământ se văd multe steluțe este semn că anul ce urmează va fi unul bun și vor fi multe cununii - Țara Chioarului; dar dacă va fi moină, atunci vremea peste vară va fi potrivită mai ales pentru fân - Bucovina (2. MARIAN, I, p. 6; 9; 21; 44-48; 51-53; 56; 59; 95; 108; 110-114; 117). Se crede că, la miezul-noptii care marchează trecerea de la un an la altul, toate apele și pietrele dorm - Vâlcea; se spune că este noaptea în care se deschid cerurile și atunci fiecare animal poate grăi ca oamenii, dar cel care ascultă poate muri, fiindcă Dumnezeu nu vrea ca oamenii să afle treburile dumnezeiești - Vaslui; cine doarme în această zi va dormi tot anul - Muntenia; în această zi, fetele nemăritate mătură în casă dinspre ușă spre spate, apoi duc gunoiul în curte pus în poală, ca să le vină pețitori - Țara Oltului; în seara Anului Nou, fetele nemăritate pun într-un vas cu apă o ramură de busuioc, una de măr și o monedă de argint, pe care le lasă așa până a doua zi de dimineață, sperând că își vor visa viitorul soț și, dacă îl visează pe tânăr împreună cu multă verdeață în jur, este semn că ea va fi o femeie norocoasă, dar, dacă îl visează pe lângă niște bivoli, este semn aducător de rele - Muntenia; se crede că în seara și noaptea dinspre Anul Nou se deschide cerul, iar vitele vorbesc între ele, dar cine le aude va muri nu peste mult timp - Iași; Suceava; cine vede cerul deschizându-se va primi de la Dumnezeu tot ceea ce va cere - Iași; Suceava; nimeni nu trebuie să doarmă în noaptea dinspre Anul Nou, ca să nu fie tot anul somnoros, nici nu se dau bani cu împrumut, iar cel pe care îl prinde această zi fără bani asupra sa va fi în lipsuri tot restul anului - Țara Oltului; în ziua Anului Nou, în zori, pe nemâncate, fiecare om trebuie să ia în mână unele pe care o folosește de obicei în tot cursul anului și să o mânuiască de trei ori; astfel, agricultorul izbește de trei ori cu sapa în pământ, iar furca pentru fân o ridică de trei ori în sus; la fel procedează cizmarul, croitorul, pietrarul etc. , în credința că vor avea spor la lucru de-a lungul întregului an - Galați; în general, cum va fi musafirul din ziua Sfântului Vasile, bogat sau sărac, tot așa va fi și anul, îmbelșugat sau plin de lipsuri diferite - Tecuci; în ajunul Anului Nou, doi copii se duc, spre seară, în grădină și unul amenință pomii care nu fac roade cu toporul, iar celălalt promite că vor da roade și să-l cruțe, după care îi leagă tulpina cu un șomoioag de paie - Țara Oltului; se crede că, dacă în ziua Anului Nou este senin și ger, este semn că, în anul ce vine, oamenii vor fi sănătoși, dar, dacă este moină și ceață, înseamnă că vor urma boli - Suceava; când ninge sau e moină în această zi înseamnă că anul va fi bogat în roade - Galați (2. GOROVEI, p. 9; 18; 48; 104; 156; 210; 216; 243; 258; GOLOPENȚIA, p. 82; 140). Se crede că timpul trebuie oprit în această noapte și întors, după ce au trecut 364 sau 365 de zile, și luat de la capăt din dimineața Anului Nou; oamenii, indiferent de vârstă, trebuie să stea treji, să se distreze, să uite cele rele întâmplate în anul care se petrece, să spere într-o viață mai bună; se aprind lumânări sub icoanele din casă, cu deosebire sub acelea care îl reprezintă pe Iisus Hristos; se ung canaturile ușilor și pragurile casei cu usturoi, membrii familiei și animalele, pentru ca toate și toți să fie feriți de rele; se spune că în această noapte vitele vorbesc între ele, dar nu este bine să fie ascultate, fiindcă acela care o face este sortit morții; în această noapte se deschide cerul, dar numai cei cu credință în Dumnezeu pot zări minunea și tot ce vor cere li se va împlini; se pune apă neînceptută în tot atâtea pahare, câți

membri sunt în familie, și se așează sub icoane, urmând să fie socotiți ca având noroc în anul ce vine cei la care paharele sunt pline cu apă; fetele beau apă din clopoței pe care îi poartă colindătorii, ca să aibă voce plăcută în interpretarea cântecelor peste vară; se colindă, în dimineața Anului Nou, cu sorcova, purtată de cete de 3-4 copii, sorcova fiind odinioară realizată din ramuri de pomi fructiferi, puse la înflorit în ziua Sfântului Apostol Andrei (30 noiembrie); după copiii cu sorcova, vin semănătorii, alte cete de copii, care poartă în trăistuțe boabe de grâu, porumb, fasole sau orez, pe care le aruncă în curtea gospodăriei și prin casă, ca semn de belșug pentru recoltele viitoare, semințele fiind apoi adunate de gospodari și date de mâncare vitelor, ca ele să fie sănătoase peste an - Bistrița; se alcătuesc două cete de tineri pentru ziua de 31 decembrie, ai căror membri poartă măști de un grotesc inimaginabil, de-a dreptul hidoase, și înarmați cu ghioage, ostilitățile dintre cele două „oști” debutând pe la orele 4, 00 dimineața, locul adevăratei bătăi fiind știut numai de cele două tabere, asistați de bătrânii satului, așezați ordonat pe marginea drumului, care îi încurajează pe viteji, tradiția afirmând că, dacă nu curge puțin sânge, anul care vine va fi, din punct de vedere agricol, unul sărăcăcios; totuși, bătrânii locului afirmă că odinioară se luau doar la trântă și aceasta era singura luptă - Iași; la miezul-noptii, se sting toate luminile din casă și se aprind după trecerea acestui prag, marcându-se astfel moartea anului vechi, ajuns la bătrânețe, și renașterea acestuia, considerându-se totodată că timpul și lumea înconjurătoare reînvie, că forțele binelui înving în lupta cu forțele răului, că lumina învinge întunericul, că frigul este învins de căldură, că viața iese victorioasă împotriva morții - obicei practicat în toate zonele etno-folclorice; oamenii cred că, în noaptea de Revelion, ca și în nopțile tuturor marilor sărbători calendaristice, se deschide pentru o clipă cerul, iar cei care au șansa să surprindă acest moment îl pot vedea pe Dumnezeu stând la masa împărătească, înconjurat fiind de cei mai apropiați sfinți; se mai crede că, în acest caz, orice dorință aleasă se împlinește; obiceiul de a stinge toate luminile din casă, la cumpăna dintre ani, și a le aprinde imediat după miezul nopții semnifică dorința oamenilor de reechilibrare a timpului și spațiului, de a elimina haosul, întunericul și forțele răului care însoțesc trecerea anului vechi și a prilejui victoria luminii, a echilibrului și a forțelor binelui aduse de anul cel nou sau de timpul cel tânăr; cete de tineri sau de copii, băieți și fete în vârstă de 8-12 ani, pornesc, în dimineața zilei de 1 Ianuarie, cu „*Semănatul*”, obicei asemănător colindatului, dar care este însoțit doar de gestul de a arunca prin curtea gospodăriei semințe, urând gazdelor sănătate și roade bogate - Neamț (PRESA). Se umblă cu plugul tras de boi împodobit cu canafuri roșii și cu tălângi și se trage în mod simbolic câte o brazdă în curtea fiecărei gospodării, totodată aruncându-se cu boabe (de grâu, ovăz, orz, mai rar porumb) către gospodarii ieșiți în ușa caselor și rostindu-se urarea de belșug în roade - Maramureș; în toată țara, cete de copii umblă cu *Sorcova*, un montaj de flori artificiale prinse pe o vergea de lemn, sorcovitul presupunând rostirea unui text cuprinzând o succesiune de comparații propițiatoare (*Ca un măr, ca un păr/Ca un fir detrandafir/ Tare ca fierul/lute ca oțelul/Tare ca piatra/lute ca săgeata/La anul și la mulți ani!*; concomitent cu rostirea textului, copilul care ține sorcova îl atinge ritmic pe umăr sau pe spinare pe cel sorcovit; de remarcat că odinioară sorcova era mănunchiul de rămurele puse la înmugurit și înflorit în ziua Sfântului Andrei - 30 noiembrie (NOTE, Antonescu). În zonele din nordul României (Maramureș, Chioar, Lăpuș, Bucovina), în ziua Anului Nou, bărbații, purtând cu ei un plug din lemn sau din fier, tras de boi, trec de la casă la casă, trăgând în mod simbolic, la intrarea în ogradă, o brazdă care înseamnă implicit un gest augural pentru belșugul lucrărilor agricole ce urmează a fi executate în anul abia început, evident o reminiscență a practicilor uzitate odinioară, când Anul Nou cădea la 1 martie (COJOCARU, p. 176; NOTE, Antonescu). În Țara Oltului, există credința că, în această perioadă (în noaptea de Crăciun sau de Anul Nou), se deschide cerul și vorbesc animalele din grajd; cele 12 zile de la Crăciun până la Bobotează reprezintă anul și se crede că așa cum vor fi aceste zile, tot așa vor fi și lunile de peste an; ziua întâi de Crăciun nu reprezintă numai luna ianuarie, ci anul întreg, încât este considerată ca o zi cu dublă valoare precizătoare; probabil că din această pricină, în această regiune, ziua de Anul

Nou are pentru cetele de flăcăi un rol destul de șters, adevăratul An Nou fiind Crăciunul; în unele sate, în seara de Revelion, sunt trase clopotele de la biserică, pentru îngroparea anului cel vechi (HERSENI, p. 15-16). Zăngănitul fiarelor (clopote, tălăngi etc.), în ajun de An Nou sau în ziua Sfântului Vasile, are rolul de a alunga vârcolacii, dar se crede că același lucru poate alunga și Joimărița (MUȘLEA, II, p. 234). În Gorj, prezicerea ursitului se face cu ajutorul a două boabe de grâu, puse pe vatra bine încinsă, curățată de jar și de cenușă, cele două boabe reprezintă perechea pentru care acestea sunt menite; se spune prin părțile locului că perechea se *sânvăsâiază*; din cauza vetrei încinse, câte un bob sau amândouă sar în câte o parte, distanța dintre cele două fiind interpretată ca timp care se va scurge până la căsătorie; pe o masă, un băiat sau o fată aranjează ulcele, nelăsând pe nimeni din încăperea să privească; se pun sub ulcelele răsturnate cu gura în jos, separat, câte o monedă, cărbune, pâine, câteva fire de păr, o oglindă, un pieptene etc.; când se termină această operație, cel care le-a aranjat invită lumea ca fiecare să ridice o ulcea și se prevestește cum va fi ursitul sau ursita: banul - om bogat; cărbunele - brunet și cu pielea închisă la culoare; oglindă - frumos; pieptene - cu dantura prezentând spații între dinții din față; părul - păros; pâine - bogat și bun, jocul putându-se repeta de multe ori; o persoană poate fi *sânvăsâiată* și de o alta; de pildă, mama își *sânvăsâiază* băiatul sau fata, dacă sunt plecați din casă undeva departe; există și practica de a *sânvăsâia* chiar și animalele domestice și păsările de curte, gospodina punând pe vatra încinsă mai multe boabe, ca să vadă dacă țin cu locul sau nu; de subliniat că termenul *sânvăsâiat* (care provine de la Sân Văsâi-Sfântul Vasile) are sensul de „împerechere”, de logodnă simbolică în așteptarea primăverii noului an; la culcare, fetele pun sub pernă busuioc, grâu și sare, repetând cuvintele pe rând, cu gândul la mai mulți posibili soți: „*Cum nu poate sta X fără sare, așa să nu poată sta fără mireasă!*”, urmând să-l viseze pe cel care-i va fi ursitul; în noaptea Anului Nou, fetele de măritat se duc în grajd și lovesc cu piciorul un bou, ele considerând că se vor mărita după atâți ani câte lovituri sunt necesare până ce boul se scoală de jos (CĂRĂBIȘ, p. 49-52). Tot în Gorj, fetele care vor să știe anul în care se vor căsători merg în seara Anului Nou în grajd, lângă vacă, pe care o lovesc cu piciorul, zicând „*Hei de ăst timp!*”; dacă vaca se ridică de la prima lovitură, se crede că se vor mărita în acel an; dacă nu se ridică, mai se lovește o dată, zicând „*Hei de alt timp!*” și după câte lovituri trebuie să dea până se ridică vaca, tot atâția ani sunt socotiți că trebuie să treacă până la măritiș; alte fete pun semințe de grâu sau de secară în pantoful din piciorul drept, după care îl pun sub pernă, nu înainte de a spune „*Doamne sfinte, zi de azi, /Cum se-alege cânepa de grâu/Și secara de grâu, /Așa să aleagă scrisul meu, /La noapte în vis să-l visez/Și aievea să-l văz!*”, în speranța că-și vor vedea în somn viitorul soț; alteori, fata stă în noaptea Anului Nou, până la miezul nopții, între două oglinzi mari, așteptând să-și vadă ursitul; sau speră să-l vadă în vis, luând busuioc și o oglindă mică pe care le pune sub pernă (SANDA, p. 35). În Teleorman, în seara Anului Nou, la una dintre fete se adună mai multe; ascund sub o basma diferite obiecte: pieptene, săpun, pâine, inel, oglindă, cărbune etc. , după care prezicătoarea trage câte unul și interpretează viitorul fetei; sau ies la miezul nopții și aleg un par din gard pe care îl marchează cu o ață; a doua zi, merg, îl identifică, după care fizicul viitorului mire este interpretat după alura parului, adică poate fi drept, strâmb, noduros etc. (1. CHIVU, p. 243). În părțile Bârladului, se crede că, în noaptea Anului Nou, animalele vorbesc și cine se poate furișa până în preajma lor poate auzi multe despre ceea ce gândesc animalele despre stăpânul lor; de asemenea este cunoscută practica prezicerii vremii prin intermediul calendarului de ceapă; fetele se duc la cotețul porcilor să-i sperie și socotesc numărul de ani până a se mărita după numărul grohăiturilor scoase de animale; sau merg pe întuneric și își aleg un par din gard, crezând că ursitul are să fie asemănător parului din gard, care este interpretat a doua zi în acest scop; se cunoaște, de asemenea, obiceiul de a trage, în ajun de An Nou, o brazdă în curtea gospodarului, cu rolul de a-i ura belșug în gospodărie (BĂLĂNESCU, p. 269; 286). În Bihor, riturile agrare pot fi întâlnite în practicile de întâmpinare a noului an, când se face prevestirea timpului secetos sau ploios, pe luni, folosindu-se 12 foi de ceapă, în care se lasă puțină sare timp de 12 ore (3. BOCȘE, p. 108). Dacă

cerul va fi roșu peste zi înseamnă război și ploaie; dacă este soare, anul va fi mănos, iar peștele din abundență; dacă prima noapte a anului va fi luminoasă și fără vânt înseamnă an mănos, dar dacă bate vântul dinspre miază-zi înseamnă moarte (PRESA). Serii simbolice: *apă-busuioc-măr-monedă; apă-monedă-brad; busuioc-grâu-sare; grâu-pantof-picior drept-busuioc-oglină*.

Vergelul. În această noapte, se fac profeții pentru noul an; la aceasta iau parte fete și feciori, bărbați și neveste, tineri și bătrâni, alți curioși, dar inițiativa o au în primul rând feciorii și părinții care au fete mari; o a doua variantă a acestui fel de prevestiri se desfășoară tot în noaptea de Anul Nou, dar aceste practici vizează doar cunoașterea viitorilor soți, la ele participând doar fetele necăsătorite și fiind caracteristice în special perimetrului transilvănean; se mai cunoaște și o a treia variantă a Vergelului, care este făcut numai de feciori, dar la care sunt invitate și fetele necăsătorite, împreună cu părinții lor; acest tip de Vergel se organizează, în Bucovina, în după-amiaza zilei de An Nou, în alte zone ale țării el fiind obișnuit la Lăsatul de sec pentru Postul Mare; în toate cazurile, acest fel de Vergel are în centru petrecerea propriu-zisă, cu primirea și ospătarea invitaților; când anii sunt mănoși, atunci se serbează și la celelalte lăsaturi de sec de peste an; așa se face că, în Transilvania, Botoșani și Bucovina, se serbează în după-amiaza zilei de An Nou, pe când cei din Banat la Bobotează; *Vergelul* se organizează în seara zilei în care este prăznuit Sfântul Vasile (1 ianuarie), dar invitațiile se fac de către feciori, care merg în seara de ajun pe la casele unde sunt fete mari și poftesc pe părinții acestora și pe ele a doua zi după-amiază la *Vergel* - Bucovina; fata din casa unde, în noaptea de Anul Nou, se face *vergelul* se duce la fântâna din care ia apă în mod obișnuit, scoate o ciudură cu apă, ia o gură din ea, o duce în casă și o pune într-o strachină, după care aduce făină și fiecare participantă la ritual își frământă și își face câte o turtiță însemnată, pentru a fi recunoscută ușor, acestea fiind coapte pe vatră, apoi sunt unse cu unt sau cu untură, după care este chemată o pisică și turtița care este mâncată mai întâi arată că acea fată se va mărita în acel an; dacă însă pisica doar va miroși turtița înseamnă că fetei îi vor veni doar pețitori, iar fetelor ale căror turtițe nu sunt nici măcar atinse de pisică nu li se vor întâmpla nimic referitor la ursita lor; în loc de turtițe, unele fete fac un fel de colțunași, piroști, găluște, sau întrebuintează cocoloașe de măcăliță sau bucățele de slănină, care pot fi date de mâncare unei pisici ori unui câine, semnificațiile fiind aceleași; în seara Anului Nou, fetele nemăritate se duc la o casă cu copii, dau ocol casei de trei ori, apoi se așează la o fereastră, să audă ce se vorbește în casă; dacă aud că părinții spun copiilor: „*du-te*”, „*cară-te*”, „*mergeți de-aici*”, este semn că fata va pleca destul de repede din casa părintească; dacă aud „*vino mai degrabă*” și „*vino mai iute*”, înseamnă că pețitorii vor veni în câșlegile de iarnă, iar, dacă aud spunându-se „*stați locului*”, „*stai cuminte*”, „*nu te urni din loc*”, atunci este clar că fata nu se va mărita în anul ce urmează - Suceava; în această noapte, fetele merg la cotețul porcilor sau la grajdul vitelor, animale pe care le lovesc cu piciorul drept și după a câta lovitură de picior se scoală animalul după atâți ani se crede că se vor mărita - Transilvania; Muntenia; Buzău; Bucovina; pentru organizarea *Vergelului*, se caută din timp un om dispus să-l găzduiască și să cumpere vin; în ajun de Anul Nou, cum se lasă seara, se bucură și se trâmbițează până pe la ora 11 noaptea, după care se adună fete, băieți, bărbați, neveste, copii, bătrâni; se așează masa, pe ea un vas cu apă neînchepută și toți care vor să știe cum va fi anul ce vine pun în apă un obiect mic (cercel, inel, nasture, cheiță, cuțitaș etc. pe care le pot ulterior recunoaște ușor); vine un băiat lângă vas, împreună cu *vergelatorul* sau *vestitorul de Anul Nou*; *vergelatorul* are în fiecare mână câte o rămurică verde de pom, cu care bate ritmic în buza vasului, rostind o urare; când textul urării se încheie, băiatul scoate un obiect din apă; *vergelatorul* spune că norocul posesorului obiectului va fi în vite sau că va avea parte de atacul unor fiare sălbatice etc.; de multe ori, *vergelatorului* i se leagă ochii și se naște hazul, după cum potrivește „*norocul*”; după ce obiceiul este încheiat, apa se aruncă și în locul ei se pune vin și urmează petrecerea; tipul al doilea de Vergel îl organizează fetele nemăritate din toate zonele Transilvaniei; în Năsăud, se numește *Vergel*, iar în celelalte ținuturi se numește *Vergelat*, așa cum îl transcrie și D. Cantemir în *Descriptio Moldaviae*, adăugând că practica din Moldova presupune așezarea, de cu noapte, a

unor vergele într-o anumită ordine, iar dimineața ele arată binele și răul; mai amintește Cantemir că previziuni despre viitor se pot face și cu linte, bobii, oale, așezate toate într-un anumit mod, dar nu specifică nici felul de a ordona vergelele și nici cum se interpretează așezarea lor sau a boabelor folosite; *Vergelul* se face la o anumită casă, sau la una dintre fete și are ca scop cunoașterea ursitului și cam peste cât timp se vor mărita; participă numai fete, rar câte unul-doi flăcăi, fără însă a avea un rol în cadrul obiceiului, al cărui conducător este o femeie în vârstă, sau stăpâna casei, sau o fată mai expertă și care poartă numele de *ursitoare*; se acoperă ferestrele, pentru a nu se vedea în casă; ursitoarea aduce diferite obiecte (cuțit, sare, piper, ardei iute, pâine, cărbune, apă, pieptene, perie, inel, piatră etc.); pe masă așează vase, după care o fată iese afară, iar celelalte fete ascund obiectele sub aceste vase; la revenirea în cameră, fata ridică temător un vas și i se interpretează obiectul aflat sub el: cuțit înseamnă că ursitul va fi aprig, cu limbă ascuțită și cu ea va tăia de multe ori inima alesei sale; iese altă fată din cameră, obiectele sunt schimbate sub vase, reintră în cameră și alege un vas sub care se află, de pildă, pieptene, care înseamnă că va avea un bărbat aspru, dar bun la suflet, pentru că pieptenele este neplăcut la pieptănat, dar ulterior place părul frumos pieptănat; ardei iute înseamnă bărbat iute, dar bun la suflet și iubitor; cărbune indică un bărbat înalt, sănătos, bine făcut și oacheș la ten, dar trebuie avut grijă să nu fie aprins, pentru că apoi nu poate fi stins decât cu lacrimi; sare - „fără sare nu-i nimic bun”, „bărbatul va fi sarea ta, el îți va face plăcută viața, dragostea lui va fi pentru tine ceea ce este sarea în mâncare; tu însă să te porți cumsecade cu dânsul, căci de nu, vei fi știind zicala: Sarea-i bună la fiertură, /Însă nu peste măsură!”; pâine - bărbat bun ca pâinea, sănătos, plăcut și iubitor; apă - apa este folositoare, dar și stricăcioasă, bărbatul va fi bun, dacă soția lui va ști cum să se comporte cu el, dar dacă nu va avea minte destulă, „el va fi biciul tău”; perie - fata se va mărita curând, dar nu în satul ei, ci cu un fecior dintr-o așezare de peste pădure, va fi cam tomnatic sau chiar „văduvoi”; inel - înseamnă logodnă, deci fata se va mărita curând, iar soțul va fi un flăcău tânăr ca „Mândru, frumușel, /Tras ca prin inel!”; piatră - mult timp fata va rămâne nemăritată, „asta înseamnă piatra, bat-o pârdaľnicul s-o bată!”; în unele sate din Transilvania, sunt așezate pe masă doar patru străchinuțe, sub care sunt puse fire de păr de porc, flori, petale și pâine; sau pot trece și la alte practici, după ce termină cu ghicitul obiectelor de sub vase, cum ar fi topirea plumbului, a cositorului, a cerii, cu albuș de ou, cu perii de porc puși pe vatră sau pe o monedă încinsă, trecuți prin flacăra de lumânare sau puși în mici turtițe de aluat așezate apoi pe suprafața apei dintr-un vas și urmărindu-li-se direcția și felul cum plutesc; în unele sate din zona Clujului, ghicitul obiectelor se face de trei ori, profilul moral sau fizic al ursitului fiind în acest caz fie o sumă a celor trei semnificații, fie o medie a lor; în satele din Munții Apuseni, *Vergelul* se face nu doar cu fetele, ci și cu flăcăii, femeia bătrână care îndeplinește rolul ursitoarei luând pe fiecare de mână și ducându-l la masă, pentru a alege vasul sub care se află ascunse diferite obiecte din cele deja amintite; *Vergelul* poate fi făcut și în după-amiaza zilei de 1 ianuarie - vestul Transilvaniei și Bucovina; de Bobotează, după amiază - Banat; de Lăsatul secului pentru intrarea în Postul Paștelui; sau chiar în una din cele trei zile ale Paștelui, de obicei luni, cea de a doua zi a sărbătorilor pascale - unele părți ale Transilvaniei, unde este considerat a fi o petrecere de feciori, la care participă și fetele; în alte părți ale Transilvaniei, *Vergelul* este considerat o datină a fetelor, la care participă întâmplător și băieții; uneori petrecerea durează și 2-3 zile succesive (2. MARIAN, I, p. 21; 26; 44-48; 51-53; 56; 59-60; 66; 95; 108). În Țara Hațegului, unde obiceiul poartă numele de *Învârgelat*, fetele și nevestele tinere se adună la una dintre ele cam pe la miezul nopții și se așează în jurul vetrei foarte bine încinsă; pun apoi pe ea câte doi peri de porc, unul fiind menit pentru una dintre fete, celălalt pentru flăcăul la care se gândește, rostindu-li-se chiar numele când perii sunt puși pe vatră; dacă perii, răsucindu-se de căldură, se apropie unul de altul până se întâlnesc și se împletesc împreună, atunci se spune că ei se vor căsători, iar dacă se îndepărtează este semn că nu se vor lua; în loc de fire de păr de porc, se mai pot folosi două boabe de piatră acră, urmând ca interpretarea să se facă în funcție de felul cum se topesc, cum sfârâie și mai ales direcția pe care o apucă fiecare bobită lichefiată, una spre

cealaltă sau invers; se procedează însă și ca în toată Transilvania, punându-se pe o masă doar șase oale întoarse cu gura în jos, sub care se așează un ghem, o bucată de pâine, una de sare, un inel, un pieptene și un cărbune, acest fel de *Vergel* fiind destinat aflării aspectului fizic al ursitului; apoi toate oalele sunt învărtite și amestecate între ele, de așa manieră ca fetele să nu mai știe ce este sub fiecare vas; fetele ridică apoi câte un vas și obiectul găsit dă seama de cum va arăta viitorul soț: ghem=gușat; pâine=bărbatul va fi gazdă, adică bogat; inel=bărbatul va fi frumos și fălos; pieptene=soțul va fi colțat, adică rău la suflet; cărbune=bărbat negricios, urât (CLOPOTIVA, II, p. 444-445).

5 ianuarie - Sfinții Mucenici Teopempt și Teona; Cuvioasa Sinclitichia (Ajunul Bobotezei). Precum în noaptea dinspre Anul Nou, tot așa se crede că cerul se deschide în noaptea dinspre Bobotează și dorințele sunt îndeplinite de către Dumnezeu, vitele vorbesc între ele și-și destăinuiesc locul unde se află comori ascunse în pământ, despre care se crede că ard în seara acestei zile - Banat; Muntenia; Moldova; Neamț; Bucovina; cete de copii de până în 12 ani umblă, pe la vecini, neamuri sau prin sat, cu *Chiraleisa*, pronunțat și *țuraleisa* sau *ciuraleisa* (formulă liturgică grecească, rostită de însoțitorii preotului la Bobotează, provenită din greaca modernă *kyrie eléison* - ȘĂINEANU, II, p. 240), având la brâu legat câte un clopot și, înconjurând casa și acareturile, ca să le ferească de duhuri rele, uneori și pomii fructiferi, pentru a avea rod bogat, și strigând *Chiraleisa/Spic de grâu/Până-n brâu/Chiraleisa/Spic de secară/Până-n subsoară* - Bihor; colindatul cu *Chiraleisa* este un obicei mult mai amplu, cuprinzând băieți, dar și oameni bătrâni, aceștia având rolul de a deschide calea preotului, anunțându-i astfel apropierea, dar este până la urmă și un aspect comunitar, atâta timp cât pot participa toți sătenii, purtând cu toții câte un pomișor în mână, intrând în case și, în cele din urmă, ospătându-se cu toții - Transilvania; există și obiceiul ca fiecare părinte de familie să confecționeze o cruce din lemn, pe care o acoperă cu pânză albă sau chiar cu mătase albă; cu această cruce, după vecernie, pornește într-o procesiune pe la toate casele, urmat de o mulțime de copii, care rostesc cât se poate de des cuvântul *Chiraleisa* - Banat; Transilvania; uneori, preotul se suie și în podul caselor și stropește cu agheasmă toate bunurile aflate acolo - Moldova; crucea este sărutată pe rând de cei ai casei, iar femeia vine cu un fuior de cânepă, sau cu un caier de lână, pe care îl pune pe cruce, rugând totodată preotul să-i dea câteva fire din fuiorul așezat pe cruce la casa precedentă, în credința că, în vara următoare cânepa va crește spornic, sau ca să se prindă de fuior toate relele, sau că peste acest fuior va trece sufletul celui care l-a dat de pomană, dar vor trece și sufletele celor morți din casă în drumul lor spre Rai, sau că Maica Domnului face din el un sac de prins pește și cu acesta prinde sufletele din iad, ca să le aducă în Rai; în loc de fuior de cânepă, se poate pune pe cruce și o jurubiță de ață - Moldova; Bucovina; din firele cerute preotului, femeile cred că este bine să fie puse la plasele de prins pește, pentru ca prinderea acestuia să fie mai spornică - Suceava; tot din aceste fire, fetele confecționează o feștilă, împletită din trei, folosită pentru a face o lumânărică, pe care o aprind seara, după ce au ajuns toată ziua, fac mătăni, apoi restul lumânării îl pun sub pernă, în speranța că își vor visa ursitul - Galați; Brăila; partea feminină a casei îl invită cu insistență pe preot să se așeze la masă, în credința că și cloșca, primăvara, va sta pe ouă, sau că să aibă mulți pui, sau ca să zăbovească mai mult pețitorii la fetele de măritat și să se căsătorească în acel an; dacă nu va sta, femeia se va supăra; în acest caz, iese afară după preot, cu o cociorvă (unealtă casnică formată dintr-o prăjină cu un cârlig sau o placă la capăt, cu care se scoate jarul și cenușa din cuptor - ȘĂINEANU, II, p. 274) în mână, se întoarce apoi în casă și se așează ea în locul unde trebuie să stea preotul; din aceleași motive sunt invitați să stea și ceilalți care vin cu preotul împreună, ba mai mult, se crede că, dacă preotul sau oaspeții nu se așează, le mor vitele - Suceava; Bucovina; când preotul se așează la masă, are grijă să guste puțin din grâul fiert; după ce a gustat, azvârle cu câteva boabe spre tavanul camerei și, cu cât se lipește mai bine pe grinzi, cu atât se crede că vor lucra mai bine albinele și stupii vor fi mai bogați - Bucovina; fetele fură din căldărușă câteva fire de busuioc, pe care îl pun sub pernă, ca să-și viseze ursitul; uneori, preotul dă el fire de busuioc și fetelor, și băieților, pentru că busuiocul

provoacă vise frumoase - Banat; Bihor; Transilvania, Muntenia, Moldova; busuiocul furat din căldărușă, pus în gard și găsit a doua zi cu brumă pe el, semnifică iubit bogat - Moldova; se pune pe ghizdul fântâniei, cu gândul la un flăcău și, dacă dimineața are rouă pe el sau este măcar umed, flăcăul o va lua pe fată de nevastă; dar la fel îl poate pune la streășina casei, a pătului etc. - Moldova; Suceava; pun câte un fir printre celelalte flori cu care se împodobesc, atunci când se duc la joc, ca să fie îndrăgite și jucate de către feciori - Bucovina; îl pot întrebuița pentru diferite farmece și vrăji - Moldova; există credința că omul la care se sfârșește mersul preotului cu stropitul cu agheasmă va muri în decursul anului - Transilvania; dacă într-o familie merge rău, atunci, la plecarea preotului din casă, femeia apucă cu vâtraiul de la sobă de un picior pe cel care duce căldărușă cu agheasmă - Bucovina; ca să nu aibă pureci peste vară, imediat ce iese preotul din casă, stăpâna mătură după acesta - Bihor; înainte de a se pregăti bucatele de post pentru masa din această zi, se strânge toată cenușa din vatră, dis-dimineată, pe nemâncate, care apoi va fi presărată în timpul verii peste straturile de varză, în credința că nu vor fi mâncate de omizi; tot așa se strânge și gunoiul de prin casă, urmând ca acesta să aibă aceeași destinație în amestec cu cenușa - Bucovina; dacă, dimineața, primul străin intrat în casă este de parte bărbătească, se crede că toate animalele care stau să fete vor face pui masculi, iar de este femeie, animalele vor făta pui de parte feminină - Suceava; primul om văzut în această dimineață, de este un individ harnic înseamnă că și cei care l-au văzut vor fi harnici peste an - Suceava; se crede că postind în ajunul sărbătorilor de iarnă, adică în ajunul Crăciunului și în cel al Bobotezei, ar putea întoarce grindina și ploaia păgubitoare - Suceava; unii chiar nu mănâncă nimic până nu le intră preotul în casă cu crucea; alții nu mănâncă nimic toată ziua, în credința că astfel vor fi feriți de vrăjmași și de pagubă în casă - Muntenia; Transilvania; fetele care ajunează o fac în speranța că vor avea parte de un flăcău frumos, iar copiii postesc și ei pentru a avea noroc peste vară la prinsul în laț a păsărilor - Bihor; să nu se dea copiilor să mănânce pâine când se află pe afară, pentru că așa vor face tot anul și nu este bine - Bucovina; nu se bat copiii în această zi, pentru că, peste an, fac bube - Bucovina; soția care se ceartă cu bărbatul ei în această zi se va certa la fel peste an - Bucovina; nu se cerne făină, nici în ajunul Bobotezei, nici în cel al Crăciunului, pentru că se fac purici în casă; nu se dă nimic împrumut din casă în această zi, ca să nu se împrăstie gospodăria - Suceava; cine strănută se crede că va trăi bine peste tot anul, dar se mai crede că acela care strănută primul când se trezește dimineața va muri primul dintre ai casei - Suceava; până să se așeze mâncărurile pe masă, se pune mai întâi fân sau otavă, apoi o bucată de sare și câțiva pumni de tărățe, peste care se așterne fața de masă; în cele mai multe sate aceste produse se pun pe masă încă din ajunul Crăciunului și se lasă să stea până în ajunul Bobotezei; se mai pun pe masă două pâini, sare și un pahar cu apă, în credința că noaptea vin morții din familie și se ospătează din bucatele acelea; nu se atinge nimeni de mâncare până nu vine preotul cu crucea să le stropească; în continuare, nu se atinge nimeni de bucate până ce gospodina nu ia câte o bucată din absolut toate și le duce afară, le pune pe unul dintre parii gardului, în credința că păsările cerului mâncându-le nu se vor atinge vara de grâu și de cânepă; tot din aceste bucate pune gospodina și la rădăcina pomilor, pentru a rodi peste an; sunt scoase și veșmintele și se pun la vedere, pentru a fi stropite și ele de preot, ca să nu le roadă moliile; fetele nu mănâncă nimic toată ziua, dar spre seara iau o felie de pâine, mănâncă din ea jumătate, iar cealaltă jumătate o pun sub pernă, împreună cu o pereche de izmene, ca să-și viseze peste noapte ursitul - Bihor; fie iau de la preot un fir de busuioc, dându-i acestuia altul în loc, și îl împletesc în păr, pentru a se mărita mai repede - Bihor; fânul și otava, care au sta pe masă la venirea preotului, sunt date fiecărei vite din gospodărie, pentru ca ele să se sfințească și să le meargă bine tot anul, să nu se îmbolnăvească, iar, dacă sunt bolnave, să se însănătoșeze - Bucovina; în unele sate, se pune sub fața de masă și fire de grâu, care apoi sunt semănate primăvara și rodesc foarte bine - Suceava; unii obișnuiesc să hrănească toate păsările de curte, dându-le de mâncare dintr-un cerc de puțină, poloboc sau alt vas, pentru ca ele să se țină la un loc și să fie cu noroc pentru gospodărie - Suceava; ca să fie roditori, unii săteni ung și stropesc copacii

cu grâu și cu agheasmă - Suceava; Muntenia; pe înserate, se dă de mâncare vitelor din fânul așezat pe masă și se afumă cu tămâie contra farmecelor care le poate lua mana - Bucovina; încă dinaintea ajunului, de cu seara, se adună de afară toate cămășile și celelalte rufe, în credința că, dacă rămân nestrânse, păsările cerului vor mânca peste vară grâul - Suceava; înainte de culcare, se iau mai mulți cărbuni aprinși, dedicați fiecărui membru al familiei, și sunt puși într-un ungher al casei, unde sunt lăsați până se sting, primul cărbune stins indicând pe acela care moare mai repede din casă; sau pun lemn în tinda casei și lemnul care se răstoarnă peste noapte indică persoana care va muri peste an - Bucovina; dacă în această zi este chiciură pe crengile copacilor înseamnă că fructele se vor face din belșug, iar dacă picură de la streășină este semn că vara va fi fără ploaie - Transilvania; se mai crede că, în această noapte, ouăle de corb crapă sub puterea gerului, iar puii își întind aripile și zboară - Muntenia; în Bucovina, femeile care pregătesc plăcinte de post (*vărzare*, plăcinte umplute cu varză) obișnuiesc să meargă în grădină, având mâinile mânjite cu aluat, și să se șteargă pe trunchiul pomilor fructiferi, în credința că aceștia vor rodi mai bine peste vară (2. MARIAN, I, p. 123-137; PRESA). Cine nu mănâncă nimic în această zi va avea noroc peste an - Muntenia; Galați (2. GOROVEI, p. 168). Ziua se serbează cu post; cine, spre ziua de Bobotează, stă de priveghi poate să vadă cerurile deschizându-se și, orice ar cere, Dumnezeu îi va împlini; în ziua de ajun al Bobotezei este rău de moarte pentru cine apără un popă de câini; în noaptea Bobotezei, ouăle de corb plesnesc sub puterea gerului și puii de corb întind aripile și zboară; copiii, care umblă cu preotul din casă în casă, în seara Botezului Domnului, urează cu următoarele versuri pe cei din casa vizitată: „*Ciura-leșa, /Marga-reșa, /Sită rară/leși afară!/Sită deasă/Intră-n casă!/Oi lănoase, /Vaci lăptoase, /Spic de grâu/Până-n brâu, /Secara/Cât scara, /Spicul/Cât voinicul!*”; în această zi sau în ziua de 6 ianuarie, mici grupuri de băieți intră în curțile oamenilor și înconjoară casele, grajdurile, ocoalele de animale, holdele, sunând din clopoței, tălăngi, fiare vechi, rostind totodată în cor: „*Chiraleisa, /Spic de grâu/Până-n brâu, /Roade bune, /Mană-n grâne!*”; colindătorii poartă la căciuli busuioc, brad, vâsc, cercei din nuiele de salcie (1. OLTEANU, p. 34-35). Serie simbolică: *busuioc-brad-vâsc-salcie*.

6 ianuarie - Botezul Domnului (Boboteaza). Zi numită și *Botează, Botez, Botezul Domnului* - Transilvania, Banat și *Apă-botează* - Țara Hațegului; Boboteaza sau Botezul Domnului este ziua până când durează datinile și petrekerile cele mai însemnate care au debutat în ziua de Crăciun și de Anul Nou, precum *colindatul, irozii, steaua, turca* sau *cerbușorul, păpușile, berea* sau *ospățul feciorilor și vergelul*; în unele sate, feciorii umblă cu cetera, în semn că datinile și petrekerile s-au sfârșit și că, de acum încolo încep iarăși jocurile și petrekerile uzitate și în celelalte câșlegi ale anului - Transilvania; la Bobotează, se deschide cerul și îngerul păzitor îi spune tânărului de însurat și fetei de măritat încotro îi va fi destinul - Ardeal; cine va vedea cerurile deschise în noaptea dinspre Bobotează va fi drept înaintea lui Dumnezeu - Suceava; sufletul celui care moare în această zi merge de-a dreptul în cer, care rămâne deschis toată ziua, spre amintirea prezenței Duhului Sfânt la Botezul Domnului - Transilvania; dacă în ziua de Bobotează, înainte de sfințirea apei, un flăcău sau o fată alunecă și cade, se crede că se va căsători în acel an; sau chiar dacă alunecă și cade la întoarcerea de la biserică - Moldova; Neamț; Bucovina; dar, dacă un matur alunecă și cade, se crede că, până într-un an, va muri - Bucovina; fetele cred că, dacă pășesc pe urmele lăsate de preot, când acesta iese de la procesiunea de sfințire a apei, atunci se vor mărita mai repede - Suceava; nu este bine să se dea pâine la țigani, pentru că se crede că grâul, în acest caz, va face tăciune - Bucovina; din ce parte bate vântul în ziua de Bobotează în acea direcție se va culca grâul la vară - Banat; Bucovina; dacă în această zi este crivăț, anul va fi bogat în recolte - lalomița; ploile vor veni din direcția în care a stropit preotul cu agheasmă prima dată - Transilvania; se crede că apele rămân sfințite două sau șase săptămâni - Țara Oltului; Bucovina; de aceea se spune că se poate lua apă din orice curs de apă, fiindcă, în această zi, toate apele sunt curate și sfințite și pot fi folosite ca agheasmă - Transilvania; tot din această cauză este păcat să se spele orice fel de fibre textile, țesute sau nu, iar dacă totuși este neapărat necesar aceasta să nu se

facă înainte de răsăritul soarelui - Bucovina; se spune că atunci când preotul introduce crucea în apă toți dracii ies din toate apele și rătăcesc pe câmp atât timp cât apele sunt sfințite (două sau șase săptămâni); nu pot fi văzuți de nimeni, doar lupii se iau după ei și îi mănâncă sau îiucid acolo unde îi întâlnesc; de aceea nu este bine să se lase afară cămăși puse la uscat, pentru că dracii fugiți din ape se ascund în ele - Moldova; în credința că vor fi sănătoși tot anul sau că vor scăpa de friguri, unii oameni se aruncă în apele curgătoare, sau chiar în copcile făcute în gheață - Transilvania; Muntenia; Moldova; Bucovina; se crede că pușca introdusă în apa sfințită va atrage mai mult vânat în bătaia ei - Moldova; atât la ducerea la biserică, cât și la întoarcerea de la sfințirea apei, mulți feciori, purtând cordele colorate la pălării, obișnuiesc să călărească în fugă pe ulițele centrale ale satului; dacă vreo fată vede mai întâi un tânăr călare pe cal alb este semn că ea se va mărita până la Postul Mare sau în orice caz în acel an, iar dacă nu vede cal alb, numără feciorii care trec călări și în cazul că numărul lor nu este cu soț va trebui să mai aștepte - Muntenia; Moldova; în Ajun și în ziua Bobotezei nu este bine să fie strigate găinile la mâncare, pentru că se crede că altă femeie auzind poate să zică: „*Ție penele, /Mie ouăle!*”, făcând astfel rău, pentru că păsările se duc și cuibăresc la ea și vin la stăpâna lor numai la mâncare - Bucovina; se mai crede că nu este bine să fie strigate în zilele de ajun și în cea a Bobotezei, ca să nu le mănânce uliul peste an, din contră este bine să se pună o funie roată și să li se dea de mâncare acolo, ca să se ouă în același loc - Suceava; se crede că, dacă în timpul procesiunii de sfințire a apei, când se trag focuri din pistoale sau din mici tunuri confecționate artizanal (*săcălușuri*) vreo femeie fricoasă își strânge mâinile între genunchi, atunci pistoalele nu vor mai provoca un zgomot așa de mare, sau chiar nu se vor mai aprinde deloc - Bucovina; femeile se duc în această zi la cimitir, unde tămâiază mormintele și dau de pomână pentru copiii și bărbații lor decedați - Suceava; se face o turtă din cenușă amestecată cu agheasmă, care se păstrează peste an pentru a sfinți cu ea vasele care sunt „spurcate” din întâmplare - Bacău; dacă nu au prunci și îi doresc, femeile iau apă la Bobotează, vin apoi acasă cu ea și fac niște gogoși (*pogace*) pe care le mănâncă împreună cu soții lor - Ialomița; copiii dau ocol casei și acareturilor, sunând din clopoței, ca să nu se apropie șerpii de gospodărie - Bihor; în unele locuri, în timp ce preotul sfințește apa, gospodarii scot vitele din grajduri, pentru ca și ele să se sfințească în aerul sărbătoresc al zilei - Banat; Transilvania; de la Anul Nou și până la Bobotează, se adună gunoiul din casă, se păstrează într-un ungher și i se dă foc în ziua Bobotezei între vite, pentru ca să nu li se întâmple nimic peste an - Suceava; se mai spune că, până la Bobotează, căldura este pe văi, iar frigul pe dealuri, iar, de la Bobotează frigul se coboară în văi și căldura urcă pe dealuri - Moldova (2. MARIAN, I, p. 123; 143-145; 149-150; 152-153). Se crede că timp de șase săptămâni, începând din această zi, toate apele sunt curate și sfințite, chiar și cele situate la mare înălțime, în munți; de aceea, cine se aruncă în apă în ziua de Bobotează se va vindeca de orice boală - Țara Oltului; cine intră în apă în ziua Bobotezei scapă de friguri pentru tot anul - Ialomița; cine în noaptea dinspre Bobotează stă de veghe poate să vadă cerurile deschizându-se și tot ce va cere îi va fi dat de Dumnezeu - Suceava; sau se crede că acela care va vedea deschizându-se cerurile va fi drept în fața lui Dumnezeu - Muntenia; odată așezată la masa pregătită pentru această zi, gospodina să nu se mai ridice, pentru că altfel nici cloștile nu vor sta pe ouă peste vară - Suceava; se crede că se vor mărita în acel an fetele care se împiedică, fără să vrea, și cad în ziua de Bobotează - Suceava; ca vacile să dea mai mult lapte, se pune sub fața de masă, în ajunul Bobotezei, un pumn de tărâțe, care sunt date de mâncare la vite a doua zi - Suceava; când vine preotul la Bobotează cu Iordanul, se pun câteva boabe lângă pragul ușii, ca preotul să pășească peste ele, apoi grăunțele sunt date la păsări, gândindu-se că așa cum nu a văzut preotul boabele, tot așa nu vor fi văzute găinile din curte de către boli și ulii - Țara Oltului; va avea noroc la vânat cine își bagă pușca în apă, în ziua de Bobotează - Suceava; cei ce suferă de dureri ale urechilor să se afume cu petice de țesătură, în ziua de Bobotează, chiar în timpul când, la biserică, se face sfințirea apei - Suceava; de Bobotează, preotul să stropească cu apă sfințită și rufele din casă, pentru a nu fi roase de molii - Vâlcea; ca să dea roade bogate, sunt stropiți cu apă sfințită, în

ziua de Bobotează, și pomii din grădină - Tecuci; îi vor curge urechile celui care mai rostește colinde specifice Crăciunului sau Anului Nou după Bobotează - Tecuci; dacă în ziua de Bobotează este vreme frumoasă înseamnă că va fi un an îmbelșugat în grâne și pește - Botoșani; iar dacă bate crivățul, vor fi roade bogate în toate semănăturile - Ialomița; dacă ziua de Bobotează este geroasă, după ieșirea preotului cu Iordanul se va înmoina, dar, dacă vremea este moale, ea se va înăsări - Suceava (2. GOROVEI, p. 19; 23; 49; 54; 64; 92; 114; 130; 155; 203; 207; 242; 268; GOLOPENȚIA, p. 133). În toate bisericile ortodoxe și greco-catolice din țară, preoții oficiază slujbe de sfințire a apei (Agheasma Mare); unde este posibil, se sfințește și apa unor fântâni sau a unor râuri; credincioșii duc apa sfințită în vase proprii acasă, pentru a o păstra peste tot anul; în localitățile situate pe malul Dunării sau în apropierea unor mari cursuri de apă, preoții aruncă crucea în apă, de unde este recuperată, printr-o întrecere tradițională, de către grupuri de înotători antrenați din timp pentru această faptă; cu apa sfințită adusă acasă se sfințesc casa și acareturile fiecărei gospodării, mai ales cele în care sunt adăpostite vitele; tradiția conferă apei sfințite în această zi puteri tămăduitoare pentru toate bolile trupului și ale sufletului; tot în această zi, preoții umblă „cu Iordanul” pe la casele oamenilor, sfințind cu crucea și cu busuiocul înmuiat în agheasmă căminele tuturor credincioșilor; uneori, pentru a putea trece pe la toate casele enoriașilor, preoții împlinesc această datorie în ajunul Bobotezei sau chiar cu două-trei zile mai devreme și uneori și a doua zi după Bobotează; se obișnuiește ca, în camera în care intră preotul, să se așeze pe masă grâu, fân și sare, urmând ca după botez acestea să fie date de mâncare animalelor, pentru a le merge bine peste tot anul; tot pe această masă sunt puse și două pâini cu un pahar cu apă, în credința că noaptea vin morții și se ospătează; se obișnuiește ca mormintele copiilor morți nebotezați să fie stropite cu agheasma adusă în această zi de la biserică; se trimit bucate la morți luând un ciubăr la fântână, aprinzându-se lumânări în jurul lui și punând bucatele în vas; cu o lingură mare de metal se ia apă și se pune în ciubăr; câte lumânări se sting în acest timp, tot atâția îngeri vor duce bucatele la cei dispăruți; când vasul s-a umplut cu apă, se ridică, se fac 13 pași înainte și se varsă apa; procedeul este repetat de 13 ori, după care oamenii se întorc la casele lor cu sufletul împăcat - Chioar; începând cu această zi, se încheie sărbătorile creștine și cele tradiționale aferente Crăciunului și Anului Nou și se declanșează perioada pregătitoare pentru împlinirea muncilor agricole; tot din această zi se pot relua căsătoriile; pentru a face rod bogat, sunt botezați și pomii din livezi; pentru toți credincioșii, apa sfințită de Bobotează (Agheasma Mare) are puteri miraculoase și se crede că apele sfințite în această zi rămân sfinte timp de șase săptămâni; cu ea se sfințesc bisericile, veșmintele preoților, vasele de cult, ogoarele și grădinile pentru a rodi mai bogat; cu puterea ei se tămăduiesc trupul și sufletul; această apă sfințită se păstrează în fiecare casă de-a lungul anului și se folosește în momentele esențiale ale familiei respective; sărbătoarea de Bobotează este și o sărbătoare a reconcilierii, a speranței de mai bine (PRESA). În Țara Oașului, fetele mari se duc la râu, în această zi, se stropesc cu apă și se descântă reciproc, considerând că astfel ele „vor fi mai mândre și mai căutate” (BUHOCIU, p. 85). Se merge cu „bundăretele” (burta porcului umplută cu carne fiartă și tocată) și se dă de trei ori ocol viei, spunându-se: „Să crească strugurii cât bundăretele porcului”, dar o urare similară putea fi rostită și la locurile cultivate cu grâu sau la livezi - Dolj (ENACHE, p. 116). Se crede că în această zi este deschis cerul și toate apele sunt sfințite; de aceea sunt duse vitele la râu și adăpate, iar în coadă li se împletește câte un fir de busuioc; înainte de a se așeza la masă, sunt date de pomană vecinilor piftii; cine nu a apucat să se ducă cu daruri la nași și la moașă în ultimele două zile ale Crăciunului o face în această zi; dacă plouă sau ninge în această zi înseamnă că va fi un an bogat, cu ploi în timpul verii - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 53). Dacă bate crivățul în zi de Bobotează, anul va fi bogat în roade - Teleorman (2. CHIVU, p. 245). La marginea satelor, fetele și flăcăii aprind focuri mari în dimineața zilei de Bobotează și apoi joacă în jurul lui, iar, când flăcările focului se mai potolesc, încep să sară peste el; atât obiceiul de a face foc, precum și jocul din jurul lui poartă denumirea de *Ardeasca* - Munții Apuseni; Bucovina; tot în această zi, se obișnuiește să se afume casele, grajdurile, cămările cu alimente, oamenii și

copiii bolnavi - Bucovina; curățirea spațiului uman de forțele malefice, pe care se crede că le-ar aduce iarna, se face printr-un colind numit *Chiraleisa*, obicei practicat în Ajunul și în ziua de Bobotează; cete de 4-5 copii sau flăcăi trec la fiecare gospodărie, înconjoară casa, grajdurile, grădinile, uneori și ogoarele, sunând din clopoței și rostind versurile: „*Chiraleisa, /Spic de grâu, /Până-n brâu, /Roade bune, /Mană-n grâne !*” - Transilvania; Moldova (12. GHINOIU, p. 144-146). Se confecționează o păpușă alcătuită din rămurele de măr, păr, prun, legate cu iederă, toate legate cu un ștergar; între nuietele, sunt puse și două lumânări, care sunt aprinse în momentul când preotul intră în casă cu botezul; este botezat mai întâi cel mai în vârstă membru al familiei, care ține păpușa între palme, după care acesta sărută crucea din mâna preotului și încredințează păpușa următorului, până la cei mai mici, lumânările arzând pe toată durata botezului - Țara Lăpușului (PRESA). Fetele de măritat, care vor să fie iubite de flăcăi peste an, fac în ajun câte un *struț*, adică prind pe un băț crenguțe verzi, pe care îl duc și îl proptesc la malul unei ape curgătoare, a doua zi dimineața, înainte de răsăritul soarelui, se duc cu un ulcior descântat și iau *struțul* plin de gheață în vas, iar acasă se spală pe față cu apa provenită de la topirea gheții - Maramureș; tot în ajun de Bobotează, flăcăii confecționează mascoide, numite *mătăhăi*, având aspect de moși și babe, folosind pentru aceasta haine vechi, rupte, murdare, executând organele genitale ale acestora la dimensiuni nefirești, le pun în buzunare și câte un bilet, pe care este scris un text ironic, apoi mascoida este urcată în câte un copac și agățată de așa manieră încât să se ajungă foarte greu la ele, pentru a nu putea fi demontate în grabă, dar în orice caz vizibile pentru toți cei care în dimineața de 6 ianuarie merg la biserică; la ieșirea din biserică, flăcăii urcă în copaci cu *mătăhăi*, scot „scrisoarele” din buzunarul mascoidelor și le dau citire cu glas tare, ca să le audă tot satul, textul acestora fiind în majoritatea cazurilor adresate fetelor bătrâne, holteilor sau unor oameni a căror moralitate este îndoielnică - Maramureș; copiii care deschid alaiul preotului care umblă cu crucea din casă în casă, îmbrăcați în odăjdii preotești, întrebă gazdele dacă primesc cu crucea, iar la răspuns afirmativ spun următorul text: „*Chiralesa Doamne/Grâu de primăvară/Și-n pod și-n cămară/Și pe prispă afară!*” - Maramureș; locuitorii unor sate nu mănâncă nimic până nu vine preotul cu crucea să le sfințească gospodăria și să le dea apă sfințită, copiii care îl însoțesc cântă colinde despre miracolul botezului în Iordan; nevestele nu mai spală rufe timp de opt zile, pentru că este păcat, toate apele pământului fiind sfințite și nu trebuie murdărite; vânătorii evită însă să se întâlnească cu preotul care umblă cu crucea, considerând că nu vor mai avea noroc la vânat, deoarece cred că duhurile care sălășluiesc în animalele sălbatice fug de agheasmă, preferând să urce la munte și să tragă focuri de armă peste pâraie, ca să alunge duhurile necurate - Valea Jiului; la intrarea izvorului în peștera Cioclovina Udă, se scufundă o cruce confecționată din lemn de mesteacăn, iar sătenii, împreună cu preotul o așteaptă să iasă la suprafață la intrarea principală în peșteră, existând două posibilități: dacă crucea apare repede, sătenii pleacă acasă îngrijorați, crezând că anul va fi rău; dacă însă, până la sfârșitul slujbei, crucea nu apare, un flăcău pătrunde în peșteră și, în caz că găsește crucea și o aduce, se spune că anul va fi rodnic, lipsit de fenomene naturale potrivnice, primăvara va fi ploioasă, vara va fi caldă, pământul va da roade bogate, iar flăcăul se va însura cu o mireasă frumoasă; după aceasta, sătenii iau apă din izvor în ulcioare, merg acasă, adapă vitele, spală cu ea copiii și bătrânii care nu au putut asista la slujbă și vor prepara mâncare folosind această apă, care este de asemenea folosită și la spălatul vaselor la intrarea în Postul Mare (Postul Paștelui) - Hunedoara; în noaptea dintre Bobotează și Sântion, sătenii obișnuiesc să păzească fântânile publice din localitate, aprinzând focuri lângă ele și trag cu pocnitori, pentru a îndepărta duhurile rele de lângă ele, fapt pentru care, a doua zi, cei care vin să ia apă îi cinstesc cu bani sau cu băutura - Dolj; de va fi soare în ziua de Bobotează, anul va fi bogat în recolte, dar dacă este negură înseamnă că vor muri mulți oameni; dacă va ninge sau ploua va fi an lipsit de rod și mare scumpete la pâine; dacă bate vântul în ziua de Bobotează înseamnă război (PRESA). În localitățile din Transilvania unde se obișnuiește a se constitui cete de tineri în vederea colindatului, acestea se desfac înainte sau după Bobotează (MUȘLEA, II, p. 76). În toate zonele, se

desface bradul împodobit pentru Crăciun (NOTE, Antonescu). Serii simbolice: *măr-păr-prun-iederă-năframă-lumânare; grâu-fân-sare; pâine-apă.*

7 ianuarie – Soborul Sfântul Prooroc Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul Domnului, zi cunoscută și sub numele de Sântion. După o legendă, devenită colind, Sfântul Ioan Botezătorul a fost blestemat de către mama lui să se transforme într-o sălbăticiune, drept pentru care el s-a făcut cerb (după alte variante, a devenit pui de căprioară) și așa a trăit nouă ani și nouă zile, după care s-a făcut din nou om și a construit o mănăstire, apoi l-a botezat pe Iisus Hristos - Transilvania; Bucovina; oamenii sărbătoresc pe Sfântul Ioan, considerând că el a ținut toate posturile de peste an împreună cu o ceată de 318 de sfinți părinți, precum și pentru că este de mare ajutor lui Dumnezeu în sporirea roadelor pământului - Olt; Romanați; Teleorman; Muscel; se crede că Sfântul Ioan este patronul pruncilor și de aceea este sărbătorit în aceeași măsură ca pe o zi de duminică, considerându-se că astfel Sântion îi va apăra pe cei mici, îi va scoate din toate nenorocirile, mai ales pentru ca aceștia să nu moară nebotezați - Bucovina; încă de cu noapte, până a se lumina de ziuă, băieți de la 15 ani în sus, numiți *iordănitari*, umblă cu colinda de Sfântul Ioan, spunând că merg cu *lordanul*; grupul de colindători are rolurile bine stabilite: unul dintre ei este și conducătorul grupului și i se spune *popă*, altul poartă căldărușa cu agheasmă în care sunt strânși și banii primiți, altul duce mănunchiul de busuioc și altul poartă un fel de țepușă pe care adună bucățile de carne căpătată; ei cântă *lordanul*, adică același text pe care îl spune preotul pe la case în Ajunul Bobotezei, stropesc pe cei ai casei, după care îi ia în brațe și îi ridică în sus pe fiecare în parte de câte trei ori, ca să capete putere, sau cer, din același motiv, să se lupte cu unul din iordănitari capul familiei, tot de trei ori - Muntenia; uneori, șase iordănitari voinici se așează în ușa bisericii și, când credincioșii ies de la slujbă, fiecare este ridicat în sus de trei ori; mai ales mamele merg în această zi la biserică, însoțite de copii mici, pentru ca aceștia din urmă să fie ridicați de către iordănitari, având ferma convingere că ei vor fi feriți de boli și vor trăi mult - Muscel; fetele și băieții se adună pe la fântâni și se stropesc cu apă unii pe alții, spunând că se *iordănesc* - Teleorman; la horele care se organizează în după-amiaza acestei zile, iordănitarii stropesc cu apă sfințită în special fetele - Argeș; în unele locuri, obiceiul de a merge cu iordănitul și ridicarea oamenilor în sus poartă denumirea de *vălărit* - Buzău; cu agheasmă de la Bobotează, în dimineața acestei zile, gospodarii își stropesc casa, acareturile și vitele - Buzău; sunt stropite cu agheasmă, în această zi, vitele, grădinile, cotețele, cămările și depozitele cu grâne și alimente, chiar și ogoarele - Muntenia; ziua lui Sântion este sărbătorită, spre seară, numai de către femei, fără participarea bărbaților, ele dansând și chefuind între ele, considerând că, din întreg anul, aceasta este ziua când femeia este tot așa de mare ca și bărbatul - Olt; Romanați; moașa satului, cu un pahar plin cu agheasmă și cu un mănunchi format dintr-o floare (mușcată) și busuioc uscat, legat cu un fir de lână de culoare roșie, trece pe la toate femeile și nepoatele moșite de către ea și, stropindu-le, le invită a doua zi la ea acasă - Dobrogea; se crede că-i va lua foc gospodăria celui care îndrăznește să lucreze în această zi, sau că lupii îi vor ataca și ucide vitele - Bucovina; se crede că, în ziua lui Sântion, se *botează gerul*, adică vremea începe să se încălzească - Bucovina; sau că începe să se topească zăpada („se înfrânge iarna”), fiindcă Sânnicoară vine pe un cal alb și aduce neaua, pe când Sântion vine pe cal negru și alungă iarna - Banat; Transilvania (2. MARIAN, I, p. 162-167; 255-257). Tinerii își plimbă caii pe ulițele satului, prilej în care se constată hărnicia din timpul iernii, modul cum au fost ținute și îngrijite aceste animale; sunt pregătiți în mod special, împodobiți cu panglici de culoare roșie și clopoței, iar părul coamelor este împletit - Dolj (ENACHE, p. 115). Cei pe care îi cheamă Ion sunt obligați să dea de băut și, în caz că nu o fac, sunt duși și aruncați într-o apă din apropiere (PRESA).

8 ianuarie – Cuvioșii Gheorghe Hovezitul și Emilian Mărturisitorul; Cuvioasa Domnica. Toate femeile din sat, indiferent de vârstă, moșite de aceeași femeie, precum și nepoatele și strănepoatele se adună la casa acesteia și petrec împreună până seara târziu; nu sunt invitați niciodată bărbați, petrecerea fiind exclusiv feminină; fiecare aduce câte un plocon moașei, compus

dintr-un colac, carne din porcul sacrificat la Crăciun și o sticlă de vin; pe masa moașei este așezat un colac mare în mijlocul căruia este o lumânare neaprinsă; înainte de a se așeza la masă, în capul căreia stă mama-moașă, o femeie împarte rachie și toate închină pentru sănătatea celei sărbătorite care mulțumește cu emoție; tot în capul mesei stă și preoteasa invitată special la petrecere; apoi se spune „Tatăl nostru” și se împarte colacul cel mare; dacă le vine o bucată cu mai mult miez, spun că vor mai naște o fată, iar de este o bucată de margine (mai cu coajă), zic că vor avea un băiat; de le pică numai miez, se crede că nu vor mai avea nici un copil; se pun apoi bani („bacșișul moașei”) într-o farfurie în care se mai află un pahar de vin, un picior de pasăre, o bucată de pâine, sare, piper și ardei; în final, se face loc în cameră și se încinge jocul în prezența unui cimpoiaș, singurul bărbat invitat mai târziu la petrecere - Dobrogea (2. MARIAN, I, p. 255-257). Serii simbolice: *colac-carne-vin; monedă-vin-pasăre-pâine-sare-piper-ardei.*

14 ianuarie – Cuvioșii părinți uciși în Sinai și Rait. Dacă în această zi vremea este agitată, cu cer acoperit este semn de boală în animale și scumpete pe piață; dar dacă cerul este senin înseamnă că anul va fi mănos (1. OLTEANU, p. 53; PRESA).

16, 17 și 18 ianuarie - numite, în popor, și *Cercovii de Iarnă* sau *Fulgerătoarele*, pentru că sunt zile de fulgere, trăsnete și vifore - Banat; cea mai importantă dintre aceste trei zile este cea de 16 ianuarie, zi în care calendarul creștin ortodox celebrează *Închinarea cinstului lanț al Sfântului Apostol Petru*; ziua este denumită, în popor, *Sân-Petru-de-Iarnă* sau *Sfântul Petru al Lupilor*; este considerată miezul iernii și este ținută de către gospodari pentru ocrotirea vitelor; se crede că numai cu încuviințarea acestui sfânt lupii mănâncă vitele și numai pe care el i le hărăzește, pentru că Sfântul Petru este patronul lupilor; oamenii spun: „*Sân Petru poartă lupii*”; celui care nu respectă această zi lupii îi vor sfârteca vitele, iar el va suferi tot timpul anului de dureri de cap, amețeli și junghiuri și va fi prigonit de dușmani; se crede chiar că Sfântul Petru ursește, în noaptea dinspre 16 ianuarie, destinul fiecărei vite care trebuie sacrificată de lupi; din această pricină și pentru a se feri pe sine de tot felul de boli (dureri de cap, amorțeli, junghiuri etc.), bărbații nu lucrează decât mici treburi pe lângă casă, iar femeile nu cos, nu țes, nu torc - Transilvania; Muntenia; Bucovina, Suceava; o legendă relatează că Sfântul Apostol Petru a scăpat din închisoare fiindu-i deschise ușile de chiar Îngerul Domnului exact în această zi; din această cauză, ziua este ținută de oameni pentru ca să-i ajute Dumnezeu să scape de toate necazurile, nevoile și relele tot așa cum a scăpat și Sfântul Petru - Bucovina; alții cred că, ținând ziua aceasta, Sfântul Petru îi va feri de prigoniri și de închisori - Sibiu, sau că, ținând post, roadele nu li se vor strica peste an - Suceava; cei care au prisăci țin ziua pentru ca albinele să roiască spornic și să facă multă miere - Suceava (2. MARIAN, I, p. 170-171; 173). Dacă în această zi există în gospodărie un stog de fân neatins, este bine ca unul dintre cei ai casei să se suie pe el și să-l spargă, adăugând: „*De acum nu-mi pasă, că jumătate de iarnă s-a dus*”; în Bucovina, se spune că *Găinușa* (Cloșca cu Pui sau Constelația Pleiadelor - ȘĂINEANU, III, p. 112) stă pe cer, în această zi, drept la amiază (12.GHINOIU, p. 48; PRESA).

16 ianuarie – Închinarea cinstului lanț al Sfântului Apostol Petru. În 16, 17, 18 ianuarie cad *Cercovii de Iarnă*, despre care se crede că aduc fulgere, trăsnete și vifore, dacă nu sunt respectați, din care cauză aceste zile mai poartă numele de *Fulgerătoarele* - Banat; dar zilele de 16 și 17 ianuarie mai poartă și numele de *Antansiile* (prin contragerea numelor sfinților Anton și Atanasie - Banat; ziua de 16 ianuarie mai poartă numele de *Sânpetru de Iarnă*, iar Atanasie și Chiril sunt numiți *Tănasă* și *Chirică*, ultimul având zi în calendar în 18 ianuarie; oamenii țin ziua lui *Sânpetru* pentru a fi feriți de dureri de cap, amorțeli și junghiuri, dar mai ales pentru a nu fi păgubiți de lupi, iar zilele celorlalți doi pentru a fi protejați contra diferitelor boli; chiar se spune de către femei că Atanasie și Chiril sunt sărbători primejdioase, de unde și mențiunea lui Ion Creangă: „*Măi, parpalacule, nu cumva ești botezat de Sfântul Chirică Șchiopu, care ține dracii de păr?*” - Transilvania; Moldova; Bucovina; cuvântul *cercov* vine din sintagma slavă *țercovnaia sviata* = sfinți bisericești (2. MARIAN, I, p. 174). În această zi nu se lucrează, pentru a nu stârni răutatea lupilor -

Transilvania (2. GOROVEI, p. 128). Trei zile la mijlocul acestei luni sunt numite *Cercovii de Iarnă*; se crede că ele sunt zile care trebuie respectate, pentru a fi ferit de vifore și, peste vară, de fulgere și trăsnete, din care cauză mai sunt cunoscute și sub denumirea de *Fulgerătoarele* - Banat; cea mai importantă dintre ele este ziua de 16, când se prăznuiește *Sfântul Petru de Iarnă* sau *Sfântul Petru al Lupilor*, purtând și numele de *Sfântul Petru cel Șchiop*, *Ciuma (Ciuia) Găinilor*, *Miezul Iernii* și *Închinarea Cinstului Lanț al Sfântului Apostol Petru*; sărbătoarea este considerată mijlocul iernii și se ține mai ales pentru ocrotirea vitelor; nu se dă gunoiul afară din casă, ca să nu mănânce lupii vitele și să nu fie prigonii oamenii de dușmani, crezându-se că Sfântul Petru îi apără de asupriri, de junghiuri și de boli; ca și fratele său, Sfântul Apostol Andrei, Sfântul Petru este considerat patronul lupilor, căci lupul este câinele Sfântului Petru, care îi poruncește unde să prăduiască; când se strâng mai mulți la un loc și urlă, se spune că ei se roagă de Sfântul Petru să le orânduiască prada; cine nu va respecta această zi va suferi peste an de pagube din partea fiarelor sălbatice, de dureri de cap, amortești și junghiuri; cine are, la această dată, un stog de fân întreg se suie pe el și îl sparge, pentru că nu mai are nici o grijă, jumătate de iarnă fiind dusă; în zona Suceava, se spune că Găinușa stă dreaptă la amiază, în această zi; în unele sate, 16 și 17 ianuarie se țin ca protecție contra bolilor grele, contra ameteșilor și pentru a feri copiii de orice rău; numite și *Zilele Trăsnetelor*, sunt considerate deosebit de primejdioase, pentru că pe cel care nu le respectă îl vor ajunge fulgerele și trăsnetele Sfântului Ilie (PRESA).

17 ianuarie – Cuviosul Antonie cel Mare, cunoscut în calendarul creștin ca ocrotitor al călugărilor singuratici, al pustnicilor, dar mai ales ca păzitor împotriva bolilor, această ultimă credință determinând bolnavii sau rude ale acestora să-i adreseze rugăciuni de însănătoșire, în fiecare zi de marți, cu deosebire la bisericile al căror patron este Sfântul Antonie cel Mare (PRESA).

18 ianuarie – Sfinții Atanasie și Chiril, Arhiepiscopii Alexandriei. Din contragerea numelor celor doi sfinți, Antonie și Atanasie, poporul a creat cuvântul *Antanasii*, denumire generică a zilelor de 17 și 18 ianuarie, pe care cu deosebire femeile le țin pentru a fi ocrotite ele și familiile lor de pojar, ametești și ciumă; femeile îl și numesc, din această pricină, *Tănase de Ciumă*; pe ultimul dintre cei doi arhiepiscopi ai Alexandriei poporul îl numește și *Chirică Șchiopu' care ține dracii de păr*; tradiția populară consideră aceste două zile ca fiind rele, primejdioase de boli grele, dacă nu sunt respectate; în această ultimă zi din cele trei, ținută în special de femei, se fac turte stropite cu unt care se dau de pomană, pentru a feri oamenii de ciumă; dar Chirică Șchiopul este ținut și de către oamenii șchiopi, în speranța că beteșugul lor se va îndrepta, însă se mai ține și pentru ca să nu șchioapete caii; cum va fi vremea de Atanasie și Chiril, așa va fi și anul (2. MARIAN, I, p. 83; 168; ȘĂINEANU, I, p. 10; PRESA).

25 ianuarie – Sfântul Grigorie Teologul. Începând cu această zi, locuitorii din Prahova se abțin de la muncă până în ziua de 2 februarie (Întâmpinarea Domnului; Stretenia), numind această perioadă Filipii de Iarnă, fie că ei sunt în număr de 9 sau de 7, pentru a feri vitele și oile de acțiunile păgubitoare ale lupilor; alții țin numai trei dintre aceste zile, numite Filipi sau Pilipi, primul căzând în ziua de 30 ianuarie, iar ceilalți doi în zilele de 1 și 2 februarie, zile în care bărbații și femeile nu lucrează nimic - Muntenia; în Dâmbovița, Filipul care cade în ziua de 30 ianuarie poartă și numele de Ticlele (2. MARIAN, I, p. 186). Dacă în această zi vremea este însorită și noaptea este senin înseamnă că anul va fi roditor (PRESA).

30 ianuarie – Sfinții Trei Ierarhi (Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur. Poporul numește ziua *Trisfetitele*, *Trisfetițele*, *Filipii de Iarnă*, *Tecelele*. Se serbează fiindcă înseamnă intrarea creștinilor în biserică și de aici a început credința în Dumnezeu și trebuie aprinsă o lumânare și dată de pomană, pentru ca întreaga viață să fie luminată; se spune că *Trisfetițele*, adică cei trei ierarhi, ar fi dormit trei sute de ani și, deșteptându-se, au spus oamenilor ce au văzut, despre cei ce fac rău și cum astfel se pedepsesc singuri și i-a învățat să facă bine; *Trisfetițele* sunt cele trei sfinte care iau câte o mână, un picior celui pe care îl întâlnesc; unii oameni cred că sunt trei fete, care, când umbla Dumnezeu pe pământ, au dat odată apă lui Dumnezeu și apostolilor lui, iar

altădată au spălat picioarele lui Iisus Hristos și de bunătatea lor au fost numite sfinte; când nu plouă, unii se roagă la ele să mijlocească lui Dumnezeu pentru a le aduce ploaie; unele femei cred că în această zi Maica Domnului a ieșit la biserică cu pruncul Iisus, uitând că nu a împlinit încă 40 de zile de la naștere, dar s-a întors și până la 2 februarie (Stretenia) a lucrat o maramă pe care a dăruit-o bisericii; se spune că în aceste zile se împerechează lupii, iar lupoaița fată în noaptea de Sfântul Gheorghe (23 aprilie); în această zi, soarele sare cât un cerb (1. OLTEANU, p. 78-79).

IARBĂ

Iarba care se așterne în biserică în Duminica Paștelui se dă apoi vitelor ca hrană, ca să fie sănătoase și să dea lapte mai mult - Moldova; se seceră iarbă de pe nouă haturi, se usucă și se păstrează, până ce fată vaca, după care i se dă imediat să o mănânce, pentru a-și recăpăta vigoarea - Moldova; în caz că albinele, la vremea roitului, nu se prind pe vreun copac sau altceva, crescătorul este bine să se așeze și să se apuce cu mâinile de iarbă, zicând: „*Cum m-am prins eu cu mâinile, așa să se prindă albinele de un copac!*”; câinele și pisica mănâncă iarbă numai când îi doare capul - Suceava; sau numai când îi doare pânțele - Muntenia (2. GOROVEI, p. 6; 9; 43; 118). Florile și buruienile necesare pentru spălarea părului în dimineața zilei de Sân-Toader sunt culese cu o zi înainte, adică în ziua de vineri din prima săptămână a Postului Paștelui, punând în locul rădăcinilor acestora pâine și sare; buruienile astfel culese sunt puse într-un loc anumit și apoi femeile se culcă; a doua zi dimineața, fetele și femeile iau apă neînceptă (de la o fântână sau un izvor, înainte de a lua altceva), o aduc în casă, fără a vorbi cu nimeni pe drum, pun în ea pâinea și sarea rămase, precum și plantele culese și apoi o pun la încălzit; după care se spală cu ea pe cap, rugându-se în același timp de Sân-Toader să le dea păr frumos; apoi se piaptână, fie în casă, fie afară, dar nu înainte de a vedea un cal trecând pe uliță, după cum procedează femeile din Bucovina; când își piaptână copilele, mamele le trag de păr și zic și ele un descântec scurt, apoi le leagă coșitele cu păr de cal; în Duminica Paștelui, se pune la pragul ușii o brazdă de iarbă verde, pentru a se călca pe ea, când se intră în casă, pentru ca, peste an, cei din familie să fie sănătoși, plăcuți și frumoși ca iarba verde - Banat; o bucată de glie verde se pune după ușă, în ziua de Paște, se ține acolo trei zile, timp în care se usucă, după care este bună să se afume cu ea toți cei bolnavi de junghiuri - Suceava (2. MARIAN, I, p. 254-255; II, p. 194). Pentru cine se visează dormind pe iarbă este bine să-și lase destinul în voia lui Dumnezeu; va trăi sentimente de frică și va trece prin unele nevoi cel care se visează adunând ierburi de leac; cel care se visează tăind iarbă va trece printr-o perioadă cu multe griji; înseamnă că își va pierde un iubit sau anunță vreme secetoasă pentru cel care vede în vis iarbă uscată; dar înseamnă sănătate pentru cel care vede în vis iarbă verde; va auzi oameni vorbind despre el cel care va vedea în vis un imaș, o pășune; cel care se visează cosind iarbă va avea parte de spor în ceea ce întreprinde - Suceava (NOTE, Băncescu).

Iarba fiarelor (iarba fierului; *Cynanchum vincetoxicum* - DLRM, p. 369). Plantă erbacee otrăvitoare; nu trebuie confundată cu iarba fiarelor (iarba fierului sau iarba tâlharilor, întâlnită în basmele populare), care are capacitatea de a înmuia fierul, deci de a descuria orice încuietore, zăvor sau lacăt și de a sfărâma lanțurile și cătușele; ținută sub limbă sau în mână, ferește pe om de săgeată, cuțit sau gloanțe; înflorește în noaptea de Sânziene (24 iunie); ea nu poate fi descoperită decât întâmplător: se rupe coasa, cad potcoavele calului, sare toporul din coadă; dar o poate descoperi și ariciul, cu condiția să i se închidă puii într-un coteț, pe care el îi va elibera, ducând în bot iarba fiarelor; mai poate fi găsită și cu ajutorul unui lacăt tras de o sfoară prin ierburi până când se descurie singur; mulți cred că hoții își plantează iarba fiarelor în palma dreaptă, nu imaginea ei, ci însăși planta, și nu ca semn distinctiv, ci ca instrument magic; planta nu ar avea efect decât împreună cu rostirea unui anumit descântec; legenda spune că întâiul exemplar al acestei plante a răsărit din stropul de sânge scurs în pământ din buricul tăiat al pruncului Iisus; indicațiile folclorice nu sunt totuși consecvente; ca formă, planta este fie un fir subțire, fie de forma unei inimi minuscule cu o picătură de sânge sau cu un grăunte de aur la mijloc; locurile unde

poate fi găsită sunt smârcurile sau stâncile din munți, deși credințele cele mai frecvente susțin că ea nu crește niciodată în același loc sau că apare numai acolo „unde a pierit trăsnet un diavol” (2.KERNBACH, p. 163; 305). În Banat, se crede că poate fi recunoscută numai dimineața, pe rouă; în Muscel, se spune că este roșie ca focul, până a nu răsări soarele, după care devine verde și nu se mai cunoaște dintre celelalte bălării; se mai crede că ar crește pe piatra munților, sau pe smârcurile de pe lângă lacuri, sau „pe locul unde a plesnit un drac”, sau că răsare și crește ca orice iarbă, dar, dacă într-un an a crescut în ograda cuiva, anul următor apare tocmai peste trei ape curgătoare și tocmai peste nouă ani revine în curtea celui dintâi; în Moldova, se crede că acela care posedă iarba și dă mâna cu un om bogat toți banii celui bogat vin la cel care are iarba; sau devine năzdrăvan, înțelege limba tuturor dobitoacelor, păsărilor, florilor; ca să fie obținută, în Moldova se crede că este bine să se dea drumul unui cal, împiedicat cu fiare, să umble noaptea prin iarba unor locuri mlăștinoase și, când se aude zgomot de fiare căzute, trebuie să se meargă repede și să se caute lângă picioarele calului; în Dolj și Suceava, se spune că, găsindu-se prin locuri mlăștinoase, vitele o mănâncă și pier; caii care pasc pe acolo și sunt împiedicați rămân liberi, iar potcoavele le cad de la copite; în Banat și Neamț, se ia un lacăt încuiat și, legat cu o sfoară, trebuie tras prin iarba, după care se caută în locul unde lacătul s-a descuiat, pentru că atunci face zgomot; în Suceava, obținerea ei se face prin strângerea ierbii de pe unde se bănuiește că ar crește, se pune într-o covată cu apă, iarba obișnuită plutește, iar cea a fiarelor se duce la fund, pentru că este mai grea; sau atunci când se rupe coasa în iarba, fără nici un motiv, înseamnă că s-a dat peste iarba fiarelor; în zona Galați, când se rupe coasa, trebuie să se taie toată brazda și să se meargă cu ea la o apă curgătoare și acolo se va vedea că buruienile o iau la vale, iar iarba fiarelor o va lua în contra curentului; în Suceava, cine vrea să o aibă se duce la cuibul unei ciocănitore și bate în jurul lui cuie de fier, drept pentru care pasărea se duce și aduce iarba fiarelor, ca să poată intra în cuib; este suficient să se țină dedesubt un vas, pentru că iarba cade odată cu cuiele; în Banat, Transilvania, Muscel, Moldova și Bucovina, se practică un procedeu foarte cunoscut: se caută un pui de arici, care este închis cu lacăt bun într-o cușcă; aricioaica îl caută, îl găsește, apoi caută iarba fiarelor și vine cu 2-3 fire în gură; în jurul coticioarei și la ușa ei, pământul să fie netezit și bine măturat; după ce își scapă puiul, ariciul scuipe iarba și fuge cu puiul, astfel putându-se lua iarba; ea se păstrează astfel: în Galați, într-o creștătură făcută în pielea palmei drepte, după care rana se vindecă și poate fi permanent la omul respectiv; în Moldova, la fel, în palmă, unde se face o creștătură; în Neamț, sub pielea unui deget de la oricare mână; în Suceava, se crede că, dacă lacătul este uns cu usturoi sfințit, iarba fiarelor nu ajută la nimic (CANDREA, p. 162-167). Pentru a putea fi obținută, este bine ca puii de arici să fie închiși cu un lacăt, iar mama lor, pentru a-i scăpa, umblă până găsește iarba fiarelor, o aduce cu ea și deschide lacătul, scăpându-și puii; în special hoții caută să posede această iarbă, cu ajutorul căreia biruiesc orice fel de încuietore, pentru că se crede că acela care are iarba-fiarelor poate deschide orice fel de încuietore - Suceava (2.GOROVEI, p. 12; 110). În Gorj, unii oameni cred că iarba fiarelor se găsește numai în arici, pentru că se hrănește cu ea; alții afirmă că aceasta s-ar procura prin intermediul ariciului, căruia trebuie să i se prindă puii și încuiați cu un lacăt într-o cușcă; ariciul găsindu-i încuiați, pentru a-i scoate, se duce să caute iarba fiarelor pe care o aduce în gură; în momentul când atinge lacătul, încuietorea sare și puii dau buzna afară, după care ariciul matur trebuie prins și să i se ia iarba fiarelor din gură, în caz că nu a lăsat-o jos; despre hoții care au la activ mari și multe spargerii, se spune că toate acestea ei le comit tot cu ajutorul ierbii fiarelor, pe care o poartă la degetul de la o mână, sub pielea pe care o crestează; posedând această iarbă, hoții nu mai au grijă nici măcar de închisori, pentru că orice lacăt îl pot descuia (CĂRĂBIȘ, p. 113-114).

IARNĂ

Spre deosebire de datele calendaristice impuse oficial, în concepția tradițională românească iarna este răstimpul cât ține omătul; astfel, începutul iernii este la Sfântul Nicolae (6 decembrie), iar

sfârșitul ei la Alexii (17 martie - Cuviosul Alexie, Omul lui Dumnezeu); mijlocul iernii (*miezul iernii* sau *dricul iernii*) se numește răstimpul cât gerul este mai mare; conform credințelor populare, apropierea iernii este dată de următoarele semne: pleacă în alte țări cocostârcii, rândunelele, cocoarele și toate celelalte păsări călătoare; grangurii cără în scorburile copacilor poame de pruni spinoși (fructul corcodușului-*Prunus cerasifera*; DLRM, p. 187) și alte fructe (2. MARIAN, I, p. 73). Se mai crede că iarna începe la Sfântul Apostol Andrei - 30 noiembrie (PRESA). Când vin ciorile încă din timpul toamnei este semn că vine și iarna; când stolurile de cocoare trec în grabă spre sud, sosește iarna mai devreme - Tecuci; e semn de belșug când iarna începe mai de timpuriu - Tecuci; dacă în timpul iernii se formează promoroacă multă, în zilele marilor sărbători (Sfântul Nicolae - 6 decembrie; Crăciunul - 25 decembrie; Sfântul Ștefan - 27 decembrie; Sfântul Vasile cel Mare - 1 ianuarie; Boboteaza și Sfântul Ion - 6 și 7 ianuarie) este semn de rodnicie pentru toate semănăturile - Iași; în schimb, dacă nu viscolește deloc în timpul iernii înseamnă că grâul nu va rodi îndestulător în vara viitoare - Bucovina; dacă iarna este geroasă înseamnă că vara va fi călduroasă - Suceava (2. GO-ROVEI, p. 19; 50; 66; 269). Dacă iarna a fost bogată în zăpadă și liniștită, fără vifore și vânturi mari, poporul crede că anul va fi bogat în porumb și cereale păioase, deoarece vor fi ploii și căldură la timp și cu măsură, plantele vor crește mari și viguroase, fără a putea fi culcate la pământ din pricina furtunilor; în schimb, dacă iarna va fi întreruptă de perioade de căldură și apoi urmate de perioade de viscole (alternativ), se vor preface căldurile din iarnă în perioade de frig în vara viitoare (iarnă omătoasă și plină = vară roditoare; iarnă goală = vară slabă) - Suceava (2.MARIAN, I, p. 84-85).

IASCĂ (*Fomes igniarius* sau *fomentarius* - DLRM, p. 370)

Ciupercă parazită care crește pe copaci și este folosită la aprins focul din scânteile scoase prin lovirea amnarului cu cremenea (ȘĂINEANU, III, p. 182). Se crede că vitele celui căruia i se fură iasca vor fi mâncate de animale sălbatice - Suceava (2. GOROVEI, p. 110).

IBRIȘIN

Fir de mătase răsucit, întrebuițat la cusut sau la împletit (ȘĂINEANU, III, p. 183). Dacă se visează fir de ibrișin alb sau roșu este semn de bucurie, chiar de nuntă, pentru cel care visează fir roșu de ibrișin - Suceava (NOTE, Băncescu).

ICOANĂ

Ca să nu piardă sarcina, femeii gravide i se dă să bea apă în care a fost spălată icoana Maicii Domnului - Moldova; dacă la prima naștere a unui copil, travaliul este îndelungat, se iau așchii de lemn din trei colțuri ale unei icoane și așchii de la un colț al Sfintei mese din altarul bisericii și cu acestea se afumă femeia gravidă - Țara Oltului; este mare păcat ca o icoană să fie spartă, ruptă sau părăsită; cel mai bun lucru este să fie luată, într-o zi de sărbătoare, și aruncată pe o apă curgătoare - Galați; se crede că nu ar aduce noroc dăruirea de icoane sfințite - Suceava; este semn de moarte pentru cineva din familie, când cade, de la sine, o icoană din perete - Muntenia; Vaslui; Iași; Suceava; și tot semn prevestitor de moarte este și când icoana trosnește - Vâlcea; prevestește o mare nenorocire în casă, când icoana plesnește - Muntenia; Dolj; nu este semn bun, când icoana se lovește de perete - Ialomița; dacă plesnește sau crapă o icoană din biserică, este semn că unul dintre preoții acelei parohii va muri - Muntenia; sufletul unui om decedat stă 40 de zile după icoana care i-a stat pe piept - Galați; în caz că s-a aprins ceva în vecini, fie și de la un trăsnet, pentru ca focul să nu sară, se iese din casă, în pielea goală, cu părul despletit și cu icoana Maicii Domnului în mână și se proferează blesteme la adresa duhurilor rele - Țara Oltului; ca să fie propria casă ferită de incendiul izbucnit în vecini, se pun înaintea acareturilor o icoană, o bucată de sare și două pâini - Suceava; ca o pușcă să fie vrăjită și să se îndrepte spre ea orice vânat, se ia o icoană și se atârână de creanga unui copac, în noaptea Învierii, când se trag clopotele la biserică, iar

vânătorul simulează că ar vrea să tragă în icoană, moment în care o femeie, cu părul despletit, cade în genunchi și-l roagă pe vânător să nu împuște icoana, pentru că, în schimb, vânatul va trage la pușca lui; vânătorul mai se face încă o dată că trage, apoi iartă icoana și astfel pușca va fi vrăjită, dar femeia va înnebuni în curând - Suceava; icoană se pune și pe peretele de răsărit al grajdului, ca să ferească vitele de rele și să nu se încurce în lanțuri - Țara Oltului; este semn de ploaie, când pe icoana făcătoare de minuni dintr-o biserică apar picături de apă, „când asudă icoana”, după cum spun oamenii locului - Galați; ca să plouă, este bine să se pună icoana Maicii Domnului în apa dintr-o fântână, unde să stea până a doua zi și va ploua - Suceava (2. GOROVEI, p. 91; 110; 147-148; 171; 191; 203; 262; GOLOPENȚIA, p. 74; 89; 130; NOTE, Antonescu). Căderea întâmplătoare a unei icoane din cui înseamnă moartea cuiva din familie; nenorocire înseamnă pentru cine se visează purtând o icoană; va fi judecat înaintea multor oameni cel care visează idol sau amuletă; cine visează icoană va primi o scrisoare de la cineva; va fi izbăvit de orice rău cel care se visează scoțând o icoană dintr-un loc nepotrivit; cine vede în vis icoană înseamnă pentru el noroc și bucurie; pentru tânărul care visează icoană sau portretul unei fete frumoase înseamnă că în curând se va căsători - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *icoană-apă*; *icoană-sare-pâine*.

IE v. CĂMAȘĂ.

IED (pui de *Rupicapra rupicapra* - DLRM, p. 114)

Dacă, mergând noaptea, îi iese cuiva ied înainte, acesta știe că nu este ied, ci diavolul, care poate fi stăpânit, dacă i se aruncă între cornițe cingătoarea - Galați (2. GOROVEI, p. 79; 111).

IELE (Dânse; Nemilostive; Iude; Fetele lui Iuda; Drăgaice; Samovile; Vâlve; Nagade; Irodite; Irodiece; Șoimane; Vânturițe; Vântoase; Fetele Vântoaselor; Stăpânele Vântului etc.).

Ielele, în mentalitatea tradițională românească, sunt niște spirite feminine făcătoare de rău, care se numesc Rusalii; sunt atât de periculoase, încât nu este bine să li se spună pe nume, din care cauză ele obișnuit sunt numite *ele* și *dânsele*; între relele pe care le produc celui urât de ele este și boala reumatismului, pe care românii din popor o numesc *dânsele*, o boală despre care cel afectat crede că se datorează ielelor și se spune că bolnavul suferă de *dânsele*; în popor, se mai întâlnește și imprecăția „*luate-ar ielele*” (3. MARIAN, I, p. 289). Se mai crede că sunt cele 9 fete ale lui Alexandru Macedon, toate prefăcute în iele și umblând în cele trei părți ale lumii, având fiecare ocupația ei; trei iau venele de la oameni, pe care îi pocesc, trei fac de dragoste și de urât, iar cele mari se ocupă cu ursitul copiilor; aceste 9 șoimane sau iele au locul lor și nu se întâlnesc decât o dată pe an; iar când se întâlnesc, de bucurie că se revăd, fac o horă îndrăcită și joacă învărtindu-se ca niște nebune și cântă; cu frumusețea lor caută să-i piardă pe oameni; nu au trup de carne, ci sunt doar năluci în chip de femei tinere și vesele; fără să pățească nimic, le pot vedea numai cei buni la suflet; uneori umblă goale, alteori au haine străvezii, zale pe piept și clopoței la picioare; zboară prin văzduh înainte de miezul nopții și trec cântând din zale, din gură sau din clopoței, pe deasupra caselor unde au de pedepsit pe cineva; îl adorm în visuri minunate pe cel blestemat, apoi joacă o horă în jurul lui, blestemându-l cum le vine la îndemână; fiind ca niște năluci, ele se văd de departe ca niște lumini aprinse care zboară prin văzduh; când se învărtesc în horă, parcă ar fi un cerc luminos de foc; când li se face sete, beau din fântâni sau izvoare; cine bea după ele rămâne pocit; cine le vede jucând și vrea să scape teafăr este bine să se dea de trei ori peste cap și să spună o invocație de îndepărtare a lor; conducătoarea lor este Doamna Irodia, pe care o recunosc drept stăpână și vrăjitoarele (2. OLTEANU, p. 225). Se crede că ielele posedă un buștean fermecat, care încălecat se transformă într-o căruță trasă de 12 cai de foc; lovit, același buștean se preface într-un cerb de aur, care cântă ca păsările, iar în el se ascunde eroul; locul unde se află acest buștean este „*în pădurea neagră de lângă gârla de păcură care aruncă pietre și foc până la înaltul cerului*” (2. KERNBACH, p. 310) Sunt ființe supranaturale, numite *Albele*, *Ale sfinte*, *Arghionte*,

Babe ce fac mult rău, Bune, Căluș, Cele cinci fete nebune ale căror candelă nu s-au aprins la venirea mirelui, Cele frumoase, Cele mai frumoase fete, Cele nepomenite, Cele sfinte, Ceva puternic, Ceva rău, Chipuri de femei frumoase, Chipuri de fete, Copile, Crăițe, Diavolul, Doamne, Doamnele pământului, Domnițe, Drăcoaice, Drăgaice, Duhuri cu chip de femei foarte frumoase, Duhuri cu fața foarte frumoasă, iar cu dosul ca niște scorbură de copac uscat și putred, Duhuri necurate, Duhuri nevăzute, Duhuri rele, Dulci, Dușmanele omului, Elea, Fecioare nevăzute, Fecioare răutăcioase, Femei, Femei cu putere drăcească de a face rău și bine, Femei cu dorul de scorbură, Femei răufăcătoare și amarnice, Femei rele, Femei sau Fete nevăzute, Femei sălbatice și nevăzute, Femei sfinte, Femei urâte și răufăcătoare, Fete, Fete avute, Fete curate și foarte rele, Fete care asistă la nașterea unui prunc, Fetele câmpului, Fetele codrului, Fetele lui Rusalim împărat, Fiice ale pământului, Fiice ale lui Rusalim împărat, Fiice curate, Fiice frumoase, Fiice frumoase dar nebune și invidioase, Fiice îmbrăcate în galben, Fiice închipuite, Fiice nebune, Fiice nevăzute, Fiice sfinte, Fiice sfinte și curate, Fiice tinere, Fiice vrăjite, Fiice ale iadului, Fiice închipuite, Ființe ale iadului, Ființe sfinte, Furtuni rele care dau peste oameni, Hale, Harnice, Iezme, Irodiece, Irodite, Împărăteșele văzduhului, Îndulcite, Joimărițe, Lucruri necurate, Mari, Mahvistre, Măiastre, Milostive, Miruite, Mândre, Muma-pădurii, Mușate, Nagade, Năluci, Nemuritoare, Oarbe, O boală, O boală care ia picioarele, mâinile, Păpuși sfinte, Puternice, Rusale, Rusalii, Samovile, Surori năzdrăvane, Sfinte, Sfinte de noapte, Sfinte făcătoare de rău, Sfinte necurate, Sfinte nevăzute, Sfinte rele, Slugile lui Alexandru Macedon care au băut din apa vie și nu vor muri niciodată, Spirite de draci care ies din pământ, Spirite rele, Stăpânele vântului, Strigoaice, Șchioape, Șoimane tari, Todorusale, Umbre închipuite, Ursitori, Vitne, Vietăți trimise de Dumnezeu să lovească pe cineva de boală, Viteze, Vâlve, Vântoase, Vânt rău, Vânturi, Vânturi de vară, Vânturi locuite de vânturi rele, Vânturi puternice care umblă pe timpul nopții, Vânturi rele, Vânturi rele cu boli, Vânturi rele și turbate, Vârteșuri de vară, Vârteșuri de vânt, Vârteje care fac stricăciuni, Zeițe, Zeițele florilor, Zâne, Zâne foarte rele, Zâne pricinuitoare de reumatism, Zâne rele, Zânioare; se crede că ar umbla în grupuri de câte 3, 7 sau 12, iar într-un caz, al celor 5 fete nebune, trebuie reținută conotația biblică; spre deosebire de drac, ele au de obicei denumiri măgulitoare și poartă chiar nume pământene precum Anania, Catrina, Cătălina, Doamna mare, Ileana Brăileanca, Irodeasa, Irodiasa cea mare, Magda, Magdalina, Marina, Rosmarina, Rozmarina, Rujalina, Santasia, Savalina, Savativa; nu se știe unde locuiesc, dar se observă preponderența părerii că ele ar popula bălțile, ostroavele, munții, scorburile, cerul, o lume ascunsă în pământ, văzduhul (cel de dincolo de vântul turbat), pustiurile, umbrele gardurilor, locurile neumbrate, pădurile îndepărtate și chiar streășina casei; deci nu sunt doar duhuri ale văzduhului, ci și duhuri ale nopții, care zboară cântând, coboară prin poieni și joacă, iar cine calcă în urma lor și chiar cine le aude cântând sau le vede jucând se îmbolnăvește, poate să amuțească, să surzească sau să paralizeze cu o mână sau un picior; ele îi pedepsesc pe făcătorii de rele, iar cine este „luat din iele sau din vânt” de obicei nu se mai vindecă; comportamentul lor față de oameni este diferit: îmbolnăvesc fetele și femeile, le ridică în văzduh de unde le dau drumul, în timp ce pe bărbați, cu deosebire pe flăcăii chipeși, îi iau la joc și de obicei nu le dau drumul până când aceștia nu ajung la epuizare, iar, dacă este un instrumentist și le cântă mai ales din fluier, instrumentul devine fermecat, interpretul căpătând virtuți extraordinare; se consideră că ielele ar fi surori cu Cioma, Diva, Holera, Samca; au totuși puteri limitate, pentru că se crede că, dacă feciorul care joacă cu ele (sau care le aude) zice: „Să vă mulțumească Dumnezeu!”, ele se fac nevăzute; de asemenea, descântecele anulează puterea lor; unul din cântecele lor sună astfel: „Hai, haide, hai, /De n-ar fi în lumea asta/Leuștean/Și odolean, /Avrămeasă, /Cârstineasă, /Usturoi de samulastră, /Toată lumea-ar fi a noastră!”; așa cum spune cântecul, ielele nu suferă să se apropie de locurile unde se află plantele enumerate mai sus, mai ales usturoiul; se crede că tot cu aceste plante se poate lecu cel îmbolnăvit de iele; în plus, cel care a dormit pe locul unde au dănuțit ele sau sub copacul peste care au zburat, ori a băut din fântâna în care s-au scaldat trebuie să lase neapărat un semn acolo, măcar câteva fire din

îmbrăcămintea sa, pentru că altfel va fi pocit; este bine ca omul care vrea să bea apă dimineața dintr-o fântână să lase acolo un pai sau o frunză, pentru ca *pocitura* să rămână pe ele; dacă întâlnesc în drumul lor un tânăr dormind afară, în întuneric, îl duc, fără ca el să simtă, într-o poiană și îl învață să cânte, în timp ce ele joacă în jurul lui; acel cântec îi va reveni mai târziu în minte tânărului, dar fragmentar, și așa sunt compuse doinele frumoase (PRESA). În Gorj, despre *Ale Frumose (Ale Sfinte)* există credința că sunt niște fete de o frumusețe fermecătoare, veșnic tinere, care umblă noaptea până la cântatul cocoșilor, jucând și cântând; sunt văzute adeseori cum trec în zbor sub formă de lumânări aprinse; se aud cântând din vioară, cimpoi, fluier așa de frumos, că „*nu există om pe pământ să le întreacă*”; primăvara și vara, în nopțile cu lună, îmbrăcate în alb și încinse cu bete roșii, joacă în horă, în formă de cerc sau semicerc, pe la fântânile depărtate de sat, prin câmpii și zăvoaie, pe sub copaci înalți și cu coroane bogate; alteori cântă în pomi; sub aceștia, se vede iarba călcată și îngălbenită; cine le vede trebuie să tacă și să se închine; dacă nu, *Ale Frumose* îl „pleznesc”, rămânând mut, orb sau paralizat de un picior sau o mână; la fel se întâmplă și celui care calcă ulterior pe locul unde au jucat ele sau sub copacul unde au cântat; de asemenea, din cauza lor nu este bine să se bea apă din fântânile depărtate de sat (CĂRĂBIȘ, p. 115). În Țara Oltului, se spune că ielele ar fi cele 5 fete din Sfânta Scriptură, pictate în pronaosul multor biserici, care umblă prin văzduh și au puteri peste orice lucru din lume: de a înmulți sau de a strica bucatele, de a ucide oamenii, de a omorî vitele; dacă trec în drumul lor peste acareturi, acolo se prăpădesc vitele; pentru a le păzi, proprietarii lor pun în vârful acestor construcții o rotilă de plug sau o căpățână a unui animal mort (BUTURĂ, p. 177). Poporul le numește însă, pentru a le îmbuna, cu denumiri de laudă sau de dezmiardare, precum: Milostive; Zâne; Măiestre; Doamne; Domnițe; Frumose; Fetele câmpului; Fetele codrului; Fetele lui Șandru; Viteze; Harnice; Sfinte; Sfinte Mari; Șoimane; Șoimance (PRESA). Sunt duhuri necurate, care umblă noaptea în grupuri, zburând pe deasupra satelor; în zbor, ele cântă foarte frumos și strigă pe nume locuitorii caselor peste care trec; cei care le aud trebuie să stea nemișcați și să nu zică nici un cuvânt, pentru că, dacă nu fac așa, se pomenesc „*luați de iele*”, adică li se betegește o mână, sau un picior, devin muți, surzi sau orbi etc. și cu greu se vor mai putea vindeca - Vrancea (2. STAHL, p. 187). În ziua de 16 aprilie, ielele se prind într-o horă neînchisă la capete și joacă pe iarbă verde, iarbă care apoi arată ca și cum ar fi fost arsă, dar care ulterior răsare din nou și este de o frumusețe rară, însă pe care vitele nu o mai mănâncă - Vrancea; ele beau noaptea apă din fântâni și cine va bea după ele va fi pocit, schilodit, schimonosit, drept pentru care acela care dimineața vrea să bea apă din vreo fântână să lase acolo un obiect al său, pentru ca poceala să cadă pe acel lucru - Prahova; în jurul unor copaci crește iarbă înaltă, semn că acolo au jucat ielele, iar în cazul în care cineva calcă pe acea iarbă i se înmoaie un picior sau o mână - Suceava; nu se lucrează în toate zilele săptămânii de după Paște (Săptămâna Luminată) și nici în ziua de luni după amiaza în a opta zi după Rusalii, pentru ca ielele să nu facă rău oamenilor - Suceava; îi pierd glasul celui care spune altora că a văzut ielele jucând și cântând noaptea prin poiene - Muscel; Dâmbovița (2. GOROVEI, p. 111). În Maramureș, unde se numesc *Frumușele*, se crede că ielele sunt niște femei care ies trecătorilor în cale și îi cheamă: „*Haide, haide, haide!*” și îi duc după ele, prin spini, prin ciulini, prin uscături, de se rănesc rău de tot, ori sunt mursecați de câini și ruși, încât pot boli îndelung și chiar pot muri (BOGDAN, p. 107). În Olt, se crede că zilele din preajma Rusaliilor trebuie respectate, fiindcă șoimanele sunt periculoase, fac rău omului; vătăfii și călușarii au influență asupra lor și le pot îmblânzi, când cineva este „*luat din căluș*”; jucând în jurul celui bolnav, șoimanele lasă persoana afectată de boală și pleacă (PRESA).

IEPURE (*Lepus europaeus* - DLRM, p372)

Este asociat, în plan simbolic, morții, din care cauză, într-un alt plan, figurează între semnele de rău augur, fiind în mod constant asociat nenorocirilor, evenimentelor nefaste din viața omului: „*De vezi popă e rău, iar de vezi iepure e rău de tot*”; „*De-ți taie calea un iepure e semn rău*”; „*Când îți*

ies înainte vulpi și iepuri, e bine să te întorci înapoi, că nu-ți merge deloc bine; vulpile și iepurii sunt animale sărăntoace”; „Când este prin țarină și-ți iese iepurele înainte, înseamnă că-ți va merge rău; și dacă vezi numai un iepure singur, nici să nu mai faci drumul înainte, căci nu faci nimic, dar dacă vezi doi sau mai mulți, apoi necazul l-au luat cu ei, c-au avut să-l împartă între ei; dar când este numai unul, împarte necazul cu omul sau femeia pe care ei o întâlnesc în cale”; credința este larg răspândită în Europa; în basmele românești, se întâlnește și iepurele „bun”, cel care îl ajută pe erou să dobândească obiectul și ființa râvnită, dar și iepurele „rău”, vestitul „iepure-șchiop”, care, el singur, este atât de puternic încât poate doborî până și boul năzdrăvan al voinicului; acest iepure-șchiop este călărit de o figură malefică, strâns legată de orizonturile chthoniene, Statu-Palmă-Barbă-Cot; acest cuplu împletește micimea și aspectul derizoriu cu puterile extraordinare care zac în ei; iepurele-șchiop, cu stăpânul său sau nu, este mai de temut decât orice altă apariție; acest lucru se datorează faptului că el este un vestitor, sau chiar un purtător, al forțelor întunericului și morții; deci drumul pe care el conduce este unul funerar; și tot funerară este și imaginea cosmogonică după care dimineața, în drumul său de urcuș, Soarele este tras de 12 boi (cai), ori de doi lei, iar cel de coborâș, de seară, de 7 iepuri; de la attribute funerare la cele demoniace nu este decât un pas: „Duhul necurat se bagă în iepure”; „Oamenii care se strigoiesc se prefac în iepuri”; „Iepure a vedea în vis e rău, căci acest animal e diavolul”; dar în el se întrupează și „spiritul grâului”, pentru că ultimele spice secerate au, în Moldova, numele de „iepure”, în zona Tecuci, atunci când se ajunge cu săpatul ultimelor fire de porumb, se spune: „Să prindem iepurele!”; este însă simptomatică legătura iepurelui cu orizontul magic al jurământului (atât de intim legat de cel al blestemului și, prin aceasta, de lumea forțelor malefice); faptul că în „iepure” se pune ața care măsoară lungimea fiecărui călușar (ața are valoarea unui substitut simbolic al vieții dansatorilor) este, de asemenea, semnificativ; se știe, din riturile de construcție, că adeseori, la temelia unei case noi, se îngroapă „umbra” unui om; aceasta este reprezentată printr-o sfoară cu care, pe ascuns, s-a luat măsura umbrei omului; se crede că omul „măsurat” astfel va muri și că moartea sa, ca un sacrificiu, va produce un transfer de puteri benefice și de vitalitate asupra construcției abia inaugurate; trăsăturile „întunecate” ale iepurelui sunt completate și de un amănunt legat de jocul călușarilor; în timpul pregătirilor, „se mai obișnuiește de unii ca pielea iepurelui în care se pune pelin, usturoi și niște ață, care reprezintă lungimea taliei fiecăruia dintre dansatori, să fie apoi cusută și pusă în vârful bătei, purtând numele de *iepure*, dusă de către unul din cei mai distinși călușari (COMAN, I, p. 134-137). Vânătorii leagă, la cocoșul armei, o coadă de iepure, crezând că astfel vor atrage în bătaia puștii mai mult vânat - Suceava; îi va merge rău celui căruia un iepure îi taie drumul, dar se crede și că îi va merge bine - Suceava, dar credința este semnalată în toată țara; ca un bărbat să devină fertil, trebuie să ia testiculele unui iepure, pe care să le usuce, apoi să le piseze și să le pună la macerat în rachiu, timp de nouă zile, după care să înceapă să bea din acest preparat începând cu a zecea zi - Moldova; aidoma se procedează cu placenta unei iepuroaice, după ce a fătat, pentru ca o femeie să poată rămâne însărcinată - Moldova; se pune o piele de iepure în locul pe unde intră greierii în casă și ei vor fugi - Ialomița (2. GOROVEI, p. 14; 105; 158; 203; 279). Este semn rău când un iepure trece prin fața tânărului plecat „să se încredințeze”, sau când acesta traversează drumul prin fața alaiului de nuntă - Bucovina (3. MARIAN, I, p. 123). În Maramureș, ca să aibă copii, se spune că este bine ca femeile *sterpe* (sterile) să mănânce carne de iepure, crezându-se într-un proces de transfer a prolificității animalului asupra omului (BOGDAN, p. 110). Când apar iepuri de câmp prin grădinile oamenilor este semn de iarnă grea - Teleorman (2. CHIVU, p. 248). Pentru cine visează iepuri fugind este semn de noroc și timp frumos; pentru cine se visează gonind iepuri înseamnă vorbe de căsătorie; dacă acela care se visează prinzând iepuri este necăsătorit înseamnă căsătorie, iar în caz că este însurat își va surprinde soția cu un amant; pentru cine se visează crescând iepuri înseamnă că va avea copii mulți; este semn de liniște sufletească pentru cel care se visează mâncând carne de iepure - Suceava (NOTE, Băncescu).

Iepurele Pascal. Simbolul iepurașului de Paști își are originea în antichitate, fiind unul dintre cele mai vechi simboluri ale primăverii; în spațiul germanic, copiilor li se spunea că iepurașul de Paști le va aduce ouă, dacă sunt cuminiți, și de aici s-a răspândit în toată Europa; prima atestare a iepurașului de Paști datează de la 1500, în Germania (PRESA).

IERTARE (A IERTA)

Cercetătorii subliniază, cu deosebire, obiceiul *iertării* între vii, deoarece secvențele, care conțin iertarea, cuprinse în cântecele de înmormântare și care sunt rostite de bocitoare în numele defunctului, au o slabă rezonanță ritualistică (explicabilă doar în mentalitatea că „întregul“ pe care îl reprezintă familia, cercul de prieteni etc. este dezorganizat prin moarte); se amintește astfel de orațiile de „iertăciune“ rostite la nuntă, când se invocă mitul biblic al însoțirii dintre Adam și Eva, pentru a legitima mariajul care se petrece în plan real; această rememorare reprezintă un prototip absolut necesar și totodată valoros, pentru că numai ceea ce are un început în *illo tempore* are darul de a exista în prezent și de a dăinui în viitor (EVSEEV, p. 209; NOTE, Antonescu). În principiu, iertarea (dezlegarea) comportă uneori și o anumită atitudine a tinerilor în fața părinților: fata stă în stânga băiatului, cu fața la răsărit, cu ambii genunchi așezați pe o pernă; băiatul are așezat pe pământ genunchiul drept, iar cel stâng ridicat; pe acest ultim genunchi, fata pune mâna dreaptă, peste ea băiatul așează mâna sa stângă; urmează cererea de iertare (binecuvântare, blagoslovire, dezlegare) rostită de un flăcău, în fond o orăție (GOLBAN, p. 76). Iertarea luată de la părinți de către mire și de către mireasă nu este doar un gest de „rămas bun“ de la rude sau de la ceilalți nuntași, ci reprezintă o marcă a despărțirii de un statut social și una de integrare într-un alt statut; gestul binecuvântării pe care îl fac părinții ratifică astfel separarea și formarea noului cuplu, instituindu-se ca o premiză obligatorie a noii stări (ȘEULEANU, p. 167; NOTE, Antonescu). În seara duminicii de Lăsata Secului pentru Postul Paștelui, se înregistrează, în toate zonele etno-folclorice, un adevărat pelerinaj, obiceiul păstrându-se atât în mediul rural, cât și în cel urban: finii vin la nași, copiii căsătorii la părinți, nepoții la unchi și la mătuși, cerându-și „iertăciunea“ pentru eventualele neînțelegeri și neplăceri ivite între ei pe parcursul anului care a trecut; cei ce vin aduc daruri și sunt invitați în casă și așezați la ospăț; cu această ocazie, se declanșează discuții, se argumentează fapte, starea de bunăvoie pune stăpânire pe toți cei prezenți, iar vechile supărări sunt uitate, pentru că se crede că nu este bine a se intra în Postul Paștelui dușmănindu-se între ei, sau că, postul fiind cel mai lung și cel mai aspru dintre toate, s-ar putea ca vreo întâmplare nefericită să-i facă să nu se mai vadă unii cu alții la finele lui (PRESĂ; NOTE, Antonescu). Cine se visează cerându-și iertare de la cineva este semn că va trăi clipe de înjosire, de umilire; dar dacă se visează iertând pe cineva înseamnă că va fi generos, mărinimos cu cei din jur - Suceava (NOTE, Băncescu).

IESLE

Construcția în formă de jgheab, amplasată în incinta grajdului, în care se dă de mâncare animalelor, este interpretată, în vis, după specia viețuitoarelor care o folosesc, deci simbolismul ei este determinat de acestea din urmă; astfel, dacă se visează iesle pentru cai înseamnă că se va specula un viitor negoț cu aceste animale; dacă se visează iesle pentru vite e semn că se va avea noroc în ceea ce se va întreprinde; dacă ieslea visată este destinată hranei oilor înseamnă că se va bucura de cinstea și de recunoașterea autorității sale cel ce visează - Suceava (NOTE, Băncescu).

IESME (IEZME)

Arătare urâtă, nălucă, vedenie (ȘĂINEANU, III, p. 182). Zâne rele, un fel de demoni feminini, care aduc toate bolile mortale și, în cele din urmă, moartea; au înfățișarea unor babe cu rânjet înspăimântător și respirație glacială; una dintre ele poartă numele de *Zâna Filma*, fiind întâlnită în basmele și superstițiile din zonele vestice ale României; uneori se crede că există o singură *Iazmă* (2. KERNBACH, p. 220-221). v. IELE.

IISUS CHRISTOS (HRISTOS)

Născut la Betleem, din Fecioara Maria, în anul 753 de la întemeierea Romei, este creatorul religiei creștine; viața Sa pământească este relatată în cele patru Evanghelii; El este Mântuitorul, Fiul lui Dumnezeu, Mesia și al doilea termen al Trinității; în Noul Testament mai este numit Fiul lui David, Fiul Mariei, Fiul Omului, Prooroc, Preot, Împărat, Păstor, Mielul lui Dumnezeu, Emanuel, Cuvântul, Judecătorul, Adevărul, Viața, Calea, Lumina Lumii, Începutul și Sfârșitul, Alfa și Omega; este sărbătorit la 25 decembrie (Nașterea Domnului; Crăciunul), 1 ianuarie (Tăierea împrejur), 6 ianuarie (Botezul Domnului; Boboteaza), 2 februarie (Întâmpinarea Domnului), 6 august (Schimbarea la Față), precum și în Duminica Floriilor (Intrarea în Ierusalim), Duminica Paștelui (Învierea Domnului) și de Înălțarea Domnului (ȘĂINEANU, I, p. 143). Credințele tradiționale românești recompun spectaculos biografia lui Iisus Hristos, oferind o hagiografie populară, după cum aidoma procedează cu toate personajele din Biblie; astfel, Iisus a fost zămislit după ce Maica Domnului a mirosit o lămâie; nașterea a avut loc în grajdul lui Crăciun, a cărei soție, Crăciuneasa, a fost pedepsită de soțul ei, care i-a tăiat mâinile pentru că a moșit-o pe Maica Sfântă; aceasta a recompensat-o însă, pentru bunătatea ei, și i-a refăcut mâinile printr-o minune; în povestirile cu caracter moralizator, uneori Iisus îl înlocuiește pe Dumnezeu în peregrinările sale pământe, însoțit sau nu de Sfântul Petru (2. KERNBACH, p. 274-275).

ILEANA COSÂNZEANA v. COSÂNZEANA

ILIE (Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul)

Profet evreu (sec. al IX-lea î. Hr.), făcător de minuni; s-a ridicat la cer într-un car de foc, lăsându-și mantia ucenicului său, Elisei; ziua în care este sărbătorit, 20 iulie, este considerată de popor ca zi de fulgere, tunete și trăsnete (ȘĂINEANU, I, p. 137). v. IULIE.

ILIE-PĂLIE

Sărbătoare populară tradițională, care cade pe 21 iulie (Cuvioșii Simeon și Ioan) și pe care poporul o ține pentru ca Sfântul Ilie să nu pălească recoltele (ȘĂINEANU, I, p. 137). De observat că, pentru apărarea recoltelor, poporul ține, în fapt, trei zile: 19, 20 și 21 iulie. v. IULIE.

INDREA v. NOIEMBRIE

IN (*Linum usitatissimum* - DLRM, p. 378)

Pentru cine visează ulei de in înseamnă protecție - Suceava (NOTE, Băncescu).

INEL

La logodnă, se face tradiționalul schimb de inele, simbol marital foarte răspândit, semnificând legătura indisolubilă și credința reciprocă; în trecut, este posibil ca inelul să fi avut o încărcătură mult mai mare, cu un substrat erotic, căci era mai cu seamă simbol feminin; istoricii culturilor arhaice presupun că inelul era cândva un simbol al vulvei feminine, iar obiceiul de a pune inelul de logodnă pe deget avea o semnificație erotică; se consideră că, în basme, controlul inelului ar avea sensul unei probe de verificare a castității feminine; în poveștile despre zâne, îngustimea inelului este un test al virginității, fiind un substitut al pantofiorului de sticlă; dar semnificațiile rituale ale inelului au evoluat mai târziu, spre un simbolism al legăturii și unificării maritale (EVSEEV, p. 188). Este bine ca orice om să poarte inel pe deget, ca să nu se lege blestemele de el, sau blestemele lui de alții - Galați; când mirele sosește la casa miresei, pentru a o însoți la biserică, tânăra se uită la viitorul ei soț printr-un inel, ținând celălalt ochi închis, ca să nu o doară ochii la bătrânețe - lalomița; dacă inelele de cununie sunt uitate acasă este semn că viața tinerilor căsătoriți va fi plină de nefericiri, iar unul dintre ei va muri curând; tot la fel se crede și când este pierdut sau se rupe

unul dintre cele două inele, urmarea fiind desfacerea căsătoriei sau moartea unuia dintre soți - Suceava; cine își zărește inelul ruginit pe deget are semn că va muri ori el, ori soția, ori amanta - Tecuci; cine pierde inelul de pe deget are semn că-i va muri cineva din familie - Muntenia; pentru ca blestemul să nu se prindă, este bine să se poarte inele pe degete - Dolj; femeile să poarte inele și cruci, pentru ca blestemele să nu se prindă de copiii lor - Galați; este ferit de orice boală cel care poartă pe deget un inel confecționat dintr-o monedă primită de pomană - Moldova; în noaptea Anului Nou, fetele nemăritate leagă un inel de un băț și îl coboară într-o apă curgătoare, de așa manieră ca apa să curgă prin inel, și, dacă dimineața îl găsesc cu gheață pe el, este semn că viitorul soț va fi om bogat - Țara Oltului; dacă, în noaptea Anului Nou, o fată nemăritată nimerește blidul, pus special pe o masă pentru a afla care îi va fi ursitul, sub care se află un inel, este semn că se va căsători din dragoste - Țara Oltului; se mai obișnuiește ca tot în noaptea de An Nou, chiar la miezul nopții, să se adune în mare liniște mai multe fete, să rostească de douăsprezece ori Tatăl Nostru, executând totodată mătănii, să ia două inele din aur, folosite deja de doi tineri cununați la biserică și să le pună într-un pahar cu apă, peste care se așează icoana Maicii Domnului, iar pe ambele părți, față în față, două oglinzi în care fetele, pe rând, uitându-se în pahar, vor zări figura viitorului soț - Țara Oltului; ca să nu se apropie necuratul de el și ca să nu i se umfle trupul, mortului i se pune pe piept un inel de argint - Transilvania (2. GORO-VEI, p. 20; 21; 111; 147; 152; 173; GOLOPENȚIA, p. 82). În Maramureș, în casele unde au avut loc șezători, fetele și feciorii petrec împreună noaptea de Anul Nou; cu acest prilej, ei fac *gălețeaua*, adică fiecare fată își confecționează o verighetă din paie pe care o introduce într-o găleată cu apă; un fecior, rostind un descântec, introduce în găleată două crenguțe de măr înverzite și a cui verighetă se agață mai întâi de crenguță, acea fată se va mărita mai devreme în anul ce vine (BOGDAN, p. 122). În Bucovina, după ce se adună toți cei poftiți la nuntă și după ce aduc fata în casă și se așează la masă, părinții celor tineri aleg pe unul dintre oaspeți, care este mai bătrân și mai cu vază, ca „*să-i încredințeze*”; bătrânul ia un blid cu grâu și ascunde inelele între boabe, la marginea vasului și în părți opuse; apoi pune blidul în fața tinerilor și îl învârtește de așa manieră încât inelul feciorului să vină în dreptul fetei, iar cel al fetei în dreptul tânărului, după care cei doi tineri își caută inelele în grâu; inelul și năframa sunt semnele principale care sunt considerate și care se folosesc pretutindeni de către toți românii, ca simbol al unirii și credinței nestrămutate; în satele din lalomița, după întoarcerea de la biserică, unde a fost oficiată căsătoria religioasă, în timp ce alaiul se prefiră pe dinaintea casei, din interior mireasa se uită la ginere printr-un inel, ca, la bătrânețe, să nu o doară ochii (3. MARIAN, I, p. 131; 141; 340). În Bihor, sarcina „*încredințării*” tinerilor revine nașilor; nașul ia o năframă în care sunt legate cele două inele, boabe de grâu și rămurele de busuioc și leagă cu ea mâinile tinerilor împreună, rostind totodată: „*Să fie curați ca aurul, frumoși ca busuiocul și buni ca boabele de grâu, să fie harnici și cu credință unul către altul!*” (GODEA, p. 84). În Gorj, cumnatul de mână schimbă plosca cu socrul mare și invită pe ginere afară, ca să-l privească mireasa printr-un inel sau printr-o salbă; el încearcă să se ascundă printre lumea prezentă, dar ea îl urmărește până îl zărește; în trecut, mireasa îl privea prin gaura concii, dar după dispariția acestuia din portul tradițional local, privirea miresei se face printr-un inel (CĂRĂBIȘ, p. 80). În seara de ajun a Bobotezei (5/6 ianuarie), sub mai multe farfurii se pun diferite obiecte, fiecare având altă semnificație; astfel, flăcăul care indică farfuria sub care se află un inel se crede că va lua de soție o fată credincioasă, de casă; se repetă de trei ori procedeul, pentru conturarea unui profil moral și fizic mai complex al viitoarei soții; în zona Turdei, indicarea de către fată a blidului sub care este un inel înseamnă că ea se va căsători cu un soț frumos (2. MARIAN, I, p. 66; 141). Înseamnă lenevie pentru cel care se visează luând de la cineva un inel; va avea pagubă cel care visează verighetă ruptă; își va înmulți averea cel care visează că are multe inele - Suceava (NOTE, Băncescu). Serii simbolice: *inel-cruce; inel-grâu; inel-năframă; inel-apă-icoană-rugăciune-2-12-oglină*.

INIMĂ

Este considerată centrul vital al activității fizice și afective, fiind mult mai bogată în semnificații decât *sufletul*, pentru că inima reprezintă întreaga ființă umană; în acest sens, limba vorbită conservă expresii care acordă inimii și alte sensuri decât cele general acceptate: înseamnă *piept* („o strânse pe Maria la inima lui”), *stomac* („a mâncat sau a luat ceva pe inima goală”, adică pe nemâncate), *creier* („a fi cu inima împăcată”); în textele cântecelor lirice, inima are semnificații multiple, cea mai relevantă fiind aceea de organ al iubirii, un tip de seismograf care reacționează la toate modificările ambianței erotice, un „vas” prețios în care se păstrează și se decantează iubirile și unde dorurile prind culoarea incandescenței sau pâlpâirilor cu flacăra albastră ale melancoliei, fiind astfel lăcașul tuturor suferințelor corporale și sufletești, localizarea durerii surde a iubirii neîmpărtășite, a dorului neîmplinit; inima bărbatului și inima femeii se aseamănă între ele ca doi frați gemeni, în cântecul liric ele fiind egal sensibile și egal de fragile; deoarece inimile îndrăgostiților sunt identice înseamnă că întreg discursul liric din folclorul românesc poate fi pus sub semnul feminității (EVSEEV, p. 158-161). Fiind considerată organ vital, durerea persistentă a inimii sau baterea ei foarte tare, fără un motiv explicabil, sunt semne prevestitoare ale morții - Suceava; din aceleași considerente, inima este organ vital și pentru strigoi și alte duhuri rele, drept pentru care mortului găsit, după șase săptămâni de la înmormântare, cu fața în jos i se bate un par din lemn de tisă prin inimă sau i se scoate inima și cu ea se ung toți membrii familiei, crezându-se că astfel decedatul nu se va transforma în strigoi sau că nu va mai muri așa curând nimeni dintre neamurile rămase în viață - Muntenia; Moldova; dacă se crede de la început că mortul este strigoi, se îngroapă cu fața în jos, apoi este dezgropat după câteva săptămâni și, dacă se găsește ceva mișcat sau modificat în sicriu, oamenii îi bat un țărăș din lemn prin inimă și îl pironesc astfel de fundul sicriului, ca să nu se mai poată scula - Bucovina; sau îi străpung cadavrului inima și ochii cu o furcă și apoi îl reînsumează cu fața în jos - Brașov; (3. MARIAN, III, p. 9; 267-269; 1. MARIAN, p. 43-44). Cine visează că mănâncă inimă înseamnă că va avea legături sentimentale cu o persoană de sex opus sau că va mima dragostea, că va avea un amor „*împrumutat*” - Suceava (NOTE, Băncescu).

INOROG

Animal fabulos, al cărui corp întruchipează un cal de culoare albă, având un corn în mijlocul frunții; este dificil de văzut și aproape imposibil de prins, în afara Maicii Domnului, în poala căreia inorogul vine să-și așeze capul; în cărțile populare, care au circulat în perioada medievală în Țările Române, inorogul simbolizează nașterea Fecioarei Maria (ȘĂINEANU, III, p. 212; HERSENI, p. 172). Este simbolul dragostei curate, al nobleței și al vitejiei; ființă fabuloasă, imaginată ca un cal alb, cu un corn în frunte, la rădăcina cornului având o piatră scumpă; are ochi albaștri, un comportament plin de noblețe și este sentimental; în stare de veghe, inorogul (unicornul) este de neînving, iar, după ce își învinge dușmanii, aleargă prin codri sau pe munți; cornul, coama, blana și copitele ar avea un potențial deosebit în magia populară, reprezentând leacuri bune pentru toate bolile; când vede vreo fată, îndată se duce la ea și adoarme în brațele ei, numai în acest caz putând fi prins de către vânători; aura simbolică deosebit de complexă i-au impus imaginea în iconografia religioasă și în heraldică, în ultima ipostază apărând în stema marelui învâțat medieval Nicolaus Olahus și în stema voievodului Neagoe Basarab, sub formă de capricorn, sculptată pe piatra de mormânt aflată la Curtea de Argeș; de asemenea apare în picturile murale de la mănăstirile Tismana, Horezu, Cozia, Slatina, Aninoasa, precum și în numeroase biserici; ca personaj literar, inorogul este întâlnit în „Istoria ieroglică”, scrisă de eruditul domnitor Dimitrie Cantemir, unde îl întruchipează chiar pe autor (PRESA). v. CAL.

INSECTĂ

Românii folosesc mai mulți termeni generici pentru noțiunea de *insectă*, care se deosebesc fie

zonal, fie după categoria cărora se încadrează, fără să se facă însă diferențe esențiale între specii; astfel, sunt folosite: *bongă* - Transilvania, pentru toți gândacii, pentru a-i deosebi de *musce* (muște); *borză* - Bucovina, pentru toate insectele din neamul rădăștilor; *gânganie* (în mai multe zone), pentru insectele veninoase mai ales; *gâză* (peste tot, în România), pentru insectele mici, cu aripile transparente (dipterele, afidele etc.); *goangă*, *gonguță* și *gujulie* sunt numite toate insectele care nu au nume în graiul poporului, indiferent de mărimea lor; *grangoșă* - Banat, nominalizează gândacii din neamul scarabeilor; larvele fluturilor sunt numite *omizi*, *umizi*, *carii* sau *viermi*; insectele dăunătoare agriculturii sunt: *cariul* (*Anobium perinax*); *cărăbușul* sau *găinușa* (*Melolontha vulgaris*); *faurul* (*Flater segetum*); *fluturele-roșu* sau *urzicariu* (*Aglais urticae*); *gândăcelul* sau *cățelul-frasinului* (*Lytta vesicatoria*); *ochiul-păunului* sau *câinele-babei* (*Saturnia pyri*); *rădașca* sau *boul-lui-Dumnezeu* (*Lucanus cervus*); *scripcariul* (*Saperda carcharias*); *strălucul* (*Aromia moscata*) (BURNAZ, p. 42). Există un gândăcel foarte mic, cât vârful acului, care se cheamă *paști*; cine îl zărește devreme, în primăvară, înseamnă că va petrece în Duminica Paștelui care va veni - Tecuci; *ceasornicul-mortii* este o insectă care trăiește mai ales pe pereții caselor, iar apariția ei prevestește moartea cuiva din acea familie - Buzău; Galați; Bacău; Neamț; Iași; Suceava (2.GOROVEI, p. 252; 281). Visul în care apar multe gândăcii zburând prevestește timp frumos, senin, cu soare mult - Suceava (NOTE, Băncescu).

INTESTIN v. VISCERE.

IOAN SCĂRARUL (Cuviosul)

Călugăr și egumen al Mănăstirii Sinai; a scris „Scara”; este sărbătorit la 30 martie (ȘĂINEANU, I, p. 138). Poporul îl numește *Ioan Glăsitorul*, pentru că se crede că el dă glas păsărilor să cânte (1.OLTEANU, p. 174). v. MARTIE.

IORDAN

Râu în Palestina, cu un curs de 100 km, care se varsă în Marea Moartă; aici și-a început acțiunea de convertire Ioan Botezătorul și tot aici a fost botezat Iisus; slujba religioasă de sfințire a apei de Bobotează (6 ianuarie) și ceremonia stropirii cu apă sfințită în amintirea botezului Mântuitorului (ȘĂINEANU, I, p. 140).

IȚĂ

Dispozitiv la războiul de țesut, format din rame care susțin un șir de fire așezate vertical, unele lângă altele, prin ochiurile cărora se trec firele de urzeală; fiecare dintre firele cu ochiuri care fac parte din acest dispozitiv (ȘĂINEANU, III, p. 234). Alături de *furca de tors*, *fusul*, *lada de zestre* etc. , ițele aparțin principiului feminin (EVSEEV, p. 197). Dacă o fată nu a făcut ițe până a se căsători, să nu mai facă niciodată, pentru că este rău de moarte - Vâlcea; fata să învețe să facă ițe înainte de măritiș, pentru că, dacă învață mai târziu, îi moare bărbatul - Muntenia; Suceava; nu este bine să le mai facă, după ce s-a măritat - Bucovina (2. GOROVEI, p. 112; 144; 235; 249) În ajunul Bobotezei (5 ianuarie), când intră preotul cu botezul într-o casă în care se află o „fată bătrână”, cei ai casei așează în urma lui ițele pe pragul ușii, pentru ca să treacă peste ele la plecare, în credința că feciorii așa vor veni după fată, cum umblă ițele în război – Țara Chioarului (1. POP, p. 390).

IȚARI v. PANTALONI.

IULIE (Cuptor)

Conform decretului semnat, la 1166, de către Mihail Comneanul, este interzisă orice muncă în ziua de 25 iulie (Adormirea Sfintei Ana); sunt permise unele munci, fără să se menționeze care dintre ele, în zilele de 1 iulie (Sfinții și făcătorii de minuni, doctori cei fără de arginți Cosma și Damian), 2

iulie (Așezarea veșmântului Maicii Domnului în raclă), **8 iulie** (Sfântul Mare Mucenic Procopie), **11 iulie** (Sfânta Muceniță Eufimia), **20 iulie** (Sfântul Proroc Ilie Tesviteanul) și **27 iulie** (Sfântul Mucenic Pantelimon); în urma voinței împăratului Franz Iosef, la 6 decembrie 1786, episcopul ortodox Ghedeon Nichitici de la Sibiu semnează o circulară conform căreia trebuie ținută de credincioși numai ziua de **20 iulie** (GRAMA, p. 69-71). Zilele de 16, 17 și 18 iulie sunt numite în popor Circovii de Vară, considerându-se a fi miezul verii (**12. GHINOIU**, p. 48). În a treia duminică a lunii iulie, se organizează Târgul de fete de pe Muntele Găina (PRESA).

1 iulie – Sfinții Doctori Cosma și Damian. Cine lucrează la vie în această zi i se vor usca butucii de viță - Hunedoara (**2. GOROVEI**, p. 252). Astăzi este sărbătorea Sfântului Foca, Ana-Foca sau sărbătoarea Soarelui și Focului; în această zi, se fac rugăciuni pentru sănătate și vindecare de boli (PRESA).

2 iulie – Așezarea brâului Maicii Domnului în raclă. Dacă în această zi va fi vânt sau ploaie, nucile se vor strica și nu vor rodi nici alunii (PRESA).

8 iulie – Sfântul Mare Mucenic Procopie. Este numită, în popor, *Procopiile*, fiind cunoscută ca zi a lupilor și a grindinii; se ține, ca să nu fie loviți oamenii de fulger și ca lupii să nu le atace vitele - Suceava (ȘĂINEANU, IV, p. 284; **2. MARIAN**, I, p. 83; **2. GOROVEI**, p. 95).

15 iulie – Sfinții Mucenici Chiriac și Iulita. Dacă va tuna cu un ceas înainte de amiază înseamnă că iarna va veni devreme; dacă va fi ploaie, este semn că și iarna va fi ploioasă (PRESA).

17 iulie – Sfânta Mare Muceniță Marina (Ziua Mărinei). În această zi nu se lucrează absolut nimic, fiindcă există pericolul rănirii prin lovire - Vâlcea; de Mărina să nu se lucreze, deoarece trăsnește Dumnezeu pe cel păcătos - Țara Oltului; în această zi, se culege pelin, apoi se face un fel de apă de pelin, care este bună de dat pe față pentru a degresa pielea obrazului - Muntenia; se mai ține pentru ca oamenii să nu fie *mărișiți*, o boală care afectează abdomenul (**2. MARIAN**, I, p. 83; GOLOPENȚIA, p. 111; **2. GOROVEI**, p. 191; 273).

20 iulie – Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul (Sântilie). La nașterea lui Ilie, tatăl său, Sovac, a avut o viziune, conform căreia a văzut niște bărbați, îmbrăcați în veșminte albe, care vorbeau cu pruncul, totodată învelindu-l în foc și silindu-l să mănânce flăcări; speriat de acest vis, Sovac s-a dus la Ierusalim, unde a cerut sfatul și tălmăcirea viziunii de la unul dintre preoți; acesta l-a liniștit, spunându-i că fiul său „*va fi locaș al luminii darului lui Dumnezeu și cuvântul lui va fi ca focul de puternic și de lucrător*”; în Noul Testament, Sfântul Prooroc Ilie apare alături de Moise, pe muntele Tabor, când a avut loc schimbarea la față a lui Hristos, martori fiind Apostolii Petru, Ioan și Iacov; tradiția adaugă la toate acestea faptul că Sfântul Ilie va reveni pe pământ, înainte de a doua venire a lui Hristos, și va fi ucis de slujitorii lui Antichrist; în credințele românești, Sfântul Ilie stăpânește norii și ploile; într-o legendă, se spune că, instigat de diavol, Sfântul Ilie își ucide părinții și soția; după îndeplinirea faptei, Dumnezeu îi acordă libertatea în schimbul urmării diavolilor cu tunetul și cu trăsnetul; pentru a-i înjumătăți puterile, Dumnezeu îi ia o mână și un picior, dar îi lasă ca drum și pentru drum norii, un car de foc și un bici din care ies trăsnete; se crede că tunetul este zgomotul roților carului, iar fulgerele sunt scânteile pe care le produc potcoavele cailor; când este furtună, cu trăsnete și tunete, oamenii își închid bine casele, pentru a nu se strecura vreun diavol înăuntru, atrăgând astfel în casă mânia și fulgerele sfântului; în această zi nu se lucrează de teama trăsnetelor și a grindinii; se mai crede că nucile și alunele rămân seci, dacă tună cu insistență; în Moldova, este interzis să se mănânce mere înainte de această dată, pentru că mărul este fructul Sfântului Ilie; din această cauză, sunt date de pomană mere pentru sufletul morților și pentru roadă bogată; în concepția tradițională, se mai crede că, la venirea Apocalipsei, Dumnezeu va trimite pe Sfinții Ilie și Petru să se bată cu Antichristul; în această zi, Sfântul Ilie umblă în carul său de foc, ca să-i trăsnească pe draci; într-o asemenea zi, l-a trăsnit așa de rău pe Tartorul diavolilor, încât i-a scos un ochi, care a căzut pe pământ luând forma unui ban de aur, de unde și vorba că banul este ochiul dracului, cu sensul că banul este mai întotdeauna motiv de vrajbă; în această zi, se duc la biserică fructe de vară și se împart pentru cei morți, pentru că, până la această dată,

nimănui nu-i este îngăduit a mânca din ele înainte de a le da și morților; se mai crede că, dacă nu sunt duse fructe la biserică, anul următor pomii nu vor mai avea roade; de asemenea, merele nu trebuie lovite între ele, pentru că eventuala ploaie să nu vină cu grindină; femeile mai duc la biserică și busuioc, pe care îl pun la iconostas, după care îl duc acasă, îi dau foc, iar cu cenușa rezultată îi freacă pe copii pe la gură când au bube; dacă tună în această zi, toate fructele vor avea viermi; se mai crede că, de la această dată, începe toamna și nu mai este nevoie să se poarte pălărie (PRESA). O legendă ne spune că un diavol a ieșit în calea Sfântului Ilie și i-a spus că soția lui se află în pat cu un străin, drept pentru care, înfuriat, s-a întors acasă și și-a omorât părinții; de atunci, aleargă după toți dracii și îi trăsnește cu biciul de foc pe unde îi întâlneste - Țara Oltului; începând cu această zi, femeile nu lucrează o săptămână întreagă, fiind primejdie de foc, trăsnete și boli *arzătoare* (cu febrilitate crescută) - Muntenia; de ziua lui, Sfântul Ilie umblă pe cer și caută pe diavol să-l trăsnească, pentru a scăpa lumea de ispită - Muntenia; cine izbește cu fructe de pereți în această zi provoacă grindina - Vrancea (2. GOROVEI, p. 81; 91; 106; GOLOPENȚIA, p. 78). În hagiografia populară, majoritatea legendelor au ca temă centrală amăgirea lui Sântilie de către diavol, care îl îndeamnă să-și omoare părinții; drept răzbunare, Sântilie, aflat într-o căruță trasă de cai de foc, gonește prin ceruri pentru a trăsni, în stânga și în dreapta, cu biciul său de foc, pe dracii ascunși prin nori sau pe pământ, în corpul lupilor, câinilor și pisicilor; mai mult temut decât iubit, Sântilie este ținut nu numai de ziua lui, ci și în sărbătorile care îl precedă (Ana-Foca, Pricopul, Panteliile, Ciurica, Circovii de vară, Mărina) sau îl urmează (Ilie-Pălie, Foca, Opârliia, Sfânta Ana, Pintilie Călătorul); Sântilie este considerat, în mediile păstorești, ca fiind miez de vară, întrucât ziua de celebrare, 20 iulie, marchează mijlocul sezonului pastoral, care începe la Sângiorz și se încheie la Sâmedru; de la urcarea oilor la munte și până la Sântilie, „*baciu, cioban, văsar, orice ar fi nu coboară de la munte la vale, nici nu trebuie să vadă trup de femeie, ci trebuie să rămână curați, căci altfel merge tare rău la stână*”; în context tradițional, când femeia „*nu are ce căuta în urma oii*”, soțiile proprietarilor de oi pot urca la stână numai în preajma zilei de Sântilie, pentru *mițuirea* (tunderea) mieilor; oile și berbecii se tund înainte de urcarea la stână, de obicei între Sângiorz și Rusalii, întrucât după această dată „*intră mustăreața din lâna cea bătrână în carnea oii și apoi miroase carnea, dar afară de aceasta pornind lâna nouă, așa e de tare lâna, încât nu se poate tunde*”; conform tradițiilor populare, Sântilie are atributele specifice unui zeu al focului și al soarelui; vechimea nedeilor păstorești (pe munți) a devenit, în timp, sinonimă cu *Sântilia*, fiind atestate documentar începând cu anul 1373; această sărbătoare poartă diferite denumiri: Nedeia, Sântilia, Nedeiuț, Nedeuța, Nedeițele etc. , sau sântilii, bâlciuri, nedei, „Târguri de fete”; pentru că leagă comunitățile pastorale de pe ambii versanți ai Carpaților, unele dintre ele se mai numesc „*târguri de două țări*”; mai târziu, aceste manifestări au coborât în sate, ceea ce a făcut ca fiecare sat să aibă nedeia lui, cum ar fi în Țara Hațegului, indiferent că ele se numesc rugă, govie, hram; cu această ocazie, în unele sate din Covasna, fetele sunt introduse în horă, căpătând astfel statutul de „*fată mare bună de măritat*”, fetele fiind aduse în horă numai de flăcăii coborâți de la stână în ziua de Sântilie (12. GHINOIU, p. 242-245). Obiceiul nedeilor cere ca, înainte cu o zi de „hora Sântiliei”, feciorul care bagă „drăguța” în joc trebuie să-i facă acesteia cadou o furcă de tors sau o „*cocuță*” de caș modelată în tipar de caș; fetele așteaptă cu mare neliniște hora de Sântilie, întrucât cele care nu sunt aduse acum în horă vor privi hora de pe margine încă un an și tot atâta, cel puțin până la căsătorie; Ion Pop Reteganul notează: „Nedeia e mai luată în seamă decât Crăciunul, Paștele și Rusaliele...Nedeia e mai mult decât Anul Nou. Nime din popor nu numără anii de la Anul Nou, ci de la nedeie”; din pricina acestei importanțe deosebite, în multe sate din Transilvania, Sântilie mai este cunoscut doar cu numele de Nedeie (2. MARIAN, I, p. 82; MOISE, p. 41). În zona Pădurenilor, înainte de 20 iulie se fac mari pregătiri pentru nedeia de pe Muntele Jigoru; tinerii pleacă pe cai, încărcăți cu toate cele necesare petrecerii, dar și cu proviziile de alimente la stână; în această zi nu se lucrează cu coasa (APOLZAN, p. 7). Se crede că Sântilie este un apărător, deoarece el străbate cerul, în carul său de foc, înfrânând fulgerele și tunetele distrugătoare de roade

(5. BOCȘE, p. 25). Se crede că, dacă tună în această zi, alunele vor seca - Muntenia; fagurii de miere se recoltează din stupi în această zi, fiindcă altfel Sfântul Ilie dă ploii, care pot lua stupii și chiar pot să omoare albinele - Tecuci (2. GOROVEI, p. 8; 83). În această zi, se dă de pomană pentru sufletul morților, din care cauză ea mai poartă și numele de Moșii de Sânt-Ilie; în Banat, se dă de pomană porumb fiert și altele; în Suceava, se dau mere, pere, alte fructe coapte, care sunt trimise pe la case în străchini; unii trimit și ulcele cu apă, împodobite cu busuioc și alte flori, legate la gura vasului cu fir de lână roșie; în Bucovina, mormintele sunt împodobite cu flori și se aprind de jur-împrejurul lor lumânări (3. MARIAN, III, p. 251). Se crede că, dacă nu plouă până la Sfântul Ilie, nu se va face porumbul - Teleorman (2. CHIVU, p. 244). Până la această dată nu se gustă din mere, în schimb se dau de pomană mere coapte - Vrancea (2. STAHL, p. 194). În Suceava, se crede că, atunci când tună și fulgeră, Sfântul Ilie merge prin cer cu carul său, care are fie cai de foc, fie el ține în mână un bici de foc și aduce astfel pe pământ mânia lui Dumnezeu (NOTE, Băncescu). Aliorul, folosit în colorarea ouălor de Paște, dacă este cules de Sfântul Ilie, dă o culoare galben-ruginie, dacă este cules în luna mai, dă o culoare galbenă (ZAHACINSCHI, p. 19).

21 iulie – Sfântul Proroc Iezechiel (Ilie-Pălie; Pârliile). Este a doua zi după Sântilie și se ține ca oamenii să nu fie *detunați*, trăsniți (2. MARIAN, I, p. 83).

22 iulie – Sfânta Mironosiță și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena (Foca; Focu; Ieșirea Pârliilor). În Bucovina, ziua se ține pentru că se crede că este foarte primejdioasă de foc (2. MARIAN, I, p. 83). În zona Bârladului, Ilie-Pălie este ținut în această zi, crezându-se că acela care lucrează riscă să fie pedepsit prin trăsnierea lui sau a bunurilor sale (BĂLĂNESCU, p. 261).

23 iulie – Sfântul Mucenic Foca. În Bacău, există credința că acela care lucrează în această zi îi va arde casa (ICHIM, p. 142). În Bucovina, ziua se ține prin abținere parțială de la munca pe câmp, pentru paza de foc și prosperitatea gospodăriei; mai mult, este posibil să se coboare foc din cer și să-l omoare pe om (COJOCARU, p. 193; NOTE, Băncescu).

27 iulie – Sfântul Mare Mucenic și Tămăduitor Pantelimon (Pantiliile; Pinteleiu Călătoriul). Este considerat patron al croitorilor (ȘĂINEANU, I, p. 221). Să nu se lucreze în această zi, ca să se aibă noroc la stupi - Țara Oltului; nu este bine să se toarcă, nici să se coasă și nici nu trebuie arat, pentru că moare vaca - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 135; 137). Este tămăduitor de boli și dă roade pomilor; cel ce lucrează în această zi este trăsniț imediat, pentru că sfântului nu i se fac colaci și se supără din acest motiv; este sărbătorit ca un sfânt mijlocitor pe lângă Sfântul Ilie, spre a fi mai îngăduitor cu norodul în urgiile cerești pentru păcatele lumești; se crede că este frate cu Sfântul Ilie, drept pentru care ziua este ținută pentru trăsnet, arsuri și piatră; unii chiar îi atribuie o putere mai mare decât a Sfântului Ilie, pentru că atunci când se supără, nici nu tună, nici nu trăsnește, ca fratele său, ci dintr-odată sfărâmă în bucăți; se spune că, într-o vreme, dracii se înmulțiseră așa de mult că nu mai ascultau de Sfântul Ilie, considerat mai marele lor; atunci sfântul s-a supărat și și-a pus în gând să-i trăsnească pe toți de ziua lui, dar, neștiind când cade aceasta, se duse la Dumnezeu să-l întrebe; știindu-i gândurile, Dumnezeu i-a spus că mai este vreme până la ziua lui, iar sfântul a așteptat până când i-a trecut ziua; supărat foc, după o săptămână i-a invitat pe toți dracii la sine acasă și i-a ospătat bine, după care a început să-i trăsnească, omorându-i pe toți, afară de unul șchiop, care a scăpat și din care s-au înmulțit iarăși necurații; se crede că „*de la Pantelimon se călătorește vara*”, atunci iese cerbul din apă și apa se răcește; se și spune: „*se duce vara ca o pâine, vine iarna ca un câine*”; frunzele teiului se întorc pe dos, jelind trecerea verii; este serbat astfel ca un doliu pentru flori și copaci; dă veste cocorilor să plece; în această zi se mănâncă mere; femeile care au copii morți sau rude nu mănâncă mere până în această zi, pentru că nici morții nu pot mânca; se crede că, în dimineața acestei zile, se scutură mărunta de aur din Rai și copiii ai căror părinți au mâncat mere înainte de termen nu sunt lăsați să culeagă și ei (1. OLTEANU, p. 344). În Suceava și în părțile nordice ale țării, se crede că acum vara „*se călătorește*”; cel care o ia în această călătorie este Pinteleiu Călătoriul; vremea devine mai rece și începe a se apropia tot mai mult toamna (PRESA; NOTE, Băncescu).

IUNIE (Cireșar; Cireșari; Cireșel; Luna cireșelor)

Conform decretului dat, la 1166, de către Mihail Comneanul, trebuiau prăznuite următoarele zile din luna iunie: **11 iunie** (Sfântul Apostol Vartolomeu); **19 iunie** (Sfântul Apostol Iuda-Tadeu, Leven și Iacob); **24 iunie** (Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul); **29 iunie** (Sfinții Apostoli Petru și Pavel) și **30 iunie** (Sfinții 12 Apostoli); se menționează că zilele în care sunt permise unele activități, fără a se sublinia care dintre ele, sunt cele de **8 iunie** (Aducerea moaștelor Sfântului Teodor Stratilat), **9 iunie** (Sfântul Chiril al Alexandriei) și **27 iunie** (Sfântul Samson, făcătorul de minuni); circulara Episcopului ortodox Ghedeon Nichitici de la Sibiu, dată la 1786 din voința împăratului Franz Iosef, mai menționează ca zile de sărbătoare care se țin doar cele din **24 și 29 iunie** (GRAMA, p. 69-71). Dacă luna mai poate să mai aducă zile cu grindină, inundații și frig, omul având totuși posibilitatea să are și să semene, cu speranța că, până la căderea primei brume, recolta să se coacă, în iunie însă orice calamitate înseamnă sărăcie; de aceea, în această lună se desfășoară, în plan spiritual, un adevărat război cu forțele malefice, pentru a proteja recoltele și pentru a le ajuta să se pârguiască și să se coacă; din această pricină sunt ținute, încă din luna precedentă, dar cu prelungiri și în luna iulie, numeroase zile, care în calendarul creștin-ortodox nu au prea mare însemnătate, dar care toate au legătură cu prosperitatea recoltelor, fiind menționate zilele: 8 mai - Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan (*Vanghelistul Ioan*), 12 mai - Sfântul Gherman, Patriarhul Constantinopolului (*Ghermanul*), 26 mai - Sfântul Apostol Iuda (*Iuda*), 11 iunie - Sfântul Apostol Bartolomeu (*Vartolomei*), 14 iunie - Sfântul Prooroc Elisei (*Aliseiu*), 25 iunie - Mucenicul Procopie (*Pricopul*) și 29 iunie – Sfinții Apostoli Petru și Pavel (*Sânpetru*); la ele se adaugă o serie de sărbători populare cu dată mobilă, cuprinse între Lăsatul Secului și Rusalii; culesul roadelor pomicele este precedat de practici cum ar fi „Dezlegarea mâncării merelor, perelor, perjelor”, datele lor variind însă după altitudinea zonei, astfel că pot să aibă loc la Sânpetru-29 iunie, Sântilie-20 iulie, sau Probejenie-Schimbarea la Față-6 august; miezul verii este considerat a fi la 12 iunie, Cuviosul Onufrie cel Mare, numit simplu *Onufrie*, pentru că, în calendarul iulian, această zi era cea mai lungă din an și corespundea cu perioada de pârguire și coacere a grâului; se spune în popor că, la solstițiul de vară (21 iunie), soarele joacă de bucurie în momentul răsăritului (**12. GHINOIU**, p. 205-207; 211-212; 223-224; 268). În Maramureș, într-una din zilele lunii iunie, tinerii pleacă la pădure și taie cel mai înalt copac (brad sau fag) pe care îl pot aduce ei pe umeri; îl curăță de crengi, lăsându-i doar la vârf câteva ramuri pe care le împletesc; *armindenul* (denumirea obiceiului și lemnului) este ridicat, până la amiaza zilei respective, în centrul satului; pe tulpină i se pun cununi de flori și cununi de spice de grâu; urmează o întrecere a tinerilor care se adună și care fac și pariuri, câștigând cel care poate să se urce până în vârf; în ziua premergătoare acestei zile, într-o sâmbătă, din fiecare familie pleacă cineva să aducă un mesteacăn tânăr și crengi înfrunzite de tei; în zorii zilei de duminică, mult înainte de răsăritul soarelui, când abia se înalță Luceafărul de ziua și roua nu este încă „*smintită de lumină*”, fiecare gospodar pune mesteacănul la poartă și crengi de tei la streșinile casei și ale șurii; apoi își împodobește odăile casei cu flori de iasomie și de tei (BOGDAN, p. 82). Din cauza căldurii care începe să se reverse asupra naturii și care coincide cu intrarea în Postul Sânpetrului, adică pe 15 iunie, cucul încetează treptat să mai cânte, ziua din care oamenii nu mai aud cucul cântând fiind numită, în Gorj, *precucu* (CĂRĂBIȘ, p. 33; **1. GHINOIU**, p. 72). În Ținutul Pădurenilor, perioada 1-6 iunie este marcată de plecarea oilor la munte și de măsuratul laptelui (RAZBA, p. 16). Dacă tună în această lună este semn de recolte bune în grâu, dar vacile vor fi sterpe; soarele intră în semnul Racului la 12 iunie, zi în care este bine să se înceapă construirea morilor de apă (PRESA).

10 iunie – Sfinții Mucenici Timotei și Alexandru (Sfânta Margareta). Deși în calendarul creștin-ortodox, la această dată, nu mai este prăznuită Sfânta Margareta, totuși omul din popor i-a păstrat oarecum imaginea; astfel se crede că, dacă plouă în această zi, va ploua timp de 40 de zile, adică până la Sfântul Prooroc Ilie (20 iulie) - Năsăud (PRESA).

14 iunie – Sfântul Prooroc Elisei. Se ține de către țărani, pentru ca grâul „*să bage*” bob

(12.GHINOIU, p. 212).

16, 17, 18, 19 și 20 iunie – Circovii. Sărbătoare populară. În zilele circovilor nu se lucrează deloc, pentru ca lupii să nu facă pagubă în porci - Suceava (2. GOROVEI, p. 200). În ziua de 17 iunie (considerată Sfânta Marina), în Gorj se dădeau de pomană, până în prânz, porumbi tăiați de la rădăcină cu știuleți cu tot; după introducerea reformei calendarului, adică după primul război mondial, porumbii nefiind roșiți și buni de mâncat, fie fierți sau copti, acest obicei se practică acum la 1 august - Scoaterea Sfintei Cruci; tot în această zi, se dă de pomană dovleac fiert (CĂRĂBIȘ, p. 36).

23 iunie – Se crede că, dacă plouă în această zi, cartofii se strică - Țara Oltului (GOLOPENȚIA, p. 145).

24 iunie – Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul; Aducerea Moaștelor Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava (Sânzienele; Drăgaica). Se spune că sânzienele sunt fete frumoase, care umblă prin păduri, dând florilor calități vindecătoare; ele iau parfumul florilor și îl transformă în leacuri pentru suferinzi; noaptea se aprind focuri pe dealuri și se rostogolesc roți de foc, care simbolizează rotirea soarelui, ziua de Sânziene fiind considerată de către specialiști ca sărbătoare a Soarelui, a solstițiului de vară; în această noapte, se fac vrăji de dragoste; pentru obținerea unor recolte bogate, prin sate trec *drăgaicele*, fete îmbrăcate în haine bărbătești, care fac urări de belșug înaintea seceratului; în noaptea dinaintea Sânzienelor; de-a lungul timpului, jocul Drăgaicei a devenit un ritual polifuncțional: ajută „să bage bob grâul”, „să coacă holdele”, să apere copiii de boli și altele; femeile trebuie să se tăvălească goale prin iarba plină de rouă, pentru a fi ferite de boli; sunt date de pomană fructe și legume coapte în această perioadă; pentru a marca miezul verii, poporul a ales momentul înfloririi sânzienelor galbene (*Galium verum L.*) și a sânzienelor albe (*Galium mollugo L.*); ziua este numită *Sânziene* în Banat, Transilvania și nordul Moldovei și *Drăgaică* în Muntenia, Dobrogea și sudul Moldovei; la această dată, cucul încetează să mai cânte; în noaptea spre 24 iunie, fetele pun flori de sânziene sub pernă, în speranța că își vor visa ursitul; în această zi, se crede că este bine a purta flori de sânziene la brâu, în sân sau în buzunar; este cea mai importantă zi din cele 27 prescrise de tradiție pentru culegerea plantelor de leac; este ziua în care se consideră că grâul s-a copt; de cu noaptea, femeile pleacă, fără să le simtă câinii și să le latre și fără să vorbească între ele pe tot parcursul drumului, și când ajung în câmp deschis scot o năframă, o trec pe deasupra florilor, iar când se udă bine o storc deasupra unei ulcele noi, nefolosite încă; cu această apă adunată din roua câmpului se crede că, dată pe față în fiecare dimineață, menține tenul ferit de riduri, proaspăt (12. GHINOIU, p. 102-103; 201; 214; 268; PRESA). În Transilvania, fetele se duc la câmp, împletesc coronițe din flori de sânziene, pe care le aduc în sat cântând, le aruncă peste case sau le pun la streășină, crezându-se că astfel va fi belșug în gospodărie, iar ele vor avea un viitor fericit (4. POP, p. 103). În Țara Hațegului, în seara dinaintea Sânzienelor, când femeile vin de la sapă, culeg câte un fir de sânziană pentru fiecare membru al familiei, indiferent de sex sau vârstă; ajunse acasă, ele înfig firele în poarta curții, dându-le numele celor din casă; dimineața, până la răsăritul soarelui, femeia se duce să vadă care dintre fire este mai ofilită, considerând că va trăi mai mult cel a cărui floare stă mai dreaptă și verde; cel care este sortit să moară până într-un an are firul de sânziene pălit de căldură; femeile mai în vârstă ies la câmp, în ziua de Sânziene, după amiază, și adună flori de toate felurile, pe care apoi le usucă pentru a fi folosite peste an la făcutul apei de scăldat pentru cei bolnavi (CLOPOTIVA, II, p. 449-450). În Maramureș, se spune că înflorirea sânzienelor îl vrăjește pe cuc, acesta încetând să mai cânte din cauza strălucirii florilor; se pun din timp fire de sânziene în vase cu apă și, în seara de ajun, se fac cununi pentru fiecare membru al familiei, după care se aruncă pe acoperișul casei; tradiția spune că, în această seară vântul este cel mai puternic, drept pentru care celor care nu le cad cununile de pe casă până dimineața li se vestește o viață frumoasă și lungă; în unele sate, în ajun, se practică „*umblatul cu făclia*”, la care asistă toată suflarea localității; făcliile sunt pregătite cu câteva zile înainte, flăcăii și adolescenții adunând în coajă de copac rășina molizilor, iar

confecționarea propriu-zisă intrând în atribuțiile celor mai în vârstă din fiecare familie, fiind alcătuită dintr-un par, cu un diametru mai mic în zona în care se ține cu mâna și mai gros la partea superioară, care este crăpată în patru, iar în aceste fisuri sunt introduse surcele, câlți și rășină; „făclia” este trecută și printre picioare, ca și cum s-ar sări peste foc, simbolizând acțiunea de purificare și pentru ca acei care o execută să fie feriți de boli și de toate relele, totul fiind ca o sărbătoare a focului; când făclia se sfârșește de ars, fiecare coboară de pe dealuri cu ea fumegând încă, înconjoară țarina și livada, o aduce apoi acasă și o dă mamei sau tatălui, pentru a o înfige, cu vârful în jos, în mijlocul grădinii, între straturi, sau în holda cu cartofi sau cu porumb, pentru a da recolte bogate și a fi ferite de dăunători; făcliile sunt aprinse mai des de către bărbați, indiferent de vârstă, dar și de către femei; sunt aprinse făclii în localitățile rurale, la marginea acestora, dar și pe munți, la stâne, la locurile din pădure unde se taie și se prelucrează inițial lemnul; totodată se fac focuri peste care tinerii sar, fetele ca „*să sie curate ca focul*”, iar feciorii sar cât mai sus, ca să asigure creșterea recoltelor; se mai spune că prea frumoasa zână (Frumoasa Verii, adică Sânziana) se scaldă în apa Vișeului și apoi se îmbracă într-o cămașă lungă, albă, făcută din florile care îi poartă numele; de frumoasă ce este, nici cucul nu mai cântă; de aceea fetele se adună în grupuri și colindă văile și munții din jur, adunând flori albe de sânziene, bulbuci, clopoței, dumbravnic (plantă cu miros puternic parfumat), margarete, cocoșei și alte flori de munte, pe care le aduc acasă și le pun deasupra ușilor și ferestrelor, la grinda casei, după blide și la icoane, înmiresmând încăperile; parte din flori sunt folosite pentru confecționarea cununițelor purtate de Sânziene; flăcăii duc la un râu brăduți împodobiți cu colăcei, turtă dulce, clopoței și basmale, iar fetele care îi însoțesc, purtând pe cap cununițe și flori prinse în cozi, cântă de dragoste și dor, apoi se duc cu toții în sat la hora satului; se mai obișnuiește ca, la miezul nopții dinspre Sânziene, fetele să se scalde în apa Vișeului, în locuri tainice, pentru a nu fi văzute de nimeni, în credința că așa vor fi frumoase și curate, ca apa neîncepută, în prealabil aruncând în apă flori de sânziene; prin zgomote, prin strigăte și sunete de trâmbițe, tulnice și buciume se crede că sunt alungați moroi și strigoii; ziua marchează începutul muncilor agricole de vară, în special cositul fânului (BOGDAN, p. 72; 83-85; PRESA). În Năsăud, se obișnuiește ca omul care aruncă pe acoperișul casei sale coronița de sânziene, la miezul nopții, să-și spună și o dorință și, în caz că aceasta nu cade până a doua zi dimineața de Sânziene, înseamnă că acea dorință se va împlini (PRESA). În zona Sibiului, se face „*Boul cu sânziene*”, pregătit de ceata de feciori; aceștia aleg în ajun cel mai frumos bou din sat, pe care îl lasă să pască liber, chiar și prin locuri oprite, privilegiu care se prelungește și a doua zi, după sărbătoare; în dimineața de Sânziene, boul este împodobit cu cele mai frumoase țesături și cusături: covoare, chindee, batiste, bete etc.; coarnele și coada sunt și ele înfășurate cu brâuuri tricolore, iar în vârful coarnelor sunt puse buchete de sânziene, care îi dau un aspect de măreție; la gât i se pune o curea lată cu clopoței și zdrăngănele; mânat de „tata feciorilor” (îmbrăcat simplu în costum de lucru, cioareci și cămașă din bumbac, pălărie cu boruri mici, bocanci și șerpar din piele, purtând în mână „bâta cu măr”, cioplită și ferecată cu metal la partea de jos) și însoțit de întreaga ceată de juni, boul este pornit pe ulițe, oprindu-se cu deosebire la casele în care există fete de măritat, dar și unde este chemat, și este primit cu aleasă cinste, i se deschid porțile cele mari, precum carului încărcat cu rodul muncii de pe pământuri; acolo, ceata este tratată cu băuturi și colaci; face o roată în curte, se oprește la intrarea în casă și, după ce închină cu gazda vin din ploscă, se joacă în jurul boului, luând la o „învârtită” fetele de măritat, iar pe cele cu feciori le joacă o „sârbă”; după aceste jocuri executate de întreaga ceată, „tata feciorilor” strânge mâna gazdei, care nu uită să-i toarne o cană (sau cofiță, sau chiar o găleată) cu apă după cap, dându-i totodată și o sumă de bani, care intră în fondul cetei; datina nu-i permite conducătorului cetei să se supere pe cei care îl udă; spre seară, sărbătoarea se încheie cu un ospăț la care participă și fetele de măritat, petrecere ce amintește de cea de la sfârșitul colindatului în zilele Crăciunului; în dimineața Sânzienelor, se obișnuiește ca fetele și flăcăii să-și confecționeze, înainte de răsăritul soarelui, câte o cunună din flori de sânziene, pe care le duc la ocolul de vite și sunt aruncate asupra animalelor;

când cununa unei fete se agață de cornul unei vite tinere este semn că ursitul ei va fi un tânăr, dacă se agață de cornul unei vite bătrâne înseamnă că ursitul îi va fi vârstnic, această practică fiind întâlnită și în Moldova (MOISE, p. 40; 2. PAVELESCU, p. 55-56; PRESA). La Sânzieni, se face foc în curte sau în drum și ai casei trebuie să sară peste el, ca să nu aibă purici peste an; în Țara Oltului, se practică obiceiul numit „*Boul ferecat*”; feciorii adună cingători, curele, lanțuri, clopote și zurgălăi pe care îi folosesc pentru decorarea (*chindisirea*) unui covor, pus în final pe un bou; între coarne și de coarne i se leagă năframe și bentițe lucrate cu mărgelile, din cele pe care le poartă flăcăii la pălărie, precum și flori galbene de sânziene; la grumaz i se pun clopotele cele mari și i se gătește și coada; colindă cu boul astfel „ferecat” prin toate curțile, în special la casele unde sunt fete de măritat; flăcăii care însoțesc boul joacă, fără să cânte; după ce termină de colindat, alaiul se îndreaptă spre fântâna satului pe care o curăță (MUȘLEA, II, p. 80; 157). În Gorj, din flori de sânziene copiii își fac cununi pe care le pun la pălărie; femeile culeg buruieni de leac, iar printre zarzavaturi și semănături se împrăștie crengi de arin și nisip de râu, pentru a fi bogate în rod, spunându-se că așa „*cum vine nisipul pe apă, așa să vină și rodul*” (CĂRĂBIȘ, p. 34). În Dobrogea, la Drăgaică participă patru fete împodobite, care joacă pe la case în cântecul unui fluier, primind daruri în bani sau în bucate; se crede că drăgaicele sunt un fel de vestale îmbrăcate în alb, purtând o cunună de spice, care merg să o ofere zeiței; au capetele acoperite cu o maramă albă, peste care se află coronițe din flori de sânziene, iar în mâini țin spice de grâu și seceri, altfel spus sunt niște genii feminine ale recoltei, care sărbătoresc fertilitatea cerealieră a pământului (PRESA). În Bucovina, fetele împletesc coronițe din flori de sânziene și le oferă celor care poartă numele Ion, ca simbol onomastic (COJOCARU, p. 193). La Drăgaică, se scot lucrurile din casă și se scutură toate țesăturile, ca să nu facă molii - Vrancea (2. STAHL, p. 194). În această zi este interzis scăldatul, fiind pericol de înec; dar, dacă totuși cineva reușește să traverseze o apă de trei ori, fără să i se întâmple nimic, este semn că nu va fi în pericol de înec tot anul - Muntenia; se crede că în această zi apele strigă „*om*” și de aceea nu este indicat să se meargă la scădat, pentru că este pericol de înec - Ilfov; se leagă brâu din sânziene peste mijloc, ca să nu doară șalele peste an - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 11; GOLOPENȚIA, p. 111; NOTE, Antonescu). În Banat, se dau de pomană colaci, caise și pere, obiceiul purtând numele de *Moșii de Sânziene* (3. MARIAN, III, p. 250). În noaptea dinspre Sânzieni, se deschid cerurile și pământul, iar sufletele celor morți se întorc acasă, pentru a sta la sfat și la masă cu cei vii; în această noapte este posibilă comunicarea dintre oameni și animale; imediat ce se înserează se crede că umblă ielele și strigoii, din care cauză, în zonele deluroase mai ales, oamenii ies cu făclii aprinse și dau ocol la hotarele satelor sau aprind focuri la marginea lor, pentru a le apăra de duhurile necurate și de sălbăticiuni; în unele sate se aprind roți mari de car, învelite în paie, pe care tinerii le rotesc deasupra capetelor; în ziua de Sânziene, fetele culeg florile cu același nume, din care fac coronițe, pe care apoi le aruncă peste coama caselor, ca să ajute Soarele să treacă peste cumpăna anului; la casele cu mai multe fete în familie, se crede că cea fată se va mărita întâi a cărei coroniță cade de pe casă prima; bătrânii cred însă că va muri mai întâi cel a căruia coroniță cade prima de pe acoperișul casei; dacă în ziua de Sânziene va fi senin înseamnă că perioada următoare va fi prielnică pentru secerat și cosit (PRESA). La 24 iunie 1402, domnitorul Alexandru cel Bun aduce în țară moaștele Sfântului Ioan cel Nou, martirizat, la 1330, de către tătari la Cetatea Albă prin tăierea capului, pentru că nu a vrut să renunțe la credința creștină; Sfântul Ioan cel Nou era originar din Bucovina, se ocupa de negoț în portul de la Cetatea Albă, vânzând, printre altele, și flori de sânziene („*albe și curate*”) ca flori de leac; soborul de preoți care însoțea racla cu moaștele sfântului, în ziua de 24 iunie 1402, la Suceava, purta în mâini flori de sânziene, ca simbol al credinței curate a sfântului; a fost adus la Suceava, ca să fie aproape de locurile natale (PRESA).

25 iunie – Cuvioasa Muceniță Frevonia; Mucenicul Procopie. Ziua este ținută pentru a se coace păioasele semănate primăvara (12. GHINOIU, p. 212).

29 iunie – Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Tradiția spune că Sfântul Petru este stăpânul lupilor,

aceștia neîndrăznind să facă vreo stricăciune oamenilor fără încuviințarea sfântului; tot Sfântul Petru mai are în păstrare și cheile de la porțile Raiului și mai are în pază și balaurii din cer care mărunțesc gheața, transformând-o în grindină; se mai spune că sfântul, fiind marele ucenic a lui Hristos, umblă prin lume pentru a afla necazurile creștinilor, pe care apoi le împărtășește lui Dumnezeu; dar poate fi văzut și în lună sau când se deschide cerul la marile sărbători, stând la masa împărătească; dar este și subiectul unor întâmplări hazlii: i se fură caii sau boii în timpul aratului, pierde cheile Raiului, are o iubită pescăriță, petrece și joacă alături de oamenii de rând la o cârciumă, se îmbată și este bătut de oameni etc.; dintre târgurile organizate în țară în această perioadă, cel mai cunoscut este cel de pe Muntele Găina (**12. GHINOIU**, p. 264; PRESA). În această zi, femeile dau ocol lanurilor de grâu, dezbrăcate complet, pentru ca vrăbiile să nu mai vadă spicele și să mănânce boabele din ele - Țara Oltului; ca să fie feriți de grindină, sătenii serbează și cele două zile care urmează după prăznuirea Apostolilor Petru și Pavel - Suceava (**2. GOROVEI**, p. 269). În Gorj există credința că nimeni nu trebuie să mănânce fruct nou, legumă sau zarzavat, până nu dă mai întâi de pomană, însoțind dania cu vorbele „*Doamne-ajută!*”; de aici și expresia, când într-un an nu se fac anumite fructe sau legume, că nu sunt „*nici de Doamne-ajută*”, adică nu s-au făcut nici de gustare (CĂRĂBIȘ, p. 36). În Banat și Muntenia, se țin și *Moșii de Sânpetru*, când sunt dați de pomană colaci cu lumânări aprinse, precum și mere dulci, puse într-un blid (**3. MARIAN**, III, p. 250). Fără contribuția și jertfa acestora, creștinismul nu ar fi ajuns marea religie mondială din zilele noastre; prin tradiție, cei doi Apostoli sunt considerați patronii spirituali ai celor aflați în detenție; cu trei zile înainte de această dată, femeile în vârstă (pentru că ele nu mai sunt robite de poftă trupești) râșnesc boabe de porumb, care apoi se păstrează peste noapte în vase de lut; a doua zi, ele merg la o apă curgătoare, unde spală într-o sită boabele râșnite; drumul resturilor plutind pe apă simbolizează călătoria sufletelor după ce au părăsit trupurile; seara, bătrânele pregătesc păsatul, prin fierbere cu lapte și zahăr, și merele care vor fi împărțite a doua zi; păsatul se pune la răcit în străchini de pământ, presărându-se deasupra, în formă de cruce, mere rase sau tăiate în felii mărunte; până la acest praznic nu se mănâncă mere; milostenia se face pentru sufletele morților și pentru rodirea pământului; se crede că nerespectarea datinii diminuează sau împiedică sporul casei (PRESA).

IZ v. MIROS.

IZMENE

Ca să iasă curate și foarte albe, la fundul vasului în care urmează să fie spălate piese de lenjerie se pune o pereche de izmene, apoi se așează celelalte albituri și deasupra se pune tot o pereche de izmene - Suceava; este semn că se va strica vremea, dacă, din întâmplare, cineva își pune izmenele pe dos - Ialomița (**2. GOROVEI**, p. 37; 113).

IZVOR

A curăța un izvor înseamnă o faptă bună (COMAN, II. p. 83). v. APĂ.

IZVORUL TĂMĂDUIRII v. VINERI.

ÎMBRĂCĂMINTE v. HAINĂ.

ÎMPĂRAT v. REGE.

ÎMPĂRĂTUȘ v. PITULICE.

ÎMPĂRĂȚEL v. PITULICE.

ÎMPĂRTĂȘANIE

Împărtășania (*grijania, cuminecătura*) constituie una din cele șapte taine ale bisericii creștine și constă din gustarea de către credincioși a vinului și a pâinii sfințite, simbolizând sângele și trupul Mântuitorului (ȘĂINEANU, II, p. 350). În tradiția ortodoxă, există Liturghie fără *anaforă* (consacrarea darurilor), dar nu există Liturghie fără împărtășirea slujitorilor (preoților) și credincioșilor; fără împărtășire, aspectul de comuniune al Euharistiei ar fi eliminat; împărtășirea credincioșilor are loc după cea a slujitorilor, la inițiativa diaconului: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați” (BRIA, p. 223). Cine visează împărtășanie înseamnă împăcare cu dușmanii pe care îi are, mult folos și o stare de mângâiere sufletească - Suceava (NOTE, Băncescu).

ÎNĂLTARE (A ÎNĂLȚA) v. RIDICARE (A RIDICA).

ÎNCĂIERARE (A SE ÎNCĂIERA) v. BĂTAIE.

ÎNCĂLȚĂMINTE (A SE ÎNCĂLȚA)

Femeia gravidă să nu descâlțeze pe nimeni, nici să tragă ciorapii cuiva, pentru că nu va putea naște, până nu i se va da să bea apă din încălțăminte pe care a tras-o - Moldova; să nu tragă de cizmele sau bocancii soțului, fiindcă va naște greu - Tecuci; pentru ca o femeie să nască întâi băiat și apoi fată, este bine să-și inverseze încălțărilor, punând dreptul în stângul și invers, când se duce la biserică să i se facă slujba de 40 de zile - Vâlcea; cizmarul să nu primească la reparat, dintr-o pereche, doar o cizmă sau un pantof, pentru că îi moare soția - Tecuci (2. GOROVEI, p. 143; 160; 163). În cadrul practicilor de aflare a ursitei, din noaptea Anului Nou, fetele obișnuiesc să iasă afară din casă ținând în mână o gheată, o cizmă, o ciubotă sau un papuc pe care îl aruncă peste casă, interpretând că dinspre partea de sat înspre care arată deschizătura încălțării în acea parte se vor mărita, sau din acea parte le va sosi ursitul - Suceava; sau se așează fata culcată pe podea, cu spatele la ușă, și aruncă un papuc peste cap și, dacă acesta cade cu vârful îndreptat spre ușă, înseamnă că se va mărita, adică va ieși din casă - Bucovina; în dimineața Anului Nou, fetele întoarse acasă se descâlță de o gheată și o aruncă peste casă; în care direcție cade gheata cu gura căputei, în acea parte a satului se vor mărita (2. MARIAN, I, p. 59; 69; 100). Printre darurile oferite de amanți sau de soți se numără papucii; papucul este un obiect prezent în diferite acte de magie erotică și premaritală; în Bucovina, în ajunul Bobotezei, fetele aruncă un papuc peste casă și încotro cade cu vârful, din acea direcție urmează să le vină mirele; ca și la celelalte popoare vecine românilor, papucul reprezintă un principiu feminin, iar piciorul un principiu falic; ca dovadă „Cenușăreasa”, ca și „călcarea pe papucul sau pantoful iubitei”, având semnificație erotică (EVSEEV, p. 178). Când plouă prea mult (când „s-a spart cerul”) înainte de ziua fixată pentru o nuntă, de teamă ca vremea rea să nu strice bucuria oamenilor, ca să se oprească ploaia se aruncă opinci rupte, pline cu sare în ele, pe foc - Gorj (CĂRĂBIȘ, p. 107). Pentru cine se visează purtând pantofi rupți sau vechi este semn de rușine, de dezonoare, de dispreț; înseamnă sărăcie pentru cel

care se visează cărpind încălțăminte, dar este semn de mulțumire pentru cel care se visează purtând pantofi noi; se va înnoi cel care se visează cumpărând cizme; pentru cine visează încălțăminte atârnată în cui este indicat să se grăbească la căsătorie; va avea câștig mare cel care se visează purtând pantofi roșii, dar se va poticni în realizarea unui scop cel care se visează curățându-și încălțărilor; înseamnă sărăcie și necazuri pentru cine visează încălțăminte fără tocuri - Suceava (NOTE, Băncescu). Serie simbolică: *opincă-sare*.

ÎNCHEIETURĂ v. ARTICULAȚIE.

ÎNCHINARE (A SE ÎNCHINA) v. CRUCE.

ÎNCHISOARE

Cel care se visează într-o temniță va avea parte de boală sau supărare provocată de un necaz - Suceava (NOTE, Băncescu).

ÎNGER

În creștinism, ființă spirituală, supranaturală, considerată ca slujitor și vestitor al lui Dumnezeu; arhanghelii sunt căpetenii ale îngerilor, în număr de șapte, printre care se numără Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, prăznuiți în ziua de 8 noiembrie; serafimii sunt îngeri de prim rang în ierarhia cerească, situați între arhangheli și heruvimi, ultimii având totuși practic aceeași importanță ca și serafimii (ȘĂINEANU, III, p. 264; II, p78; V, p. 89; III, p. 162; PRESA). Conform legendelor, îngerii au apărut din stropii de apă care au sărit de pe mâinile lui Dumnezeu, când a vrut să se spele după ce crease Lumea; primul rol al lor a fost să stea de strajă, pentru ca pământul să nu se depărteze prea mult de soare și să nu cadă pradă răutăților diavolilor; românii îi imaginează ca pe niște adolescenți nespun de frumoși, având părul auriu, ochii verzi-albaștri, aripi și veșminte albe; locul obișnuit de ședere al lor este Raiul, de unde îl slăvesc pe Dumnezeu și sunt gata oricând să-i îndeplinească poruncile; ei coboară foarte des pe pământ, dar întotdeauna sunt nevăzuți; tot în îngeri îi preface Dumnezeu și pe oamenii cei mai curați la suflet, pe cei care nu au avut păcate și, prin faptele lor, au venit în sprijinul semenilor și au preamărit împărăția divină; chiar dacă acești oameni, când au murit, erau în pragul senectuții, ei redevin, în ceruri, tineri frumoși, intră în oastea divină, pregătiți oricând să se lupte cu diavolii; cel care conduce armata îngerilor este Arhanghelul Mihail; când pe pământ se face noapte, îngerii bat toaca și clopotele cerești și poartă în mâini făclii, pentru a lumina cărările Raiului; la miez de noapte, mătură Lumea de duhurile necurate și tot în acel ceas cocoșii încep a cânta, determinând duhurile rele și dracii să fugă în iad, în grote, scorburi, smârcuri sau între ruinele bisericilor părăsite; în fiecare zi, îngerii se împărtășesc cu rouă sfântă, care le este și singura hrană; în noaptea dinspre Bobotează, Dumnezeu îi cheamă la el, le mulțumește pentru slujba credincioasă de peste an și-i învoiește să se distreze după cum le este voia, drept pentru care ei se joacă și se zbunguie tot așa cum făceau și când erau copii pe pământ; Dumnezeu a dat și fiecărui om câte un înger, care să-l păzească și să-l povățuiască de-a lungul întregii vieți, iar diavolul, care întotdeauna l-a imitat pe Creator, a dat și el fiecărui om un drăcușor; îngerul, pe care îl primește omul numai după ce a fost botezat, stă de-a dreapta omului, iar dracul la stânga lui, omul aflându-se astfel mereu între bine și rău; când omul ascultă de sfaturile venite din partea stângă, îngerul plânge, iar, de persistă în a face rele, îngerul îl părăsește; dacă omul se află într-un mare impas, îngerul poate interveni pentru el la Tatăl Ceresc; dacă omul intră într-o cărciumă sau în alt loc de pierzanie, îngerul se oprește la ușă și îl așteaptă până iese; ca să-l prevină pe om de apropierea diavolului, îngerul sună dintr-un clopoțel de cleștar și atunci omului îi țiuie urechile; cei care au un înger neînfricat și ascultă de el nu au a se teme de nimic; dar cei care au un înger slab au dracul tare, de aici și sintagma populară despre oameni slabi de înger; îngerul păzitor îl atenționează uneori pe om, prin prevestiri, despre ce s-ar putea să i se

întâmpie în viitor; dacă are vreo dorință, omul se poate adresa îngerului de pază prin intermediul unei rugăciuni și acesta, pe cât este posibil, îl ajută; când omul moare, îngerul îi însoțește sufletul, arătându-i drumul spre Rai; dar dacă omul a fost rău, îngerul îi părăsește sufletul, care rămâne astfel la discreția diavolului; o frumoasă legendă ne povestește că unii îngeri s-au îndrăgostit de fete pământene, iar Dumnezeu, ca pedeapsă, i-a prefăcut în stele; dar nici așa nu s-au potolit, clipind mereu pe bolta cerească, și atunci Arhanghelul Gavril i-a luat și i-a trântit de pământ de s-au făcut praf; din acest praf au ieșit acele flori mici, numite de popor *scânteiuțe*, *sclipet*, *ochișor*, *răcovină* (*Anagallis anvensis* - plantă erbacee decorativă, cu flori roșii, albastre sau albe - ȘĂINEANU, V, p. 47); sunt ființe nevăzute, având trupuri cerești, veghind ca rânduiala lumii, în cer și pe pământ, să dureze după voia divină a Creatorului; sunt slujitorii mijlocitori dintre cer și pământ, mesageri ai divinității și apărători ai omului, „cei ce umplu și asigură coerența universului de la Dumnezeu până la om, din vecinătatea imediată a lui Dumnezeu până la vecinătatea de inimă a omului”; îngerii nu apar doar ca vestitori ai lui Dumnezeu pe pământ, ci tot ei călăuzesc, fiind „cetățeni ai Cerului”, sufletul omului după moarte prin nesfârșitele spații străine, în ascensiunea spre lumina lină a divinității; în Vechiul Testament, un înger îl oprește pe Avraam să-și sacrifice fiul, alt înger l-a salvat pe Lot din dezastrul Sodomei, alți îngeri îl apără pe Daniil în groapa cu lei, sau pe Azaria să nu fie ars în cuptorul cu foc (PRESA; NOTE, Antonescu). Atunci când omul, în viață, ridică mâna împotriva cuiva, mai ales ridică cuțitul, se spune că îngerul a fugit de lângă el - Suceava; se crede că fiecărui om i se dă la naștere și un înger apărător, dar și un spirit rău, un diavol care se luptă permanent cu îngerul și omul este după cum unul capătă putere asupra celuilalt - Sibiu (3. MARIAN, II, p. 121). Se crede că fiecare om are un înger, care are datoria să-l păzească permanent, din ziua botezului și până în cea a morții - Suceava; celui care amenință că bagă cuțitul, sucala, frigarea etc. în trupul altcuiva îi fuge îngerul de lângă el 40 de zile și, pe deasupra, mai ia și 7 păcate din cele pe care le are cel amenințat - Tecuci; omul căruia i-au murit mai înainte copii și rude, la decesul său va fi întâmpinat, la primirea pe lumea cealaltă, de toți cei răposați, care vor avea atunci chip de îngeri - Suceava (2. GOROVEI, p. 114; 151; 272). Când un om sănătos visează unul sau mai mulți îngeri înseamnă că va avea parte de o onoare deosebită pentru el; dacă îngerii sunt visați de un bolnav înseamnă moarte; dacă o fată visează îngeri înseamnă că va rămâne nemăritată - Suceava (NOTE, Băncescu).

ÎNJURĂTURĂ (A ÎNJURA)

Femeia gravidă să nu drăcuiască, să nu dea răului, fiindcă, după naștere, se apropie lucrul-slab de ea și va suferi mult și ea, și copilul - Țara Oltului; cine poartă inel, în timp ce afară este vreme rea, cu fulgere și trăsnete, să nu înjure, fiindcă va fi trăsnet - Tecuci (GOLOPENȚIA, p. 89; 2. GOROVEI, p. 232). v. LUCRU.

J

JELIRE (A JELI) v. PLÂNS.

JIDOV

Apelativul înseamnă *evreu*, dar și *urias*, expresia „*de când cu jidovii și cu tătarii*” având sensul „din vechime”, „cu mult timp în urmă” (ȘĂINEANU, III, p. 286). Conform credințelor tradiționale din Muntenia și Oltenia, jidovii (uriasi) și-au îngropat comorile lor în pământ, deoarece își simțeau sfârșitul aproape, închinându-le diavolului, cu scopul de a le conserva astfel până în Ziua de Apoi, când vor învia odată cu toți morții și vor putea reîntra în posesia averilor ascunse; locul comorilor poate fi identificat după flăcările (reci) care „joacă” deasupra pământului, iar oamenii le caută, după tradiție, în noaptea dinspre Crăciun (25 decembrie), în noaptea spre Anul Nou (1 ianuarie), în noaptea dintre sâmbăta și Duminica Paștelui, dar mai ales în noaptea dinspre Sânziene sau Drăgaica - 24 iunie (2. KERNBACH, p. 157).

JIR (fructul fagului - *Fagus silvatica* - DLRM, p. 290)

Dacă primăvara se face multă floare de jir este semn că recolta de porumb în toamnă va fi bogată - Bucovina; când se face mult jir în pădure înseamnă că iarna va fi lungă și aspră - Maramureș; Buzău; Vrancea (2. GOROVEI, p. 185; 269; BOGDAN, p. 7).

JOC (A JUCA) v. DANS.

JOI

Această zi este puternică și curată și este bună pentru orice se întreprinde; acum este bine să se facă logodne și cununii; cea mai însemnată dintre joile de peste an este *Joia verde*, a noua joi după Paște, când nu se lucrează în câmp, „*ca să nu bată piatra holdele*”; în unele zone, femeile țin toate joile dintre Paște și Înălțare, ca să le fie ferite gospodăriile și câmpurile de grindină și pentru a preîntâmpina primejdiile, furturile, stricăciunile și bolile; în *Joia verde* nu se lucrează, ca să se împraștie ielele, iar *Joia furnicilor* se ține, ca să „*nu intre furnicile în casă*”, în care scop se face o turtă cu brânză și se așează pe un mușuroi de furnici (v. mai jos detalieri zonale ale acestei zile); *Joia iepelor* se ține în prima săptămână din Postul Mare, pentru sănătatea cailor; *Joimarele* (Joia Mare din Săptămâna Patimilor) este ziua morților, când sufletele acestora vin și se așează sub streășina casei și nu pleacă până la Sângeorz (23 aprilie), perioadă în care oamenii împart colaci și mâncare, se duc pomeni la morminte, iar în noaptea de Joimari se fac focuri în grădini și curți, pentru ca morții să se încălzească, se scoate apă din fântâni și se aruncă în diferite locuri, pentru sufletele celor decedați (v. mai jos detalieri zonale ale acestei zile); de Joimari se leagă *Joimărița*, o ființă demonică imaginată ca o femeie urâtă, având capul mare, cu părul despletit, cu dinții mari și rânjiți; se crede că ea arde mâinile fetelor și femeilor care nu au tors cânepa până la acea dată, pune câlții pe foc sau le fură fuioarele și câlții fetelor leneșe; tot de Joimărița se leagă și obiceiul de a colinda în Joia Mare, pentru a strânge ouă, precum și deghizarea în joimăriță, practici legate de cultul morților; se mai crede că ouăle roșite în Joia Mare nu se strică, iar dacă sunt îngropate la hotarele unei holde aceasta va fi ferită de grindină; calendarul popular oferă indicii conform cărora joia este o sărbătoare săptămânală, celebrată precum ziua de duminică; în Maramureș, nunțile se fac și acum, în unele localități, în ziua de joi și nu duminică, sau sunt interzise șezătorile organizate joi seara, așa cum, în alte zone, sunt interzise duminica; în Bucovina, joia este „*slobodă*” pentru nunți, în general, tinerii să se spele, să se pieptene; de asemenea, joia este indicat să se scuture în casă, să se îngrijească pentru toate, pentru că această zi este a dragostei; ca să fie duse la bun sfârșit, lucrurile pot fi începute în această zi - Suceava; totuși, nu va avea spor cel care începe orice lucru în zi de joi - Tecuci; să nu se lucreze nouă zile de joi după Paște, fiindcă este pericol de foc -

Vâlcea (2. MARIAN, I, p. 77; 2. GOROVEI, p. 90; 123; 219; 12. GHINOIU, p. 61-62; BODIU, p. 419). Ca să dureze mai mult, pânda destinată albiturilor se croiește în zi de joi - Suceava; din ouăle puse sub cloșcă în zi de joi vor ieși numai cocoșei - Suceava; nu se lucrează în *Joia Apelor* (a treia zi de joi după Paști, numită și *Joia Mânioasă* sau *Joia Paparudelor*), pentru că există pericolul ca acela care încalcă interdicția să se înțepe - Vâlcea; în zilele de joi de după Paște este păcat să se lucreze timp de nouă săptămâni - Suceava; cine lucrează în zilele de joi de după Paște comite un păcat, drept pentru care Dumnezeu poruncește Sfântului Petru să-i trimită păcătosului câțiva lupi, ca să-i ia o vită din gospodărie - Muntenia; până în ziua când se prăznuiește Sfântul Onufrei, după Duminica Mare, nu se toarce, nu se spală rufe, ca oamenii să fie feriți de grindină - Suceava; sau se țin toate zilele de joi până în joia Înălțării Domnului (Ispas), ca să fie feriți de grindină - Suceava; nu se ară, nu se lucrează nimic la câmp, pentru a feri ogorul de secetă și gospodăria de trăsnete - Iași; dar se mai crede că este bine să se semene în zi de joi, fiindcă este o zi *dulce* - Țara Oltului; în zilele de joi după Paște, nu se spală cămăși, fiindcă se opărește grâul, și nu se toarce, nu se țese și nu se deapănă cu vârtelnița, de teamă să nu bată grindina peste an - Dolj; dacă începe să plouă într-o zi de joi, vremea umedă va dura două săptămâni - Muntenia; Suceava (2. GOROVEI, p. 53; 104; 112; 116; 196; 255; 267; GOLOPENȚIA, p. 145). În ultima joi dinaintea cununiei religioase, pleacă spre casa miresei un alai de femei, rude ale mirelui, întotdeauna în număr fără soț, având coșuri cu de toate, precum și câte un dar, constând în ștergere sau pânză; intrate în casă, se așează și încep să lucreze, una croșetează dantelă, alta coase nasturi etc.; tânăra le așteaptă așezată în mijlocul casei și primește din partea soacrei o față de masă în care se află o pâine, o bucată de slănină, brânză și tot felul de semințe: de cânepă, de castraveți, floarea-soarelui etc.; toate acestea sunt apoi luate de pe brațele fetei și puse cât mai repede într-un coș mare așezat la picioarele ei, pentru că rapiditatea mișcărilor sugerează că tot așa de repede va naște viitoarea mamă; apoi vine o fetiță cu un buchet de flori, în care se leagă și o monedă găurită, pe care i-o prinde în cozi, după care femeile se așează la masă, unde se consumă carne de pasăre, miel sau oaie - Banat (LĂPUȘTE, p. 69-70). În zilele de joi, se fac toate cele, numai joile de după Paște și până la Înălțare se țin, ca să nu bată piatra lanurile; joia este bine să se facă logodne și cununii; în unele zone, se spune că joia nu trebuie să se spele nimeni pe cap, fiind rău de năpaste, acest lucru făcându-se sâmbăta, pentru ca toate bolile și durerile de cap să se ducă pe apa Sâmbetei (PRESA). Întâia zi de joi după Paște, adică joia din Săptămâna Luminată, poartă denumirea, în Banat și Bucovina, de *Joia Paștilor*, *Joia nepomenită*, *Joia necurată* și *Joia rea*; această zi de joi, împreună cu joia din Săptămâna Albă (prima săptămână din Postul Mare) și cu prima joi de după Rusalii (a opta joi după Paște) formează o treime nefastă, nenorocoasă, pentru că ele sunt *necurate* și *nepomenite*; în Muntenia și Moldova, cea de a opta joi de după Paște poartă și numele de *Joia iepelor*, iar cea de a noua se numește *Joia verde*; toate cele nouă zile de joi sunt ținute, prin abținerea de la lucru, de către femei, cu strictete în special ultimele două, pentru tunete, trăsnete, grindină și vifore; unele femei le țin și pentru foc sau inundații, pentru bolile grele, pentru ameteți, („*pentru ca să nu-i joace Nepomenita*”), pentru sănătatea vitelor și pentru înflorirea și rodirea pomilor; cu un termen generic, toate aceste joi, împreună cu cele trei amintite deja, sunt numite, în Bucovina, *joimărițe*, iar, în unele locuri din Transilvania, *joi verzi*; nu toți românii le serbează însă la fel, unii țin numai trei astfel de zile de joi, alții numai șase, alții șapte, iar alții pe toate cele nouă; sunt și unii care țin toate zilele de joi până la 29 iunie (Sân Petru-de-vară); femeile din Banat însă țin numai joile dintre Paște și Înălțare (2. MARIAN, II, p. 230). În Bihor, se crede că în toate cele trei luni de primăvară, în zilele de joi și sâmbătă, nu este bine a se spăla rufele cu maiul, fiindcă va bătea grindina (3. BOCȘE, p. 112).

Joia Nepomenită. În Banat, este numită și *Joia necurată* și cade în ziua de joi din Săptămâna Albă, prima săptămână din Postul Mare, același caracter avându-l și joia întâia după Paște, precum și joia întâia după Rusalii; în joia din Săptămâna Albă ar fi ziua vracilor, numiți și *vâlași*, dar tot acum cad și *gadinile*, care durează trei zile, adică joi, vineri și sâmbătă, termenul *gadini* fiind denumirea

generică pentru lăcuste, omizi, viermi și tot felul de alte *goange*, cele trei zile amintite fiind ținute ca aceste vietăți să nu le devasteze grădinile și câmpurile; în Olt, acestei joi i se spune *Joia tuturor juvinelor* și se ține contra insectelor dăunătoare, în special contra furnicilor, pentru care se face o turtă de mălai dimineața, unsă cu ceva brânză sau cu unt și care se pune apoi în grădină ori pe câmp deasupra unui mușuroi de furnici, sau este dusă în pădure și așezată pe tulpina unui arbore (2. MARIAN, I, p. 187). În Bihor, joile după Paște până la Rusalii poartă denumirea de *Joia dintre tunuri*, când nu se coase, nu se spală rufe, nu se sapă în grădină, pentru a nu atrage trăsnetele asupra gospodăriei (ROMAN, p. 4). În Dobrogea, a treia joi după Paște, se practică paparudele (sau *Papaluda, Paparugă, Păpăruie, Păpălugă, Băbărugă*), din care cauză această zi mai poartă denumirea de *Joia Paparudelor*, cu toate că paparudele se pot manifesta și de Sângeorz sau la Rusalii (PRESA, p. 280).

Joia Mare (Ziua de joi de dinainte de Paște). În Banat, Mehedinți, Olt și Suceava ziua poartă numele de *Joi Marele* și *Joi Mari*, în Argeș și Dâmbovița, *Joimărică*, în Dobrogea, *Joia Neagră*, iar în Bucovina, *Joia Mare*, fiind ultima zi de joi dinaintea Paștelui, sau joia din Săptămâna Patimilor; este ultimul termen la care fetele și femeile trebuie să-și termine de tors lâna și mai ales cânepa, de asemenea pentru terminarea cămășilor noi pentru Paște; totul trebuie să fie finalizat până în seara zilei precedente, când, se crede, umblă *Joimărița* sau *Joimărica*, care arde cânepa netoarsă, lovește peste degetele celor leneșe, sau le răpește pe acestea, le duce la ea, le frige și le mănâncă; răscumpărarea fetelor care nu au terminat torsul este strângerea de ouă (v. JOIMĂRIȚĂ); dar este și prima joi din cele de până la Ispas (Înălțarea Domnului) în care femeile nu torc, nu cos și nu fierb cămăși, ca să nu bată grindina grădinile și semănăturile, sau ca să nu se întoarcă ploile și să fie secetă, precum și pentru obținerea unor roade bogate - Suceava; aceleași credințe există și în Banat și peste tot în Moldova; în Bucovina, se pune astăzi la acrit borșul, considerându-se că astfel acesta nu se va strica tot anul; în Suceava, se crede că acela care este bătut astăzi va avea tot anul bube pe trup; în Transilvania, pasca se coace încă de miercuri, iar în Joia Mare sau *Joia Verde* (v. **Joia Verde**) se sfințește; din pască nu se aruncă nici o firimitură, toate fiind adunate cu grijă, amestecate cu nutreț și date vitelor ca binecuvântarea lui Dumnezeu să fie și cu ele; tot în Transilvania se crede că, dacă se pune cloșcă astăzi, din ouă vor ieși numai cocoșei; în Banat și Transilvania, se spune că nu este bine să doarmă nimeni astăzi, pentru că acela care doarme rămâne leneș, nevolnic un an întreg; în Moldova, personajul care le transformă pe femeile somnoroase în leneșe este Joimărița; în Banat, în dimineața zilei de joi, se ia o cămașă și o oglindă și se pun lângă tulpina unui pom tânăr (de preferință, un păr, „că este mai bine”), să răsară soarele peste ele, pentru ca apoi să fie eficiente farmecele și descântecurile făcute cu ele peste an; în Banat, în serile din ajunul Floriilor, a Jorii Mari și a Paștelui, fetele și nevestele tinere duc o zgardă din bani de salbă la un izvor, ori la o fântână de la care oamenii iau de regulă apă, o ascund bine, lăsând-o peste noapte acolo, după care o pun la gât în zilele sărbătorilor pascale, ca să fie căutate și jucate de către feciori și tineri; în Banat și Transilvania, se fac cununi pentru fiecare membru al familiei și se aruncă pe acoperișul casei, prin veștejirea și căderea lor arătând cine va muri peste an; Joia Mare este considerată ca o zi binefăcătoare și apărătoare a morților - Rm. Sărat; se crede că morții vin în fiecare an, în această zi, pe la vechile lor locuințe, unde zăbovesc până la sărbătoarea Moșilor de Rusalii, sau Duminica Mare, când se fac pomeni de plecarea sufletelor, constând în colaci și vase de lut, pe care le-ar lua în lumea lor - Gorj; Teleorman; Ilfov; în toată această perioadă, se crede că ei stau la streășina casei; pentru că nu este prea cald când vin, se fac, dimineața și seara, focuri în curtea casei, pentru ca să le fie cald și să aibă lumină - Gorj; Olt; unii fac focurile din surcele, alții din boz - Gorj; Teleorman; Olt; Dâmbovița; alții întrebuințează lemn de alun, adus din pădure special în acest scop, în ziua premergătoare; aceste nuiele nu se taie cu securea sau cu barda, ci doar se rup cu mâna și nu sunt puse jos până nu se ajunge acasă cu ele, iar la sosire sunt așezate pe un gard sau pe altă ridicătură din curte, unde stau până a doua zi, când se poate face foc cu ele, fiind rupte în bucăți mai mici tot cu mâna - Gorj; unii pun în jurul focului

scaune, pe care aștern pături - Gorj; iar alții le și tămâiază și toarnă apă pe lângă ele - Dâmbovița; se crede că vin sufletele celor morți, se așează pe scaune în jurul focului, unele suflete chiar și pe jos, unde se aștern tot pături, se încălzesc și beau apă - Gorj; Dâmbovița; după ce se face focul, femeile coc o turtă din făină de grâu, crestată pe margini, numită *pâinea uităților*, care este dată unui băiat; dar unele femei coc atâtea turte câți morți are familia - Dâmbovița; alte femei coc un colac de forma unei lopeți, care se numește *uitată* și care este dat celui care se scoală mai de dimineață și face focul - Olt; fetele și femeile cară câte trei cobilițe cu câte două coafe cu apă, pe care o împrăștie pe iarbă, parte pentru sufletele celor morți, parte pentru ca anul să fie mănos - Buzău; alte femei se scoală dimineața, varsă câteva vedre de apă lângă fântână, apoi iau un singur vas cu apă și merg de stropesc cu ea mormintele celor morți, în credința că, în ziua de Paște, cu această apă se spală și din ea beau cei decedați - Suceava; sau se fac focuri din gunoaie și vreascuri, dimineața și seara, lângă ele așezându-se scaune și câte o cofă cu apă, ca morții să se încălzească și să bea apă - Neamț; Suceava; în Năsăud, se face foc lângă tăietorul de lemne, se scoate apoi din casă o pâine întregă, un cuțit și o cofă cu apă, ca morții să se încălzească și să se hrănească; în Banat, cum se face ziuă, umblă copiii prin sat cu toaca vestind Joia Mare, iar femeile, deoarece este încă întuneric, fac atâtea mici focuri câți morți sunt pomeniți, dar pentru cei bătrâni aprinzându-se un singur foc pentru toți; focurile sunt aprinse cu lemnișoare adunate încă de la Blagoveștenie (25 martie), iar focurile aprinse sunt menite pentru unul sau altul din cei pomeniți, rostindu-li-se numele cu acest prilej; apoi se duc la morminte și aprind câte o lumânare și la crucile fiecăruia; în fine, împart copiilor cu toaca și celor sărmani colaci din făină de grâu, dându-se ofranda peste mormântul fiecărui mort; se crede că, făcându-se lumină și la morminte, morții se trezesc, văd lumină și vin acasă pentru odihnă; reîntoarse acasă, femeile iau un vas cu apă, fac un cerc de pietre pe iarbă și toarnă apa în mijlocul lui, ca să le fie slobozit izvorul; iau apoi o glie de iarbă din locul unde au turnat apa și o pun acasă, după ușă, lângă prag; de pe această glie, va lua câte o bucată de paște, în ziua de Paște, fiecare membru al familiei, pentru sănătatea tuturor; cenușa rezultată de la focurile din curte se mătură cu multă grijă și se aruncă pe o apă curgătoare, ori se păstrează acasă și se pune pe legume, ca să le apere de insecte; copiilor care se strâng de prin vecini în jurul focurilor din curte li se dau colaci numiți *sâmbătioare*; în Banat, se crede că sufletele morților stau după ușă din Joia Mare și până în a 7-a sau a 9-a zi după Rusalii (până la *Rusitori*), zi în care ei se întorc în morminte până seara; în această zi se dă din nou de pomană, fiindcă în caz contrar morții pleacă mânioși, luând în gură cenușă sau nisip; dacă vreo femeie nu poate mătura zilnic întreaga casă, măcar o face după ușă, așternând acolo și o pânză albă, pentru a se așeza sufletele pe ea; se crede că, de la Joia Mare și până la Rusalii sunt deschise cerul, Raiul și iadul și că de aceea vin morții acasă să petreacă; în Bucovina se procedează la fel, focurile fiind făcute imediat după miezul nopții, sau seara, înainte de a merge la denie; focurile sunt făcute din gunoaie, buruieni uscate, nu în curte, ci obișnuit în grădini; nu se văruiește în Joia Mare, pentru că ar fi stropiți cu var morții; în Buzău, nu se spală în această zi cămăși, pentru că s-ar duce la morți lăturile rezultate, în loc să se ducă la ei pomana; în Muntenia, se dă de pomană oamenilor săraci, dar mai des în familie, și îmbrăcăminte; în plus, femeile din Bucovina duc la biserică și câte un pomișor încărcat cu mere, poame, colăcei și turte dulci, iar în Suceava se fac și praznice, unde se spune că este bine să se împartă și ouă roșii; în Năsăud, se face un ospăț în curtea bisericii, ospăț care poartă numele de *moși*; în Gorj, o practică arhaică a cultului morților este și evocarea lor prin îmbrăcarea „*pentru pomană*”, a stâlpilor sau crucilor din cimitir cu hainele celor răposati, practică înregistrată în 1938, în ziua de Joi-Mari; din pricina obiceiului de a face pomeni pentru sufletele morților, această zi mai poartă numele de *Moșii de Joi Mari*; este ziua în care se roșesc ouăle, crezându-se, în Suceava, că împistrite sau încondeiate în această zi vor rezista tot anul, sau chiar că, în Vlașca, nu se vor strica niciodată, considerându-se că astfel de ouă, îngropate la hotarele unei proprietăți, o feresc pe acesta de grindină; se fac cununi pentru fiecare membru al familiei, care sunt aruncate pe acoperișurile caselor, crezându-se că va muri în cursul anului cel a cărui

cunună, veștejindu-se, cade prima; în Muntenia, fiecare fată sau femeie trebuie să care trei cobilițe cu câte două găleți de apă, cu ajutorul căreia să stropească iarba, parte ca ofrandă pentru morți, parte pentru ca anul să fie bogat în recolte; cei din Banat mai cred că această zi este *Joia urzicilor*, pentru că ele ar înflori de acum încolo și nu mai sunt bune de mâncat; se începe înroșitul ouălor; de azi și până la Înviere nu se mai trag clopotele, ci doar se bate toaca; în Moldova, se crede că, dacă fetele își vor face 12 noduri pe un șnur, după fiecare Evanghelie citită la slujba din seara acestei zile, și dorm cu acest șnur sub pernă, își vor visa ursitul dat de Dumnezeu; se mai crede că, la momentele mai dificile din an, este bine ca omul să se roage și să desfacă un nod de pe șnur, pentru ca răul să treacă și Domnul să fie alături de cel necăjit; de asemenea, se crede că se vor vindeca de friguri cei care se încing cu sfoara pe care au făcut cele 12 noduri; dar și alte obiecte duse la biserică la Denia din această seară sunt considerate ca având virtuți tămăduitoare; astfel, în Ilfov, femeile obișnuiesc să aprindă un bulgăre de tămâie după citirea fiecărei Evanghelii, după care duc tămâia acasă, ea fiind bună de aprins și de afumat când tună, fulgeră sau se afumă cu ea copiii speriați; în Vlașca, se duc la biserică, încă de miercuri seara și se lasă acolo până joi seara, făină, untdelemn și prune uscate pe afumătoare, considerându-se că făina ar fi apoi bună de afumat cu ea pe cei bolnavi de friguri, uleiul pentru pus în urechi de către cei surzi, iar cu prunele să fie descântați cei care acuză dureri de urechi; în Bucovina, se crede că se poate scăpa de negi, dacă omul se duce la biserică având la el un bețișor pe care face câte o crestătură după fiecare Evanghelie citită, după care, la ieșirea de la slujbă, aruncă bețișorul, iar negii se vor prinde de cel care va ridica primul bețișorul aruncat; în această zi, începe vopsitul, *încondeiatul* sau *împistritul* ouălor, în credința că nu se vor mai strica tot anul; din Joia Mare și până la Ispas (Înălțarea Domnului) este bine să nu se lucreze în casă nimic, ca să nu bată grindina peste semănături; există credința că, în Joia mare, se deschide cerul, Raiul și iadul, iar morții vin pe la fostele lor locuințe să-și petreacă și ei sărbătorile acasă; de aceea se fac focuri prin curțile oamenilor, ca sufletele lor să se încălzească și să aibă lumină; copiilor li se dau de pomană, pentru sufletul celor dispăruți, colaci și lumânări (2. MARIAN, II, p. 92-100; 103-104; 3. III, p. 246-248; MUȘLEA, II, p. 225; 234; CĂRĂBIȘ, p. 22-23; PRESA). Începând din Joia Mare și până la Ispas (Înălțarea Domnului), nu se coase, nu se toarce, nu se fierb cămăși, în toate zilele de joi, pentru că altfel bate grindina sau se opresc ploile și timpul devine secetos - Dolj; Ialomița; Iași; Suceava; dacă moare cineva în sat în această zi, ouăle roșii nu mai ies așa frumoase - Suceava; ca să fie sănătoși tot restul anului, fetele și flăcăii se duc în această zi, dis-de-dimineată, înainte de răsăritul soarelui, la baltă și acolo aruncă cu apă dintr-o parte în alta - Dolj; în Joia Mare, se ia un bulgăre de tămâie, se aprinde și se arde cât timp la biserică sunt citite cele 12 Evanghelii, iar ceea ce rămâne din tămâie se păstrează și se aprinde când tună, trăsnește, sau sunt afumați cu ea copiii speriați - Ilfov; ca să se vindece, bolnavii de friguri se duc la biserică și, după citirea fiecărei Evanghelii, își fac câte un nod la cingătoare, după care se încing cu ea - Muntenia; în după-amiaza din ajunul acestei zile, se aprind focuri din gunoaiele strânse și se pune pe un scaun, amplasat în mijlocul curții, un vas cu apă, pentru ca sufletele celor răposați, care revin acasă cu acest prilej, să se încălzească și să poată bea apă - Suceava; borșul pus la acrit în Joia Mare nu prinde miros urât peste vară - Suceava; să nu se spele rufele în joia din Săptămâna Patimilor, pentru că se crede că pomana morților va fi formată din lături - Muntenia (2. GOROVEI, p. 10; 24; 92; 106; 116; 181; 225; 230; 267; 2. BERDAN, p. 7). Joi dimineată, între ora 2 și 3, toată lumea se duce la cimitir, cu deosebire femeile, luând în mâna stângă surcele de alun, numite *săbioare*, care se pun lângă crucea fiecărui decedat din familie și se ard, pe cap cetină de brad, iar în mâna dreaptă coșul cu pomană; se stă la cimitir câteva ore, se bocește și se roagă la mormântul celor dragi - Banat (LĂPUȘTE, p. 83). În Sălaj însă, se crede că, pentru a preveni ploile cu grindină, este bine să nu se lucreze în toate zilele de joi câte cad în perioada dintre Paște și 24 iunie-Drăgaică; Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (PRESA). Serii simbolice: *cămașă-oglină-păr-soare; foc-pâine-cuțit-apă; făină-untdelemn-prune; alun-brad-pomană*.

Prima joi după Paște. În Gorj, în această joi, se desfășoară o așa-zisă Sărbătoare a Dealului, deoarece se spune că tot în această zi, într-o vreme îndepărtată, ar fi bătut piatra atât de tare, încât nu a mai rămas nici un butuc de viță întreg; în timp ce un alai de muzicanți și oameni ai satului ocolesc dealurile plantate cu vii, câțiva bărbați sapă în mijlocul unei poieni o groapă, în care se face focul și în care se frige un berbec sacrificat în acest scop; din vreme însă, femeile pregătesc mâncăruri alese și băutură; la *Sărbătoarea Dealului* participă tot satul, în poiana dintre dealuri având loc o adevărată întâlnire câmpenească (SANDA, p. 38).

Joi Înălțării Domnului (Ispas – se prăznuiește întotdeauna în joi săptămânii a șasea de la Paște, sau la patruzeci de zile de la Paște). În Dobrogea, femeile pregătesc cu o zi înainte azime calde, ceapă verde și rachiu, pe care le dau de pomană prin sat, pentru că acum, cred ele, sufletele celor morți zboară spre ceruri și să aibă merinde de drum; în Muntenia, toate cele deja amintite se împart nu în ajunul, ci chiar în ziua Înălțării Domnului, pentru că de Ispas pleacă sufletele spre cer; în Banat și Năsăud, în această zi se dau flori, lumânări și brânză, iar ciobanilor li se dă câte un caș, aceasta deoarece există tradiția ca astăzi „*să se pună oile pe brânză*”; în Suceava, se fac pomeni și în ajunul zilei și în cea a Înălțării Domnului; aproape peste tot, din cauza pomenilor, ziua mai poartă numele de *Moșii de Ispas*; în Banat, se crede că, la Ispas, timp de o oră, este și Paștele Cailor, când ei se satură, nu mai mănâncă cu nesaț; credința își are rădăcinile în legendele despre Maica Domnului, despre care se afirmă că nu putea naște din cauza tropăitului lor și i-a blestemat, în schimb binecuvântându-i pe boi; din această cauză, acestei zile i se mai spune și *Joi iepelor*, cu toate că tradiția generală o fixează în cea de a opta zi de joi după Paște; în Muntenia și Moldova, fetele și flăcăii merg de cu noaptea prin alunișuri pentru a culege flori de alun, despre care se spune că înfloresc și se scutură în această noapte și despre care se crede că sunt bune de leac și de dragoste; în Banat și Năsăud, în această zi se împodobesc bisericile, mormintele și casele oamenilor cu ramuri verzi și flori, punându-se cu deosebire frunze de paltin, care se păstrează apoi în casă peste an, pentru că ar fi bune, cred cei din zona Brașovului, pentru a afuma cu ele împotriva trăsnetelor; în zonele Alba și Sibiu, se pune în ferestre leuștean și tot cu leuștean sunt bătute vacile, ca să nu le ia mana strigoaicele, și, ca să nu se îngrașe, se încing cu leuștean și fetele și femeile; în Bucovina, de Ispas se „semnează” mieii și vițeii, adică li se crestează o parte din ureche, tot atunci se taie și vârful cozilor la vite, toate îngropându-se într-un furnicar, spunându-se că să le fie date vite câte furnici sunt în furnicar; în unele părți din Banat, Ispasul este sărbătorit ca patron al casei, iar în alte sate se organizează nedei (târguri, bălciuri); în împrejurimile Blajului, se țineau odinioară târguri de fete, unde flăcăii veneau să le pețească și unde fetele își aduceau și zestrea, precum și podoabele ce le aveau; în Banat, se spune că până la Ispas este bine de semănat porumbul, deoarece ulterior nu mai are timp să crească și să se coacă; în Bucovina, până în această zi nu sunt lăsate vitele să pască, dar de acum pot fi lăsate la păscut sau chiar trimise la stânele din munte (2. MARIAN, II, p. 349-351; 353-355). În noaptea de Ispas, flăcăii și fetele se duc prin tufe de alun și culeg florile acestui arbust, despre care se spune că înfloresc și se scutură în aceeași noapte; florile de alun sunt bune pentru descântecele de dragoste și pentru prepararea de leacuri - Muntenia; Moldova (2. GOROVEI, p. 7). În joi Înălțării Domnului (Ispasul), în satele de oieri din preajma Sibiului, unde se practică și puțină agricultură, se desfășoară un obicei, care aici poartă denumirea *Cântecele de Ispas*; participă fete și feciori și alături întregul sat, în frunte cu preotul; fetele sunt îmbrăcate în rochii albe, lungi, purtând pe cap cununi de spice verzi, formând un grup compact de câte 8-10 rânduri și având în frunte călăreți și lăutari; alaiul străbate prin holdele date în pârgă, ocolind troițele de pe hotar, cu toate că textele folclorice pomenesc de acestea, precum și de fântânile din drum; alți culegători de folclor, consemnează faptul că sărbătoarea avea loc, mai demult, în pădurea din apropierea satelor (2. PAVELESCU, p. 54-55). Tot în această zi se sărbătorește și Ziua Eroilor; în toate bisericile și mănăstirile se înalță rugăciuni pentru pomenirea sufletelor și numelor celor care s-au jertfit în războaie, în lagăre și închisori pentru întregirea neamului, pentru libertatea și demnitatea României; se desfășoară totodată rugăciuni și pomeni la

morminte și troițe, la monumentele eroilor depunându-se coroane de flori în contextul unor ceremonii comemorative (PRESA).

Joia Verde. Este numită așa cea de a noua zi de joi după Paște, zi în care nu se lucrează nimic, nici în gospodărie, nici pe câmp, ca să nu bată grindina - Vâlcea; este numită *Joia Verde* prima joi de după Rusalii, zi în care nu se lucrează, ca să nu bată grindina - Țara Oltului (2. GOROVEI, p. 106; GOLOPENȚIA, p. 146). Această zi de joi este ținută ca și o zi de Paște (2. MARIAN, II, p. 230). În zona Bârladului, în cele nouă joi de după Paște, nu se lucrează în vii (BĂLĂNESCU, p. 262). În Suceava, în afara celor 9 joi de după Paște, se țin tot 9 joi și după Bobotează, când nu este bine să se spele rufe (NOTE, Băncescu).

JOIMĂRIȚĂ

Cele mai cunoscute ființe demonice la români sunt strigoii, ielele, Zburătorul, Mama-pădurii, ursitoarele, spiridușul, Marți-seara (*Marțolea*), Zorilă și Murgilă, Zmeul și Joimărița; Joimărița este un duh în legătură cu munca, în speță cu torsul, Dicționarul limbii române definind-o ca fiind o „ființă mitologică având înfățișarea unei femei urâte și spurcate...care apare ca o fantomă...spre a controla dacă fetele și femeile tinere au terminat de dărăcit sau de tors până în ziua de Joi-mari toată cânepa, inul și lâna; pe cele ce le găsește în urmă cu lucrul le pedepsește aspru”; D. Cantemir: „Gioimaricele [se] numesc niște femei care în joia de dinaintea Paștilor dis-de-diminează merg la focurile care în acea zi obișnuiesc să se aprindă pretutindeni la case”; aceste focuri constituie un obicei vechi la români, ele aprinzându-se pentru ca *moșii*, sufletele morților familiei, să vină să se încălzească și să se ospăteze; se aprind focuri, de boz sau de nuiele, și la morminte, unde se duce mâncare și băutură, fiindcă Joia Mare este ziua în care „se satură morții”; lângă foc se pune și o cofă cu apă și un colac sau *mălai*, ca venind Joimărița și sufletele morților, după ce se vor încălzi, să mănânce colacul (sau turta de mălai) și să bea apă, căci așa zic oamenii că este bine; în credințele populare, se presupune că Joimărița este întruchiparea unuia dintre cei nemulțumiți și răuvoitori, ori a vreunuia dintre cei pentru care nu se făcuse foc, ca să se încălzească, sau pentru care nu se adusesse pomană dis-de-diminează, pentru că „luând cenușă ori nisip în gură”, aceștia pleacă mânioși din casa fostei lor familii; dar poate că Joimărița este doar o personificare a zilei de Joimari; în tot cazul, la origine trebuie să fi fost o ființă demonică, strâns legată de ziua de Joimari și de moșii pomeniți în această zi; în viziunea poporului, Joimărița este „mare cât o clăie”; lumea se teme grozav de ea, femeile știu că, la cea care îi dă un colac și colivă, Joimărița nu se mai duce; există și o confuzie ușor de explicat, deoarece Joimărița este prezentată uneori ca fiind Sfânta Joi, cu diversele ei atribute și interdicții: interzice cusutul în Joia Mare (B. P. Hașdeu), este o vietate (femeie) autorizată de Precista să găsească fetele leneșe (N. Densușianu), cu ajutorul unei cățelușe care le „găsește după miros” (B. P. Hașdeu); datorită altei contaminări cu Marți-seara, ea este numită și „joi-seara”; de altfel, „Joimărița. . . ca o sfântă ce este” și „Joimarele și Joimărița sunt surori ale Sfintei Joi”; deci Joimărița poate să fie o supraviețuire, o amintire din epoca în care ziua de Joia Mare era ziua când începea altădată noul an; de aceea trebuiau probabil terminate, până la acea dată, anumite munci, în speță torsul; există chiar și o întrepătrundere a practicilor uzitate, deoarece, așa precum în această zi se aprind focuri și se pune tămâie pe jar, tot așa și Joimărița poartă vase cu cărbuni aprinși, pentru a arde degetele femeilor leneșe și pentru a da foc la cânepa netoarsă; în Olt, în Joia Mare, se dă foc la gunoi, se pune în vârful unui par un caier de câlți și un fus atârnat de el, oamenii numind această alcătuire *joimăriță*, căreia îi dau foc și afumă cu ea vitele din ogradă, ca să nu le facă rău cineva; de la pusul cânepii într-un ciomag, cu fusul atârnat, s-a ajuns la mascarea unui bărbat sau a unei femei, care îmbracă un cojoc pe dos (Teleorman), sau se înfășoară cu totul într-o pătură și își schimonosește fața (Muscel), sau se maschează în *brezaie* (Dolj), intră în case și spune că este Joimărița (Tecuci), dă foc în curte la câlții de cânepă găsiți netorși, zdrobesc unghiile fetelor leneșe cu restul pe care îl poartă în mână, sperându-le cu câlții aprinși, prefăcându-se că vrea să le ardă ochii (Teleorman - după B. P. Hașdeu); în Muscel, se crede

că ea umblă cu o pătură groasă pe cap, sau chiar că locuiește în sacul cu cânepă, aceeași credință fiind atestată și în Teleorman (N. Densușianu); tot în Teleorman, Jomărița este închipuită ca un fel de zeiță a cânepii; ca să scape de urmărirea ei, o femeie se ascunde într-o căpiță de cânepă și îi spune Joimăriței povestea lungă a plantei: cum a fost pusă, cum a răsărit, a crescut, a fost culeasă, topită, melițată, pieptănată, toarsă etc.; în felul acesta, femeia a câștigat timp până a cântat cocoșul și a scăpat de moarte - Prahova; chiar și focul Joimăriței de la Joia Mare se face uneori cu „puzderii” de cânepă; după unele informații, în unele zone, joimărițele ar fi doar niște „controloare” ale muncii torsului, femei vrednice umblând din casă în casă, mai ales acolo unde sunt fete mari, ca să vadă dacă acestea au tors toată cânepa avută (Vlașca); și la Hașdeu apare informația conform căreia Joimărița ar fi fost „o femeie care face inspecție la alte femei” (Dolj); poate fi „o femeie voinică, harnică, însă rea și fără îndurare” (Ialomița), sau „o femeie vrednică și care vine la toate femeile puturoase” (Buzău); din răspunsurile la Chestionarul lui Densușianu, reiese clar și evoluția credinței: pe când, mai demult, Joimărița era o femeie închipuită care arde fetele ce n-au isprăvit de tors, acum se face și colindă cu joimărița (Romanați); există și o explicație pentru acest aspect: torsul cânepii este o muncă grea, femeile își sperie fetele cu venirea Joimăriței și, în acest scop, trei flăcăi schimbați în haine urâte umblă pe la ferestrele caselor cu fete mari înfricoșându-le (Teleorman); flăcăii se maschează de așa manieră, încât să sperie mai tare fetele, se mânjesc pe față cu negreală sau cărbune, uneori poartă câte o căldare pe cap, precum și verigi de la coșul vetrelor (Teleorman), clopote și alte obiecte „sunătoare” (Dolj; Romanați); dar, printre aceste obiecte, apar și cele de tortură specifice Joimăriței, cum ar fi oala cu jar și câlți, căldărușe cu jeratic, băieții aprinzând prin curți și cărpe (Dolj); multe informații conduc la concluzia că astăzi obiceiul a luat forma „colindatului”, adică se constituie o ceată din flăcăi, băieți și copii, cuprinzând trei elemente mai importante: **1.** deghizarea în Joimăriță a unui flăcău din grup; **2.** umblarea pe la casele cu fete și controlul torsului; **3.** cererea de ouă și strângerea celorlalte daruri; ceata este compusă din trei sau mai multe persoane, una dintre acestea cântă din fluier, ceilalți sunt îmbrăcați în haine zdrențuroase, mânjiți pe față, unul deghizat în „*unchieș*” (Joimarele), iar altul în „*mătușă*” (Joimărița); toți își spun „joimărițe”; când apar băieții, fetele își zic: „*Vine Joimărița! Hai să găsim ouă*” (Dolj), fiind vorba deci mai mult de o încercare de îmbunare și de răscumpărare cu ouă, pe care, de cele mai multe ori, le cer colindătorii înșiși; ar fi o greșeală să se creadă că flăcăii cer ouă numai pentru că se apropie Paștele; este adevărat că, în Săptămâna Patimilor, gospodinele roșesc ouă și ele trebuie să știe dacă au numărul necesar; în care scop există și o zi, pe la jumătatea Postului Mare, înainte cu două săptămâni de Joia Mare, care se numește „*numărarea ouălor*”; în unele zone, această numărătoare se face chiar în Joia Mare; diminuată mult ca desfășurare, Joimărița este atestată și ca sperietoare de copii, mai ales în satele din Vâlcea, Bărgan și Moldova; obiceiul nu a pătruns la nord de cursul Mureșului, unde i-a luat locul, în parte, „*Marțolea*” sau „*Marți-seara*”; concluzia este că acest ritual, indiferent de denumire, dimensiune și participare socială, pare să fie o dezvoltare exclusiv românească, poate unica figură demonică românească (MUȘLEA, II, p. 223-237). Personaj mitologic românesc, Joimărița pedepsește cu asprime fetele și femeile leneșe sau care nu respectă anumite interdicții calendaristice de muncă (**12.** GHINOIU, p. 62). În Săptămâna Patimilor, femeile trebuie „*să taie pâna*” și să pună stativele războiului de țesut în pod, pentru că joimărițele sunt niște zâne rele, care pedepsesc fetele care mai au lână de tors și până în război - Banat (LĂPUȘTE, p. 82). În prima zi de joi din luna martie, seara, se umblă cu „*Joimărița*”: trei bărbați îmbrăcați în haine vechi și zdrențuroase intră în casele cu fete și cer să vadă dacă a fost toarsă cânepa, iar fuioarele netoarse le pun în căldarea cu jeratec pe care o poartă cu ei - Teleorman (CRISTEA, p. 45). Este o femeie foarte urâtă, având capul foarte mare, despletită, cu dinții mari și rânjiți, care își are locuința în păduri pustii; în casa ei se află numai capete de fete care nu au tors cânepa; se spune că joimărițele umblă în dimineața de joi a Săptămânii Patimilor, în fiecare casă și unde găsește vreo femeie dormind, atunci ele o fac de este leneșă de acum înainte tot anul; pedeapsa obișnuită

pentru fetele leneșe constă în arderea caierelor netoarse, iar fetei i se pune mâinile pe jar; această modalitate de pedeapsă poate fi o contaminare a credinței că, în dimineața de Joi-Mari se fac focuri, pentru ca „moșii” să vină și să se încălzească; dar natura ignică se manifestă și prin faptul că joimărițele vin și peste an, în fiecare săptămână, joi seara, când ies din munți sub înfățișarea unei flăcări, apoi intră pe horn în case; contaminările cu alte ființe mitologice sunt frecvente, ea fiind uneori „*înaltă cât un arbore și grasă cât o bute*” (Muma-pădurii), îmbrăcată în negru, foarte zdrențăroasă, apărând ca o negură, bivol, câine (Noaptea); în unele părți, se spune despre ea că urmărește să pocească femeile și cu alt prilej, cum ar fi vara pe câmp; dar, dacă este respectată, apără oamenii de ploii mari și de grindină; se crede că Joimărița pedepsește și pe cei pe care îi găsește cu gunoiul prin curte, pe care îl adună ea, îi dă foc și le arde mâinile leneșilor în spuză; de asemenea, frige și mâinile celor care au gardurile nefăcute, ori rupte prin unele locuri (2.OLTEANU, p. 323 -324). Joimărița arde unghiile fetelor la care nu găsește cânepa toarsă până în Joia Mare; le toarnă rășină topită peste unghii sau le bagă degetele în rășină topită - Vrancea (2. STAHL, p. 186).

JUDECATĂ (A JUDECA)

Oamenii să nu jure strâmb la judecată, pentru că li se vor naște copii cu picioare strâmbe - Vrancea (1. STAHL, p. 186). Ca o concretizare a societăților de feciori, sub unghiul judecății, în Duminica Paștelui sau în Duminica Tomii (dar numai în Transilvania) are loc, spre seară, o adunare de feciori în care fie aleg un șef nou, fie rămân la cel ales de Crăciun și cer acestuia să judece și să pedepsească pe cei care au făcut fapte incorecte, mai ales în timpul secolui de Paște, de pildă au furat, s-au îmbătat, au insultat, nu au arat bine etc.; greșelile dovedite cu martori sunt pedepsite, iar vinovații, după ce au fost purtați în jurul bisericii, sunt „bricelați”, adică loviți peste tălpile picioarelor cu un băț numit *bricelă*, termen saxon, care înlocuiește pe cel românesc mai vechi de vargă (de alun), cu ajutorul căreia „*se vergela*”; *Judie*, sau „Casa feciorilor”, sau „Gazdă” este locul de adunare și conviețuire a confreriei, timp de 7-12 zile, uneori și a fetelor, este locul de învățare a colindelor, a dansurilor, a datoriiilor confreriei, aici se ia masa în comun, preparată de fete, de aici se pleacă la colindat și tot aici se revine, totdeauna în ordine ostășească, în frunte cu steagul, care este păzit tot timpul; la *judie* are loc judecarea eventualelor certuri între tineri, de către *jude*, și se aplică pedeapsa fizică sau cu amendă; fetele participă la întreținerea casei, aduc de mâncare și plătesc, unde este tradiția așa, pentru dansuri, tot ele făcând steagul confreriei, sau ajută la confecționarea „măștii” (BUHOCIU, p. 70-71; 77). v. CEATĂ; JUNE.

Judecata de apoi (Sfârșitul lumii; Vremea de apoi; Ziua de apoi; Lumea de apoi; Veleatul de apoi; Sfârșitul veacului; Coda veacului; Venirea de apoi; Județul de apoi; Judecata cea de pe urmă).

Imaginarea momentului când va avea loc sfârșitul existenței civilizației umane este, în credințele tradiționale, un amestec de tablouri din Apocalipsă (în viziunea Sfântului Evanghelist Ioan) și din cărțile populare, cu deosebire din Alexandria; astfel, Judecata de apoi va avea loc pe toate pâraiele și vadurile apelor mari, când la toate răspântiile vor fi crâșme, când se vor tăia toate haturile și se va ara în jurul satelor, când moșnegii de 60-70 de ani se vor recăsători cu fete de 16-20 de ani, când Sfredelul va cădea drept în Comoară (o seamă de constelații poartă în popor numele de Comoară și Sfredel), când aurul și argintul se vor vărsa pe toată suprafața pământului, când oamenii se vor înmulți de nu-i va mai încăpea pământul și, neavând cu ce să-i mai nutrească, se vor mânca unul pe altul, când oamenii vor fi așa de mici, încât 12 oameni vor trebui să întoarcă un ou cu drugii, când timpul se va comprima (se va iuți în trecerea lui), încât anul va fi cât luna, luna cât săptămâna, săptămâna cât ziua, ziua cât ceasul scurt, iar ceasul cât minutul, când va dispărea rușinea din lume și cei tineri nu se vor sfii de cei bătrâni, când bogații vor jecmăni și mai mult pe cei sărmani, când va veni Antihrist pe pământ și se va amesteca în toate treburile, momind pe oameni la fărădelegi, când se va certa tatăl cu fiul, mama cu fiica, fratele cu frate și soră cu soră, vecin cu vecin, bătându-se ca niște orbi, când va pieri toată dreptatea din lume, când fiii nu vor mai asculta deloc de părinți, ci îi vor bate și omorî; atunci Arhanghelii Mihail și Gavril vor lua toate

unghiile celor morți, vor face trâmbițe din ele și îi vor chema la Judecata de apoi (sau vor buciama îngerii trimiși de arhangheli); mormintele se vor desface, porțile Raiului și ale iadului se vor deschide și pe un nor, ca un soare strălucitor, va sosi Domnul nostru Iisus Hristos, înconjurat de cetele îngerești și se va așeza pe un scaun (tron) de piatră (sau scaun strălucitor) și va judeca pe fiecare câți au fost de la începutul lumii, fie că sunt morți în clipa aceea, fie că sunt vii (**3. MARIAN**, III, p. 305-307). Cine visează prezența unui martor înfățișat la judecată înseamnă că în curând nevinovăția celui care visează va fi cunoscută, iar când se visează fiind el însuși martor este semn că va fi apreciat în colectivitate ca un om drept; să fie însă cu mare băgare de seamă cel ce visează pur și simplu judecătorie, tribunal; va avea cu siguranță parte de un proces cel care visează judecător sau avocați - Suceava (NOTE, Băncescu).

JUG

Dacă o fată vrea să determine ca flăcăul, care o curtează, să o ceară de soție, ea trebuie să fure, în seara dinspre Anul Nou, sau în cea dinspre ziua Sfântului Apostol Andrei (30 noiembrie), restel de la un jug, să învelească focul din vatră cu el și apoi, ieșind afară, să-l arunce peste casă - Suceava; când o fată este pețită, i se dă să bea vin dintr-o ploscă și atunci, fără să fie observat gestul, se pune în ploscă o mică așchie luată de la un jug, crezându-se că procedând astfel vor fi nedespărțiți în căsnicie și că vor trăi amândoi, de comun acord, și bune și rele, cum trag împreună și boii în jug - Muntenia; după ce vin de la biserică, tinerii căsătoriți se dezbracă de hainele în care s-au cununat și le așează pe un jug, ca să se tragă unul după celălalt ca boii în jug - Bihor; cel ce pune pe foc jugul boilor îi este destinat să nu poată muri, ci doar să se chinuiască - Suceava; nu se pune pe foc jugul boilor, pentru că acela care o face va sufla din greu în timpul lucrului - Vaslui; nu poate muri, până ce nu i se pune un jug sub cap, cel ce pune jugul boilor pe foc - Iași; nici așchiile rezultate la confecționarea jugului boilor nu se pun pe foc, pentru că, la moarte, cel ce o face se va zbătea precum boii în jug până își va da sufletul - Teleorman; să nu se pună jug pe foc, pentru că apoi făptașul va rage ca boul - Vrancea; jugul animalelor (boi, cai, viței, porci, câini năvăși etc.) nu se pune pe foc, pentru că porcii se vor îmbolnăvi de brâncă, câinii vor turba etc. , iar stăpânul va purta la gât juguri grele pe lumea cealaltă - Galați; dacă jugul porcilor este tăiat, cel ce o face va grohăi ca porcul la ceasul morții - Vrancea; nu este bine ca jugul boilor să fie lăsat peste noapte afară, pentru că poate fi spurcat de câini și, în acest caz, boii vor face rosătură la grumaz - Suceava; femeile să nu pășească peste vreun jug, pentru că le vor muri boii care trag în el - Muntenia; când se rupe jugul de la carul care îi transportă pe miri în cadrul ceremoniei nupțiale este rău de moarte - Vâlcea; în cazul că moare capul familiei, în acea zi boii sunt înjugați cu jugul pus răsturnat sau invers, semn că, după plecarea bărbatului dintre cei vii, toate treburile din gospodărie vor merge pe dos, sau se vor rezolva cu mare greutate - Țara Hațegului; Muntenia (**2. GOROVEI**, p. 116-117; 143; 150; 174; 232; 259; **3. MARIAN**, III, p. 62; NOTE, Antonescu). La ieșirea din casă, mireasa trebuie să pășească peste jugul boilor, pentru a avea spor la vite, dar și pentru „a trage” împreună cu viitorul soț în „jugul” căsniciei - Țara Zarandului (**1. DASCĂLU**, p. 23). În Gorj, în dimineața nunții, mireasa este îmbrăcată de către nașă pe o masă joasă, rotundă, nu înainte ca hainele acesteia să fie trecute printr-un jug, cu înțelesul că așa cum boii trag uniți în jug, tot așa să tragă și ei în lupta vieții lor (CĂRĂBIȘ, p. 47). Cei cu mintea rătăcită și care agonizează îndelung și nu-și mai dau sufletul este bine ca trupul să le fie trecut printr-un jug - Sibiu (**3. MARIAN**, III, p. 28). Așezarea capului celui care agonizează îndelung pe un jug se explică prin faptul că jugul are numai o față, care privește spre drum și nu spre casă - Năsăud (**4. BOCȘE**, p. 350). Este simbol al renunțării și stăpânirii de sine, însăși rădăcina lui indo-europeană *yug* dând celebra doctrină de autoperfecționare și autodisciplină care este Yoga (EVSEEV, p. 150-151).

JUNE

Vine din lat. *juvenis*, care originar însemna mai întâi forță, putere vitală, pe care, de exemplu,

iranienii o aplicau vârstei de 15 ani; verificarea acestei forțe se făcea prin viața magico-religioasă și a confreriilor de tineri, care au loc la Anul Nou; deci junii sunt solidari cu mitul tinereții eterne și cu riturile calendaristice cu măști; confreriile sunt societăți mascate, de inițiere, cu puteri magice excepționale, așa cum se poate vedea la toate popoarele așa-zis semi-civilizate (BUHOCIU, p. 284). Așa cum folclorul evidențiază o mamă tânără, uneori o fată de măritat, în perioada matriarhală, nu *maica bătrână* din „Miorița” sau din alte cântece bătrânești și colinde, în faza patriarhală este pus în relief un Dumnezeu tânăr, neînsurat, dar exact de vârsta înșurătoarei, precum feciorii din ceată sau ca vătaful lor; și așa cum *zeița-mireasă* și *zeița-mamă* sunt echivalente cu tot ce este feminin și tineresc în natură, de la floare până la bouriță, ciută și capră, *zeul-june* este echivalent cu șoimul, calul, dar mai ales cu bradul, bourul și cerbul; realitatea folclorică din Țara Oltului arată că *zeul-june* este o divinitate a muntelui, născut din vechea *zeiță-mamă*; el este fiul mumei-pădurii, adică pădurea însăși, codrul, cu tot ce este masculin în el, la început dendromorf, apoi zoomorf și, în fine, antropomorf; în altă ordine de idei, nici mesele și băuturile date în perioada în care ceata de feciori din Țara Oltului se manifestă nu pot fi caracterizate că aparțin doar sărbătorilor de belșug și veselie; unele mese au un caracter precis ritual, fie că apar ca un ospăț, fie ca o comuniune cu bărbații înșurați și mai ales cu părinții, de obicei tații, și cu conducătorii satelor, ceea ce dă cetelor caracterul de „rit de întoarcere”, de primire a junilor inițiați în comunitatea din care fac parte; la toate aceste mese, rolul principal îl au colacul și vinul, simboluri ale creștinismului (trupul și sângele Domnului), ceea ce amintește de mesele rituale ale primelor comunități creștine; dar este clar că vinul și colacul aparțineau înainte vreme altor zeități (colacul al soarelui, vinul al lui Dionysos etc.); aceste două elemente aveau și un străvechi caracter magico-religios, poate chiar totemic, de dezlegare a consumului din noua recoltă, de comuniune cu forțele tinere ale grâului proaspăt, de magie a imortalității etc.; toate acestea s-au suprapus și amestecat în decursul timpurilor, încât problema comportă dezbateri foarte lungi și grele pentru a fi științific dezlegată (HERSENI, p. 273; 298). În Transilvania, feciorilor li se spune *juni*; obiceiul mai poartă numele de „*Ceata junilor*” sau „*Ceata feciorilor juni*”; pe Târnave, cetei i se spune *Bute*; vătaful mare mai este numit *jude*, *primar* sau *birău*; vătaful mic se mai numește *pârgar*, *vornic*, sarcina acestuia fiind de a introduce fetele în joc; *colcerii* se îngrijesc de mâncare și de băutură, iar *sameșii* poartă socotelile (este vorba de obiceiurile care presupun cete și nu doar de Junii din Șcheii Brașovului); obiceiul Junilor brașoveni este legat de Săptămâna Luminată, de la Duminica Paștelui la Duminica Tomii; dar, încă de pe la Bunavestire (25 martie) încep a se îndemna tinerii unul pe altul de a se înscrie în „*Ceata Junilor*”; ca loc de adunare își aleg, dacă timpul este favorabil, o coastă situată deasupra Șcheilor, numită Coasta Prundului; dar ceremonia reintrării celor vechi și a înscrierii novicilor are loc tot în Duminica Paștelui, deci celelalte întâlniri precedente pot fi considerate repetiții a ceea ce se va întâmpla ulterior; în Duminica Floriilor, aceiași feciori care au constituit ceata merg iar pe Coastă, joacă hora și aruncă buzduganul; ca și la Blagoveștenie, plecarea se face de acasă, de la vătaf (înainte plecarea se făcea de la *sutaș*); cel mai vechi dintre ei, cel care a fost mai mulți ani „*cu Junii*”, este declarat *vătaf*, al doilea în vechime este numit *armaș mare*, al treilea este *armașul mic* (armașii țin locul vătafului, în lipsa acestuia), al patrulea este *sutașul* (se ocupă de ținerea socotelilor); primii trei juni, adică vătaful și armașii, primesc de la protopop, ca semn al funcției lor, câte un buzdugan; ceilalți juni, care vor să intre în ceată, se numesc *juni de companie*; aceasta spre deosebire de junii *cu ziuă*, feciori care, neputând fi liberi în cursul Săptămânii Luminate, se înțeleg cu vătaful să-i plătească o sumă oarecare pentru cele câteva zile câte „*se vor pune și ei cu junii*”; vătaful își păstrează funcția până la înșurătoare; nu se pot înscrie între juni decât feciori trecuți de 16-17 ani; cel care a fost June și s-a înșurat este șters din lista protopopului (azi, secretarul comitetului parohial); vătaful este conducătorul ascultat al Junilor, el se îngrijește de păstrarea ordinii, de angajarea lăutarilor și de mersul întregii serbări; în ultimii ani, numărul junilor a variat între 17 și 20, dar, la începutul sec. al XX-lea, numărul acestora trecea de 30-40 și chiar de 50; cei trei șefi (vătaful și cei doi armași) se deosebesc de restul Junilor prin faptul că poartă în mână

buzduganul, iar pălăriile lor sunt împodobite nu cu panglici, ci cu *ruji* (cocarde); luna este ziua din cadrul Săptămânii Luminate în care junii se împart în trei grupuri și pornesc pe la casele cunoscuților și ale fetelor, în acordurile „Marșului Junilor când merg după ouă”; ziua este destinată fetelor, în care junii merg după ouă roșii la casele în care trăiesc fete mari; cu acest prilej, junii necăjesc fetele, făcându-le să roșească din pricina remarcilor asupra calității ouălor (că nu sunt bine colorate, că nu sunt bine fierte, că sunt clocite), observând însă în același timp și ce răspunde fata; unii informatori susțin că junii se duc după ouă „la acele fete la care aspiră să le fie consoarte”; mai nou însă, junii se mulțumesc doar să stropească fetele cu parfum, când le intră în case; documentele atestă însă că acest obicei se numea „*Aruncarea în apă*” și este posibil ca el să se fi desfășurat întocmai, fie prin aruncarea fetelor în apă, fie doar, mai probabil, prin stropirea fetelor cu apă; joi seara, din Săptămâna Luminaată, are loc *Îngroparea vătafului*: vătaful este legat pe o scară, după ce pe ea s-a pus o cergă; scara este purtată de patru juni, doi dintre ei mascându-se în preot și dascăl, câțiva bocesc în cântece care imită bocetele autentice, dar având cuvintele pocite; unii dintre juni zdrăngăne din tălângi folosite la grumazul vacilor; așa este dus vătaful pe toate ulițele localității, iar oamenii le dau ouă; dacă plouă, vătaful este ținut sub streșini, ca să fie udat, spunându-se că a fost prea aspru și trebuie înmuiat; este dus așa până către ziua, când alaiul ajunge la „*Podu Dracului*”, unde, după ce este silit să promită o cantitate de băutură, este lăsat să alunece de pe scară până în fundul văii; abia după aceea este dezlegat și i se cântă de trei ori „*Hristos a înviat*”; la origine, această mascaradă voia să reprezinte alungarea iernii, iar cel îngropat, cum ar fi în cetele de călușari, era „*mutul*”, personajul lor caraghios, care se întâlnește în atâtea obiceiuri de primăvară sau de carnaval („*borița*”, „*cucii*”, „*turca*”); în fine, ceata se îndreaptă spre o cârciumă ca să bea ceea ce vătaful a promis; se petrece cu mâncare și băutură, la fel ca și marțea, ceata își joacă hora și aruncă buzduganul; vinerea după amiaza are loc o nouă „*aruncare în țol*”, de data aceasta publică; ea se face în mijlocul horei Junilor, fiind aruncați numai acei juni care au fugit de la aruncarea care a avut loc la casa armașului mic, joi seara, când sunt prinși și aruncați în sus de trei ori toți junii din ceată; sâmbăta nu se face nimic, spunându-se că „*plâng zilele trecute*”; alte informații atestă că, în ziua de sâmbătă, Junii își fac socotelile și cheltuiesc restul banilor rămași; alte informații menționează ca dată de încheiere ziua de duminică, flăcăii mergând „*Sub Tâmpa*” („*Sub Poalele Dorului*”), unde petrec ca și în ziua de joi, după care se duc în Prund să-și joace hora și să arunce buzduganul; cu aceasta serbarea Junilor ia sfârșit (MUȘLEA, II, p. 44-50; 55-57; 76; 81; 84; 234). Rostul dublu al junilor este să apere satul de duhurile rele și să cheme, eventual să le apere, pe cele bune; pentru a obține primul rezultat, junii se folosesc de arme, împușcături, zgomot de bâte (tot arme), dar mai ales de colindat, în sensul de raite date prin sat, de roată împrejurul mesei etc. , adică de rituri de alungare a duhurilor necurate, devenite apoi rituri de purificare a locurilor și oamenilor, pentru a pregăti terenul necesar unor acțiuni magico-religioase pozitive, favorabile oamenilor; junii înarmați apără forțele supranaturale pozitive, pe care le „*încântă*” să vină, față de agresiunea celor negative, pe care le silesc, cu mijloace aproape fizice, să se țină departe; ei apără precum o face o suită ostășească, de ordin sacral, hieratic, ca însoțitori înarmați ai puterilor supranaturale pozitive; ei se găsesc în slujba „*Binelui*” și deci împotriva „*Răului*”, privesc nu ca simple principii, ci drept realități vii, mai exact personificate (HERSENI, p. 260-261; 263).

JURĂMÂNT (A JURA)

Omul care se jură că se va spânzura sau se va împușca, din cauza unui motiv oarecare, oricât de nesperios a făcut-o, îi este trecut numele imediat în condica diavolului, iar de acolo nu mai scapă - Galați; se crede că moare mama aceluia care jură nedrept (strâmb) sau care rostește cuvântul „*zău*”, când nu este adevărat - Tecuci (2. GOROVEI, p. 78; 117).